

Львівський національний університет імені Івана Франка

IV МІЖНАРОДНА
МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА
СТУДЕНТСЬКА ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЯ

МОЗАЇКА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

8 листопада 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МОЗАЇКА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

**Матеріали IV Міжнародної мультидисциплінарної
студентської інтернет-конференції
«Мозаїка наукової комунікації»
(8 листопада 2024 року)**

Львів – 2024

Рекомендувала до друку Вчена рада філологічного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка, протокол №13 від 12 грудня 2024 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Крохмальний Роман Олексійович — кандидат філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Герцюк Дмитро Дмитрович — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Крупський Іван Васильович — доктор історичних наук, професор, декан факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка

Квас Олена Валеріївна — докторка педагогічних наук, професорка, декан філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Сіромський Руслан Богданович — доктор історичних наук, доцент, декан історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Циганик Мирослава Іванівна — кандидатка філологічних наук, доцентка, в.о. декана факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка

У збірнику вміщено матеріали IV Міжнародної мультидисциплінарної студентської інтернет-конференції «Мозаїка наукової комунікації» (Львів, 8 листопада 2024 р.).

Для науковців, викладачів ЗВО, аспірантів, студентів і всіх тих, хто цікавиться проблемами українознавства та гуманітаристики.

Мозаїка наукової комунікації: зб. наук. праць / Редкол.: Р. Крохмальний, Д. Герцюк, І. Крупський, О. Квас, Р. Сіромський, М. Циганик. Львів, 2024. 312 с.

За мовне оформлення і науковий рівень публікацій відповідають автори.

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024

© Автори статей, 2024

© Олександр Янюк, верстка, 2024

© Сергій Маслій, верстка, дизайн, 2024

ПЕРЕДМОВА

ОСІННІ БАРВИ У НАУКОВИХ РИТМАХ ФЛЕШТОКУ...

Осінь 2024 року подарувала сучасну академічну динамічну Міжнародну мультидисциплінарну студентську інтернет-конференцію «Мозаїка наукової комунікації» вперше у листопаді. Форма участі в конференції незмінно передбачала публікацію тез (2 ст.) і виступ у форматі флешток (флешток-спалах комунікації, тому виступ кожного учасника у межах трьох хвилин. Ідея конференції реалізована у поєднанні багатьох спалахів наукових ідей як прояв колективного студентського інтелекту. На осінню уже 4-ту «Мозаїку...» зголосилися 123 учасники із трьох країн (Україна, Болгарія та Хорватія). Найбільше з Львівського університету – 95, із Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка — 4; по 2 учасники представили Ізмаїльський державний гуманітарний університет та Кам'янець-Подільський НУ ім. І.Огієнка; по одному учаснику від таких закладів освіти: Ніжинський НУ ім. М.Гоголя; НУ «Острозька академія»; Житомирський ДУ ім. І.Франка; Київський СУ ім. Б.Грінченка; Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1 ім. І. П. Котляревського; Дніпровський НУ; Прикарпатський НУ ім. В.Стефаника; Софійський університет св. Климента Охридського (Болгарія); Одеський НУ ім. І.І.Мечникова; Київський національний лінгвістичний університет; Загребський університет (Хорватія); Мелітопольський ДПУ ім. Б.Хмельницького; Криворізький ДПУ; Чернігівський НУ ім. Т.Шевченка; Волинський НУ ім. Л.Українки; Міжнародний гуманітарний університет; Дніпропетровський НУ ім. О.Гончара; Полтавський державний медичний університет. Палітра факультетів осінньої «Мозаїки...» теж мала свою цікаву особливість (філологія — 65%; педагогіка, культура і мистецтво — 4.9%; історія — 3.5%; філософія — 3.5%; психологія, стоматологія(!), міжнародні відносини, журналістика, реклама та видавнича справа). Учасники представили і різні рівні освіти (оргокомітет вирішив допустити усіх охочих

до наукового полілогу): від учнів 10 класу філологічного профілю ліцею до аспірантів III року навчання...

Усе перелічене разом із великою науково-організаційною роботою учасників та натхненними вітальними виступами проректора з наукової роботи Львівського національного університету імені Івана Франка, академіка НАН України Романа Гладишевського, української письменниці Галини Крук (світлого джокера 4-ї «Мозаїки...»), керівників студентських наукових товариств (Університету – Анастасії Салюк та філологічного факультету – Сергія Маслія) – стало міцним фундаментом для цікавої динамічної комунікації з різних наукових тем.

Вдячні нашим Збройним Силам України за можливість навчатися і творити! Дякуємо усім науковим керівникам здобувачів освіти, усім організаторам і модераторам! Віримо, що мозаїчне наукове дійство дасть його учасникам енергію до творчості та важливого доброго правильного доленосного вибору у щасливому українському майбутньому!

**ФРАЗЕМИ З КОМПОНЕНТАМИ *ОКО* ТА *РУКА*
В НАДДНІСТРЯНСЬКИХ ГОВІРКАХ (НА МАТЕРІАЛІ
«НАДДНІСТРЯНСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО СЛОВНИКА» Г. ШИЛА)**

Лілія БЕЗРУЧКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Ірина Сус, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Фразеологізми відіграють важливу роль у мові. Вони дозволяють дізнатися більше про ментальність народу, його світосприйняття. В українській мові є великий пласт діалектних фразеологізмів, досліджуючи їх ми пізнаємо колорит певної місцевості та говору.

Метою роботи є схарактеризувати фразеологізми з компонентами *око* та *рука* в «Наддністрянському регіональному словнику» Г. Шила [3], проаналізувати їхні лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні особливості та провести класифікацію фразем.

У досліджуваному словнику виокремлено 28 фразем з компонентами *око* та *рука*, а саме: 14 фразеологічних одиниць (ФО) з компонентом *око* та 14 – із компонентом *рука*. Ці ФО групуємо за ідеографічною та семантико-граматичною класифікаціями.

Ж. Краснобаєва-Чорна називає ідеографічну класифікацію також тематичною, що репрезентує погляд «від носія мови» [1, с. 289]. Для ідеографічного опису ФО використовуємо класифікацію В. Ужченка [2, с. 43].

Серед досліджуваного матеріалу є ФО ФТГ «Людина», що належать до різних семантичних полів. Наприклад, до ФСП «Поведінка людини» належить ФО *рука́ми і нога́ми трима́тися* «міцно триматися» (с. 232). У ФСП «Емоції, почуття, стан» є фраземи *ві́валити во́чі* «витріщитися» (с. 79), *ма́ти розв'є́зані ру́ки* «почуватися вільним» (с. 232). До ФСП «Фізичний стан» належать ФО *одно́ во́ку на нас, а дру́ге за нас* «про косооку людину» (с.

80), *якби́ руко́в зне́ло «раптово одужати»* (с. 232). До ФТГ «Абстрактні відношення» ФСП «Якість» відносимо ФО *на во́ко «приблизно, не міряючи»* (с. 79).

Щодо семантико-граматичної класифікації, то фразеологи виділяють такі групи ФО: іменникові, дієслівні, прикметникові, прислівникові та вигуківі [2, с. 106]. Серед досліджуваних фразем найбільше є дієслівних (*взе́ти во́чі в ру́ки «пильно дивитися»* (с. 79)) та прислівникових (*во́ко в во́ко «віч-на-віч, без свідків»* (с. 79)). До прикметникових відносимо одну фразему (*лехкі́й на ру́к «добрий на початок»* (с. 232)). Іменникових та вигуківих ФО серед вибраного матеріалу немає.

Майже всі фразеологізми з компонентами *око* та *рука* організовані за моделлю словосполучення, але є кілька таких, що організовані за моделлю речення: *одно́ во́ку на нас, а дру́ге за нас «про косооку людину»* (с. 80), *робо́та горі́т в рука́х «про того, хто все робить вправно і швидко»* (с. 232). До фразеологічних синонімів належать *в шти́ри во́ці (во́ка)* (с. 79), *во́ко в во́ко* (с. 79), *у два во́ка* (с. 80). Усі вони мають значення «віч-на-віч, без свідків».

Отож, у «Наддністрянському регіональному словнику» Г. Шила зафіксовано 28 фразеологізмів з компонентами *око* та *рука*. За ідеографічною класифікацією найбільше ФО належать до ФТГ «Людина», а за семантико-граматичною – до дієслівних та прислівникових. Фраземи активно побутують в діалектному мовленні, а фразеологічний фонд нашої мови є наповненим та цікавим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Краснобаєва-Чорна Ж. Ідеографічна класифікація фразеологічних одиниць у Словнику фразеологічних термінів сучасної української мови. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. пр. Донецьк, 2011. Вип. 22. С. 289–298.
2. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: посіб. для студ. філол. фак. вищ. навч. закл. Луганськ: Альма-матер, 2005. 400 с.
3. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / відп. ред. Л. Полюга, Н. Хобзей. Львів; Нью-Йорк: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 287 с.

КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ МАТЕРІАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ

Нана БІДЕНКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Оксана Дарморіз, канд. філоф. наук, доцентка
катедри теорії та історії культури*

У сьогоденні споживання виступає як важлива практика, яка формує наше життя від того, як ми задовільняємо наші найбільш базові потреби, до того, які наші смаки у мистецтві та яке місце в суспільстві ми займаємо — себто, яку ідентичність ми крізь нього засвоюємо та демонструємо. Вивчення взаємодії ідентичності зі споживанням постає неабияк актуальним у сучасному світі, де ідентифікація зазнала значного впливу ринкової економіки й ґрунтовно змінила свої властивості з народжених чи стабільних до множинних та волатильних. У цих тезах буде розглянуто властивості споживання у відношенні до процесу конструювання ідентичності.

Почасти споживання виступає як метод виявлення вже встановленої ідентичності, у якій куплені товари виступають символами або знаками приналежності індивіда до якоїсь групи. Цей процес можна описати **споживання як уречевлення ідентичності**. Діксон, досліджуючи ідентичність футбольних фанатів, зазначив, що ті постійно використовують “матеріальні ресурси” (футболки, шарфи, шапки, чашки тощо) як носії “спільнотної ідентичної та почуття приналежності щодо [спільнот фанатів футбольних команд]” [1, с. 282]. Те саме можна сказати про купівлю національних прапорів, або мерчу компаній, музичних гуртів, ігор — тут споживання є інвестицією у фізичні маркери, за якими інші учасники спільноти або люди на загал можуть “впізнати” у людині її ідентичність. У тій самій парадигмі Бурдьє сформував теорію споживання як інструменту соціальної стратифікації: тому варто зазначити, що таке споживання завжди

вимагає наявного суспільного визнання певного товару як символу якоїсь спільноти.

Альтернативно до цього є модус споживання, який підтверджує ідентичність тільки після процесу певної апропріації або креативності — це є **споживання як інструмент створення ідентичності**. Такий тип притаманний субкультурним утворенням: Д. Гербрідж вважав, що субкультури залишаються автентичним *лише завдяки* критичній апропріації та бунтівному використанню повсякденних товарів [2, с. 138]. У цьому випадку, споживач застосовує “практики партизанського споживання” та семіотичну апропріацію для того, щоб перетворити товар масового вжитку на унікальний артефакт ідентичності, що чітко вирізняється з-поміж загалу: рвучи панчохи та кофти на довгий рукав, готи *витворювали* з повсякденних речей символи спротиву та приналежності до спеціальної спільноти. Що особливо, у цьому процесі неможливо уникнути суб'єктивізації процесу та уречевлення *власних уподобань*, що дозволяє цьому методу надавати особливої ролі агентності людини в акті споживання. Також цей метод не завжди вимагає суспільного визнання предмета як символу певної спільноти: достатньо лише власної інтерпретації людини та схвалення спільноти, до якої особа належить.

Окрім цього варто зазначити, що деяке споживання є пасивним та результатом маніпуляції ринку. Часто характер сучасних соцмереж, що породжують явище мікротрендів, швидкої моди та різноманітних “естетик” зумовлює **споживання як частину ідентичності**. У цьому випадку замість вираження приналежності до групи через купівлю символічних товарів, самі товари стають символами, а ідентичність полягає у бутті споживачем: наприклад, можна згадати тренд Stanley Cups, або любов гіпстерів до техніки Apple. Не надгризене яблуко було символом цього руху, а цей рух використовував товари з цим знаком як частину своєї ідентичності — Г. і С. Ліндени називають це ідентичністю через афіліацію [3, с. 12-16].

Отже, матеріальне споживання як інструмент конструювання ідентичності може мати різноманітний ступінь ринковізації, агентності

людини, можливої суб'єктивізації та суспільного впливу, що формує і різну специфіку цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Dixon K. A 'third way' for football fandom research: Anthony Giddens and Structuration Theory. *Soccer & Society*, 2011, 12(2). P. 279–298. URL: <https://doi.org/10.1080/14660970.2011.548363>
2. Hodgkinson P. *Goth: Identity, Style and Subculture (Dress, Body, Culture)*. Berg Publishers, 2002. 219 p.
3. Linden H., Linden S. *Fans and Fan Cultures: Tourism, Consumerism and Social Media*. Palgrave Macmillan Books, Palgrave Macmillan, 2017. 234 p.

СВІТОГЛЯДНО-МІФІЧНИЙ ОБРАЗ КОТА У СВІТОВИХ ТРАДИЦІЙНИХ КУЛЬТУРАХ

Марія БОГУТА

*Комунального закладу «Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1
імені І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області»
Науковий керівник – **Валентина Богута**, канд. пед. наук, доцентка катедри
початкової освіти*

Загальновідомо, що кіт належить до давніх міфологічних образів та асоціюється у різних народів з різними чеснотами, ототожнюється з різноманітними людськими якостями та рисами характеру (добром, злом, світлом, пітьмою, мудрістю, хитрістю, кмітливістю, лагідністю). На слушну думку вчених-фольклористів (В. Завадської, Я. Музиченко, О. Таланчук, О.Шалак) інтерес до образу kota у народів світу розпочинається з давніх часів.

Давні єгиптяни вшановували богиню Баст, атрибутом якої була егіда з головою кішки, яку вважали священною істотою за вбивство якої карали на смерть. Баст мала, згідно повір'їв, двоїстий характер: могла бути як лагідною, так і жорстокою [2, с. 259]. Також кіт був однією з іпостасей бога Ра (його називали Великим Котом). У «Книзі мертвих» кіт, як одне з утілень Бога, бореться зі змієм – звідки з'явився образ kota-змієборця, який часто побутує у східнослов'янських казках» [там само].

На переконання римлян кішка слугувала символом незалежності, а її зображення було неодмінним атрибутом богині свободи Лібертас, тому бойовий прапор повсталих рабів під егідою Спартака містив бронзове зображення кішки.

Японці вважали kota злою істотою, яка володіє надприродною силою. В Китаї, навпаки, вірили, що він здатен проганяти злих духів [2, с. 259].

У Німеччині та Голландії кішку співвідносили з дощем, градом та вітром. У німецькій міфології вірили, що за допомогою кішки можна погасити пожежу,

кинувши її у вогонь. Історія відносин турків і котів має релігійне підґрунтя: кіт врятував пророка Мухаммеда від змії, яка заповзла йому в рукав, після чого коту було даровано 9 життів і унікальну можливість падати на лапи. Також загальновідомий факт про те, що в Туреччині офіційно дозволено знаходитися котам у мечеті. Тож побутує вислів : «якщо ти вбив kota побудуй мечеть і моли Бога про прощення» [4].

У поляків є звичай на Великдень давати кішці, як і собаці, освяченого хліба з маслом, тому що люди мають його завдяки тваринам. Разом з тим, у польського народу, як і в українців, поганою прикметою було зустріти кішку на дорозі або коли вона перебіжить її [3, с.59].

У більшості країн Європи, Азії, Америки кіт – зловорожа істота, диявол, відьма тощо. Відповідні перекази та легенди нараховують десятки босоркань, стригоїв, богинок, двоєдушників – злих істот, що перетворювались у чорних кішок, тому вважається, що причиною таких вірувань був колір тварини (чорний) та світіння очей у нічний час. Таке ж упереджене ставлення до чорної кішки було і в українців: у давнину, щоб уникнути пожежі під час грози виганяли чорних кішок. Українці теж остерігалися чорних котів, особливо, коли вони перебігали дорогу, і навіть більше – у деяких регіонах люди були переконані, що у хвості kota є отрута, тому існував звичай відрубувати його кінець [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: Довіра, 1992. 414 с.
2. Завадська В. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ : Орфей, 2002. 448 с
3. Червінська В. Тварини в слов'янських казках: символіка та персонажі, 2015. Польща, 67 с.
4. Чому в Туреччині так люблять котів? URL : <https://catsforadoptionkyiv.org.ua/chomu-v-turechchyni-tak-lyublyat%ca%b9-kotiv/>

БРАК МОТИВАЦІЇ ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Анна БОНГАРЬ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

*Науковий керівник – **Рената Величко**, асистентка кафедри загальної та соціальної психології.*

«Прокрастинація – це систематичне відкладання людиною, на більш пізній термін, виконання термінових та важливих справ, або прийняття рішень, які усвідомлюються нею як такі, які супроводжуються комплексом негативних емоцій та які вочевидь призводять до погіршення ситуації або результату діяльності» [1, с.134].

Як відомо, відсутність мотивації є однією з основних причин розвитку прокрастинації. Мотивація є важливим психологічним фактором, що впливає на нашу поведінку. Вона визначає спонукання до виконання завдань, досягнення цілей і подолання труднощів. Мотивація може бути внутрішньою, зумовленою власними бажаннями та інтересами людини, або зовнішньою, що виникає під впливом зовнішніх стимулів, таких як винагорода чи покарання.

У сфері психологічної науки відсутність мотивації, або так звана амотивація, визначається як недостатнє бажання виконувати конкретне завдання через його низьку важливість, неусвідомлювані цілі чи попередній негативний досвід.

У психології налічується низка теорій, спрямованих на пояснення особливостей мотивації. Загальновідомою є теорія часової мотивації, суть якої полягає в тому, що люди віддають перевагу тим видам діяльності, які приносять їм найбільшу вигоду. Прихильники даної теорії вважають, що людина схильна прокрастинувати, якщо не усвідомлює користі від виконуваної роботи. Однак, коли завдання виконано успішно і, більше того, очікується винагорода, людина вважає його більш вигідним.

Зазначимо, що до змістовних теорій мотивації відносять запропоновану методику визначення мотивації до успіху Т. Елерса. Учений провів дослідження, за результатами якого було виявлено залежність між рівнем прокрастинації та мотивацією до успіху. Так, перша група досліджуваних, що за попередніми даними мала низький та середній рівень прокрастинації, отримала низькі та середні значення за шкалою мотивації до успіху. У свою чергу, респонденти другої групи отримали високі та середні значення за мотивацією до успіху. Аналізуючи припущення дослідників про взаємозв'язок явищ емотивної та мотиваційної сфер психіки людини, було підтверджено наявність кореляції між показниками загальної прокрастинації та особистісної тривожності особистості з мотивацією до успіху [0, с.296].

Таким чином, варто відзначити, що виникнення прокрастинації може бути зумовлене різними факторами, які пов'язані з мотивацією досягнення успіху та рівнем особистісної тривожності. Отже, брак мотивації є однією з основних форм існування прокрастинації, а розуміння цього взаємозв'язку дозволяє більш ефективно аналізувати причини відтермінування завдань та розробляти стратегії їх подолання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Актуальні питання сучасної психології : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (Суми, 15 травня 2014 р.) / [за ред : Кузікової С. Б., Щербакової І. М., Пасько К. М. та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 388 с.
2. Воронов О. І. Методика діагностування соціально-психологічних впливів на прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах : [навч.-метод. посіб.] / О. І. Воронов. – К. : НАДУ, 2017. – 271 с.

ФЛОРОЛЕКСЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ІВАНА МАЛКОВИЧА)

Анастасія БОНДАР

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Любослава Асїїв, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Флоролексеми виступають важливим елементом формування мовно-поетичної картини світу письменника. Їхнє функціонування в художніх текстах зумовлене здатністю виражати як номінативне значення, так і створювати широку систему образів та символів, що базуються на давніх народних віруваннях, народнопоетичній творчості, а також на індивідуальному авторському переосмисленні.

Під поняттям «флоролексема» розуміють окремі видові назви, що відповідають конкретним рослинним реаліям, в основному цілісним об'єктам флори [1]. Крім зазначеного вище терміну, лінгвістичній науці існує низка позначень для найменування відповідних лексем, зокрема фітоніми, флоризми, ботаноніми, ботанізми, дендроніми, дендролексеми.

Метою роботи є аналіз стилістичних функції флоролексем у поезіях Івана Малковича.

Об'єктом дослідження є флоролексеми в поезіях Івана Малковича.

Джерельною базою дослідження є збірка «Подорожник» Івана Малковича.

Великим розмаїттям рослинних образів відзначаються вірші Івана Малковича – українського поета, засновника та директора видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га».

Серед зафіксованих у поетичних творах письменника флоролексем, найбільш чисельною є група найменувань дерев, кущів, квітів, трав'янистих рослин, зернових культур, плодів та ягід. До прикладу, *калина* набуває

значення дівочої краси у рядках: «Як з амфори зійшла – така, мов за туманами **калина**...» [2, с. 54]. У такому самому значенні реалізовується флоролексема *проліски* – «Юна моя, березнева, горда і рвійна, мов лань, ліплена з сонного мрева **пролісків** і милувань.» [2, с. 54]. Безсмертник символізує вічність, довге життя: «а в Львові ще **безсмертник** не зацвів» [2, с. 138], «знаю: після цих дощів виростуть великі жовті **безсмертники**, що нас не вбережуть» [2, с. 140]. Подорожник є лікарською рослиною, тому у рядках з вірша «Івано-Франківську»: «Там інколи з легкістю вірилось в те, ніби ти – **подорожник**» [2, с. 219]. виступає компонентом метафори «місто заліковує рани». Чорниці мають темно-синій, майже чорний колір, тож на основі цього виступають у значенні зіниць: «мружив око із **чорниць** я...» [2, с. 219]. Відцвілий *льон* має блідо-коричневий, схожий на русий, відтінок, тому у реченні набуває значення кольору: «Русяві, мов із **льону**, сни...» [2, с. 49].

Також зафіксовано флоролексеми, що належать до групи загальних флористичних назв. У рядках: «З **дерев** зроблені корони наших королів» [2, с. 238] флоролексема *дерево* набуває значення нетривкої, тлінної матерії. Флоролексема *квіти* набуває значення юності: «Тоді з сестрою – юною, мов **квітка**, цілується вона, гортаючи книжки...» [2, с. 79], а у рядках: «Юна моя дружина має профіль з єгипетським чаром, плавністю переповнена, а тендітна – в **квітці** спочине, сонно-зелену млість навіває очами.» [2, с. 117] – «ніжності», «жіночності».

Флоролексемою, що використовується на позначення назви частини рослин є *яворовий лист*. У рядках: «**яворовий лист** до серця притис – і не вбитим zostався.» [2, с. 114] він символізує здоров'я.

Отже, у творчості Івана Малковича вагому роль відіграють флоролексеми, оскільки, потрапляючи в різне контекстуальне оточення, вони здатні змінювати семантику й набувати символічного змісту. Це зумовлює підвищену експресивність художніх творів і передає особисте світобачення поета.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коломієць І. І. Флоролексеми в українській поезії II половини XX століття: функціонально-стилістичний аспект: Автореф. дис., канд. філол. наук / І. І. Коломієць; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 18 с.
2. Малкович І. Подорожник. Вид. 8-ме, змінене, доповнене. Вибрані поезії. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. – 320 с.: серія «Українська Поетична Антологія».
3. Циганок. І. Б. Флоронайменування у мовотворчості В. Виходцева. Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. с. 50-54.

АВТОБІОГРАФІЗМ «НАЙДОВШОЇ ПОДОРОЖІ»: ЖІНОЧИЙ ДОСВІД ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СПОГАДІВ АВТОРКИ

Анастасія БУШЛЯ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Михайло Гнатюк, д-р. філол. наук, проф. катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

У час сучасної російсько-української війни як ніколи актуально говорити про роль жінок на фронті та в тилу, бо ж проблема досвіду, котрий вони проживають набула нової конотації. Хоч в усі часи воєн жінки брали участь у боях навіть у найзапекліших, проте все ж сформувався стереотип «у війни не жіноче обличчя», себто жінці на війні не місце. Проте початок російсько-української війни ще в 2014 році став визначальним у руйнуванні цього наративу: не всі жінки беруть до рук зброю та йдуть на фронт, та кожна має свій досвід проживання війни.

Автобіографізм у літературних творах надає більшої емоційності та переконливості тексту, адже автор навіть підсвідомо корелює ситуацію із власним досвідом. Тим самим зменшуючи дистанцію із читачем. Також автобіографізм «в епоху модерну та постмодерну це ще й один із принципів індивідуалізації та інтригування читача» [4]. Оксана Забужко у своїх працях часто звертається до власного досвіду, що є особливою рисою її творчості. Особливої уваги вартує її есей «Найдовша подорож», що написаний у час повномасштабного вторгнення для аудиторії Заходу, та є не менш важливим для українців. Сама ж авторка зазначає, що ця книга є її мобілізацією. **Хто я? Я жінка з валізкою. Гірше того, жінка з малою валізкою, бо я взяла з дому лише ручну поклажу. Без бібліотеки, без кабінету, без архіву, в повітрі** [1]. Цією цитатою можна охарактеризувати стан та умови, в яких довелося перебувати письменниці під час російського вторгнення в Україну. Більшість жінок із дітьми або ж самі виїхали за кордон уже після вторгнення,

також узявши із собою лише одну невеличку валізку з надією, що невдовзі повернуться. Як пише Оксана Забужко в «Найдовшій подорожі», «і понад п'ять мільйонів уже втекло – переважно це жінки бомбардованих та окупованих теренів Сходу й Півдня, переважно з дітьми» [1, с.42]. З огляду на те, що воєнне біженство має жіноче обличчя, традиційне знецінення жіночого досвіду нівелює його до категорії другорядного і незначного [2], проте жінки-біженки також проживають чимало хвилювань, як жінки, що зі зброєю в руках йдуть у бій.

У кожного українця був власний досвід початку вторгнення, та разом із тим для всіх він єдиний, бо всі «німо, в духові заклинали, щоб не сталося» [1, с.37] Пані Забужко пригадує в есеї, що о шостій ранку їй зателефонував друг і сповістив: «Почалося, малий. Бомблять нас» [1, с.37]. Того ранку всім було важко опанувати себе, та «люди в цей час сиділи в метро» [1, с.40], жінки обіймами прикривали своїх дітей, щоб ті не чули вибухів. Частково досвід війни закордоном письменниці відрізняється від досвіду жінки, що працювала, наприклад, учителем, та вимушено виїхала, бо як зазначає, О. Забужко вона «роздавала інтерв'ю всім польським і європейським медіа» та «сипала словами по 16-18 годин денно» [1, с.50]. Та незважаючи на це, чимало жінок долучалися до волонтерства, опановували нові професії та допомагали країні із закордону, але для всіх та валізка «пахла домом». Українські жінки-мігрантки, що виїхали закордон ще до повномасштабного вторгнення «розгорнули масштабні кампанії зі збору коштів на підтримку українського війська та на гуманітарну допомогу українським біженцям» [3], а також «відважно вступили в інформаційну війну, невтомно відповідаючи на безкінечні запити міжнародних медій, щоб поширювати правду про російську агресію, пояснювати її історичні передумови й культурно-політичні витоки» [3]

Життя існує попри все, навіть тоді, коли ворожі ракети влучають зовсім поруч. Саме таку думку, на мій погляд, вкладає пані Забужко в слова «українські лікарі...консультують жінок після 37-го тижня вагітності, як

безпечно народжувати в бомбосховищах» [1, с.188]. У цій цитаті спостерігаємо страшні реалії народження нового життя: жінки змушені народжувати під обстрілами, хоч ніколи не здогадувалися, що проживатимуть такий досвід.

Російсько-українська війна, що почалася ще Майданом у 2013 році також стала викликом для багатьох жінок, бо хтось із них брав участь у боях на Майдані, хтось волонтерив та із усіх сил допомагав, як і Оксана Забужко, що продовжувала писати дописи в соціальних мережах, за які отримувала погрози бути притягнуеною до відповідальності «за образу чести й гідності» політичний діячів-зрадників. Це було поширеною практикою серед російської влади, аби унеможливити виїзд людини із країни.

Велика війна стала лакмусом, що показав, наскільки ми сильна нація та «нація сильних жінок» [1, с.188], бо українки «воюють у лавах армії та територіальної оборони, організовують постачання до обложених міст...» [1, с.188]. На основі спогадів пані Оксани Забужко можна зробити висновок, що жіночий досвід війни не менш травматичний, хоч кожна по-різному його проживає, будучи на фронті чи в тилу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Забужко О. С. Найдовша подорож. Київ : КОМОРА, 2022. 202 с.
2. Карі О. Долаючи долю: спогади українських біженок у книжках. DIVOCHE.MEDIA.
URL: <https://divoche.media/2024/03/29/dolaiuchy-doliu-spohady-ukrainskykh-bizhenok-u-knyzhkakh/>
3. Кісь О. Жіночі досвіди війни. Літо 2022 року. Гендер в деталях.
URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/zhinochi-dosvidy-viyny-lito-2022.html>
4. Тебешевська-Качак Т. Автобіографізм як принцип нарації та характеротворення у прозі Оксани Забужко. Слово і Час. 2004. № 2. С. 39–47.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ РЕКЛАМІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Марія ВИШИНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Світлана Григорук, канд. філол. наук, доцентка
катедри загального мовознавства*

Мова – функціональна система, яка збагачується не лише із внутрішніх джерел, а й через слова іншомовного походження. Англiцизми – це «слова чи мовні звороти будь-якої мови, запозичені з англійської, або створені за їх прикладом слова чи словосполучення» [2, с. 30]. Особливо активно цей процес запозичення відбувається сьогодні, з доступом до Всесвітньої мережі Інтернет, розвитком науки і техніки, великою мобільністю українців.

Однією з найактивніших сфер залучення в українське мовлення нової іншомовної лексики є реклама та засоби масової інформації. Саме через мову реклами та ЗМІ в український лексичний склад потрапляє значна кількість запозичень [1, с. 46].

Розглянемо особливості функціонування англiцизмів в українськомовній рекламі освітніх послуг, а саме у рекламі мовних курсів з вивчення англійської мови.

Часто у таких рекламних повідомленнях можна зустріти англiцизми, наприклад: «кваліфіковані **френд-тічери**» [3]. У наведеному контексті вжито англiцизм «**френд-тічер**» (англ. *friend-teacher*) – **друг-учитель**, аби створити дружню, невимушену атмосферу та наблизитись до потенційних клієнтів. Уживання таких слів приверне увагу та зацікавить передусім підлітків і молодь.

Наведемо ще один приклад: «*Чого варто розпочати вчити **інгліш** вже зараз?*», «*10 днів **інгліша!***» [4]. У цих контекстах замість українського відповідника «**англійська**» вжито слово «**інгліш**» (англ. *English*), яке часто

зустрічається у мовленні сучасних школярів і студентів, оскільки є елементом молодіжного сленгу. Автор рекламного повідомлення використав англіцизм як своєрідний «гачок» для привернення уваги молодіжної аудиторії, яка є потенційним клієнтом послуги з вивчення іноземної мови.

Наступна реклама від онлайн-школи англійської мови містить в собі декілька англіцизмів: «*Ми не твоя **тічерка** зі школи*»; «*Свої знання ви зможете використати на **спікінг клубах** чи у діалозі зі своїм **бадді***» [4]. У наведених прикладах замість українських відповідників «*вчителька*», «*розмовні клуби*», «*приятель*» вжито англіцизми «*тічерка*» (англ. *teacher*), «*спікінг клуби*» (англ. *speaking clubs*), «*бадді*» (англ. *buddy*), які одразу занурюють потенційних клієнтів освітньої послуги в англomовне середовище.

Отже, вживання англіцизмів у наведених прикладах можна вважати доречним та дієвим, оскільки вони привертають увагу реципієнтів рекламних повідомлень і сприятимуть збільшенню продажів освітніх послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дьолог О.С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип.13. Т. 1. С. 43–47.
2. Стадній А.С., Зозуля І.Є. Неоангліцизми в сучасній українській літературній мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 22. Т. 2. С. 29–33.
3. Школа англійської Friends English Club. URL: <https://images.app.goo.gl/BdprF9AzxmGKTeWG7>
4. Speakingclub.ua. URL: https://www.instagram.com/p/CupW-frNt_R/?igsh=bzMxM2V3eW11amJm

УСНИЙ ПЕРЕКЛАД: ДОСВІД СОФІЙСЬКИХ СЛАВІСТІВ

Софія БОВК

Львівський університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Ольга Сорока, доцент, завідувач катедри слов'янської
філології ім. Проф. Іларіона Свенціцького*

У Софійському університеті ім. Святого Климента Охридського вже понад 20 років студенти вивчають українську мову, літературу та культуру, зокрема він є найбільшим і поки що єдиним центром у Болгарії, де професійно готують перекладачів з української мови (Желева, 2018, с. 336). З 2014 року у навчальний план славістичного профілю було введено курс «Усний переклад». За словами Лілі Желевої, викладачки цього предмету, найважчим для студентів є синхронний переклад, тому окремою перевагою є практичні заняття, на яких майбутні фахівці активно перекладають найрізноманітніші тексти в близьких до реальних умовах.

Безумовно, для усного перекладу потрібне додаткове устаткування і кабінки. Для цього в Софійському університеті обладнаний окремий кабінет, який слугує для міжнародних або внутрішньоуніверситетських зустрічей та конференцій. Він також використовується для практичних занять з синхронного перекладу. Важливою складовою є також звукоізольована кабінка – робоче місце перекладача, в якому є необхідна апаратура для синхронного перекладу. У кабінку подається звуковий сигнал лектора або доповідача через навушники перекладача, тут же встановлений мікрофон для передачі звукового сигналу на приймачі слухачів. Устаткування має бути налагоджене належним чином, без перешкод, для чіткого сприйняття і передачі звукового сигналу з урахуванням голосових характеристик синхроніста. Налаштування виконується за посередництвом мікшерів, які регулюють велику кількість параметрів, що дозволяє домогтися якісного звуку.

Перед заняттям всі учасники навчального процесу беруть ІЧ приймачі та навушники, які одягають при вході в кабінет. В основній залі присутній один доповідач, який начитує основний текст, водночас студенти в кабінках перекладають на різні слов'янські мови, і викладачі, які контролюють якість виконання завдання.

За такою ж системою проводять і заняття з послідовного перекладу. Однак, його також проводять в інших аудиторіях. Оскільки за таких обставин перекладач є посередником між двома особами, які ведуть діалог, то під час заняття двоє людей ведуть дискусію, яку поступово перекладають інші студенти. В цьому випадку немає потреби у додатковому обладнанні.

Студенти, які вчаться в Софійському університеті ім. Святого Климента Охридського за програмою Erasmus+, активно відвідують ці пари. Зокрема і в цього року мала змогу попрактикуватись в усному перекладі на заняттях з «Консекутивного перекладу», отримала досвід і низку порад від професійних перекладачів.

Підсумовуючи, варто наголосити, що наявність навчальних курсів, які охоплюють освоєння мистецтва усного перекладу, а особливо ґрунтовно підготовлене проведення практичних занять в умовах близьких до реальних, надає студентам хороші професійні навички та вміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Желева Л.З., 2018. Позитивна та негативна інтерференція в синхронному перекладі болгарських студентів-україністів. *IX міжнародний конгрес українців: збірник наукових статей*. Київ. 2018, с. 336-338.
2. Желева Л.З., 2019. Отрицательная интерференция в симультанном переводе от украинского на болгарский язык. *Българска реч: списание за езикознание и езикова култура*, 1, с. 74-76.

НЕОФІЦІЙНІ АНТРОПОНІМИ СЕЛА ВЕРХНЯ ЯБЛУНЬКА САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Назар ГОДОВАНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Наталія Сокіл-Клепар**, кандидатка філологічних наук,
доцентка катедри української мови ім. проф. І. Ковалика*

Неофіційні імена людей – це додаткові засоби ідентифікації та характеристики особи. Натомість власне прізвисько детермінуємо як неофіційне найменування, яке присвоюють людині чи групі людей за індивідуальними ознаками або спорідненістю між особою та членами родини. Властиво, що для цих онімних одиниць характерними є вмотивованість, індивідуальність, конотативний відтінок.

Загалом у сучасному українському мовознавстві існує декілька класифікацій прізвиस्क. Так, П. Чучка пропонує виокремлювати три групи цих назв: **індивідуальні** (за індивідуальними особливостями іменованого), **родичівські** або **генесіомні** (за характеристикою носія за одним із родичів), **спадкові** [2, с. 237–241]. Тож висновуємо, що дослідник головню називає прізвисками всі неофіційні найменування людей. Натомість М. Худаш не вважає прізвисками назви по батькові чи різні апелятивні або атрибутивні назви. Він поділяє прізвиська на **власне антропоніміїні**, **апелятивні** та **мішані** (антропоніміїно–апелятивні) [3, с. 110]. Варто зауважити, що згодом науковець видозмінив класифікацію, звузивши її всього до двох груп: **звичайні**, **системно-антропоніміїні способи ідентифікації** та **описові способи ідентифікації** [3, с. 139]. Тож класифікація М. Худаша дає можливість якомога ширше відобразити особливості українських неофіційних найменувань особи, саме тому вона є основою для нашої систематизації прізвиस्क жителів села Верхня Яблунька.

Проаналізувавши теоретико-функціональне підґрунтя неофіційної

ідентифікації, прізвиська мешканців села Верхня Яблунька Самбірського району Львівської області за лексико-семантичним критерієм поділяємо на **власне антропонімійні та апелятивні**.

Власне антропонімійні прізвиська місцевих жителів диференціюємо на кілька підгруп:

- мотивовані прізвищами відомих постатей, літературних або кіноперсонажів: *Джоуль*, *Лобановський*, *Ракель*;
- мотивовані безпосередньо жіночими та чоловічими іменами: *Валька* (Валентина), *Даньо* (Данило);
- мотивовані андронімами: *Васильова* (Василь), *Вікториха* (Віктор), *Синячка* (Синяк);
- мотивовані прізвищами: *Боцканя* (Боцко), *Квичак* (Квич), *Сливарівський* (Сливар);
- мотивовані матронімами: *Анцин* (Анна), *Зосин* (Софія), *Юстинчин* (Юстина);
- мотивовані патронімами: *Ністорків* (Нестор), *Савків* (Ярослав), *Яцьків* (Яків).

Серед апелятивних неофіційних найменувань виокремлюємо такі підгрупи прізвиськ жителів Верхньої Яблуньки:

- мотивовані назвами професій, занять, звань: *Доктор*, *Завклуба*, *Лікарка*, *Чоботар*;
- мотивовані суспільним статусом: *Барон*, *Кум*, *Куркуль*, *Приймак*, *Староста*;
- мотивовані етнічними назвами: *Американець*, *Басараб*, *Китасць*, *Мадяр*, *Москаль*, *Німець*;
- мотивовані зовнішніми ознаками та рисами характеру людини: *Бамбула* (великий), *Бараба* (пройдисвіт), *Білас* (блондин), *Горбатий*, *Глухий*, *Кривий*, *Куций*, *Піцик*;
- мотивовані назвами тваринного світу: *Бугай*, *Гусак*, *Крілик*, *Кугут*, *Павук*, *Тхір*;
- мотивовані назвами рослинного світу та продуктів харчування: *Грушка*,

Дубик, Тарчаник;

- мотивовані назвами предметів побуту: *Горищик* (Глечик), *Портфель*, *Таця*, *Цьвак*.

Неофіційні антропоніми – невід'ємний і надзвичайно важливий засіб онімної ідентифікації людини чи групи людей, позаяк індивідуальні прізвиська та сімейно–родові найменування є додатковим способом номінації та характеристики особи в певній суспільній групі. Серед проаналізованих прізвишкових одиниць у селі Верхня Яблунька кількісно переважають назви апелятивного походження (36 одиниць), назви ж власне антропонімійного походження становлять усього 17 одиниць. Прізвиська апелятивного походження передовсім представлені одиницями, мотивованими назвами професій, занять та звань, тваринного та рослинного світу, продуктів харчування, етнонімами, соціальним статусом, назвами предметів побуту, зовнішніми ознаками та рисами характеру людини тощо. З-поміж власне антропонімних прізвиस्क виокремлено й ті, які мотивовані іменами відомих історичних постатей, персонажів літератури та кіно, власними іменами людей, андронімами, матронімами, патронімами. Прикметно, що індивідуальні прізвиська функціонують у побутовому вживанні в тісному зв'язку із сімейно-родовими найменуваннями, адже здебільшого неофіційна назва однієї людини поширюється на її родичів і стає колективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Онишкевич М. Словник бойківських говірок. Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 1: А–Н. 497 с.
2. Онишкевич М. Словник бойківських говірок. Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 2: О–Я. 517 с.
3. Словник української мови: в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с.
4. Худаш М. З історії української антропонімії. Київ: Наукова думка, 1977. 236 с.
5. Чучка П. Антропонімія Закарпаття. Київ: Папірус, 2008. 672 с.

СТАЖУВАННЯ У БОЛГАРІЇ: МОЖЛИВОСТІ ВЧИТИ МОВУ ТА ПІЗНАВАТИ КУЛЬТУРУ

Анна ГОЛУБІНКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Ольга Сорока**, доцент, завідувач катедри слов'янської
філології ім. проф. Іларіона Свенціцького*

Стажкування за кордоном є важливим інструментом професійного та особистісного розвитку, який дозволяє здобувати практичний досвід у новому середовищі, отримувати теоретичні знання, а також розширювати культурні горизонти. Сьогодні країни Європейського Союзу надають студентам можливість брати участь у програмах, залучаючи молодих фахівців та сприяючи культурному обміну. «Це відкриває нові перспективи для особистого та кар'єрного зростання, інвестування в людський капітал, а також стимулювання наукової діяльності та інновацій» (Кирова, 2017, с. 35). Болгарія, як член ЄС, пропонує студентам програми обміну для детального ознайомлення з болгарською мовою та культурою. У доповіді розглянемо можливості стажування в Болгарії та поділимося інформацією про те, як воно може стати ефективним шляхом для інтеграції в нове культурне середовище через вивчення болгарської мови, літератури, культури.

Болгарія активно залучає іноземних студентів через програми обміну, як-от Erasmus+, стажування в компаніях та партнерські проєкти з університетами. Основними галузями, що пропонують можливості для студентів, є філологія, туризм, юриспруденція, інформаційні технології та сільське господарство. Учасники мають можливість навчатися в університетах Болгарії, що дозволяє їм глибше ознайомитися з академічними стандартами країни та сучасними освітніми практиками.

Цьогоріч я маю змогу бути учасницею програми Erasmus+ у Софійському університеті імені Св. Климента Охридського. В межах

навчання можна відвідували лекції та практичні заняття із дисциплін нашого спрямування в університеті, активно долучалися до культурного життя Болгарії: відвідували кінотеатри та виставки. Спілкування та нові знайомства з болгарськими студентами та зі студентами з інших країн теж дуже важливі, бо ми вдосконалюємо наші мовні навички та активно комунікуємо. Така комунікація сприяє не лише мовній адаптації, а й культурній інтеграції, що і є ідеєю міжнародних академічних програм і обмінів. Болгарські університети пропонують нам доступ до різноманітних спеціалізованих курсів для оптимізації навчального процесу (платформи SUSI, MOODLE тощо), участь у дослідницьких проєктах. «Це все допомагає вдосконалювати свої професійні навички у відповідних сферах, розширювати науково-освітню інфраструктуру, обмінюватись освітніми послугами (створення у майбутньому спільних магістерських, аспірантських програм) та ін.» (Кирова, 2017, с. 40).

Участь у стажуванні дає мені можливість не просто бачити цю країну, а й зрозуміти її глибше через досвід взаємодії з її культурними та історичними цінностями, знайомитись з культурою цієї країни на живо, брати участь у культурних заходах, які організовує університет та у подорожах різними регіонами країни. В рамках обмінів я відвідала історичні пам'ятки, долучилася до святкування традиційних свят, а також взяла участь у численних майстер-класах з народних ремесл і танців. Таке занурення в болгарську культуру сприяє розширенню світогляду та формує більш глибоке розуміння багатогранності цієї країни і шліфує студентів, сприяє їх формуванню як висококваліфікованого фахівця.

Важливим моментом стажування є можливість відвідувати лекції та гуртки з української мови, яка викладається в університеті, і запропонувати та підготувати для учасників пізнавальні та популяризаторські майстер класи про Україну.

Отже, стажування в Болгарії є інструментом для професійного та особистого зростання, що надає студентам виняткові можливості для набуття

практичного досвіду в новому культурному середовищі. Програми обміну, а також різноманітні партнерства з університетами відкривають двері у багатьох сферах. Інтенсивне вивчення болгарської мови через курси та спілкування з носіями мови дозволяє швидко адаптуватися та вдосконалити свої комунікативні навички, знайти друзів в багатьох країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кирова А., 2017. България в академичното сътрудничество на балканите. *Списание за наука „Ново знание“*, С 29-41
2. Еразмус+ - Програма Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erazmus/pro-programu/> (Дата звернення: 29.10.2024).

МЕНТАЛЬНА МАПА ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ»

Поліна-Вікторія ГОНЧАРУК

Львівській національній університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Уляна Федорів, канд. філол. наук, доцентка
катедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Перший український інтелектуальний роман від генія-сходознавця вражає ледь не кожну людину, що його прочитала. Цей текст можна досліджувати завдяки багатьом студіям, що свідчить про його багатогранність. Хоча твір був написаний понад століття тому, він до сих пір не втрачає своєї активності. У ньому підняті проблеми батьків та дітей, життєвих цінностей, тілесності та емоційних переживань. Автор робить акцент на «проклятих нервищах» героя в першій та третій частинах, проте не презентує Андрія як негативного персонажа, лише наділяє його самокритикою. У той самий час тяжкість його ментального стану не стає головною рисою героя, він наділений глибокими знаннями в математиці, філософії, мовах, має почуття гумору та чуттєвість. Внутрішній світ професора Лаговського глибокий, як і сам роман.

«Я – продукт сучасної цивілізації, я дегенерат, я декадент, я людина fin de siècle, я неврастенік» [1, 51] – так характеризує сам себе головний герой твору.

Він вбачає у своїх ментальних проблемах інтелегентність, що не дивно, бо це персонаж, який стоїть поряд з образами висвітленими у творчості Лесі Українки, Івана Франка, Ольги Кобилянської, Олексія Плюща, що творять модерний образ освіченого українця початку ХХ століття. Проте неможливо не згадати про те, у яких муках знаходиться Андрій Лаговський через свої внутрішні переживання, буває, що він думає про свою смерть як про щось хороше та займається саморуйнівною поведінкою, навіть не розуміючи

наскільки йому від цього боляче. Головний герой часто плаче, подеколи навіть до болю, а свій рятунок молодик знаходить у музиці. Граючи на скрипці, він часто переймається твором настільки, що від цього починають текти сльози. Пізніше для регулювання своїх труднощів Андрій приходить до аскетизму, постійно рефлексуючи на шляху до цього. Загалом протягом усього роману молодий професор думає над устроєм свого внутрішнього світу та світу, у якому він живе. Лаговський переглядає питання любові та змінює ставлення до нього. На початку це те, що він не очікує у свою сторону й загалом не трактує як щось важливе. Далі він може прийняти тільки чисте, ідеальне кохання, а вже пізніше він доходить до сприйняття його таким, яким воно є. Ще важливо згадати, що молодик не прагне тільки романтичного зв'язку, а він радіє від дружби, що зав'язалась у нього з трьома братами сім'ї Шмідтів та ставить її вище, ніж ті взаємини, які він мав із Зоєю. Також головному героєві притаманне ставлення до матеріального як до чогось менш важливого, ніж внутрішній світ. Його мало бентежать гроші чи одяг, він навіть знаходить комфорт жити без розкоші, шукаючи в житті щастя, яке неможливо побачити чи відчувати на дотик.

Важливо зауважити про автобіографічність роману, яку можна відслідкувати в зацікавленості в науці та літературі, у тому, як здоров'я впливає на життя, у непростих стосунках із матір'ю. Що автор, що персонаж є особистостями невимовно цікавими з багатими внутрішніми світами. Агатангел Кримський і його «відображення» – Андрій Лаговський – інтелектуальні, цікаві та чуттєві, що беззаперечно варті уваги та дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримський А. Андрій Лаговський; упоряд. і передм. Віри Агеєвої. Київ: Віхола, 2023. 416 с.
2. Авраменко А. Агатангел Кримський: інтелектуальне, гомоеротичне й психологічне від здобутого модерніста. URL: <https://chytomo.com/ahatanhel-krymskyj-intelektualne-homoerotychne-j-psykholohichne-vid-zabutoho-modernista/>

3. Гірняк М. Розуміння і саморозуміння у романі Агатангела Кримського «Андрій Лаговський»// МАГІСТЕРІУМ. Вип. 38. Літературознавчі студії, 2010. С. 29-36.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗІВ СІМУРГА У ПЕРСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Марина ГОРБАЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Максимів Ольга канд. філол. наук, доцент, завідувач
кatedри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

Образ Сімурга – міфічного птаха в перській культурі – символізує божественність, мудрість та королівську владу. Цей образ, закарбований у творах Фарід ад-Діна Аттара, Абул-Касима Фірдоусі та Джалаледдіна Румі, не лише відображає міфологічні уявлення, але й духовні пошуки людства.

Сімург, міфічний птах, виникає в стародавній перській міфології та поступово набуває значення символу духовного пошуку. У культурі Персії Сімург символізував єдність протилежностей, був знаком мудрості та зв'язку з божественним.

Сімург зустрічається не тільки в літературі, але і в архітектурі та живописі. Його асоціюють із захисником, царем птахів та посередником між світом людей та духовним світом.

В «Бесіді птахів» Фарід ад-Діна Аттара Сімург є метафорою для Бога, якого шукають птахи-шукачі істини. Кожен із птахів представляє різні людські слабкості та сумніви, що заважають знайти справжній духовний шлях. Вони долають труднощі, щоб врешті-решт усвідомити, що Сімург існує в їхніх душах.

У Фірдоусі Сімург постає як реальний помічник героїв, зокрема Заля та його сина Ростам. Він не тільки виховує Заля, але й рятує його дружину під час пологів, вчить героїв, як досягати цілей, використовуючи знання і мудрість. Таким чином, Сімург стає символом надії, захисту та мудрості. У цьому епічному творі Сімург втілює захисні сили природи, його образ

перетворюється на силу, що охороняє справедливість і допомагає героям долати труднощі на їхньому шляху.

У суфійських творах Аттара Сімург уособлює шлях людської душі до самопізнання і Бога, а його пошуки – це духовна подорож, що вчить подоланню матеріальних спокус.

У «Шах-наме» Фірдоусі Сімург набуває рис мудрого наставника, який допомагає героям, наприклад, виконує кесарів розтин у дружини Заля, рятуючи їй життя. Тут Сімург символізує благородство, захист та мудрість, слугуючи зв'язком між світом людей та богів.

Трансформація образу Сімурга від божественного символу до вчителя та захисника у творах перської літератури розкриває духовну складову перської культури, де міфологічні образи птахів стали символами внутрішнього пошуку та морального вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Aneel Waqas Khan, Mehak Maqbool, Dr. Sobia Tahir, Sufism in Attar's "The Conference of the Birds" Selected Translation by Peter Avery: Representations of Mystical Experience in Islamic Literature, 2024. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/378458375_Sufism_in_Attar%27s_The_Conference_of_the_Birds_Selected_Translation_by_Peter_Avery_Representations_of_Mystical_Experience_in_Islamic_Literature
2. Umair Mirza, Attar And The Persian Sufi Tradition The Art Of Spiritual Flight; London, Bloomsbury Academic, 2006.
3. Zaree Nina Ghabulian, The Simurgh role in Mystical writing of Mantiq-ut-Tayr, 2023, January.

АНГЛІЦИЗМИ В РЕКЛАМІ: МАНІПУЛЯЦІЯ ЧИ ІНФОРМАЦІЯ?

Тетяна ГРАНАТ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Наталія Сокіл-Клепар**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

Запозичення слів з інших мов – це масштабне явище, яке лінгвісти досліджують вже протягом тривалого часу. Сьогодні особливо помітним є вплив англійської мови, яка активно поповнює словниковий запас багатьох мов, у тому числі й української.

М. П. Кочерган у своїй праці «Вступ до мовознавства» зазначає, що запозичення слів з інших мов в українську мову відбувається не лише під впливом зовнішніх чинників, а й зумовлене внутрішніми потребами мови. Зокрема, автор виділяє два основні внутрішні чинники:

- потреба в диференціації значень: часто буває так, що в мові вже існує слово, яке має широке значення. Щоб виразити більш точне або вузьке поняття, мова збагачується запозиченням. Наприклад, слово «варення» має загальне значення, а слово «джем» більш конкретизує вид варення.
- прагнення до стислості: іноді для вираження певної думки потрібно використовувати довге словосполучення. Щоб уникнути багатослівності, мова вводить коротші, більш ємні слова, які запозичуються з інших мов. Наприклад, замість словосполучення «вправний стрілець» можна використати одне слово «снайпер» [2, с. 229].

Масове впровадження англіцизмів в українську мову становить серйозну загрозу її розвитку. Заміщення українських слів англійськими веде до втрати мовної самобутності та зниження її естетичних якостей, і це при тому, що існують українські назви для передавання відповідних понять: *скіл (навичка), дедлайн (реченець), тимблдинг (гуртування), тьютор (наставник), портфоліо (доробок), фідбек (відгук), брифінг (зустріч).*

Швидке проникнення англійської мови в українську призвело до появи великої кількості незрозумілих для більшості населення термінів. Це стосується як назв професій (*ейчар-менеджер, провайдер, контентмейкер, мерчендайзер, копірайтер, фрілансер*), так і назв товарів, особливо в рекламі. Більшість цих назв побудовані на логічних зв'язках, які зрозумілі носіям цієї мови. На відміну від них, запозичені в українську мову назви часто не мають внутрішньої логіки для українського мовця.

Реклама переважно грає зі значеннями слів, надаючи їм нових відтінків, щоб привернути увагу споживача. Характерними прикладами такої реклами є слова, вислови, які можна почути по радіо, побачити по телебаченню чи прочитати в інтернеті: *Head&Shoulders* (голова і плечі), *Palmolive* (пальма, оливка), *Orbit* (орбіта, обертатись), *Dove* (голуб), *Pampers* (*балувати*); *Palette* (палітра), *Clear* (очистити), *Comfy* (зручний), *Wash* (мити), *Vanish* (зникнути), *Fairy* (фея), *Muscle* (м'яз), *Bounty* (нагорода), *Tide* (хвиля), *Flint* (кремій), *Skittles* (кегли), *Axe* (сокира), *Always* (завжди).

Тож, англіцизми в рекламі виконують не тільки інформативну, але й емоційну та маніпулятивну функції. З їхньою допомогою рекламодавці створюють унікальний образ продукту, який відрізняється від конкурентських. Це дозволяє маніпулювати свідомістю споживача і спонукати його до покупки. Сьогодні реклама активно формує нашу мову. Через прагнення йти в ногу з сучасністю, у рекламу масово впроваджуються англійські слова, витісняючи загальноживану питому лексику. Це свідчить про те, що мова є динамічною системою, яка постійно змінюється під впливом зовнішніх чинників. Однак важливо гармонійно балансувати між мовною інновацією та збереженням національної мовної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Заєць В., Мириївська Ю., Кірюшина К. Англіцизми в текстах реклами міста Києва. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2024. № 2 (26). С. 42–50.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. С. 229.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ФОНЕТИЧНИХ ЗМІН ЯПОНСЬКОЇ МОВИ У ПРАЦЯХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА ЯПОНСЬКИХ ЛІНГВІСТІВ

Максим ГРЕХ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Ореста Забуранна**, канд. філол. наук, доцентка катедри
сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

***Компаративний аналіз японських та західних мовознавців у галузі
вивчення фонетики японської мови.***

Європейські та японські мовознавці по-різному підходять до вивчення фонетичних змін у японській мові, що відображає ширші методологічні та теоретичні традиції у відповідних академічних культурах. Ці відмінності можна простежити в історичному, культурному та освітньому контекстах, які сформували спосіб, у який лінгвістика практикується в західних та японських наукових колах.

Європейські лінгвісти, особливо представники структуралістської та генеративної традицій, часто наголошували на формальних моделях і теоретичних засадах. Структуралізм, який виник на початку ХХ століття, зосереджується на розумінні мови як системи взаємопов'язаних елементів. Європейські структуралісти, такі як Фердинанд де Соссюр, заклали основу для аналізу фонетичних змін, наголошуючи на синхронному вивченні мови - досліджуючи мову в певний момент часу, а не її історичний розвиток. Цей підхід часто передбачає детальний фонологічний аналіз, де основна увага приділяється абстрактним, систематичним властивостям звуків та їхнім функціям у мовній системі.

На відміну від них, японські лінгвісти традиційно роблять більший акцент на описовому та історичному підходах. Вивчення фонетичних змін у Японії зазнало значного впливу багатих традицій історичної лінгвістики, яка зосереджується на діахронічному вивченні мови - дослідженні того, як мови

змінюються з плином часу. Японські вчені ретельно задокументували історичний розвиток японської мови, простеживши фонетичні зміни протягом різних історичних періодів, таких як давньояпонська, середньояпонська та сучасна японська мови. Ця робота часто включає аналіз класичних текстів, написів та інших історичних документів, щоб реконструювати фонетичну систему попередніх етапів розвитку мови.

Японські лінгвісти також схильні підкреслювати важливість емпіричних даних і польових досліджень.

Європейські лінгвісти, особливо ті, що перебувають під впливом соціолінгвістичної традиції, досліджували, як соціальні фактори, такі як вік, стать і соціальний клас, впливають на фонетичні зміни. Цей підхід часто включає кількісні методи та статистичний аналіз для вивчення закономірностей варіацій та змін у мовних спільнотах. Хоча соціолінгвістика також набула поширення в Японії, японські лінгвісти історично зосереджувалися більше на внутрішніх, структурних аспектах фонетичних змін, аніж на їхніх соціальних вимірах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. De Boer, Bart, 'Phonology and evolution', in B. Elan Dresher, and Harry van der Hulst (eds), *The Oxford History of Phonology* (Oxford, 2022; online edn, Oxford Academic, 19 May 2022)
2. Labrune, Laurence, *The Phonology of Japanese* (Oxford, 2012; online edn, Oxford Academic, 24 May 2012)
3. Whalen, D. (2019, July 29). Phonetics. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ПРИКЛАДОМ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Олена ГРИГОРСЬКА

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Оксана Жигало**, канд. психол. наук,*

доцентка катедри педагогіки та методики початкової освіти

Стаття розглядає патріотичне виховання молоді через волонтерство як невід'ємну складову освітнього процесу. Це питання стало особливо актуальним після повномасштабного вторгнення росії в Україну, що призвело до підвищення уваги до національної безпеки та важливості формування патріотичної свідомості у молоді. Ефективне патріотичне виховання є не лише питанням державної безпеки, але й запорукою стабільного розвитку суспільства.

У сучасних умовах глобалізації та військових конфліктів ця проблема набула нового звучання. Тому актуальною є необхідність систематизації існуючих практик патріотичного виховання. Війна підвищила значення патріотичного виховання, яке тепер є пріоритетом державної молодіжної політики. Це сприяє залученню молоді до різних ініціатив, які спрямовані на зміцнення національної ідентичності та соціальної згуртованості. Патріотичне виховання стає важливим інструментом забезпечення стабільності в суспільстві, допомагаючи захистити державу від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Однією з найбільших загроз для сучасної молоді є втрачання національної самосвідомості через міграцію та збройні конфлікти, що послаблюють зв'язок з культурною спадщиною. Тому важливо формувати у молоді національну гідність, повагу до історії, культури та традицій своєї

країни. Патріотичне виховання є важливим як для суспільства загалом, так і для особистісного розвитку молоді.

Зміст патріотичного виховання визначається політичними, економічними, соціальними та культурними аспектами і має відповідати сучасним викликам. Основними принципами патріотичного виховання є зміцнення національної єдності, збереження етнокультурних цінностей, забезпечення рівноправності різних етнічних груп, а також сприяння розвитку української мови та культури.

Важливим елементом патріотичного виховання є волонтерство, що дозволяє молоді брати участь у суспільно корисних справах.

Протягом 2023/2024 навчального року проблемна група «Студентські волонтерські практики в освітньому просторі» під керівництвом Жигайло О.О. організувала низку волонтерських акцій: у жовтні 2023 – благодійний ярмарок "Разом до перемоги" та акцію "Смілива гривня", у грудні 2023 – збір коштів у межах акції НБУ "Мобілізація монет" та допомогу будинку престарілих, у лютому 2024 – флешмоб "Вітамінна порція для ЗСУ". У квітні 2024 студенти зустрілися з військовослужбовцем, щоб підтримати ЗСУ, а в червні 2024 провели захід до Дня захисту дітей у дитячому будинку «Оранта». Завершили рік участю у Всеукраїнському фестивалі Play Fest-2024, де презентували відеоролик про свою діяльність.

Отже, впровадження патріотичного виховання через волонтерську діяльність у навчальних закладах є ключовим для формування молодого покоління, яке буде готове захищати і розвивати Україну. Виховання патріотизму має бути результатом злагодженої роботи держави, школи, сім'ї та громадських організацій, що допоможе створити стабільне майбутнє для країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вербицька П. В. Виховання громадянина і патріота України як суспільно-педагогічний виклик. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 3, С. 58–63.

2. Петришин Л. Й., Чайковська Г. Б. Особливості самореалізації студентської молоді засобами віртуальної волонтерської діяльності. *The 1st International scientific and practical conference "Eurasian scientific congress"* (January 27-28, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. P. 2020.

КАРИКАТУРА ЯК ЗАСІБ САТИРИЧНОГО ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ВАД ДІЙСНОСТІ В ЖУРНАЛІ «КОМАР»

Вікторія ГРИЩЕНКО

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

*Науковий керівник — **Валентина Мусій**, д. філол. наук,*

зав. каф. періодичної преси та медіаредагування

1. Журнал «Комар» — сатиричне видання, яке випускалось в період 1933-1949 років. Журнал виходив у Львові з періодичністю двічі на місяць. В 1939 році видання було ліквідоване, а більша частина редакції була вимушена емігрувати. В 1946 році видання, внаслідок об'єднання сатиричних журналів «Їжак» і «Лушня», було відновлено під назвою «Комар Їжак». З 1947 року виходило в Німеччині, в Мюнхені, а в 1949 році в Канаді. Кожен випуск складався з 8 шпальт. Символічна назва видання покликана «кусати» як комар контroversійні теми і окремих діячів з метою їдкої критики і привернення уваги до проблем сучасності.

Видання поділяло матеріали за рубриками: «З мандрівки “Комаря”», «Лексикони “Комаря”», «Калямбури», «Переписка Редакції», «Література й Мистецтво», «Біг пес через овес». Журнал виходив під редакцією Л. Чубатого (1933–38), Е. Козака (1938–39), Є. Череваня (1946-1948) [2].

Видання висвітлювало соціальну, політичну, економічну, релігійну тематику, їдко критикуючи та іронізуючи над проблемними питаннями тогочасного суспільства. Об'єктами висвітлення ставали політичні діячі та їх діяльність, внутрішні соціальні проблеми, культурні діячі, українські емігранти.

Тематику кожного випуску віддзеркалювала карикатура на титульній сторінці [3, 222]. Наприклад, випуск № 26 за 1939 рік був присвячений висвітленню міжнародної політики. Титульна карикатура іронічно зображає взаємодію гітлерівської коаліції напередодні початку Другої Світової війни.

Автори зображають чотирьох представників країн, що сидять на лавці. По краях розміщені дві великі постаті, що представляють Муссоліні та Гітлера. Між ними тісно зажаті угорський регент Міклош Горті та Прем'єр-міністр Першої Словацької Республіки Йозеф Тисо. Таким чином автори іронізували над співвідношенням політичних сил на міжнародній арені. Ця ж тематика висвітлювалась в карикатурі «Поділ Африки», метою якої була демонстрація ставлення редакції до політики європейських країн на континенті. Карикатура «На Сході — ми!» розкривала справжню сутність блокади англійських концесій Китаю військами Гітлера, які маскувались під японські сили. Сатиричне зображення останньої шпальти пов'язане з візитом англійського дипломата Шренга до Москви з метою переговорів.

2. «Високомистецькі» карикатури вдало поєднувалися в часопису з «дотепними фейлетонами, жартівливими гумористичними та сатиричними повідомленнями» [1, 148], сприяли розкриттю ключових тем. Автори вдавались до іронічної деталізації, візуальної гіперболи та гротеску, символізму та персоніфікації. Часто використовувались принципи дискредитації та доповнення, досягнення яких стало можливим завдяки комбінації текстового супроводження. Взаємодія тексту і зображення закладала конотативну інформацію в повідомлення авторів. Текстові супроводження сприяли створенню ефекту комізму (невідповідність вигляду який політики намагалися надати своїм діям їхній реальній сутності), або безпосередньо виражали ставлення авторів до теми, транслюючи їх критичне осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Габор В. Карпатська Україна у дзеркалі сатирично-гумористичного ілюстрованого журналу «Комар» у 1938 – 1939 рр.: хроніка подій. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів. 2015. Вип. 5 (23). С.121-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2015_5_14
2. ISBN 966-02-2074-X. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-5839> (дата звернення: 26.10.2024).
3. Сидун І., Іванішина А. Видання «Комар / Їжак» 1947-1949 рр. як приклад сатирично-гумористичних видань української діаспори. *Діалог:*

Медіасмудії. 2017. № 23. С. 216–231. URL:
<http://dms.onu.edu.ua/article/view/137434/134351>
(дата звернення: 26.10.2024).

СНОВИДІННЯ В ПОВІСТІ «ЛИХІ ЛЮДИ» ПАНАСА МИРНОГО

Юлія ДАЛЯВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Корнійчук Валерій, док. філол. наук, професор
кatedри української літератури імені академіка Михайла Возняка*

Сни завжди привертали увагу людей своєю таємничістю та багатозначністю. Здавна вони сприймалися як вікно у сховані глибини нашої свідомості, спосіб зазирнути у світ підсвідомих бажань, страхів та спогадів. У кожній епосі трактування снів було різним: від містичних пророцтв до зображення переживань. Найпершим та найвідомішим дослідником сновидінь був австрійський психолог Зигмунд Фройд. У книзі «Тлумачення снів» (1900) він чітко окреслив, що сновидіння «є наслідком несвідомої поведінки, цілеспрямованої на задоволення потаємних потреб індивідуума» [3]. СУМ-11 розмежовує такі поняття як «сон» та «сновидіння»: сон – «фізіологічний стан спокою організму людини і тварини, що настає періодично і супроводжується повною або частковою втратою свідомості й ослаблення ряду фізіологічних процесів» [2, с. 456], а сновидіння – «образи, що виникають під час сну; те, що сниться» [2, с. 428].

Сновидіння у художніх творах часто виконують кілька важливих функцій, і вони можуть мати як психологічний, так і символічний підтексти:

1. розкриття внутрішнього світу персонажа;
2. символізм та передвістя;
3. вираження конфлікту;
4. ілюстрація соціальних або філософських ідей;
5. метафора життя та світу навколо героя;
6. невизначеність реальності;

Сновидіння завжди були загадковим і багатозначним явищем як у житті, так і в літературі. Панас Мирний у повісті «Лихі люди» використовує

сновидіння як важливий літературний прийом, що дозволяє глибше зрозуміти внутрішній світ героя, а також його страхи та переживання.

Наприклад, перше сновидіння Петра Федоровича Телепня являється йому у в'язничній камері. Воно розкриває внутрішній світ персонажа – відображає бажання героя перенестись у щасливе минуле, яке наразі є недосяжним. Він бачить своїх батьків, дитинство, і саме ті спогади допомагаю читачеві краще зрозуміти психологію персонажа: *«Мана не сходила; пляма ще мов побільшала, поширшала – роздалася навкруги. Він розкрив очі. Тіні прошлого, давнього захиталися на їй... Серце у його стало, дух замер.*

І ось перед ним невеличка хатка, чиста, ясна. Сонце якраз уступило в вікно, і світ від його упав на долівку, зачепив невеличку кроватку, на котрій лежав невеличкий хлопчик. Хлопчик підвівся, протер очиці. Чорнява його головонька була закустрана, очі заспані; зате молоде личенько пашило здоров'ям, грало краскою. Ось двері розчинилися — висунулася жіноча голова...

Мати увійшла в хату, підійшла до кроваті і поцілувала дитину. Хлопчик обвив материну шию руками, пригорнувся своїм гарячим личеньком до її засушеного виду...

«Що за диво? – подумав Петро Федорович: – і лице матері і лице дитини такі знайомі... Це ж я! це ж мати моя!» – трохи не скрикнув він і ще дужче впився очима в причуду...» [1, с. 75-82]

Сновидіння в повісті «Лихі люди» є багатограними й відіграють ключову роль у розкритті психологічного та емоційного стану героя. Вони виконують роль своєрідного дзеркала підсвідомості, відображаючи найпотаємніші думки та почуття, які часом приховані від свідомого сприйняття. Сни можуть відкривати нові горизонти в розумінні себе, ставати джерелом натхнення або навіть підказувати шляхи вирішення життєвих дилем. Вони виступають своєрідним містком між свідомим та підсвідомим, між реальністю на уявою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мирний П. Зібрання творів: В 7 т. Т. 1/ Київ: Наукова думка, 1968. С. 70-131.
2. Словник української мови: В 11-ти т. Т. 9/ За заг. ред. І. Білодіда. Київ: 1970-1980 рр. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
3. Фройд З. Тлумачення сновидінь / пер. з нім. Я. Коган. Київ : Здоров'я, 1991. 384 с.

ВІДМІННОСТІ В ЗОБРАЖЕННІ ЖЕРТВИ У ТВОРАХ «ВІН ІДЕ!» ТА «СМІХ» М. КОЦЮБИНСЬКОГО

Микола ДЕГТЯРЬОВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Уляна Федорів**, канд. філол. наук, доцентка катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Михайло Коцюбинський, безумовно, є одним із найвизначніших письменників української літератури. Важлива частина його прози була написана як реакція на перебіг революції 1905-1907 рр. у Російській імперії, і якраз до цієї групи належать новела «Сміх» та образок «Він іде!».

Перша розповідає про чорносотенний погром 1905-го року в Чернігові, а другий — про виходи проти дворянства. У творах автор розгортає свою оповідь навколо жертв: у першому тексті такою є єврейська громада, у другому — представники місцевої інтелігенції. Твори також поділяють спільний тон тривоги: в обох із них він згодом нагнітається й переростає в цілковиту безнадію, що оприявлюється в кульмінації (прихід процесії, сміх Варвари). Цей тон витриманий до самого кінця. Є схожі сюжетні ходи (наприклад, для поглиблення відчуття тривоги персонажів автор додає в тексти епізод із таким собі «бунтівником», що всім наперекір хоче оборонятися: у «Він іде!» таким є візник Йосель, а згодом і Абрум; у «Сміхові» — доктор).

Різниця в змалюванні образів головних героїв у цих творах, на мою думку, проявляється саме на етапі кульмінації. Коли в образку «Він іде!» персонажі раптом чують наближення процесії, стає очевидним їхній статус у ньому: єврейська громада виконує там лише роль жертви, що безпідставно, несправедливо та невідворотно страждає. Абрум, що декілька абзаців тому закликав громаду оборонятися, нажахано втікає разом з усіма, думаючи тільки про свій порятунок: «Коли б добігти, коли б сховатись, щоб вже не

чути дзвонів, червоних дзвонів, що мчать навздогін, б'ють в саме серце, скачуть і регочуть, як божевільні...» [2, с. 374].

У «Сміхові» ситуація інша: підвівши читача до кульмінації твору за допомогою тих же засобів, що й у попередньому, М. Коцюбинський у момент емоційного піку раптом не акцентує на скривдженості Чубинських, але повертається назад, до питання справедливості тієї розправи, що загрожує їхній родині. Письменник навмисне заводить адвоката на брудну кухню вслід за наймичкою, аби в такий спосіб протиставити його нинішнє горе тому горю, що для Варвари було буденним.

Однією цією зміною автор фактично перевертає читачеве сприйняття подій твору з ніг на голову. Протягом усього сюжету письменник говорив про скруту дворян лише з тим, щоби в кінці пролити світло на тих, хто в тій ситуації був дійсно скривдженим. Пан Валер'ян та його сім'я раптом у наших очах постають не такими вже безневинними, а селяни навпаки виявляються в цій ситуації жертвами. Коли Естерка йде назустріч процесії, аби «...вступити в бій з тими руками та власним тілом одвести од людей лихо» [2, с. 375], вона хоче зупинити несправедливість, якої сама зазнала. Коли ж у «Сміхові» Чубинський відчиняє віконниці (тобто, по суті, теж відкривається своїй небезпеці в особі селян), то з його боку це виглядає радше як прийняття кривдником заслуженої кари.

Звичайно, адвокат Чубинський у тексті об'єктивно не є аж такою поганою людиною, адже вся його громадська діяльність була спрямована на покращення становища робітників та селян, а втім якраз на тому Коцюбинський і наголошує, що він, вважаючи себе за «демократа», сам не помітив, як доклав руку до тої несправедливості, що врешті обернулася на нього вогнем. «Пан адвокат, на нашу думку, поставлений письменником не в трагічну, а в трагікомічну ситуацію» — зазначає Михайло Костенко у своїй праці «Художня майстерність Михайла Коцюбинського» [1, с. 80].

Отож «Сміх» попервах уводить читача в оману, навмисне ігноруючи інший бік цих подій, аби лише в кінці розкрити двоїстість та неоднозначність

ситуації для обох сторін. «Він іде!» у цьому плані є більш «чесним» та категоричним: образок повністю віддається трагічності становища євреїв, подібний дуалізм для нього був би зайвим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Костенко М. Художня майстерність Михайла Коцюбинського. 2-ге вид. Київ: Радянська школа, 1969. 272 с.
2. Коцюбинський М. *Fata morgana*. Харків : Фоліо, 2017. 506 с.

МОВА ПРЕСИ МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ «НОВА ХАТА»)

Тарас ДЕЛІУ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Тетяна Висоцька**, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені Івана Ковалика*

У першій половині ХХ ст. Галичина перебувала під впливом двох держав: Австро-Угорщини та Польщі, що, безперечно, позначалося на розвитку нашого краю не лише в суспільно-економічній чи політичній царині, а й у духовній, культурній сферах життя українців загалом, зокрема і в друкованому слові: «До початку Першої світової війни в Галичині сформувався потужний інформаційний простір, що був представлений цілою низкою друкованих видань, основу якого становили українськомовні і польськомовні періодичні видання, а також почасти єврейська і німецька преса та часописи, що видавалися іншими мовами» [1, 245]. До 1914 року на західноукраїнських землях налічувалися 73 українські періодичні видання, серед яких «Нова хата» (журнал для інтелігентного жіноцтва), що курував промисловий жіночий кооператив «Українське Народне Мистецтво» у Львові в 1925 — 1939 роках. У ньому висвітлювали питання господарства та політики, етнічної моди й одягу, історії вільних українок та ін. Загалом часопис відіграв значну роль у формуванні культурного середовища Галичини в міжвоєнний період і перевершив усі прогнози та сподівання, адже його видавали майже 15 років і передплачували на Галичині, Буковині та в Чехії, Румунії, продавали в Америці й Канаді за високу плату.

«Нова хата» є одним із яскравих прикладів використання синтезу західноукраїнського варіанта літературної мови, діалектних елементів, запозик, а також характерного львівського койне: специфічного мовленнєвого утворення українських мешканців Львова, що «виникло на основі говірок

південно-західного наріччя, із сильними впливами польської, німецької мов, ідишу» [3, 57].

Одними з найбільш частовживаних слів, що презентують галицьку побутову лексику, є номени на позначення жіночого, чоловічого чи дитячого одягу і його деталей. За задумом авторів часопису, головні читачі - це жінки-галичанки, а відтак ця тема висвітлена в окремій рубриці «Про моду».

Елементи одягу, що слугують як прикраси (*звони, фальбани, жабот*): *“На суконку чепурнішу, а рівночасно практичну дуже надягається взориста Crepe de Chine. Вона гарно укладається у всякого рода звони чи фальбани, а рівночасно дуже добре переться”* (1929 р., №7). **Фальбани**, мн., (одн. фальбана) — це зібрана в складки смужка кольорової тканини, яку пришивають до одягу як прикрасу (СУМ 11, том 10) [5, 556]. *“Сукню таку вже не прибирається нічим. Цей край прибирає долину спіднички, а гарно уложений при шії формує рід хустинки або жабот на станичку”* (1929 р., №7). **Жабó**, заст. — нашивка з мережива або серпанку з оборками, що прикріплювалася до коміра верхньої чоловічої сорочки (СУМ 11, том 2) [5, 500]. Загалом ця лексема запозичена з французької мови (jabot) [4, 264] і в галицькому варіанті останній звук, на відміну від мови-донора, вимовляли і писали.

Лексема **станичок** вживалася на позначення безрукавки (СУМ 11, том 9) [5, 645] або ж верхньої частини сукні від плечей до пояса.

Інша деталь одягу **коронка** у значенні *мережива* (СУМ 11, том 4) [4, 297], це слово запозичене з польської мови як виріб чи матеріал для оздоби (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/1950/koronka/4831889/material>): *“Під сукню з Gtorgette чи маркізети необхідна гарна гарна комбінація з шовку, викінчена коронкою або мережкою”* (1929 р., №7). Прикметно, що автор статті пояснював це слово і наводив поруч більш загальновживане — *мереживо*.

У часописі фіксуємо одне з найпопулярніших галицьких слів, що і досі побутує в мовленні львів'ян — **мéшти**, які в українській літературній мові

мають відповідник *туфлі* (<https://sum.in.ua/p/10/330/1>): “До англійського плаща убираємо **фільцовий капелюх** або спротову шапочку і **спортові мешти** на низеньких каблучках” (1929 р., №7).

Аналізовані одиниці часто поєднувалися з атрибутивами, що більше надавали образности й кращого розуміння, який саме вигляд мав той чи інший одяг, або ж як носити певні елементи одягу. Більшість прикметників вживалися на позначення матеріалу або кольору: **ясний капелюх** — легкий, літній капелюх (“До легкої суконки треба мати **ясний капелюх**”), **фільцовий капелюх** — легкий, літній капелюх, **літній** або **неперемакаючий плащ** (“Дуже модні є **неперемакаючі плащі**. Можуть вони бути з імпергнованого шовку або прозорої гумової матерії” (1929 р., №7).

Отож, чимало лексем, що активно використовувалися на поч. ХХ ст. у періодичному виданні “Нова хата”, увійшли частково в загальний вжиток літературної мови, інші залишилися у діалектному мовленні або ж усталилися як одиниці львівського койне і донині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Крупський І. Мовна диференціація преси галичини напередодні першої світової війни. Львів, Вісник Львівського університету. Випуск 39. С. 245–252.
2. Нова хата: журнал для плекання домашньої культури. № 7. відп. ред. М. Громницька. Львів, Українське Народне Мистецтво. 1929. 24 с.
3. Підкуймуха Л. Мова Львова або коли батяри говорили. Київ: Кліо, 2020. 328 с.
4. СІС: Словник іншомовних слів. за ред. О.С.Мельничука. Київ, 1977. 776 с.
5. Словник української мови. У 11-ти томах. К.: Наук. думка, 1970–1980.

УРБАНОНІМІЯ ЛЬВОВА (НА МАТЕРІАЛІ МІКРОРАЙОНУ КЛЕПАРІВ)

Марта ДЕМАНДЖАРА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Наталія Сокіл-Клепар**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

Львів, який ми знаємо, зараз за своїми масштабами значно більший від того Львова, який був колись. До міста приєдналося багато приміських сіл. Одним із таких сіл був сучасний мікрорайон Клепарів, місцевість Львова у Шевченківському районі.

Мета дослідження – проаналізувати походження назв мікрорайону Клепарів.

Об'єкт дослідження – урбаноніми мікрорайону Клепарів міста Львова.

Урбаноніми – номінації внутрішньоміських об'єктів, що допомагають орієнтуватися в просторі. Це одиниці, які походять як від загальних назв, так і від власних. Нижче детально проаналізуємо окремі урбаноніми Клепарова. Загалом було виявлено 25 одиниць з різноманітних джерел, зокрема й Google maps. Варто зауважити, що назва самої місцевості походить від дещо модифікованого антропоніма (спочатку це був Кльоппергоф). Клепарів, за свідченням дослідників, заснував німець, міщанин Андрій Стано Кльоппер [2; с 103].

Найбільше трапилося урбанонімів, які походять від антропонімів (11 одиниць): *Кортумова гора, вулиця Єрошенка, вулиця Шевченка, вулиця Шолом-Алейхема, вулиця Академіка Кучера, вулиця Оноре де Бальзака, вулиця Пстрака, вулиця Павла Чубинського, вулиця Сосюри, вулиця Раппапорта, вулиця Кошиця.*

Також є урбаноніми, які походять від назв населених пунктів (6 одиниць): *Янівське кладовище, вулиця Угнівська, вулиця Сорочинська, вулиця Крехівська, вулиця Варшавська, вулиця Батуринська.*

Урбаноніми, які утворені від ближніх об'єктів (2 одиниці): *вулиця Базарна, вулиця Броварна.*

Урбаноніми, утворені від назв рослин (2 одиниці): *вулиця Черемхова, вулиця Під Дубом.*

Урбаноніми, утворені від етнізмів (2 одиниці): *вулиця Хорватська, Старе єврейське кладовище.*

Урбанонім, утворений від промислу (1 одиниця): *вулиця Винниця* (названа на честь виноградарів)

Також виявлено *гору Страт*, що можна протлумачити діяльністю характеристикою. Загалом цей об'єкт має кілька назв: *Страти, Страчення та Гицлівська*. Остання назва походить від слова *гицель* – «людина, що виловлює собак».

Вулиця Черемхова. До назви додали зайву букву, що, на перший погляд, змінило значення. Але потрібно зауважити, що назва вулиці мотивована апелятивом *череха* – «гібрид вишні та черешні, яку вивели у Клепарові». Це підтверджує й попередня назва – *Черехова*.

Деякі із вулиць названі за населеним пунктом, до якого вони зазвичай напрямлені: *Варшавська* – до Варшави. Колись вулиця Шевченка називалася *Янівською* і вела до Янова (зараз Івано-Франкове).

Вулиця Базарна названа через близькість розташування Краківського базару. Поруч знаходиться і вулиця *Броварна*, що мотивується апелятивом *броварня* – «пивоварний завод». Поблизу дійсно є Львівська пивоварня, якій зараз понад 300 років.

Тож урбаноніми – це не лише про географічне розташування об'єктів, а й про нашу історію. Саме тому варто ретельно вивчати урбанонімію свого населеного пункту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Долинська М. Л. Історична топографія Львова XIV–XIX ст. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 200 с. URL: <http://surl.li/okrdenk>
2. Історичні проходи по Львові: [книжка-путівник] / Іван Крип'якевич; [упоряд. тексту, опрац. та прим. Б. Якимовича]. Львів: Апріорі, 2007. 115 с.
3. Словник української мови: в 11 томах. URL: <https://sum.in.ua/>

РОЛЬ РОДИННОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ЖІНОЧИХ ІСТОРІЙ У РОМАНІ ЄВГЕНІЇ КУЗНЄЦОВОЇ «СПИТАЙТЕ МІЄЧКУ»

Тетяна ДМИТРІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Мар'яна Челецька**, канд. філол. наук, доцентка
кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Родинна пам'ять – це сукупність спогадів, знань і традицій, які передаються в межах сім'ї від одного покоління до іншого. Вона може включати історії про минуле, події, що вплинули на життя родини, та важливі родинні цінності. Такі спогади допомагають зберігати ідентичність та зміцнювати зв'язки між членами родини, а також надають розуміння історичних подій і досвіду через особистий вимір.

В українській культурі, зокрема й літературі, родинна пам'ять має велике значення, особливо через складні історичні періоди, пов'язані з війнами, репресіями та голодомором, коли багато родин втрачали близьких, і передача спогадів допомагала зберегти історичну правду. Вона стає також способом вшанування предків і продовження їхнього впливу на теперішнє та майбутнє покоління.

Тема родинного досвіду та спадку є однією з центральних в українській літературі XX і XXI століть, що допомагає висвітлити питання національної ідентичності через особисті та сімейні історії, сповнені болю і втрат. Такі тексти є прикметними в українській історії усього XX століття, як-от: твори О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаника, У. Самчука, Івана Багряного, О. Гончара, що показують різні причини й наслідки родинних конфліктів у соціальному та національному масштабах. У XXI ст. проблеми родинної пам'яті та пошуків ідентичності продовжують актуалізуватися у творах сучасних письменників, зокрема показовими для новітньої літератури є такі імена: В. Шкляр «Чорний Ворон» Ю. Винничук «Танго смерті»,

М. Матіос «Солодка Даруся», О. Забужко «Музей покинутих секретів», К. Петровська «Мабуть, Естер», В. Амеліна «Дім для Дома», С. Андрухович «Амадока», серед яких явно переважає саме жіноча проза.

Не винятком стає і найсучасніша романістика після 2021 року, яка стосується проблем актуальної російсько-української війни та історій втрати власного дому внутрішньо переміщеними особами. Одним із таких творів, у якому зосереджено свою увагу на ролі жінок у час війни, є «роман Драбина» (2023) Євгенії Кузнєцової, що став книгою року BBC. Однак у попередньому романі цієї авторки «Спитайте Мієчку» (2021) ще переважає проблема родинної пам'яті, яка розкривається у дусі попередньої традиції зображати історію декількох поколінь крізь призму жіночих оповідей. Основним маркером для розуміння її історії про Мієчку є концепція «сестринства», на чому вона і наголошує в одному зі своїх інтерв'ю: «Я не ставила собі за мету написати жіночий чи феміністичний маніфест, але, можливо, ви маєте рацію, що в українській традиційній літературі часто описується конфлікт між жінками, а сестринство – рідко. Хоча в житті його багато, адже у всіх наших життєвих переживаннях нас підтримують переважно жінки» [2].

Отже, нецілеспрямовано Євгенія Кузнєцова зачепила один з основних постулатів фемінізму і написала про зовсім різних, але дуже сильних жінок, які підтримують одна одну.

Назва «Спитайте Мієчку» відсилає до однієї з центральних героїнь, образ якої є символом об'єднання родини та жіночої підтримки. Бабуся Мієчка є тією, яка зберігає спогади про свою родину та передає їх молодшому поколінню, нагадує про цінності та вчить стійкості перед труднощами, таким чином уособлюючи зв'язок між минулим і майбутнім.

Отож, родинна пам'ять передусім зберігається у спогадах, які пов'язані з родиною, важкою долею її представниць, місциною, де вони жили, та духом різних часів: «Бабуся починала згадувати: спершу усі в спогадах були святі люди, без жодних недоліків. Того літа їй виповнювалось дев'яносто шість, тому вона пам'ятала немало родичів» [3, с.16].

Родинна пам'ять у романі Кузнецової тісно переплітається з ідеями «просторів спогаду» Аляйди Ассман [1], де певні місця, предмети, розмови та побутові моменти стають своєрідними «маркерами» минулого, зберігаючи в собі відлуння спільного досвіду. Наприклад, старий будинок у селі, де виросли покоління жінок цієї родини, втілює цінності, традиції та зв'язок із предками, він є місцем сили для усіх жінок, які туди приїжджають: «Минули десятки років, поки сліди старої хати зникли, а на її місці виріс будинок і зістарився разом із Теодорою. Тут виростили діти, звідси вони поїхали, виросли онуки, тут бавилися правнуки» [3, с. 7]. Цей будинок стає «місцем пам'яті» у сенсі П'єра Нора [4, с.7], де накопичується і перетинається досвід різних часів. Занепад будинку після смерті Теодори («Будинок тоді вперше лишився зовсім самотній. Стало ясно, що роки його слави минули. Що вже не буде тут натовпу людей, не будуть збирати сливи, що все тепер повинно зарости, заплестись плющем» [3, с. 187]), як і поступова втрата його «життєвого духу», викликає відчуття зникнення певної частини родинної історії та культурної спадщини.

Загалом жіночі історії з роману можна умовно поділити на історії стосунків між жінками та історії про витривалість і силу кожної героїні роману.

Щодо історій стосунків між жінками, у творі добре видно, як різні покоління жінок взаємодіють між собою, як передають свої життєві уроки, зберігаючи родинну єдність, наприклад: «Раз у раз бабуса намагалась з'ясувати Мартине майбутнє, але та більше як на три місяці не загадувала і разом із сестрами садила гарбузи. Але бабуса далі так само делікатно, як намагалась дізнатись про батька Мартиних близнят, натякала, що гарбузи садити пізно» [3, с. 41].

Через жіночі історії показано, як жінки справляються з втратами, викликами, та як це впливає на їхнє життя і життя їхніх близьких. Сила та витривалість, і, звісно ж, – сім'я, допомагають їм впоратись з усіма негараздами: «Але Марта відчула себе так, як тридцять п'ять років тому, коли

їй було не сорок, а п'ять. Тримаючи бабусю за плечі, як та колись тримала її, вона все одно відчула, що сама стала маленькою, і, попри те, що зараз бабуся тикалась головою їй у міжгруддя, Марті здавалось, що все навпаки — що вона дівчинка і волосся її ще м'яке, а бабуся велика і сильна» [3, с. 37].

У романі Євгенії Кузнецової «Спитайте Мієчку» родинна пам'ять і жіночі історії займають центральне місце, формуючи емоційний та ідейний каркас твору. Ці жіночі історії відображають складні взаємини між різними поколіннями, але водночас демонструють їхню внутрішню силу і здатність зберігати родинну єдність, попри всі труднощі. Таким чином, у творі «Спитайте Мієчку» Євгенія Кузнецова показує зв'язок між проблемою ідентичності як пошуку свого місця у «родинному дереві» та жіночою солідарністю, які є надзвичайно актуальними в українському літературному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті ; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с. (Серія «Зміна парадигми»; Вип. 15).
2. Білоусенко О. Село, їжа та сестринство. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/27818/2021-07-21-selo-izha-ta-sestrynstvo> (дата звернення: 24.10.2024).
3. Кузнецова Є. Спитайте Мієчку : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 272 с.
4. Nora P. Between Memory and History | Les Lieux de Mémoire. // *Representations*. Vol. 26: Special Issue: Memory and Counter-Memory, Spring, 1989. P. 7–24.

ЯПОНСЬКИЙ ТЕАТР КАБУКІ — ШЕДЕВР УСНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА

Марія ДУДА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Олександр Лосєв**, старший викладач катедри
сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

Кабукі — один із чотирьох видів японського традиційного театру і, згідно з третьою декларацією ЮНЕСКО 2005 року, шедевр усної спадщини людства. Являє собою поєднання співу, танців, музики та акторської майстерности.

Даний жанр започаткувала у 1603 році жриця Ідзумо-но Окуні, що виконувала ритуальні танці при храмах і на вулицях міста Кіото, згодом додавши до своїх виступів світсько-романтичні сцени в супроводі гри на музичних інструментах: флейти і барабанів. Здобувши популярність, Окуні почала виступати на сцені, зібравши власну трупу, у склад якої входили лише жінки. Розвиток театру був успішним й активним, трупа виступала перед самим імператором.

У театрі ставили переважно грубі та непристойні виступи, жінки грали ролі куртизанок, на що свою увагу звернув сьогунат Токугава — тогочасний військовий феодальний уряд Японії. У 1629 році з моральних міркувань, а саме через боротьбу з незаконною проституцією, жінкам заборонили виступати, а їхні ролі зайняли юнаки. Атмосфера виступів не змінилася, тому у 1652 році юнакам теж заборонили виступати, а всі ролі були зайняті лише чоловіками зрілого віку.

Кабукі має три стилі гри: оннагата — жіночі ролі, що виконуються чоловіками; аругото — грубий стиль; вагото — гармонійний. Також є три види п'єс: історичні, в яких показуються придворні реалії, ворожнеча між феодалами; простонародні; танцювально-драматичні.

Кумадорі, цебто сценічний грим, та міе, так звана “мова поз”, теж входять до ряду особливостей. Кольорове тло і яскраві лінії, кожна з яких має власне значення, є обов'язковими елементами гриму. Також важливими деталями є одяг, зачіски — пишні і незвичайні перуки, — реквізити, серед яких парасольки, зброя, віяла тощо.

Наступна особливість стосується ханамічі — подіуму, що прокладений від основної сцени. Служить для ефектного виходу і веде в глядацьку залу. Оскільки раніше не було таких технологій, як зараз, зміни декорацій відбувалися під час виступів і виконувалися працівниками театру, поки актори продовжували грати. Працівники були одягнені в чорний одяг і вважалися невидимками, вся увага глядачів була прикута до акторів та сюжету п'єси. Тепер сцени в театрах мають різні механічні конструкції, що своїми функціями дозволяють працівникам рідше виходити на сцену.

У сучасних реаліях театр кабукі найпопулярніший серед інших традиційних. Хоч жінкам давно дозволено грати в кабукі, в народі він вважається “чоловічим”. Існують династії акторів кабукі, в яких від батька до сина передається цей вид театрального мистецтва. Навчання проходило суворо і вимогливо: хлопчики вчилися співати, танцювати, грати на музичних інструментах, повністю заглиблювались в історію театру.

Вистави проходять у багатьох театрах, та найбільш відомими є Хакатаза в місті Фукуока, Мінаміза в Кіото, Кабукіза в Токіо, Шьочікуза в Осаці, національний театр в Токіо, що наразі не працює через реконструкцію, яку планують завершити до 2029 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. «Historical Dictionary of Japanese Traditional Theatre».
2. «The World Encyclopedia of Contemporary Theatre».

**ЛЮБОВНА ГРА У ТВОРЧОСТІ ІРИНИ ВІЛЬДЕ ТА
ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ «КРАДІЖ»
І ГУМОРИСТИЧНОЇ НОВЕЛИ «ТА TRZECIA»)**

Вікторія ДУМА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник - Христина Стельмах, канд. філол. наук,

доцентка катедри польської філології

Незважаючи на різний культурний та історичний контекст, у своїй творчості І. Вільде та Г. Сенкевич досліджують стосунки між чоловіком і жінкою, взаємозв'язок між коханням і моральним вибором.

У новелі І. Вільде «Крадіж» любовний сюжет є складовою частиною морального конфлікту, а в гумористичній новелі Г. Сенкевича «Ta trzecia» любов постає величезною силою, яка веде героя до моральних дилем і гартує його внутрішньо. Вона транлюється трьома жінками, кожна з яких представляє різні цінності й особисті якості. Автор гумористичної новели підкреслює, що правильний вибір не завжди є очевидним, а його наслідки вплинуть й на життя інших.

«Крадіж» – це психологічна новела зі збірки «Химерне серце» із пригодницькою інтригою у фабулі про жіночий реванш на чоловічий шантаж. Авторка піднімає питання соціальної несправедливості, стигматизації і почуття гідності у жінок. В центрі сюжету Марта Сидоренко та Др. Ігорів, який з початку тексту грається почуттями Марти, а за незгоду піти з ним «на комерсі» (бенкет) погрожує шантажем: «*Закурю з ним [паном Н.] папіроску й «між іншим» розповім йому якусь інтимну, пікантну історію про вас і мене*» [1, с. 350]. Погодившись скласти компанію Др. Ігорову, Марта не забуває про реванш й наприкінці бенкету інсценізовує викрадення персня. Всі підозри падають на героя. Марті вдалось здобути реванш, у який палко не вірив Др. Ігорів, і піддати сумніву його позицію щодо «жіночої» та

«чоловічої» честі. Марта своїм вчинком фактично ставить власну гідність вище за кохання до чоловіка, підкреслюючи силу свого характеру.

У новелі «Ta trzecia» автор розповідає про двох художників-друзів Магорського та Швітецького, життя тодішньої богеми та міщанства. Головний герой Магорський більш відомий своєю ексцентричною поведінкою, аніж творчістю. Колишня наречена Казя, українка Геля, акторка Ева – різні обличчя любові, навколо яких будується центральний сюжет твору. Магорський вважає Казю не артистичною, але готовий терпіти її нахили, бо знає, що вона його кохає. В такий спосіб автор полемізує над любов'ю як джерелом романтики. Наріжним каменем стає вибір між двома жінками, який доводиться зробити головному герою. Любовна гра героя – це процес, що не приносить стомлення, хоч і супроводжується поразками. Остаточо художник знаходить щастя в шлюбі з чарівною акторкою Евою, яка віддавна в нього закохана. Хоч Магорському говорили: *«Ty, mistrzu, potrzebujesz żony, któraby się całkowicie poświęciła dla twej sławy i wielkości, a panna Adami jest sama artystką i będzie zawsze ciągnęła wodę na swój młyn...»* [2, с. 92], – він зробив вибір на користь шлюбному обов'язку, що свідчить про його високоморальність. Ева стає мамою його сина, джерелом його смирення та любовного упокорення. Твір змушує задуматися над силою власних почуттів, безпорадністю людини перед ними та відповідальністю за свій вибір.

Підсумовуючи, можна побачити, що у новелі І. Вільде ширше розглядається питання про місце жінки в суспільстві та її вибір, тоді як Г. Сенкевич акцентує увагу на широкому спектрі соціальних впливів на любов і моральність людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шалені авторки. Мала проза українських письменниць / упоряд. І передм. В. Агеєвої. – Київ, 2023. – 456 с.
2. URL:
<https://polona.pl/item-view/ba581029-2e18-4c79-8afd-a42d75b34dd3?page=10>

ПОСТАТЬ ВІТАЛІЯ МОСКАЛЕНКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-БОЛГАРСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Андріана-Марія ДУТКО

Львівський університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Ольга Богданівна Сорока**, доцент, завідувач катедри
слов'янської філології ім. проф. Іларіона Свенціцького*

Віталій Анатолійович Москаленко — відомий український вчений, дослідник, дипломат і державний діяч, який зробив значний внесок у розвиток зовнішньої політики України та зміцнення її міжнародного іміджу, зокрема через популяризацію українсько-болгарських літературних та культурних відносин. Протягом своєї кар'єри він працював на різних наукових та дипломатичних посадах, демонструючи високий професіоналізм і відданість інтересам своєї країни.

Народився в Україні, в родині науковців, здобув ґрунтовну академічну освіту, захистив кандидатську дисертацію, присвячену українсько-болгарським літературним та науковим відносинам, яка заклала основи його кар'єри в дипломатії. Його праця в Міністерстві закордонних справ України на дипломатичних місіях завжди супроводжувалась дослідницьким пошуком.

Впродовж дипломатичних місій у Посольстві України в Болгарії спочатку на посаді першого секретаря (1994—1998), а згодом Надзвичайного та Повноважного Посла Віталій Анатолійович доклав чимало зусиль, аби розповісти болгарському суспільству про видатних українців, що збагатили скарбницю болгарської культури.

Серед важливих праць В .А. Москаленка – каталог архівних документів, який містить дуже цікаві дані про українську еміграцію та діаспору в Болгарії

– «Українська еміграція в Болгарії після Першої світової війни», що вийшов болгарською мовою у 2001 р. в співавторстві з Еміне Хакова з Державного архіву Болгарії.

У 2016 році вийшов ще один збірник «Проф. Михайло Іванович Парашчук українски скулптор и виден обществен деец (1878-1963)», знову у співавторстві з Еміне Хаковою, що містить документи з архіву Михайла Парашчука – видатного українського та болгарського скульптора, який велику частину свого життя присвятив підтримці діаспори у Болгарії та був одним з основоположників болгарської скульптури. Роботи М. Парашчука прикрашають чи не всі споруди центру м. Софія, а також багатьох болгарських міст.

Віталій Анатолійович є одним з найвідоміших дослідників творчості Парашчука в Болгарії, а також популяризатором знань про болгарський період творчості цього митця в Україні.

Завдяки дипломатичній діяльності Віталія Москаленка в Болгарії було проведено чимало наукових та мистецьких проєктів – виставок, конференцій, зустрічей. Він організовував різні культурні заходи, що ознайомили болгар з українською культурою, традиціями та історією, сприяючи формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені. Віталій Анатолійович всіляко підтримував українців Софійського університету імені Св. Климента Охридського. Пан Посол активно займався питаннями захисту українських громадян, підтримуючи українську діаспору та сприяючи зміцненню зв'язків між українцями в Болгарії.

Діяльність Віталія Москаленка заслуговує на високу оцінку, адже завдяки його роботі Україна змогла закріпити свої позиції на міжнародній арені. Він завжди діяв, виходячи з національних інтересів і керуючись принципами міжнародного права, що дозволило йому ефективно представляти Україну на глобальному рівні. Москаленко відомий своєю принциповістю, професіоналізмом та патріотизмом. Всі ці риси допомогли йому завоювати повагу як серед українських колег, так і серед болгарських партнерів. Його

внесок в українську культурну дипломатію є важливим і визнаним, що робить його прикладом для майбутніх поколінь дипломатів, дослідників, вчених України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Москаленко В. Українсько-болгарські літературні та наукові зв'язки кінця XIX — початку XX ст. — К., 1987;
2. Проф. Михайло Іванович Парашчук українски скулптор и виден обществен деец (1878-1963). Сборник документи, снимки и публикации. (Співавтор Еміне Хакова). София, Парадигма, 2016, 843с.
3. Украинската емиграция в България след Първата световна война. Документален. каталог. Състав. В. Москаленко, Е. Хакова. София, 2000. 151 с

ЗООНОМЕНИ В «СЛОВНИКУ БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРОК» М. ОНИШКЕВИЧА

Ольга ДЬОДЬО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Ірина Сус, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Зоономени – лексичні одиниці, які є однією з найдавніших груп української лексики. Вони відображають назви тварин, що пов'язані з життям та господарською діяльністю наших предків [3, с. 79].

Мета нашого дослідження – схарактеризувати діалектну зоологічну лексику на матеріалі «Словника бойківських говірок» (Київ, 1984. Ч.1) М. Онишкевича. У першій частині словника зафіксовано близько 220 зоономенів таких лексико-семантичних груп: «назви ссавців» (155 одиниць): *га́ва* ‘собака’ (с. 154), *коно́йка* (с. 373), *куна́* (с. 394) ‘куниця’, *дзю́ня* ‘порося’ (с. 213), *нічві́т* ‘кажан’ (с. 493); «назви птахів» (27 одиниць): *жидик* ‘горобець’ (с. 251), *кі́гик*, *ківбі́ска* ‘чайка’ (с. 347); «назви комах» (22 одиниці): *ку́павка* ‘світляк’ (с. 395), *мандза́к* ‘тарган’ (с. 429), *му́ха* ‘бджола’ (с. 458); «назви земноводних і плазунів» (15 одиниць): *букла́х* ‘пуголовок’ (с. 75), *жа́пча* ‘жабеня’ (с. 249), *до́вга* ‘вуж’ (с. 223); «назви риб» (1 одиниця): *бе́бенє* ‘дрібна риба’ (с. 47).

У зоономенах представлена характеристика тварин. Більшість власників свійських тварин відобразили в назві ознаку, яка б виділяла тварину серед інших, зокрема: масть: *ба́гра*, *ба́гр'я* ‘чорна корова’ (с. 39), *гриве́ша* ‘бура вівця’ (с. 192), *косму́ля* ‘корова бурої масті’ (с. 381), *муранді́ль* ‘червона мурашка’ (с. 457), *боса́ня* ‘сива корова з білими ногами’ (с. 67); порода: *гуцу́лик* ‘кінь гуцульської породи’ (с. 201); поведінку: *гаву́ля* ‘корова, що любить забігати в шкоду’ (с. 155).

У словнику виявляємо синонімні ряди окремих зоономенів – назви корови: *бабина́* (с. 37), *бидлина* (с.51), *біська* (с.57), *корóвойка* (с.378), *корóвця* (с.378), *малá* (вигук) (с. 427), *ме́рга* (с.436), *нана* (с. 471), *няня* (с.495); назви гадюки: *гадина* (с.156), *гадиночка* (с.156), *гадюга* (с. 156), *домові́й* (с. 227), *змио́к* (с.314), *зми́я* (с. 314), *зьмі́я* (с. 324), *лізунка* (с. 413); назви дятла: *дзьобак* (с. 213), *дзьобору́б* (с.213), *жовна́* (с.253), *клюва́к* (с. 358), *клюва́ч* (с. 358).

Значна кількість зоономенів на позначення назв ссавців засвідчує важливу роль цих тварин у господарському житті та культурі бойків, тому використано пестливі форми для їх назв: *виві́рча* ‘білочка’ (с. 97), *бичá* ‘бичок’ (с. 54), *каву́ля* (с. 333), *корóвця* (с. 378) ‘корівка’, *корóвойка* - ‘корівонька’ (с. 378), *вороб’я́* ‘горобень’ (с. 144), що підкреслює емоційний зв’язок між власниками та їхніми тваринами.

У зоономенах виявляємо діалектні ознаки бойківського говору – фонетичні особливості зоономенів: звук [и] замість [і] на початку слів: *и́чкавка* ‘білка’ (с. 326), перед приголосним [к] звук [н'] > [й]: *куро́йка* ‘курочка’ (с. 397) [1, с. 241–244] та ін.

Зафіксовано семантичні діалектизми яскраво демонструють лексичну своєрідність говору: *ба́ба* ‘стара коро́ва’ (с. 37), *колю́чка* ‘їжак’ (с. 369), *му́ха* ‘бджола’ (с. 458).

Зоономени в бойківському говорі вирізняються за походженням, виявляємо запозичення з угорської мови: *ба́рна́* ‘чорна коро́ва’ (с. 44), уг. *barpa* (коричневий, бурий, карий) [ЕСУМ, Т. 1, с. 145], із західнослов'янських мов: *мача* ‘кошеня’ (с. 435) п. *masiek*, ч. *masiek*, слц. *mašek* (кіт) [ЕСУМ, Т. 3, с. 422] та ін.

Висновки. Зоономени як частина давньої лексики відображають не тільки багатство фауни, а й особливості світосприйняття тварин. Ця лексика класифікується за групами, має запозичення з різних мов і демонструє широкий спектр семантики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2023. 552 с.
2. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / ред. кол. Мельничук О. С. (гол. ред.) та ін.: Київ: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1: А – Г / уклад.: Р. В. Болдирев та ін. 1982. 632 с.; Т. 3: Кора – М / уклад.: Р. В. Болдирев та ін. 1989. 632 с.
3. Пригара Р. Зоологічна лексика в українських говорах Закарпатської області як предмет наукового вивчення. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*: зб. наук. пр. Ужгород, 2015. Вип. 20. С. 79–83.

ДІЄСЛОВО В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ 14-15 СТ.

Марта ДЯКОВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Ірина Кузьма, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Дієслово — це самостійна частина мови, що виражає дію та стан предмета як процес.

Українська мова 14-15 ст. є актовою мовою. Окрім ділових документів цього періоду, до нашого часу не дійшли жодні писемні пам'ятки [2, с. 31]. Звичайно, частота вживання у цих текстах окремих слів може не збігатися із розмовним стилем того часу, однак ті пам'ятки вирішено вважати загальнономовними через саме брак інших писемних пам'яток того періоду.

Дослідниками українського дієслова різного часу є Віталій Русанівський, Степан Бевзенко, Іван Вихованць, Теодозій Возний, Михайло Жовтобрюх, Ольга Заневич, а зокрема дієслівного словотвору цього періоду — Лукія Гумецька.

Щодо словотвірної будови всі дієслова 14-15 ст. поділяють на дві групи: первинні (непохідні), що прийшли в нашу мову з індоєвропейської, та похідні, що утворилися з іменників чи основ інших дієслів, у деяких випадках — складанням двох основ [2, с. 199]. Непохідні дієслова були одними із основних дієслівних типів в індоєвропейській мові, допоки не були майже повністю витіснені похідними. Причиною цього є занепад деяких коренів. Більшість дієслів 14-15 ст. — похідні одиниці.

На матеріалі словника староукраїнської мови (ССМ) 14-15 ст. створено картотеку дієслів того періоду різної морфемної структури. Вона може містити: 1) кінцеві афікси; 2) суфікси основ; 3) кореневі морфеми; 4) префікси [4, с. 31], тобто морфемна будова дієслів в основному така, як у сучасній українській мові.

Кінцевою морфемою є та, що стоїть після тематичного суфіка (або кореня). Для початкової форми слова це формотворчий суфікс **ТИ/-ТЬ**: **БОРОНИТИ**, **БОРОНІТЬ** дієсл. недок. (30) 1. (кого — чого, кого — що) обороняти, боронити, захищати (кого, що від кого) (27): коли бы который неприАтель своєю силою обогло... того иного города боронити (1388) [3, с. 113]. Для особових форм — закінчення перфекту 3 ос. мн. бивали у слові **БИВАТИ** (полювати)[4, с. 113].

Для пам'яток того періоду було характерним винесення окремих літер кінця слів у надрядок, тому нерідко у текстах цього періоду можна натрапити на таке написання інфінітивного суфікс, як наприклад, **ВАЛЧИ^ТИ** дієсл. недок. (1) (стч. v a lc iti, спт. walczyć) вести війну, воювати: без Короуны ничого не имаємь починати, ани валчи^ти (1468) [4, с.151].

Особливими в той час є елементи **сА**, **сБ**, які ще не мали послідовно фіксованого розташування, частіше засвідчені в постпозиції (постфікс). Рідше **сА**, **сБ** — препозиційний елемент, тобто ще не має статусу постфікса, а є зворотним займенником. Наприклад, абы **сА** платило (т) гривны по три гроши [4, с. 31]

Здебільшого трапляються пари активних — зворотних дієслів, наприклад, **БЛАГОСЛОВИТИ** — ***БЛАГОСЛОВИТИ сА**, **БЛЮСТИ** — ***БЛЮСТИ сА**[3, с.98-102]. Однак бувають й такі, що вживаються лише із постфіксом: ***ВЗВИДИТИ сА** дієсл. док. (1) (уявитися) здатися, видатися: а тоє выше писанное через ділах(о>тне вроженого кн<А)зА Костентииа... <маеть> быти держано и поживано спокойне... как ему и его властнымъ наследкомъ лепей а вжнточе взвидит **сА** (1499) [5, с.171].

У писемних пам'ятках 14-15 ст., за словами В.Русянівського, префіксальних дієслів мало [4, с.79]. За ССМ: **Р030РВАТИ** дієсл. док. (1) (що) (знищити) розірвати: а противоу радѣ кролювьства нашего... хотѣли бы... розорвати (1492) [5, с. 297].

Висновки. Послідовне виявлення дієслів української мови 14-15 ст. дозволяє зрозуміти їхню морфемно-словотвірну структуру, граматичні

особливості, семантику, визначити тенденції їхнього розвитку, порівняти з сучасним дієсловом. На основі скарткованого матеріалу простежено, що

- 1) постфікс **-СЯ** сучасній українській мові із будь-яким дієсловом пишеться разом і завжди в кінці слова тоді, як в 14-15 ст. він був ще на перехідному етапі між займенником і постфіксом (рідше – в препозиції).
- 2) для 14-15ст. характерний був словотворчий суфікс **-ОВА-** в інфінітивах – у сучасній українській літературній мові **-УВА-** є інваріант, тоді, як сам суфікс **-ова-** є лише аломорфом у дієприкметниках.

Аналіз усіх зафіксованих одиниць буде перспективним завданням у майбутніх дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. Ужгород, 1960
2. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи актової мови 14-15 ст. Київ, 1958.
3. Заневич О. Українська мова 16-17 століть: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт. Львів, 2015.
4. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ, 1971.
5. Словник староукраїнської мови XIV - XV ст. у 2 т./ редкол.: Л. Л. Гумецька (голова) та ін. Київ, 1977–1978.

«ВОЛЯ ДО ВЛАДИ» ЯК ЦЕНТРАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ НІЦШЕАНСТВА

Максим ЄРЕМЕЄК

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

*Науковий керівник — **Тетяна Сулятицька**, канд. філософ. наук, доцентка
катодрн політології та філософії*

Під час російської агресії українці надають іншого значення всьому, змінюючи вектори аксіологічної сфери, а відтак переосмислюють власні погляди на війну, формуючи власне мілітарне світобачення. Саме концепт Ніцше «воля до влади» надзвичайно актуальний як і для побутового перегляду ціннісно-сислової системи кожного громадянина, так і для зміни ставлення до війни: від «усе заради Миру» до «усі сили для Перемоги». Актуальність обраної теми обґрунтовується й перебуванням України в складі СРСР, філософська думка якого однобічно ставилася до творчості філософа, вважаючи всю концепцію «філософії життя» Ніцше негативною, радянські науковці обґрунтовували своє твердження значним впливом ідей філософа на формування ідеології націонал-соціалізму. Однак заради справедливості зазначимо, що Фрідріх Ніцше у своїх працях [2] таврує будь-які форми суспільної свідомості, відтак під таке клеймування підпадає й нацизм.

У «Жаданні влади» книзі 1 «Антихрист» філософ у формі риторичних питань та відповідей визначає поняття добра, зла, щастя та волі до влади: «Що таке добро? Все, що помножує в людині чуття сили, жадання влади, і зрештою, саму силу. Що зло? Все, що походить від слабкості. Що таке щастя? Коли відчуваєш, як зростає сила, отже, долається опір» [2, с. 281].

Таким чином, якщо у засновника «філософії життя» А. Шопенгауера воля виступає як основа буття, то Ф. Ніцше надає цьому поняттю соціально-морального відтінку, визнаючи пануючу систему моралі, тобто християнську, як таку, що підриває ідейне підґрунтя «волі до влади», робить людину слабкою. Окрім цього, у філософа кожна воля має свою мету,

тобто передбачає підкорення когось або чогось, на відмінну від вчення Артура Шопенгауера, в якого воля є хаотичною. Концент «волі до влади» визначається Ф. Ніцше вище всіх моральних, релігійних та інших імперативних настанов, себто кожен повинен іти своєю дорогою, інакше він не створить свого справжнього життя, а поглинаючи чийсь теорії, формуючись під впливом чийхось ідей, людина може стати винятково «рабом» [3, с. 260].

Звідси

розуміємо, що у творчій діяльності митця, у військових звершеннях полководця чи в наукових дослідженнях ученого «воля до влади» є максимальною, оскільки найбільшої значення тут відіграє самовизначення, самодисципліна та самовладнання, відтак саме життя можемо розуміти як інстинкт зростання, влади, нагромадження сил, завзятого існування.

Саме з «волі до влади» Фрідріх Ніцше виводить усі закони моралі, заперечуючи визначальне поняття в ній добра і зла, яке виникло внаслідок почуття зверхності одних людей над іншими: аристократії над рабами і навпаки. Іудео-християнську релігію філософ вважає рабською і наголошує на її негативній ролі: «Християнство аж ніяк не слід оздоблювати й прикрашати: воно стало смертельним ворогом цій вищій людині, засудило всі її провідні інстинкти й виділило з них зло і зле, сильна людина – це взірець негідника...» [2,с.282]. Ніцше виводить «мораль пануючих», яка ґрунтується на цінності життя, природній нерівності людей, пов'язаній з «волею до влади», звільнені сильної людини від будь-яких моральних обов'язків.

Відтак філософ створює концепцію «надлюдини», як ідеальний образ, що втілює в собі «волю до влади» та «мораль пануючих». Саме «надлюдина» є тією людиною, яка завдяки «волі до влади» здатна до самореалізації, вищою мірою наблизитися до утвердження повноти існування, себто до життя як субстанції [1,с.8].

Оскільки «надлюдина» теж колись була людиною, то звідси випливає логічне запитання: за допомогою чого людина може стати «надлюдиною»?

Ніцше виділяє єдиноможливий шлях метаморфози людини в «надлюдину» – «воля до влади» над собою, тобто не стільки управління своїми почуттями й вчинками, скільки можливість проявити своє «Я», показати його на зовні, самовиразитися.

В етичні складовій «надлюдини» виявляється бівекторність: з одного боку, у ставленні до собі подібних вони стримані, приємні, гордовиті – справжні аристократи, з іншої ж сторони – у ставленні до чужих вони не відрізняють від тварин, тому що звільнені від моральних обов'язків згідно з концепцією «моралі пануючих».

Прослідковується й воля до влади на побутовому рівні, зокрема у взаємостосунках між чоловіком і жінкою: стосунки мають будуватися на свободі самовираження, коли людина виявляє романтичні почуття до іншої людини, вона стимулює її до самореалізації, самовираження [1,с.9].

Отже, концепт ніцшеанства «воля до влади» охоплює всі сфери, починаючи від побутового (взаємини між людьми), особистісного («воля до влади» як мотивація самовдосконалення людини) тлумачення переходячи до онтологічного, під яким Всесвіт розуміється як неперервна боротьба квантів «влади». «Воля до влади» передусім, на думку філософа, є самим життям, здатністю перебороти в собі інстинкти, афекти, пристрасті, нав'язану систему цінностей, «підкорити» емоційно-вольову сферу, а відтак проявити внутрішню силу для самовизначення, тобто концепт першочергово означає владу над собою, а не над іншими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арсентьева Г. Ніцшеанська концепція «Воля до влади» як влада над собою, як свобода самовираження. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. № 8. С. 7–9.
2. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади; пер. Онишко А., Тарашук П. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2024. 352 с.
3. Ільїн В.В. Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник в 2 ч. Ч. I. Історія розвитку філософської думки. Київ: «Альтерпрес», 2002. 464 с.

ФІЛОСОФСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АРХЕТИПУ МАТЕРІ В СХІДНІЙ ТА ЗАХІДНІЙ ТРАДИЦІЯХ

Тетяна ЖЕЛЕХОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Катерина Откович, канд. філос. наук,

доцентка катедри філософії

Архетип матері сягає корінням прадавніх часів, адже походить із релігійних вірувань у різноманітні прояви богині-матері, поширені по всьому світу. Як і будь-який інший архетип, він має незчисленну кількість утілень – від побутових (мати й бабуса, мачуха й свекруха) до сакральних (Праматір, Біла Жінка, Діва тощо). Образ Великої Матері є одним із дериватів цього архетипу та важливим символом для людської цивілізації, який увібрав усі суттєві риси архетипу матері в їх амбівалентному поєднанні – любляча й жахлива мати [1, с. 369].

У філософській інтерпретації образ матері часто виступає символом початку, творення та охорони життя, а також зв'язку людини з природою та космосом. Архетип матері присутній у багатьох релігійних і міфологічних системах, виступаючи ключовим елементом людської психології та самосвідомості. Проте Схід і Захід трактують цей образ по-різному, що відображає різні світоглядні підходи до розуміння ролі жінки, материнства та божественного.

У західній філософії архетип матері часто пов'язують з працями Карла Густава Юнга. Він описував архетип матері як універсальний символ, що включає в себе як позитивні, так і негативні аспекти. Юнг виділяв такі риси архетипу матері, як турботливість, мудрість, духовна висота, але також і темні сторони, такі як спокусливість та отруйність.

У східній філософії архетип матері також має важливе значення, але його інтерпретація може відрізнятися. Наприклад, у філософії Самкх'я

архетип матері представлений через поняття Пракриті, яка включає три протилежні властивості: доброту, пристрасть і темряву [3, с. 138].

Хоча в обох традиціях архетип матері має спільні риси, такі як турботливість і мудрість, східна традиція більше акцентує на дуальності та балансі між протилежностями. Західна традиція, натомість, часто зосереджується на моральних аспектах та психологічних впливах архетипу матері на індивідуальний досвід.

Узагальнюючи філософську інтерпретацію архетипу матері в східній та західній традиціях, можна дійти висновку, що цей образ є універсальним, але різноманітно вираженим у різних культурах.

Східна традиція, з її акцентом на гармонії з природою і циклічністю життя, часто розглядає матір як символ єдності світу, внутрішньої рівноваги та духовної сили. Західна традиція, навпаки, більше зосереджується на індивідуальності та трансцендентності, вбачаючи в матері джерело творення, але також суб'єкта боротьби між світським і духовним [4, с. 573].

Дослідження цього архетипу дозволяє глибше зрозуміти культурні й філософські основи обох традицій, показуючи, як їхнє осмислення впливає на формування світогляду, релігійних вірувань та соціальних норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Процик І.В. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. 2011. Вип. XXIV. Ч. 2. С. 368–377.
2. Мангейм Р., Лібшер М., Нойман Е. Велика мати: аналіз архетипу. Видавництво Принстонського університету, 2015. 432 с.
3. Лебединцева Н.М. Архетип Великої Матері у поетичному світі 1980-х років. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки*. 2001. Т. 19. С. 56–64. URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9279/Lebedyntseva_Arkhetyyp_Velykoyi_Materi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА «ВОЄННА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ» У СИСТЕМІ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ (2022-2024 рр.)

Надія ЗАВАЛЬНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Оксана Мосур**, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Мова – це складна система, що є водночас індивідуальним та соціальним явищем. Все, що відбувається у житті людини зокрема і людства загалом, так чи інакше пов'язане з мовою. Будь-які, навіть найменші зміни у громадському, політичному, економічному житті, впливають на її розвиток та функціонування. Війна – це найбільше випробування, яке, на жаль, переживає Україна зараз. Воєнні дії сильно вплинули на всі сфери нашого життя, зокрема і на мову. Напевно, кожен українець сьогодні меншою чи більшою мірою вживає воєнну лексику.

Воєнна термінолексика – це одне з найбільших джерел лексики війни. Взагалі на сьогодні є різні трактування поняття *термінолексика*, однак ми притримуємося поглядів Н. Поліщук, яка стверджує, що сьогодні воно застосовується у ширшому розумінні. Так, до термінолексики зараховуємо як термінологічну, так і нетермінологічну лексику [1, с. 2].

Отже, воєнна термінолексика – це складна система, до якої входять і військові терміни, і воєнна нетермінологічна лексика (жаргонізми, сленг, професіоналізми, номени). У цій статті беремо до уваги не тільки терміни ЛСГ «Воєнна політика держави», а й сленг – практично відкриту мовну систему, яка максимально швидко реагує на зміни у суспільстві [2, с. 42]. Матеріал цієї ЛСГ взято з періодичного джерела – «АрміяInform».

ЛСГ «Воєнна політика держави» – одна із фундаментальних груп воєнної термінолексики. Чітка, стратегічна та продумана політика воєнних

дій допомагає воїнам досягати поставлених цілей з максимально низькими втратами. Так, у межах цієї тематичної групи виділяємо такі підгрупи термінів на позначення:

1) **воєнного мистецтва**: *боєздатність, воєнна стратегія, кібербезпека, мобілізація, обороноздатність держави, повітряна тривога, спеціальна операція, стратегія воєнної безпеки України, тактика, управління військами тощо.*

2) **воєнних структур управління**: *аеророзвідка, батальйон, диверсійно-розвідувальна група (ДРГ), добровольчі батальйони, Збройні Сили України (ЗСУ), морський десант, пересувна група швидкого реагування, протиповітряна оборона (ППО), територіальна оборона (ТрО), штурмовий загін тощо.*

3) **злочинної політики країни-агресора**: *воєнний злочин, геноцид, денацифікація, збройна агресія, злочини проти людяності, окупація, рашизм, російське вторгнення в Україну (з 2022), тероризм, ядерний шантаж та ін.*

Сленгових одиниць цієї групи є значно менше, проте вони дуже цікаві та унікальні і репрезентують воєнно-політичні думки України та інших країн: *аналоговнєт, арестовлення, байденотерапія, затридні, зомбоящик, іхтамнєт, кадирити, кімити, макронити, потерньєт, тристаграм, українити, чорнобайти, шойгувати, z-трофеї тощо.*

З погляду структури одиниці цієї лексико-семантичної групи поділяються на:

1) **однокомпонентні**: *аеророзвідка, боєздатність, війна, геноцид, денацифікація, кіберзахист, мобілізація, окупація, рашизм, тактика; арестовлення, байденотерапія, кімити, макронити, мобнути, чорнобайти та ін.;*

2) **двокомпонентні**: *бойовий потенціал, воєнна загроза, воєнний злочин; добровольчі батальйони, збройна агресія; національна безпека, оборонна політика, превентивна війна, повномасштабне вторгнення, територіальна оборона, ядерний шантаж; завести трактор, рудий ліс тощо;*

3) **трикомпонентні**: *бойовий розвідувальний взвод, військово-морська стратегія, воєнно-політична обстановка, диверсійно-розвідувальна група (ДРГ), закони воєнного часу, злочини проти людяності, орган військового управління; жест доброї волі, тактика «класти пачками» та ін.;*

4) **багатокомпонентні**: *військово-політичне керівництво Збройних Сил України, Державна політика національної безпеки, ініціатива при виконанні службово-бойового завдання, пересувна група швидкого реагування, система воєнної розвідки України; доброго вечора, ми з України тощо.*

Отже, воєнна термінологіка є особливо актуальною на сьогодні, проте недостатньо опрацьованою. Лексичні особливості зафіксованого матеріалу ЛСГ «Воєнна політика держави» залежать не тільки від внутрішньомовних, а й позамовних чинників. З точки зору структури продуктивними є одно-, дво- та трикомпонентні одиниці. Багатокомпонентні одиниці зафіксовано, проте їх небагато.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Поліщук Н. О. Термінологіка як джерело оновлення газетного тексту (на матеріалі газет перших десятиліть ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 264 с.
2. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
3. АрміяInform. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/>

МОВНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА МАГІЧНОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АРАБСЬКІЙ ЧАРІВНІЙ КАЗЦІ

Володимир ЗВАРИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Ігор Гунчик, канд. філол. наук, доцент катедри
української фольклористики імені академіка Філарета Колесси*

Казка є складовою фольклору, яка втілює в собі не лише художні, а й культурні, мовні та філософські особливості народу. Чарівні казки, де магія та надприродне грають центральну роль, дозволяють зазирнути в глибинні аспекти світогляду та менталітету різних культур. Українські та арабські казки, незважаючи на географічну та культурну віддаленість, демонструють як спільні магічні мотиви, так і унікальні риси, що відображають національну ідентичність кожного з народів. Взаємозв'язок казки з мовою, культурою та національним духом Казка – це не просто оповідання для розваги, а дзеркало, в якому відбиваються культурні коди, світогляд та історичний досвід народу. Магічні елементи в казках (артефакти, закляття, містичні істоти) служать символічними інструментами, що транслиують цінності, вірування та традиції. В українських казках магія часто пов'язана з природою, сільським побутом та боротьбою добра зі злом, тоді як в арабських – магія проникає в життя через міських чаклунів, джинів і мудреців, що оповідає про складні суспільні структури та міське середовище.

У сучасному світі глобалізації, коли межі між культурами стають все менш вираженими, аналіз чарівного в казках різних народів сприяє розвитку міжкультурного діалогу та взаєморозуміння. Вивчення спільних та відмінних магічних мотивів в українських та арабських казках дозволяє поглибити знання про світогляд цих народів, що є важливим для збереження культурної спадщини та формування національної ідентичності.

Основою дослідження є порівняльний аналіз, який включає аналіз магічних елементів та символів в українських та арабських чарівних казках.

Особлива увага приділяється таким аспектам, як магічні артефакти, ритуали, містичні істоти та простори. Ми виокремлюємо ці елементи для того, щоб простежити їх функції у структурі казкових сюжетів і виявити спільні та унікальні риси для кожної культурної традиції.

Теоретичні основи дослідження спираються на кілька підходів, зокрема: міфологічний підхід, який розглядає казки як відгомін архаїчних міфів і ритуалів; психологічний підхід, що пояснює магічні сюжети як прояви колективного несвідомого; та дифузійністську теорію, яка передбачає поширення казкових мотивів через культурні контакти.

Основні аспекти порівняльного аналізу

1. **Магічні персонажі та істоти.** В українських казках частими персонажами є магічні істоти, пов'язані з природою: водяники, лісовики, русалки, що символізують зв'язок людини з природним середовищем. Арабські казки, своєю чергою, представляють різноманітних джинів, духів та чаклунів, які асоціюються з пустелею, загадковими містами і палацами, відображаючи своєрідний світ арабської культури.
2. **Магічні артефакти та предмети.** У казках обох культур присутні артефакти, що володіють надприродними силами. В українських казках це, наприклад, цілюща вода або чарівний килим, а в арабських — магічна лампа, м'яч із зіллям чи кільце. Ці предмети не лише допомагають героям долати перешкоди, але й є символом сили, мудрості та життєвого шляху.
3. **Ритуали та магічні дії.** Магічні дії, такі як закляття або обряди, зустрічаються в обох традиціях, але мають різний контекст. В українських казках закляття часто мають захисний характер і використовуються для збереження від злого ока чи злих сил. В арабських казках закляття є способом впливу на інших людей або змінюють обставини навколо героя, підкреслюючи більш соціально орієнтовану сутність магії.

4. Магічні простори та їх значення. Простори, де відбуваються казкові події, також мають важливе значення для обох культур. В українських казках магічний простір часто пов'язаний з лісами, горами, ріками — символами невідомого і чарівного світу природи. В арабських казках магічні події зазвичай розгортаються у міфічних містах, палацах, на ринках, що відображає урбаністичний характер арабської культури.

Аналіз українських та арабських казок дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на культурні відмінності, в обох традиціях присутні подібні магічні мотиви, які служать засобом передачі моральних цінностей, життєвих уроків та вірувань. Магія в казках є не тільки способом додати захопливих елементів до сюжету, але й способом розкриття глибинних смислів, що дозволяє побачити, як різні народи розуміють добро і зло, віру у надприродне та відображають у казках світ навколо себе.

Таким чином, казки різних культур мають значний потенціал для розвитку міжкультурного діалогу, сприяючи взаєморозумінню між народами та підкреслюючи важливість збереження культурної спадщини. Вивчення чарівного в українських та арабських казках відкриває перед нами можливості для глибшого розуміння як власної культурної ідентичності, так і культур інших народів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського фольклору / Ін-т культурної антропології. — 2-ге видання, доп. й перероб. — Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. — 310 с.
2. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : підручник. — 3-тє вид., стер. — Київ: Знання-Прес, 2005. — 591 с.
3. Мушкетик Л. Г. Персонажі української народної казки. — Київ: Укр. письменник, 2014. — 360 с.
4. Тисяча і одна ніч. Пер. з араб. Й. Брояк, В. Рибалкін; іл. О. Якутович. — Київ: Дніпро, 1991. — 512 с.

ВУЛИЧНИЙ ТОПОНІМІКОН МІСТА ВІННИЦІ (МОТИВАЦІЙНО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Олександра ЗЕЛІНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Іван Ціхоцький, канд. філол. наук, доцент катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Поява та розвиток назв невеликих географічних об'єктів конкретної території тісно пов'язані із загальною історією народу, його культурою, рівнем суспільних відносин. Топонімія є важливим джерелом лінгво-ареального та краєзнавчого аналізу, адже в її скарбниці є поняття, про які знає та пам'ятає меншість. Дослідження мотиваційно-етимологічного аспекту топонімних назв сприяє розширенню бачення важливих подій, визначних людей та історії цього міста.

Вінниця - адміністративний центр Вінницької області, Вінницького району, значний історичний, економічний і культурний центр держави.

Найбільшим характеристичним потенціалом у вуличному топоніміконі Вінниці наділені так звані локальні та регіональні номени, важливе місце серед яких займають меморіальні, топоніми названі на честь визначних осіб, яким завдячує місто.

Наприклад, меморіальний топонім - вулиця Василя Гречулевича названа на честь православного священика Брацлавського повіту, популяризатора духовного Слова українською мовою, уродженця Вінниччини, автора першої у світі збірки україномовних проповідей, що витримала кілька перевидань. Один з небагатьох релігійних діячів національного відродження України середини XIX ст.

Вулиця Михайла Малишкевича, названа на честь економіста, першого директора вінницького універмагу, учасника Другої світової війни, новатора

радянської торгівлі: уперше в УРСР запровадив систему самообслуговування покупців (1969).

Вулиця Лінецького названа на честь єврейського письменника Іцхака Йоеля, одного з основоположників світської літератури на їдиш, що народився у Вінниці в родині хасидського рабина.

Вулиця Насті Присяжнюк - фольклористки, педагогині, краєзнавиці, уродженки Вінниччини (м. Погребище). За життя встигла зібрати і записати понад 6000 народних пісень, 6100 прислів'їв і приказок, 125 плачів і голосінь, 4600 казок, переповідок та бувальщин.

Вулиця Володимира Муляви названа на честь військового, політичного і громадського діяча, активного учасника боротьби за Незалежність України, генерал-майора ЗС України (1992), народного депутата України, кандидата філософських наук, професора, доцента кафедри філософії Вінницького педінституту, організатора у Вінниці дискусійного клубу «Істина», що переріс в осередок Народного Руху України (1986), у якому він обіймав різні керівні посади.

Отже, дослідження вуличного топонімікону Вінниці є важливим для знайомства з історичними постатями, подіями, які стосуються міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Маліцька К. Історія міста Вінниці (найдавніші часи – початок ХХІ століття). – Вінниця, 2016. - 122 с.
2. Чудновський В. Вулиці_довідки // Старі та нові назви вулиць Вінниці: склали список перейменувань у місті після 24 лютого. – Вінниця, 2022. <https://vn.20minut.ua/Podii/stari-ta-novi-nazvi-vulits-vinnitsi-sklali-spisok-pereymenuvan-u-misti-11707186.html>
3. Лабінська Г. Топоніміка. – Львів, 2016. – 274 с.

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ОНІМІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Яна ЗУБРИЦЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Олеся Сколоздра-Шепітко**, канд.філол.наук, доцентка
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

Вступ. Безперечно, під час аналізу художніх творів важливим елементом є оніми. Власні назви є предметом вивчення у школі, але вчителі приділяють мало часу для пояснення цієї теми – і часто в учнів виникають проблеми з розуміння і виявленням онімів.

Актуальність теми. Новизна цього дослідження полягає в тому, що онімія як об'єкт лінгводидактики ще не була досліджена. Власні назви є невід'ємною складовою вивчення на уроках української мови та літератури. На уроках літератури можемо побачити їх у художніх творах, а на українській мові – у текстах, вправах, тестах.

Наукові методи. За допомогою описового та стилістичного методів з'ясовано, як можна вивчати власні назви на уроках української мови та літератури. Метод суцільної вибірки допоміг виокремити оніми, які можна аналізувати на заняттях у 7 класі.

Результати дослідження. У канві художнього тексту власні назви є цінними компонентами, які сприяють розкриттю характерів персонажів, опису місцевості, зображенню світоглядних уподобань автора. Тому під час читання та аналізу художніх творів, потрібно пояснити учням: чому вони повинні вивчати оніми, де вони можуть застосувати ці знання.

Чому учні повинні вивчати оніми?

1) вивчення онімів розширює словниковий запас учнів, що допоможе їм краще висловлювати свої думки;

2) розвивається літературна грамотність, знання онімів допоможе учасникам освітнього процесу краще розуміти текст;

Де учні зможуть застосувати ці знання?

1) знання з літературно-художньої ономастики допомагає краще розуміти літературні твори та аналізувати їх;

2) учні можуть створювати власні літературні твори, використовуючи різні типи онімів;

Найважливішими питаннями є: як вчителі можуть зацікавити учнів вивчати оніми і коли варто застосовувати ці знання? Вивчення онімів можна зробити цікавим, використовуючи різні методи: як традиційні (вправи, лекції), так і інтерактивні (презентації, тести в гугл-формі, ігри).

Літературно-художня ономастика цікава тим, що перебуває на межі мови та літератури. Можна створювати бінарні уроки, об'єднавши ці два предмети. Наприклад, під час вивчення твору «Захар Беркут» Івана Франка можна окремий урок приділити власним назвам. Поставити перед собою такі мовні питання: Чому саме ця власна назва використана у творі? Якою вона є за структурою? Питаннями з літератури можуть бути такі: Чи характеризує власна назва персонажа? Чи впливають оніми на розуміння художнього твору?

Окрім об'єднаних уроків з мови та літератури, можна провести бінарний урок з української мови та географії. Наприклад, під час вивчення твору «Захар Беркут» учитель географії може розповісти про особливості рельєфу Тухольщини, зробити порівняльну характеристику опису місцевості в повісті «Захар Беркут» та в географічних картах. Це може бути урок-мандрівка, урок-перегляд відеоролика про Тухлю тощо.

Щоб краще пояснити учням цю тему, можна створити *«Анкету власних назв»*, яку здобувачі освіти могли б заповнювати на уроках.

«Анкета власних назв»

1. Власна назва
2. Різновид власної назви

3. Чим вона мотивована?
4. Яку роль відіграють ці власні назви у творі? (як вони впливають на сюжет, характеристику персонажів, опис світу; емоційний вплив на читача?)
5. Яку функцію виконують у творі?
6. Які асоціації, емоції, спогади виникають в уяві читача?
7. Якою власна назва є за структурою (однослівна, двослівна, трислівна)?
8. Чи є повторення звуків або слів у власній назві?
9. Чи можна власну назву замінити іншою?

На уроках української мови та літератури потрібно використовувати різні інтерактивні методи, тому для вивчення онімів пропонуємо застосовувати нові навчальні технології.

Наприклад, запропонувати учням створити асоціативний куш в електронному форматі: «Які асоціації у вас викликають назви головних, другорядних та епізодичних персонажів твору?».

За допомогою додатку LearningApps.org можна створити інтерактивні вправи для дітей:

1. «Пошуковець» – семикласники повинні знайти зашифровані функції онімів (<https://learningapps.org/watch?v=pw0g3dbi224>);
2. **Різновиди онімів** - є певний перелік власних назв, і учні повинні визначити, до якого різновиду вони належать (<https://learningapps.org/watch?v=pdb6at8ac24>).

Висновки. У підсумку можемо сказати, що літературно-художня онімія як об'єкт лінгводидактики є інструментом для поглиблення мовної та культурної компетентності учнів. Власні назви в художніх текстах виступають не лише як засоби номінації, але і як носії культурно-історичних знань, що допомагають краще розуміти національну специфіку мови. Використання онімів у навчальному процесі сприяє розвитку лінгвокультурної компетенції, формуванню здатності до інтерпретації тексту,

а також розширенню знань про культурне та історичне тло, у якому створено художні твори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX століття. Ужгород, 1995. 119 с.
Режим доступу: https://www.biblioteka.uz.ua/content/files/E-library/2021/beley/funktsionalno_styl_mozhlyvosti_LXA.pdf
2. Волонюк І. Актуальність вивчення ономастики в школі. Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка. Кременець. 2013.
Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Npd_2014_2_34%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Npd_2014_2_34%20(1).pdf)
3. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. Записки з ономастики. Одеса, 2000. Вип. 4. С. 68-74.
Режим доступу: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/43bcfab7-58f8-4091-b021-8023a220cd11/content>
4. Торчинська Т.А. Методика вивчення різних класів власних назв на уроках рідної мови в початкових класах.
Режим доступу: <https://eprints.cdu.edu.ua/1059/1/119-139-144.pdf>
5. Чумаченко А.О Функційно-стилістичний підхід до вивчення засобів художньої ономастики у профільній школі. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг – 2023р.
Режим доступу: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream>

АБРЕВІАЦІЯ ЯК СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Ростислав ІВАНІШИН

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Олександр Лосєв**, старший викладач катедри
сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

Зміни в складі мови завжди були нерозривно пов'язані з розвитком суспільства та збільшенням обсягів інформації яку людина повинна обробляти щодня. Як наслідок, з метою спрощення сприйняття інформації, в певний момент у більшості мов світу розвинулось явище аббревіації. Аббревіація (або скорочення)- спосіб скорочення слів, що полягає в поєднанні перших складів або букв кожного зі слів з метою зменшення обсягу тексту. Розуміння скорочень є важливим аспектом для вивчення будь-якої мови світу.

Китайська мова не є виключенням, проте у зв'язку з відсутністю стандартної системи алфавіту використання акронімії (утворення слова шляхом об'єднання початкових літер слів) неможливе. В китайській мові більша увага приділяється тому, аби при скороченні словосполучення його значення залишалось зрозумілим. Аббревіація в китайській мові є особливо важливою, адже окрім офіційного листування та вживання на рівні побуту також слугує інструментом для покращення її милозвучності.

Абревіатури в китайській мові будуються за кількома схемами. Одна з найбільш поширених – вибірка з кожного слова словосполучення головного ієрогліфа для формування більш лаконічної версії, яка зберігатиме основне значення. Цей метод використовується в офіційних документах, назвах компаній і державних титулах. До прикладу, 国安 (**Guó'ān**) є скороченою формою 国家安全 (Guójiā Ānquán), національна безпека. Крім того, деякі абревіатури утворюються шляхом вилучення значних частин більш тривалого терміна або словосполучення. Як приклад, офіційна назва Китаю «中华人民

共和国» (Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó), Китайська Народна Республіка, часто скорочується до «中国» (Zhōngguó)[2], залишаючи лише крайні ієрогліфи.

Окремим видом аббревіації в китайській мові є “数字 密码 密码” - цифрові коди у онлайн-слензі . Причиною появи цифрових кодів є широка омонімія в рамках мови та потреба в спрощенні комунікації. Завдяки цифровим кодам можна завуальовано подати певну інформацію або ж скоротити час написання найбільш вживаних фраз. До прикладу, одним з найпопулярніших кодів є 520-五二零(wu'er'ling) . Прочитання цього коду подібне до фрази “я тебе люблю” 我爱你(wo'ai'ni), що дає змогу приховано передати сенс, не використовуючи класичного варіанту. Загалом китайська мова містить більше ста таких скорочень, проте зараз деякі з них вважаються застарілими. Варто теж згадати про аббревіатури з цифрами, де цифри вказують на кількість паралельних компонентів і поєднуються з одним ієрогліфом з вихідного словосполучення, що виражає спільну ознаку паралельних компонентів - (陆军 'армія', 海军 'військово-морський флот', 空军 'військово-повітряні сили' → 三军 'три види військ')[3,ст 58]. Такий вид скорочень найбільш поширений в публіцистичних текстах.

Також, в межах сучасного китайського інтернет-слензі- (та іноді -офіційних ЗМІ) простежується варіант аббревіації, де за основу береться західний варіант скорочень- з використанням латиниці та перших літер слів. В інтернет-слензі прикладом є TMD (他妈的,ta ma de) [2] – певною мірою нецензурний вираз розчарування або роздратування, подібний на «Damn it!» (Чорт забирай!) англійською. Щодо ЗМІ, можна зустріти варіанти запису відомих імен чи місць латиницею – до прикладу, для 李克强 (Lǐ Kèqiáng, Лі Кецін) аббревіатурою може бути 李K або просто LK.

Як висновок, явище аббревіації в китайській мові зумовлене як історичними процесами, так й особливостями структури мови. У порівнянні з рештою мов скорочення слів тут розвинулись в різні способи, кожен з яких має свої особливості у будові та вживанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Abbreviations in Chinese: Terms & Usage | Vaia. *Vaia*. URL: <https://www.vaia.com/en-us/explanations/chinese/chinese-grammar/abbreviations-in-chinese/> (дата звернення: 01.11.2024)
2. Chinese Numeric Pager and Chat Codes. *YellowBridge Chinese Language and Culture*. URL: <https://www.yellowbridge.com/chinese/pagercodes.php?characterMode=s> (дата звернення: 01.11.2024).
3. Xiaoge Li. THE USE OF ABBREVIATED WORDS IN THE CHINESE MEDIA. International Conference on Education & Educational Sciences EpICEEPSY, 2020.

ФЛОРОНОМЕНИ В ПОЕЗІЇ МИКОЛИ ВОРОБІЙОВА

Ганна ІВАНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник - Асїїв Любослава, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені Івана Ковалика*

Флорономени належать до одного з найдавніших пластів лексики. Їхня особливість проявляється через функціонування у художніх текстах. Флороназви зазнають різних семантичних змін, що дозволяє їм виражати різноманітні конотації, зображати історичні події, традиційні образи, а також вказувати на культурні особливості й ментальність народу.

За давніми уявленнями, наші предки наділяли рослини різними особливими властивостями, тим – перетворювали їх на тотеми. Оскільки дерева, кущі, квіти та трави були невід’ємною частиною життя українців, вони слугували не лише для матеріальних потреб, а й були джерелом для створення образів та символів [2, с. 55].

Мета дослідження – з’ясувати особливості функціонування флорономени в поезії Миколи Воробйова.

Об’єктом дослідження є флорономени в поезії Миколи Воробйова.

Джерельною базою дослідження є збірка «Слуга півонії» Миколи Воробйова.

Особливої уваги заслуговують вірші Миколи Воробйова — українського поета, художника, представника Київської школи та одного з лідерів “перевороту” в поезії 70-х років минулого століття.

Флорономени поділяють на: об’єкти природи, створені без участі людини; природні об’єкти, створені людиною; загальні флористичні назви; найменування дерев, кущів та квітів та назви частин рослини [3, с. 51]. Власне такої класифікації ми дотримувалися у нашій розвідці.

Найбільш вживаними є група найменувань дерев, кущів, квітів та ягід. У цій групі зафіксовані різноманітні назви квіток. До прикладу, мак, який у рядках: *“треться солома об сонце згірк холодок за криницею з **маком** шепочеться світ сивий з хмариною кіт над золотою засідкою...”* [1, с. 22] означає сон, прихід ночі. Чебрець символізує спокій, тому в рядках: *“заслухана тиша руда **чебрець** в голові гуде...”* [1, с. 23] він набуває того ж значення — тиша навколо та спокій у голові. Бузок у рядках: *“а пам’ятаєш той **бузок**? як пахнув той **бузок** літ позолота...”* [1, с. 23] означає минуле в житті. Півонія символізує розквіт дівочої краси, тому в рядку: *“а губи твої червоні — **півонія** у пільмі...”* [1, с. 83] квітка слугує метафоричним значенням дівочих губ — недсяжних та таємничих. У рядках: *“не встиг я купити **півонії** а вже **хризантеми** цвітуть... з товаришем не прощався а він і забув мене...”* [1, с. 122] півонії та хризантеми вжиті в прямому значенні для позначення часу. Півонії цвітуть наприкінці травня - початку червня, а хризантеми — кінець серпня - початок вересня.

Друга за чисельністю є група назв частин рослин. Лексему пелюстка в значенні “вразливість” вжито в рядках: *“і ось ти лежиш... спізнившись володіти — лише **пелюстки** раз у раз під дощем тріпочуть...”* [1, с. 15]. У рядках: *“білою квіткою я плачу в долоні вже повні мокрих **пелюсток**...”* [1, с. 165] пелюстка означає “сльози”. Іменник стебло в рядках: *“в **стеблі** золоточасу не тканому ніким постане інше світло над кожушкою рудим...”* [1, с. 93] набуває значення “основи”, звідки незабаром народиться щось нове. У рядках: *“вже **бутон троянди** звівся над огорожею вже тремтить розкриваючись — я чую як рипнула хвіртка...”* [1, с. 242] бутон троянди набуває значення початку чогось нового.

З групи загальних флористичних назв зафіксовані такі лексеми, як дерева: *“бо таємниця не світиться таємниця — це назва голих **дерев**...”* [1, с. 63], де лексема в сполучі з прикметником — голих дерев, символізує саму таємницю, приховану сутність; квіти: *“білою **квіткою** я плачу в долоні вже повні мокрих **пелюсток**...”* [1, с. 165], яка набуває значення “біль”.

Також з групи об'єктів, створених без участі людини зафіксовано лексему поле в рядках: *“збронзовіли **поля** до небес мов ікони землі миготять над водою метелик води дух людини”* [1, с. 26], яка набуває сакрального значення — одухотворену частину природи.

Отже, флорономени відіграють велику роль у символотворенні в українській поезії, оскільки передають емоційні переживання та різні аспекти людського буття, надаючи текстам експресивності та стилістичного розмаїття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Воробйов М. П. Слуга півонії. Вид. центр “Просвіта”, 2003. с. 344.
2. Лазаренко В. В., Чухрій Н. М. Функціонально-стилістичні особливості флорономенів у творах українських поетів ХХ століття. Львівський філологічний часопис. 2018. №4. с. 54-58.
3. Циганок. І. Б. Флоронайменування у мовотворчості В. Виходцева. Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. с. 50-54.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МІЖВИМІРНИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ У РОМАНІ РОБЕРТА ШЕКЛІ «КООРДИНАТИ ЧУДЕС»

Марія ІЛЬЮЧЕНКО

Київський національний лінгвістичний університет

*Науковий керівник — **Наталія Висоцька**, докт. філол. наук, професорка
катедри теорії та історії світової літератури*

Американський письменник Роберт Шеклі мав особливе чітке і багатовимірне бачення часу, яке стало основою для темпоральних структур його творів. Вони відзначаються "...одночасним поєднанням образів різних темпоральних сюжетних планів як синтезу різноструктурних зовнішніх та внутрішніх часових відношень, що формують темпоральну структуру художнього тексту як онтологічну текстову категорію – базову систему художнього часу" [1]. Темпоральна організація роману "Координати чудес" відображає як загальну нелінійність часу, так і його суб'єктивне сприйняття головним героєм. Роман розкриває ідею нескінченних вимірів та альтернативних реальностей, де кожен вимір має власні темпоральні закони.

Роман структурований так, що кожний розділ відображає пошук головного героя Кармоді, в його шляху на Землю з міжгалактичного центру, трьох координат планети: "де" (Where), "коли" (When) і "яка" (Which). Зазвичай "де" сприймається як просторова координата, однак у контексті вона набуває темпорального значення: оскільки всі об'єкти переміщуються з різною швидкістю в просторі й часі, "де" визначається моментом фіксування локації. "Коли" вказує на варіації станів об'єкта у різні моменти часу. Координата "яка" розширює концепцію, інтегруючи ідею множинних реальностей.

Часові одиниці не піддаються звичним законам фізики. Опис подорожі, яка триває "не довше миті плюс мікросекунда в квадраті"[2], ілюструє, як час

стає математично абстрактним і майже позбавленим сенсу у людських категоріях, створюючи передумови для виникнення темпоральної "тонкості", де стрімкість розгортання події не дозволяє їй впливати на свідомість.

Поворотним моментом стає зустріч головного героя з Меліхроном (з грецької "той, хто покращує час"), що не лише відображає унікальне бачення Шеклі щодо метафізичної природи часу, а й створює філософську перспективу розкриття основних іронічних мотивів роману. Контролюючи час на своїй планеті, він створює локальні зони, де часові одиниці можуть розтягуватися або стискатися. Отже, десять секунд для Кармоді конвертуються у двадцять п'ять років у місцевому часі, що втілює концепцію темпоральної еластичності – здатності часу змінюватися на локальному рівні. Втілюючи ідею абсолютної позачасовості, Меліхрон уособлює ідею того, що сприйняття часу – лише одна з багатьох можливих форм організації реальності. Час для нього не є необхідною умовою існування, що підриває уявлення про час як абсолютної структури буття.

Роман не дотримується лінійного викладу подій, адже герої потрапляють у різні виміри та часи. Це створює ефект розірваності часу, що ускладнює сприйняття подій як результатів причинно-наслідкових зв'язків. Кожний новий вимір пропонує свою часову перспективу, з визначеними автором часовими умовами і відносинами між подіями, героями та їхнім внутрішнім відчуттям часу. Подорожі в інші виміри піднімають питання свободи волі визначеності індивідуальних рішень в контексті темпоральних змін і випадкових подій.

Використання випадкових переміщень у часі дозволяє Шеклі іронізувати над ідеями прогресу, еволюції і навіть над самим значенням часу для людського досвіду. Час стає інструментом, який підкреслює абсурдність описаних ситуацій, заперечуючи здатність науки досягти межі пізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Голосова Т. М. Темпоральна структура художнього тексту : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02. Черкаси, 2002. 410 с.

2. Шеклі Р. Координати чудес / пер. з англ. А. Онишко. 1991. 25 с.
URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4342> (дата звернення: 28.10.2024).

СУЧАСНІ ПОЕТИ ПРО ВІЙНУ НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ ВІРШІВ ЯРИНИ ЧОРНОГУЗ ТА МАКСИМА КРИВЦОВА

Катарина ЙОВАКАРИЧ

Загребський університет

*Науковий керівник – Дарія Павлешен, доктор філол. наук,
доцентка кафедри української мови і літератури*

Російсько-українська війна змінила спосіб вираження українських поетів, замість прямого підходу, вони часто описують воєнний стан через формування нових мотивів і символів, створюючи глибші шари значень, які спонукають читача до прочитання між рядками та кращого розуміння досвіду війни. Вплив війни проявляється у світогляді поетів: вони розмірковують про природу війни, жертву, мир і пошук себе. Ліричне «я» стає свідком часу, де травма промовляє, а слово, подекуди й мовчання, допомагає вціліти. Для аналізу обрано поезії Ярини Черногуз і Максима Кривцова, які передають погляд зсередини війни, відображаючи ключові мотиви воєнного досвіду.

Перший вірш Я. Черногуз «Коли губиш себе серед людей», містить такі мотиви як життя і смерть: «що ведуть боротьбу не на **життя** / а на **смерть**», людяність і гідність «**людяність** – це вміння лишатися самому серед людей і ...з **гідністю**, яку ніхто не побачить», кров «у розритій **землі**, / чекаючи спільного **ворога**». У вірші під назвою «Чужі очі», основні мотиви знаходимо у наступних фразах: «одного разу я підчепила в **землі** чужі очі», «...**чужі очі** / ... хто тут **мертвий** із них / а хто **живий**». Вірші розкривають два світи – хаос і мир, між якими перебуває ліричний герой, балансуючи між боротьбою, людяністю, життям і смертю. Прагнення зберегти людяність, гідність стає відображенням справжності особистості.

У поезії «Я поверну собі своє життя» М. Кривцова відчувуються потужні мотиви тривоги: «як **туман обіймає** хмарочос **ніжно** та **тихо**» і «**міни**, які **падають** поруч... / **частини людини**», «**чекаючи** спільного

ворога». Ліричне «я» проходить через випробування війни, ставлячи питання справжності в умовах втрати, відображаючи надію на відновлення та прагнення повернутися до звичайного життя, незважаючи на жах хаосу «і я знову захочу стати частиною звичайного міста».

Наш огляд поезій пов'язаний із поняттям «фрагмента» з праць французького теоретика Моріса Бланшо, який у «The Infinite Conversation» розглядає свідчення травми як важливий елемент літератури. «Фрагмент» відображає ідею ламання і нестачі, будучи частиною складного цілого, демонструє, як перерва в мовленні не зупиняє існування, а навпаки, викликає його (Bekavac 2007: 151-158). Писання, згідно з Бланшо, дозволяє побачити невидиму катастрофу, ставлячи літературу в центр спроб висловити те, що важко висловити (Bekavac 2007: 169). У поезії (Я. Чорногуз і М. Кривцов) виявляються наскрізні мотиви, що відображають глибину воєнного досвіду. Вірші пронизані темами життя і смерті, людяності, гідності, тривоги, пошуку справжнього "я", підкреслюють універсальність трагедії війни, яка залишає шрами не лише на тілі, а й на душі людини. Таким чином, воєнна поезія стає свідченнями переживань, намагання протиставити любов мороку війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кривцов, М. грудня 2023 *Я поверну собі своє життя обіцяю* - <https://chytomo.com/10-virshiv-pro-10-rokiv-vijny/>
2. Чорногуз, Я. березень 2024. *Коли губиш себе серед людей* https://www.instagram.com/yara_chornohuz/p/C42mN0GIucA/
3. Чорногуз, Я. *Чужі очі* <https://pen.org.ua/yakscsho-my-z-toboyu-lyshymosya-zhyvi-dobirka-poezij-yar-yny-chornohuz>
4. Bekavac, Luka. 2007. Znak, smrt i svjedok: Blanchotova pasija. Umjetnost riječi: Časopis za znanost o književnosti 1 – 2: 147 – 172.

ІСТОРІЯ КАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА АРАБСЬКИЙ СВІТ

Олег КАЧМАР

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — Юлія Заза, доцентка катедри сходознавства

Саме слово “кава” має кілька теорій походження. Перша стверджує про походження від топоніма, а саме від Каффи — регіону Ефіопії та батьківщини кавового дерева. Інша теорія стверджує про суто арабське походження, а саме від слова “qahīya” (قَهْيَ), що означає “не мати апетиту”. Від нього пішло також “qahwah” (قَهْوَة), що своєю чергою вже означало “щось подібне до вина” або “слабке вино”. Сучасним тлумаченням є “кавовий напій” (شَرَابُ الْبُنِّ).

Активне вживання кави пов’язують з єменськими суфіями (صوفية), що використовували її для своїх релігійних церемоній. Вважається, що поширення кави почалося на початку 14 століття, хоча можна сказати, що кава була відома арабам й раніше. Наприклад, перський філософ та науковець, що жив у 9-10 столітті, Абу Бакр Мухаммад ібн Закарія ар-Разі, згадує слова “bunn” (بُنّ) та “buncham”, що є запозиченнями з мови народу оромо. В мові оромо та сучасній арабській слово “bunn” (بُنّ) означає кавові зерна, поки “buncham” стало історизмом.

Якщо кава була вже у вжитку суфіїв на початку 14 столітті, то до Мекки цей напій дібрався лиш у кінці 15 століття. У 1511 році, керівник поліції Мекки, Хайр Бей (Kha’ir Bey) після молитви помітив групу, яка розпивала каву в куті мечеті. Це розлютило його, адже він подумав, що ті п’ють вино. Коли ті пояснили властивості напою, це тільки підкріпило наміри: вже згодом він заборонив каву. Його рішення не підтримав муфтії Мекки, Кансуг аль-Гавірі (Kansuh al-Ghawiri), хоч це й не стримало Хайр Бея від закриття всіх кав’ярень у місті. Муфтії, відомий кавоман, був патроном цього напою й через його заступництво, попри закриття кав’ярень, люди продовжували пити каву вдома. Вже наступного року Хайр Бея було знято з посади, а заборону

знято фетвою великого муфтія, Мехмета Ебуссуда ель-Імаді (Mehmet Ebussuud el-İmadi), та указом османського султана, Сулеймана Пишного.

Події в Мецці не були унікальними. В подальшій історії зустрічаються й інші випадки, де релігійні фанатики боролись проти кави. До прикладу, в Каїрі, у 1532 році, фанатичний натовп зруйнував кав'ярні в місті та напав на клієнтів. Також, століття потому в 1633 році, під час правління Мурада IV, його візир Магомет Колпілі (Mahomet Kolpili) заборонив каву, а разом тютюн та опіум, побоюючись змов та повстань, що часто будувались в кав'ярнях, як місцях громадського життя.

Кав'ярні самі по собі дуже швидко набули популярності. Слово “maqḥaa” (مقهى) в сучасній арабській означає “місце де подають каву та холодні напої”, а англійською перекладається словами “coffee shop”, “coffee house” та “cafe”. Найперше, кав'ярні були центрами культурно-релігійного життя. Люди заходили туди перед чи після походу в мечеть. Частою розвагою під час кавування могли бути теологічно-філософські розмови або читання Корану. Другою функцією кав'ярень, як місць громадських зібрань, були обговорення новин у місті чи державі. Ці заклади цікавили не лише людей низького походження, але й знать. За чашкою кави, люди з освітою та владою часто могли обговорювати свої невдоволення поточним урядом, а поза тим планувати змови. Саме у кав'ярнях часто готувались повстання яничар у Стамбулі, через що Мурад IV та його візир боролись з закладами. Значно м'якше до боротьби зі змовами поставились в Державі Сефевідів. Там, за сприяння однієї з дружин шаха Аббаса I Великого, були підіслані мулли (المُلا), знавці Корану, до кав'ярень, де ті читали поезію, розказували історії та вчили людей ісламському праву, таким чином заважаючи клієнтам обговорювати політику.

Отже: кава має багату історію серед мусульман та, зокрема, арабів. Цей напій пройшов шлях від новинки, низки заборон до поразки противників та укорінення. Водночас кав'ярні (مقهى), як заклади де подають каву, стали

центрами громадсько-політичного та культурно-релігійного життя мусульманського світу та мали значний вплив та слід в історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Markman E. The Coffee House: A Cultural history / Ellis Markman. – Phoenix, 2004. – 304 с.
2. Arabic Coffee: A Symbol of Generosity [Електронний ресурс] // UNESCO. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://library.dctabudhabi.ae/sites/default/files/Arabic%20Coffee_English.pdf.
3. Kaye. A. The Etymology of "Coffee": The Dark Brew / Alan S Kaye. // Journal of the American Oriental Society / Alan S Kaye., 1986. – С. 557–558.
4. Herdn Ibrahim Ahmed. (2021). Coffee Houses Culture in Erbil: A Review. QALAAI ZANIST JOURNAL, 3(4), 897–903. <https://doi.org/10.25212/lfu.qzj.3.4.33>
5. Weinberg B. The World of Caffeine The Science and Culture of the World's Most Popular Drug / B. Weinberg, B. Bealer., 2002. – 416 с.

ГРА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Софія ГІРНЯК, Анастасія КЛАК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник - Ігор Буцак, асист. кафедри початкової
та дошкільної освіти*

Гра на уроках в початкових класах, в тому числі на уроках англійської мови, є одним із найефективніших засобів заохочення учнів до вивчення предмету, поряд з іншими методами і прийомами. Гра - це не просто звична форма засвоєння матеріалу, це вид діяльності, під час якого діти долучаються до цікавого та захоплюючого процесу, який сприяє засвоєнню школярами мовного матеріалу, формуванню вмінь і навичок іншомовного спілкування

Ігрова діяльність впливає на розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви та всіх пізнавальних процесів. Гра - це не лише звичне та колективне проведення часу, але є також основним та ефективним засобом для досягнення навчальних цілей. Тому необхідно точно знати, які навички та вміння потрібно розвивати, чого діти не знають і чого їм потрібно навчитися під час ігор.

Як зазначає О. Булигіна, гра розвиває психологічну гнучкість, розкутість, комунікабельність, емоційно-вольовий вплив. Дитина має в грі право на помилку. Вона ж є засобом розвитку дитячої уяви, розвиває пізнавальні здібності, емоційний бік особистості, збагачує словниковий запас [1, с. 7].

До позитивних моментів використання гри під час вивчення теми на уроках англійської мови відносяться:

- Ігрове завдання – відпочинок від основного виду діяльності. Учням необхідно змінювати види діяльності на уроці, аби не викликати втоми. З цим найкраще впорається гра.

- Гра-імпровізація максимально розкриває знання та вміння учнів класу з певної теми. Діти не бояться виглядати кумедними, а для педагога це найкращий спосіб розгледіти всі сильні сторони учня з теми.

- Індивідуальне ігрове завдання вводиться з прив'язкою до конкретної ситуації та конкретного школяра, що дає можливість кожному учневі проявити себе та не бути схожим на когось.

- Гра постійно надихає на нові відкриття, викликає позитивні емоції, створює невимушену ситуацію успіху.

- Переможців ігор-змагань вітає весь клас, що дає слабкому учневі поштовх до нових досягнень.

Приводом до ігрового етапу уроку можуть стати різні асоціації та правильні педагогічні установки. Іноді учні самі розпочинають гру, тому вчителеві необхідно підіграти та спрямувати гру у потрібне русло, і в жодному разі перешкоджати цьому [2, с. 15].

Отже, гра на уроках англійської мови є ефективним інструментом для мотивації, а також стимулювання інтересу учнів до вивчення мови. Ігрові завдання сприяють кращому засвоєнню мовного матеріалу та розвитку комунікативних навичок, оскільки створюють комфортну атмосферу, де учні можуть практикуватися без страху перед помилками. У процесі гри розвиваються основні когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення та уява, що покращує розуміння та запам'ятовування мовних конструкцій.

Ігрова діяльність також сприяє розвитку психологічної гнучкості, комунікабельності та творчого підходу до виконання завдань, що створює умови для ефективного навчання. У подальших дослідженнях плануємо зосередитися на визначенні оптимальних типів ігор для різних етапів вивчення англійської мови та на дослідженні впливу ігрової діяльності на довготривалу мотивацію до навчання в учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Булигіна О. Ігрові технології: шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2009. № 19–21. С. 2–14.
2. Данилович І. А. Система ігрових вправ у підручнику English Through Communication. Іноземні мови у школі. №2. С. 14 – 18.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТЕПОВОЇ ГОВІРКИ МІСТА П'ЯТИХАТКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ксенія КОВАЛЕНКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Сус Ірина, канд. філологічних наук, асистент кафедри
української мови імені проф. Івана Ковалика*

Південно-східне наріччя української мови утворюють слобожанський, середньо-наддніпрянський та степовий говори. Степовий говір – новожитний діалект, проте найбільший за територією поширення, що охоплює окремі райони Кіровоградської, Дніпропетровської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Запорізької, Донецької, Херсонської областей, частково АР Крим [2, с.122].

Мета нашого дослідження – схарактеризувати фонетичні, морфологічні та лексичні риси степової говірки П'ятихаток Дніпропетровської області на основі записів мовлення респондентів Потайчук Юлії (40 років) та Івана Білана (70 років), які є уродженцями міста.

Місто П'ятихатки (засн. 1886 р.) – центр П'ятихатської ОТГ, розташоване за 81 км на захід від районного центру м. Кам'янське. Основною проблемою при дослідженні була мала кількість корінних мешканців – носіїв говірки.

П'ятихатська говірка має низку фонетичних, морфологічних та лексичних особливостей. **На фонетичному рівні** виявляємо пом'якшену вимову [ч']: *курч'а, ч'ужій* [2, с.122]; пом'якшену вимову [шч] як [ш']: *дош', борш'* [Білан І.]; звуки [дз], [дж] спрощено вимовляють як [з], [ж]: *зёркало, зв'ін, жм'іл'* [Білан І.]; відсутність чергування приголосних [г], [к] із [з], [ц] в іменниках *на дорóгі, ялі́нкі* [2, с.122]; м'якість кінцевого приголосного в деяких іменниках на -ар *л'і́кар', кобза́р', база́р'* [Білан І.].

На морфологічному рівні фіксуємо: паралельні закінчення -ойу,-ейу/-ой,-ей в ор. в. одн. іменників І відм.: *земл'ойу/земл'ой*, *душ'ойу/душ'ой* [1, с.240]; вплив закінчень іменників ч. р. на іменники ж.р. і с.р. у р. в. одн.: *хат'іў, озер'іў, баб'іў* [1, с.240]; інфінітив дієслів з основою на голосний з кінцевим [т']: *сидіть, ходіть* [2, с.122]; закінчення 3-ї ос. одн. теп. ч. без кінцевого [т']: *робе, носе* [1, с.240]; уживання дієслівних форм *сидю, світю, носю* [2, с.122].

Діалектну лексику, зафіксовану в говірці м. П'ятихатки, виокремлюємо в такі лексико-семантичні групи: **«назви їжі»**: *ба́бка* 'солодка вермішель', *дівні* 'весільна випічка у вигляді палички, випечена в очереті', *ши́шки* 'традиційні весільні булки', *потрі́пка* 'начинка з печінки', *тормозо́к* 'їжа з собою', *ко́вбик* 'шлунок свині, наповнений м'ясом'; **«назви меблів»**: *сто́лик* 'висувна шухляда у столі', *табу́ретка/осло́нчик* 'стілець', *каби́ця* 'пічка у дворі'; **«побутові предмети»**: *вага́ні* 'залізне корито', *цебе́рко* 'залізне відро', *ампу́лка* 'стержень ручки', *бути́льо́к* 'скляна банка', *бакла́жка* 'велика ємність для води', *сі́ни* 'передпокій', *шво́рка* 'мотузка, на якій сушать одяг'; **«назви рослин»**: *сі́ні* 'баклажани', *пи́їнка* 'кукурудза', *жалива́* 'кропива', *півники* 'квіти іриси', *майо́ри* 'квіти цинії', *баді́лля* 'бур'яни'; **«назви дій»**: *шурува́ть* 'іти; згрубіле', *бала́кать* 'розмовляти'.

Репрезентуємо фрагмент діалектного мовлення респондентки Юлії Потайчук: «на мо|йе ве^и|с'іл':а готу|вали |купу страв / |коўбик / пир'іж|ки з пот|р'іпкойу / кру|ч'еники / кот|лети / а мо|йа у|л'ублена ч'ас|тина / коли гос|т'ам розда|вали |дивн'і та |шишки / йа|к'і пе^и|к|ли |т'іл'ки на це с|в'ато // «йак ми ма|л'і бу|ли / ку|палис' у вага|нах / а |воду г|р'іли на ка|биці у це|берках //».

Отже, степова говірка П'ятихаток має такі провідні риси: пом'якшена вимова шиплячих, форми дієслів *носю, носе*, інфінітив з основою на [т'] та низку діалектної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 245 с.
2. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори: монографія. Київ: Наук. думка, 1990. 162 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ГНІВУ В АВТОРСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Олена КОВАЛЬСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Оксана Ясіновська, асистентка катедри загального
мовознавства*

У сучасному мовознавстві питання концептуальних метафор, зокрема концепту ГНІВ, залишається актуальним. Когнітивна або концептуальна метафора посідає одне з центральних місць у сучасній лінгвістиці, особливо в межах когнітивної лінгвістики, оскільки вона відображає те, як людина сприймає та структурує свій досвід через мову. Значний внесок у дослідження концептуальних метафор зробили американські когнітивні лінгвісти Дж. Лакофф і М. Джонсон. У своїй фундаментальній праці «Метафори, якими ми живемо» [2] вони вперше виділили і обґрунтували поняття «концептуальної метафори».

Дж. Лакофф зауважував, що метафори полегшують процес мислення і мовлення людини та пронизують все наше повсякденне життя [3, р. 12]. Згідно з його теорією, концептуальна метафора є використанням одного концепту для пояснення іншого і складається з вихідного (метафора) та цільового домена (її пояснення). Вихідний домен має буквальні атрибути, а цільовий, завдяки метафоричному зв'язку, набуває подібної структури [1, с. 55].

Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють три групи концептуальних метафор: структурні (одне поняття через інше), онтологічні (абстракція як субстанція, механізм чи людина) та орієнтаційні (просторове розташування поняття) [2, р. 167].

У статті розглядаються концептуальні метафори гніву в авторській мовній картині світу О. Забужко, що й стало об'єктом дослідження. Мета

роботи — виявити та проаналізувати структурні, онтологічні та орієнтаційні метафори на прикладі тексту «Казка про калинову сопілку».

Найбільш поширеною у тексті є структурна метафора ГНІВ – ПРИРОДНА СТИХІЯ, де ця емоція уподібнюється ВОГНЮ, БЛИСКАВЦІ. Такі метафори реалізуються предикаціями, у яких пацієнсом дії є обличчя, органи чуття людини, яка переживає стан гніву: *«блиснувши спідлоба вишневими очиськами», «сердитий і червоний з лиця, як опир», «доччині очі горіли, як дві жарини, лице пашило темно-вишневим румянцем», «почервоніла», «її пекло всередині вогнем», «вогнем пекло під грудьми», «пекло під серцем», «ціле тіло пекло вогнем, як незагоєна рана».*

Досить поширеною є й онтологічна метафора ГНІВ — ДИКА ТВАРИНА, яка реалізується через дії та стани, що описують гнівливу людину як істоту, керовану дикою природою: *«закричала звіром», «Марію достоту казило», «мала люто ревіла», «роздратована», «надусана», «розлючена», «напалася на сестру», «конозило», «засопів вогнем», «дряпатися од безвиході в стіни».* Також до цієї групи належить і ГНІВ – РІДИНА. Підґрунтям для цієї метафори є такі властивості рідини, як зміна температури, рівня, або бурління, знаходження у посудині: *«почне скипати», «і гамселила її вже не на жарт, не міряючи сили, з цілою злістю, що таким робом від разу до разу наростала, піднімаючись і спухаючи, як тісто в діжі».*

До орієнтаційних метафор належить метафора ГНІВ – ВВЕРХ, тобто це те, що завжди наростає, піднімається: *«Ганна-панна ростила в собі свою жовтим світлом горючу обиду», «верещати вереском до неба», «брат брата підняв на вила», «злість, як виходить назверх».*

Отже, концептуальні метафори гніву в творах сучасних українських письменників, як-от у тексті Оксани Забужко, відображають багатогранність сприйняття цієї емоції через різні образи і механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ницполь В. І. Метафорична концептуалізація війни в американському медіадискурсі (на матеріалі статей про російсько-українську війну). «FOLIUM», № 2. 2023. Р. 53–58.
2. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. London: *The University of Chicago Press*, 1980. 242 p.
3. Lakoff G. *Women, Fire and Dangerous Things*. What categories reveal about mind. Chicago; L.: *The University of Chicago Press*, 1987. 614 p.

ВИКОРИСТАННЯ НОРМ «ХАРКІВСЬКОГО» ПРАВОПИСУ В МОВІ БЛОГУ ЮЛІЇ СЛИВКИ

Тетяна КОВАЛЬЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Оксана Левчук**, канд. філолог. наук, доцентка катедри
української мови ім. проф. І. Ковалика*

Харківський правопис, або «скрипниківка», – це перший загальноукраїнський правопис, який об'єднав норми та звичаї мовців східних, центральних та західних теренів України. Правопис впорядкував українську літературну мову, усунув розбіжності, що виникли в правописній системі під впливом російської, польської мов та різних діалектів, унормував написання іншомовних слів та власних імен. І хоч цей правопис через репресії був чинний тільки до 1933 року, він все ж мав важливий вплив на нормування системи сучасної української літературної мови.

У 2019 році Українська національна комісія з питань правопису у чинній на сьогодні редакції «мовної конституції» повертає деякі особливості «скрипниківки», проте не кодифікує єдиний варіант правописної норми, а дає можливість мовцю обирати одну з паралельних форм.

Юлія Сливка у своєму блозі надає перевагу використанню норм «харківського» правопису, бо вважає, що він відповідає законам української мови, послідовний та обґрунтований лінгво-історичними передумовами.

Використання «скрипниківської» правописної норми в блозі молодій філологині можна поділити на дві групи:

- 1) слова, які авторка вживає відповідно до чинного правопису 2019 року, обираючи давнішу норму;
- 2) слова, які Юлія Сливка використовує відповідно до правил «скрипниківки», що не стали кодифікованими у чинній редакції українського правопису 2019 року..

Прикладами дотримання правил чинного правопису у мовленні Юлії є вживання іменників III відміни на *-ть* у родовому відмінку однини із закінченням *-и*: “у другу річницю **пам`яти**...», “Особливо завдяки тій його несамовитій **впертості**”.

У словах, узвичаєних в українській мові з *ф* на місці давньогрецького *th*, відповідно до чинної норми допускається орфографічна варіантність: *Афіни* та *Атени*. Юлія Сливка свідомо обирає замінювати у словах грецького походження літеру “тета” через питомий «т», а не «ф», як і пропонує нам «харківський» правопис: “...ніби пробіг **маратон**”, “Спойлер: бо це штучний радянський **міт**”.

Давні дифтонги *ai/oi* відповідно до «харківської» норми передаються через *-ав*. Сучасна норма правопису дозволяє варіантні позиції на місці дифтонгів (*-ау* або *-ав*). Блогерка ж обирає форму “скрипниківки”: “...на иноземну **авдиторію**”.

Прикладами того, як Юлія Сливка використовує правила «харківського» правопису, що не стали чинною нормою у 2019 році, можемо назвати:

- вживання йотованих голосних після голосних у загальних назвах іншомовного походження («при чім чуже *ia* передаємо через *ія*, *ie* – через *іє*, *iu* – через *ію* (у загальних іменниках), але *io* через – *іо*»):

“Сьогодні о 15:00 у Львові відбудеться відкриття **меморіальної** таблиці...”, “Із запропонованих **варіантів** найвдаліший другий у своєму другому прикладі”.

- «передання німецького (голяндського) дифтонгу *ei* через *ай*»:

“Чисто **Айнштайн**”.

- «власні назви іншомовного походження починаються з *e*, а не *є*»:

“Головне цінністю це назвати, бажано **європейською**, щоб ніхто не перечив, і всі решта дурачки”.

- «відмінюються чужі іменники так, як відповідні українські»:

“**Кіном** світовим теж не блисну зараз...”

- «[и] на початку питомих слів української мови і ще 99 лексем за словником Бориса Грінченка»:

*“І чому так чи **инакше** – поговоримо на презентації”, “Показати іще раз **иноземцеві**...”*

Як висновок можемо сказати, що в блозі Юлії Сливки простежено заклики до вживання саме правописних норм “скрипниківки”, приклади трансліювання цих правил та активне використання їх у своїх текстах чи усному мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Український правопис / Нар. комісаріят освіти УСРР. – Вид. 1-ше. – [Київ]: Держ. вид-во України, 1929. – 103 с.
2. Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2019. – 391 с.
3. Сливка Ю. Тексти в мережі Інстаграм [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.instagram.com/slyva_jalova_lova/ .- Дата звернення: 22.10.2024.

ТІЛЕСНА ТРАНСГРЕСІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДЧУЖЕННЯ У РОМАНІ МЕРІ ШЕЛЛІ «ФРАНКЕНШТЕЙН, АБО СУЧАСНИЙ ПРОМЕТЕЙ»

Вікторія КОЗЯР

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Мар'яна Гірняк, канд. філол. наук, доцентка катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Роман Мері Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей» здобув колосальну популярність після публікації. Головною темою обговорень стали не так питання наряду чи проблематики твору, як проблема авторства, адже Мері Шеллі була жінкою-письменницею. На думку Ч. Шаг, давня критика роману через нелітературні чинники викликає дискусії також у модерному літературознавстві [3, р. 607-609].

Сьогодні маємо можливість відчитувати твір Мері Шеллі крізь призму різних перспектив, одна з яких – проблематика зображення тіла, неприйняття соціумом тілесної інакшости, вплив тілесності на самоідентифікацію.

Відторгнення новоствореного «Адама» суспільством через зовнішній вигляд починається з перших хвилин його життя: «Коли я прокинувся, було темно; я змерз і злякався своєї самотності...» [1, с. 110]. Відкинутий власним творцем – Віктором Франкенштейном, – монстр сподівався знайти підтримку в інших, однак перша зустріч з людьми закінчилася фізичною агресією одразу після того, як «Адам» намагався допомогти їм. Єдиною людиною, яка вислуховує монстра, стає сліпий чоловік. Цей факт демонструє, як зовнішній вигляд впливає на соціальний імідж.

Люди відбирають в «Адама» свободу перебувати в суспільстві, хоча інтелект та емпатія в монстра подекуди вищі, ніж у пересічної людини. Творіння Франкенштейна могло б стати інтелектуалом у соціумі, однак його самореалізація неможлива з огляду на візуальну непривабливість: хоч «Адам» створений на подібність людини, у нього – непропорційне тіло та зшите обличчя.

Монстр почувається самотнім у світі: його біль ніхто не розділяє через те, як виглядає його зовнішня оболонка. «Адам» стає ізольованим створінням, яке перетворюється на головного лиходія в очах суспільства, що не усвідомлює причин його поведінки. Відповідь насправді проста – навіть монстр потребував психосоціальної інтеграції: «Я так само шукав любови і спілкування, а мене всі сторонилися... Чи варто вважати мене єдиним злочинцем, коли всі люди згрішили проти мене?» [1, с. 228].

Як наслідок суспільного неприйняття, в «Адама» виникає ще одна проблема – неможливість раціональної самоідентифікації. Монстр відчуває себе не таким, як інші люди, починає ненавидіти самого себе. Соціальна стигматизація породжує несприйняття власного тіла та прагнення ізолюватися від інших, аби не страждати від людської агресії лише через зовнішню відмінність.

Мері Шеллі використовує тілесну трансгресію, аби зобразити, як суспільні рамки та норми обмежують індивідів у розкритті їхнього потенціалу. У тілесній оболонці «Адама» існувала емпатична та освічена особистість, яка була знищена суспільними упередженнями щодо його зовнішності.

Власне, ця суспільна ізоляція й приводить до кінцевого результату: монстр не знаходить підтримки в жодній людині і обирає шлях жорстокости. Як влучно зауважує К. Бреннстрьом, спочатку «Адам» був як *tabula rasa*, але неприйняття й агресія через зовнішній вигляд зробили його тим, ким він є, тобто суспільство витворило з нього монстра [2, р. 10-13].

Отже, за допомогою тілесної трансгресії, Мері Шеллі зобразила, як суспільство може спричинити вимушену ізоляцію, неприйняття власного тіла та втрату ідентичности лише через фізичні особливості індивіда, що не вписується у соціальні рамки красивого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волстонкрафт Шеллі М. Франкенштейн, або Сучасний Прометей / пер. з англ. Д. Лученкова. Київ: ВООКСНЕФ, 2022. 272 с.

2. Brännström C. An Analysis of the Theme of Alienation in Mary Shelley's *Frankenstein*. Luleå, Sweden, 2006. 25 p.
3. Shug C. The Romantic Form of Mary Shelley's *Frankenstein*. *Studies in English Literature, 1500-1900*. 1977. Vol. 17, no. 4. P. 607–619.

ОСОБЛИВОСТІ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Соломія-Лілія КОМАРНИЦЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Надія Ростікус**, канд. пед. наук, доцентка катедри
початкової та дошкільної освіти*

Уроки літературного читання є частиною освітнього процесу в початковій школі, оскільки вони складають основи літературної культури, читацької компетентності та моральних цінностей у дітей. У цей період учні отримують перші враження від художніх творів, розвивають своє уявлення, критичне мислення, мовленнєві навички, а також засвоюють базові літературні поняття. Водночас, уроки літературного читання є інструментом розвитку емоційного інтелекту та виховання почуття емпатії, що є важливим у контексті соціалізації особистості. Особливості проведення цих уроків включають використання різноманітних підходів, технологій, методів, які сприяють активному залученню учнів до процесу читання та аналізу творів.

Однією з ключових особливостей є використання методів активізації читацької діяльності, таких як читання в ролях, драматизація, казкотерапія, обговорення та рефлексія. Ці методи залучають дітей до глибшого розуміння текстів, сприяючи емоційній залученості і розвитку інтересу до літератури. Важливим складником є також емоційне забарвлення текстів, яке допомагає виражати почуття та вчитися співпереживати літературним героям, що сприяє соціальній адаптації та розвитку емпатії [1].

Ще однією основною характеристикою уроків літературного читання є формування читацької мотивації, яке досягається шляхом заохочення до вибору улюблених книг, обговорення героїв та створення ситуацій, де учні можуть асоціювати себе з персонажами творів. Це стимулює бажання читати й спонукає дітей до самоосвіти. Також, невід'ємним складником уроків

літературного читання є розвиток критичного мислення: шляхом аналізу й обговорення прочитаного, адже діти вчаться формулювати власні думки та судження, що сприяє їхньому самостійному прийняттю рішень. Ці характеристики допомагають створити в учнів стійкий інтерес до літератури, формуючи в них цінні навички та світоглядні орієнтири.

Важливу роль на уроках літературного читання виконує учитель, який сприяє розвитку читацького інтересу та навичок аналітичного мислення. Учитель також забезпечує комфортне середовище для спілкування, де діти можуть вільно висловлювати свої думки та емоції, що сприяє формуванню навичок комунікації [2].

Для підвищення ефективності уроків літературного читання в початкових класах варто використовувати різноманітні техніки, які розвивають у дітей мовні навички, емоційне сприйняття та стимулюють інтерес до літератури. Читання вголос є базовою технікою, яка допомагає дітям удосконалити навички читання, розвинути інтонаційне сприйняття та навчитися виразно вимовляти слова, а також сприяє розвитку уваги та слухової пам'яті. Драматизація включає театралізовані елементи, де учні розігрують сценки з прочитаних текстів. Це підсилює емоційне сприйняття літературних творів, крім того, допомагає краще засвоїти зміст і стимулює розвиток уяви, адже діти не лише читають, але й проживають історію разом із персонажами [3].

Такі техніки створюють уроки літературного читання різноманітними, цікавими та спрямованими на всебічний розвиток учнів початкових класів, формуючи у них не лише любов до читання, але й навички критичного мислення та емоційної зрілості.

Отже, літературне читання в початковій школі має велике значення для розвитку особистості дитини. Використання різноманітних методів та емоційно-забарвлених текстів дозволяє дітям розвивати комунікативні навички, емоційний інтелект і критичне мислення. Розмаїття підходів, технологій і методів на уроках літературного читання сприяє формуванню в

учнів сталого інтересу до літератури, а також створює умови для всебічного розвитку дітей, виховання любові до читання і пізнання світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вашуленко О. В. Варіативність уроків літературного читання *Учитель початкової школи*. 2015. № 4. С. 27-31.
2. Савченко О. Сучасний урок: суб'єктивність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11-15.
3. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя. Київ:Освіта, 2007. 334с.

СУЧАСНА ПОЛЬСЬКА ПРОЗА: УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД

Олена КОСИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Уляна Євчук, PhD, доцент кафедри польської філології

Польська література на теренах України має давню історію, а її популярність і доступність для українського читача зростає завдяки численним перекладам. Цей напрямок літературного обміну продовжує активно розвиватися. Нині переклади творів польських авторів є одними з найбільш затребуваних та очікуваних в Україні.

Одним із важливих факторів, який вплинув на збільшення зацікавлення літературою наших західних сусідів, є російська агресія в Україні. Польща стала однією із країн, яка активно приймала емігрантів з України, а це, на нашу думку, посприяло популяризації польської літератури серед українців. На зростання присутності польської прози в Україні впливають також літературні фестивалі, такі як «Форум видавців» у Львові, «Книжкова країна» та «Книжковий арсенал» у Києві, «Meridian» у Чернівцях та ін. На культурних заходах серед представлених видань є переклади польської літератури, а також гостями фестивалів неодноразово ставали польські автори, зустрічі з якими тішилися популярністю серед українських читачів.

Вагомий внесок для популяризації польської літератури серед українців зробила програма польського Інституту Книги «Program Translatorski ©Poland», спрямована на поширення польської літератури в усьому світі. Програма адресована іноземним і польським видавцям, зацікавленим у виданні польських книг у перекладах на інші мови та охоплює переклад художньої літератури, нон-фікшн (літературні репортажі, біографії, мемуари, есе); літератури для дітей та підлітків, коміксів. Українська мова належить до найпопулярніших мов перекладу. Як стверджують координатори програми, упродовж її існування вдалося видати понад 220 книжок, перекладених

українською мовою. За останні 5 років найчастіше це книжки для дітей (25 книг) та репортажистика (5 позицій). Цього року фінансування на переклад українською мовою отримали 10 книжок польських авторів, серед них роман сучасного польського прозаїка Щепана Твардоха «Chołod» («Холод») [2].

Активну роль у популяризації польської прози відіграють українські видавництва: «Книги ХХІ» (Чернівці), «Дух і Літера», «Темпора», «Комора» (Київ), «Урбіно», «Видавництво Анетти Антоненко», «Видавництво Старого Лева» (Львів), «Фоліо» (Харків) та ін. Серед сучасних польських прозаїків, твори яких українці мають змогу читати рідною мовою: Щепан Твардох («Король» та «Покора», переклад О. Українця), Яцек Денель («Сатурн», «Матінка Макрина», «Кривоклят» у перекладі А. Бондара), Дорота Тераковська («Там, де падають Ангели» у перекладі Б. Матіяш), Жанна Слоньовська («Острів» у перекладі В. Андрєєвої-Паненко, К. Міхаліциної) та ін. Слід виокремити Ольгу Токарчук зі славнозвісними романами «Книги Якова», «Емпусіон», «Е. Е.», «Бігуни» (переклад О. Сливинського) та «Шафа», «Гра на багатьох барабанчиках», «Мандрівка людей книги» (переклад О. Дмитрука), а також Йоанну Ягелло, яка спеціалізується на творах для молоді, та її популярний роман, який увійшов до шкільної програми із зарубіжної літератури 10-го класу «Кава з кардамоном» (переклад Б. Антоняк).

Як бачимо, чимала заслуга існування літературного діалогу між Польщею і Україною належить перекладачам, які вкладають чимало хисту в адаптацію польських текстів для української аудиторії. Одним із найбільш плідних майстрів перекладу сучасної польської літератури є Остап Сливинський — поет, перекладач і літературознавець. Він підкреслює, що перекладачеві важливо не лише передати текст, а й вміти «знаходити те, що є справді суттєвим; перекладача потрібно «оснастити навігатором», який стане йому орієнтиром у цій творчій подорожі» [1].

Отже, за останні роки спостерігається стрімке збільшення польської прози на полицях українських книгарень, що свідчить про її популярність

серед читачів. З'являються переклади книг різних жанрів, набирає популярність література для дітей. На це впливає багато чинників, зокрема, підтримка культурних інституцій та майстерність українських перекладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Філософії перекладу: Остап Сливинський. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/71956> (дата звернення: 26.10.2024).
2. Program Translatorski ©Poland. Instytut Książki. URL: <https://instytutksiazki.pl/dotacje,3,programy-instytutu-ksiazki,2,program-translator-ski-©poland,15.html> (дата звернення: 26.10.2024).

ВЗАЄМОДІЯ *ОФІЦІЙНА* МОВА - *МОВИ* МЕНШИН В ЄРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ДОСВІД РУМУНІЇ

Лілія КОСТЕЛЬНА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Галина Мацюк, доктор філологічних наук, професорка
катодрн загального мовознавства*

Дослідження присвячене розкриттю однієї з ознак у сфері етнополітики країни-члена Європейського Союзу, а саме балансу між функціями офіційної мов та мов меншин у суспільстві. Актуальність теми зумовлена вивченням досвіду держав ЄС у зв'язку із євроінтеграційним курсом України. Завдання: проаналізувати національне законодавство Румунії на прикладі моделі *функції офіційної румунської мови та функції 20-ти національних меншин*. В основу теоретичної бази аналізу лягли положення соціолінгвістики та етнополітології. За джерела послужили закони та нормативні акти Румунії, пов'язані із функціонуванням румунської мови та мов національних меншин.

Особливості законодавства. За Конституцією Румунії (1991), румунська мова має статус єдиної офіційної в державі. Інститут румунської мови (Institutul Limbii Române), заснований Міністерством освіти Румунії, пропагує румунську мову. Ст. 6 Конституції також гарантує право на захист етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності національних меншин. Вони становлять 10% від всього населення держави (за переписом 2011р.). Належність до меншин визначає відповідь на два питання (про рідну мову та про самоідентифікацію). На території Румунії проживають албанці, болгари, вірмени, чехи, хорвати, євреї, німці, греки, італійці, македонці, угорці, поляки, роми, ліповани, русини, серби, словаки, татари, турки та українці. Українці та русини за законодавством - це дві окремі національні меншини, кожна з них має представництво у парламенті (на відміну від України). Конституція Румунії надає право представникам національних меншин на

вивчення рідної мови (Ст. 32, п. 3); допускає використання мови меншини у відносинах з місцевими органами влади; громадяни, які належать до національних меншин, можуть використовувати рідну мову в судах. Мова меншин використовується лише в інституціях, які стосуються меншин.

На підставі оцінок Ради Європи, Румунія недостатньо формує консолідовані та цілісні законодавчі рамки для захисту національних меншин. Закон про меншини відсутній. Положення прописують два інші закони: «Закон про державне управління» (2001) та «Закон про доступ до публічної інформації» (2001). Рамкові правила щодо освіти меншин встановлює Закон про освіту 1995р.: викладання мовою національних меншин не повинно шкодити вивченню державної мови (Ст. 119); представники меншин мають право на навчання рідною мовою на всіх етапах за умови запиту; причому навчання мовою меншини відбувається разом з обов'язковим навчанням румунською мовою; представники меншин можуть створювати приватні навчальні заклади. Закон про освіту від 2011р. деталізує положення про національні меншини. До ухвалення закону про освіту 2011р. шкільна програма Міністерства освіти не містила згадок про меншини. У підручниках для румуномовних школярів замало згадок про внесок національних меншин в історію Румунії. До цього часу бракує підручників для вивчення мов національних меншин.

Інституції з питань етнополітики.1)Рада національних меншин (2002). Це консультативний орган при уряді Румунії для налагодження урядового діалогу з організаціями національних меншин. 2)Департамент міжетнічних відносин (2005): реалізує політику щодо меншин, визначену урядом Румунії, розробляє проекти законів та нормативні акти, що визначають і впливають на права осіб, які належать до національних меншин, розробляє Звіт про виконання приписів рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, та розділи про національні меншини у звітах Румунії для інших міжнародних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Герасимчук С., Демещук А., Драпак М., Краєв О. Етнополітика Румунії, Словаччини, Швеції та Хорватії: аналіз законодавства та практики. К., 2022.

РЕЗУЛЬТАТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ УСУНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Вікторія КОСТИРКО

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Світлана Луців**, канд. пед. наук, доцентка*

катедри педагогіки та методики початкової освіти

Постановка проблеми. Писемне мовлення попри популяризацію відтворення, передавання та зберігання інформації на електронних носіях не втрачає своєї актуальності. Труднощі, що виникають під час письма також не зникли та, на жаль, проблема порушень писемного мовлення стає дедалі поширенішою. Все частіше здобувачі освіти, а особливо учні початкових класів, пропускають букви, склади, плутають їх між собою, пишуть злито слова, або навпаки розділяють їх, дзеркально пишуть літери та цифри, додають зайві елементи до букв, переставляють літери місцями.

Педагоги добирають різні вправи задля подолання описаної проблеми, проте поодинокі вправи не дають позитивних результатів, а ось об'єднання їх у систему значно підвищило показники ефективності.

Задля визначення ефективності застосування системи вправ для усунення порушень писемного мовлення здійснено експериментальне дослідження.

Основна частина. У рамках проведення експериментального дослідження задля визначення ефективності застосування системи вправ для усунення порушень писемного мовлення здійснено діагностику та аналіз письма у двох других класах обраного для експерименту закладу освіти. Учні з аналізованих класів умовно розділено на три групи: перша – здобувачі освіти, писемне мовленням яких на високому рівні, без помилок, друга – писемне мовлення яких на середньому рівні і трапляються помилки,

третя – писемне мовлення на низькому рівні і учні часто помиляються. Після аналізу отриманих даних 2-А клас обрано експериментальним, а 2-Б – контрольним. У експериментальному класі використовувалися роздаткові картки із системою вправ, а у контрольному класі традиційні засоби навчання. Роздаткові картки із системою вправ, всього 25 карток, застосовувалися на уроках української мови.

Результати попередньої діагностики у експериментальному та контрольному класі представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Групи за рівнем розвитку писемного мовлення та наявністю порушень письма	Кількість дітей	Відсоток від загальної кількості	Групи за рівнем розвитку писемного мовлення та наявністю порушень письма	Кількість дітей	Відсоток від загальної кількості
Експериментальний клас			Контрольний клас		
перша група	7	28%	перша група	7	29%
друга група	14	56%	друга група	12	50%
третя група	4	16%	третя група	5	21%
Всього:	25	100%	Всього:	24	100%

Після закінчення 24-х роздаткових карток було проведено підсумкове заняття із застосуванням останньої картки – діагностувальної. Задля об'єктивної оцінки ефективності системи вправ до уваги під час аналізу бралися не лише результати картки із підсумкового заняття, а також і решта роздаткових карток, а також проаналізовано зміни у робочих зошитах учнів. У підсумку отримали позитивну динаміку змін у експериментальному класі та незначні коливання у результатах контрольного класу (таблиця 2.).

Таблиця 2.

Групи за рівнем розвитку писемного мовлення та наявністю порушень письма	Кількість дітей	Відсоток від загальної кількості	Групи за рівнем розвитку писемного мовлення та наявністю порушень письма	Кількість дітей	Відсоток від загальної кількості
Експериментальний клас			Контрольний клас		
перша група	9	36%	перша група	7	30%
друга група	13	52%	друга група	13	54%

третя група	3	12%	третя група	4	16%
Всього:	25	100%	Всього:	24	100%

Висновки. Систему вправ для порушення писемного мовлення у ході експериментальної перевірки визнано ефективною та придатною до використання на уроках української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Махоня В. І. Порушення ПМ. Історія, реалії, перспективи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова 2017. №34. С. 57-62.
2. Барищук Г. С. Усунення вад письма. 1–4 класи. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 40 с.
3. Якимчук Г. Порушення писемного мовлення : як розпізнати і попередити. Дефектолог. 2019. Березень, №3. С. 43-49.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВИМУШЕНИХ ЕМІГРАНТОК ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Катерина КРАСНОКУТСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Олена Волошок**, канд. псих. наук, доцентка катедри
психології*

Внаслідок ведення активних бойових дій на території України багато її жителів були змушені залишити постійне місце свого проживання та емігрувати за кордон. Унаслідок законодавчих обмежень переважну більшість емігранток склали саме жінки, відтак, увага до особливостей емоційного переживання ними ситуації, що склалася, є досить актуальною.

У процесі такого переїзду, який супроводжувався різноманітними труднощами й адаптацією на новому місці, переміщені особи переживають певну кризу соціальної та громадянської ідентичності. Вони змушені адаптуватися до нового середовища і стоять перед вибором – жити по-старому або ж повністю відмовитися від свого минулого для інтеграції в новий соціум. Друге є найбільш доцільним для облаштування на новому місці, проте потрібно долати неминучий страх і настороженість оточуючих, підвищену конфліктність та протистояння.

Емоційне переживання залежить від способу пристосування до нового життя – збереження себе як особистості із соціальними зв'язками з суспільством або як індивіда, що замикається в рамках своєї сім'ї та самого себе. Сама наявність або відсутність сім'ї також впливає на знак емоційного переживання [2, с. 283].

Згідно з результатами дослідження агентства Proinsight Lab, проведеного за сприяння Національної Психологічної Асоціації (НПА) протягом березня-травня 2022 року виявлено, що найчастішими психологічними запитами жінок-біженців є: почуття тривоги (62%), провини,

синдром вцілілого та травма свідка, страх, сімейні та внутрішні конфлікти, що загострились на фоні війни, проблеми адаптації в іншій країні. Також більшість біженців тією чи іншою мірою пережила чи переживає одне з найгостріших почуттів – почуття втрати: рідних, близьких, друзів, звичного ритму життя (повсякденних ритуалів та клопотів, планів на майбутнє), зв'язку з родиною (у багатьох чоловіки залишились боронити Україну, або працювати там), роботи чи бізнесу, професійної ідентичності, дому чи майна (навіть якщо житло лишилось цілим, але воно далеко і там жити небезпечно). За кордоном у них часто виникає відчуття власної непотрібності, соціальної ізоляції, зниження професійної самооцінки. На цій підставі у людей виникала стурбованість стосовно майбутнього, тривога через зруйновані довгострокові та короткострокові плани [1, с. 5].

У жінок 40-45 років у порівнянні з жінками 25-30 років більшою мірою виражений показник «внутрішньоособистісний емоційний інтелект», що відображає значну здатність жінок середньої дорослості до розуміння та управління власними емоціями. Можливо, це пов'язано з тим, що у період середньої дорослості жінка, зазвичай, виконала основні завдання – створила сім'ю, народила дітей, реалізувала себе у професії, облаштувала побут [3, с. 11].

Узагальнюючи результати порівняльного аналізу показників психоемоційного стану в жінок різного віку, варто відзначити, що у жінок середньої дорослості параметри емоційного інтелекту вищі, ніж у жінок ранньої дорослості. На психологічні аспекти емоційної сфери жінок середнього віку впливає гормональна перебудова, соціальна роль жінки, наявність сім'ї та якість сімейних зв'язків, ступінь адаптації до змін. Якщо ці показники несприятливі, то фізіологічний ресурс жінки знижується. Ключовим чинником виявлених відмінностей є саме життєвий досвід, який за будь-яких особистісних особливостей жінок постає обов'язковим атрибутом віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бахмутова Л.М., Неска А. Особливості психологічних порушень серед українських біженців у Польщі. Актуальні проблеми психології: *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. 2022. № 22, С. 3–18.
2. Колісник Л. О. Проблема діагностики емоційного інтелекту. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 26. С. 278–293.
3. Куценко Я. М. Емоційний інтелект як чинник психологічної готовності до соціономічних професій: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Вікова та педагогічна психологія». Київ, 2014. 200 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Любов КРЕМЕНЕЦЬКА

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

*Науковий керівник — Олесь Прокоф'єва, канд. психол. наук, завідувачка
кафедри психології*

Педагогічна діяльність є однією з найважливіших і відповідальних професій, адже від якості освіти залежить майбутнє суспільства. Однак, у прифронтових містах, де тривають військові конфлікти, педагоги стикаються з численними викликами, які негативно впливають на психологічне та емоційне благополуччя.

У умовах безпосередньої наближеності до лінії фронту педагоги зазнають постійного стресу, що викликаний не лише загрозою фізичної безпеки, але й емоційними переживаннями, пов'язаними з невизначеністю майбутнього. Стрес, викликаний умовами конфлікту, може мати серйозні наслідки для психічного здоров'я педагогів. Дослідження показують, що підвищений рівень стресу призводить до професійного вигорання, зниження мотивації та емоційної нестабільності. Відзначено, що педагоги часто відчують тривогу, депресію та потерпають від вигорання. Це, в свою чергу, негативно впливає на професійну діяльність, знижуючи якість освіти, яку вони надають учням [2].

Виходячи з наявного поля актуальних проблемних питань, нами розробляється тема створення системи дієвої психологічної підтримки особистісного і професійного благополуччя педагогів у кризових умовах.

Для розробки цілеспрямованої програми підтримки, яка допоможе педагогам зберігати власне благополуччя та ефективно відновлюватися,

необхідно провести аналіз причин стресу – факторів ризику та позитивних чинників – факторів захисту. Серед можливих напрямів психологічної підтримки педагогів можуть бути: індивідуальні психологічні консультації, тренінги, програми підтримки ментального здоров'я з екологічною інтеграцією психологічних практик в освітній процес [1].

Перспективою нашого дослідження у сфері психологічної підтримки педагогів є вивчення уявлень освітян про особистісне і професійне благополуччя, визначення значущих компонентів концепції благополуччя, вимірювання суб'єктивного благополуччя освітян, визначення індивідуальних потреб учасників дослідження щодо підвищення рівня суб'єктивного благополуччя, вивчення впливу різних факторів на благополуччя педагогічних працівників, а також розробка системи інтервенцій, що може бути адаптована до специфіки кризових умов.

Дієва психологічна підтримка особистісного і професійного благополуччя педагогічних працівників в умовах сьогодення є пріоритетною проблемою в системі освіти. Впровадження ефективних програм підтримки та підвищення психологічної обізнаності може суттєво поліпшити якість життя та професійної діяльності педагогів. Саме через системний підхід до цієї проблеми можна забезпечити стійкість педагогів у складних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волинець Н. В. Психологічні особливості особистісного благополуччя в професійній сфері життєдіяльності: монографія. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2019. 620 с.
2. Пахомов І.В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчальний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 114 с.

НАРОДНОПІСЕННІ ОБРАЗИ ТА МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО

Тетяна КРИВУЦЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Лілія Яремко, канд. філол. наук, доцентка катедри
української фольклористики імені академіка Філарета Колесси*

Роман Григорович Купчинський – старшина УСС і УГА, прозаїк, журналіст, композитор, критик, громадський діяч та щирий пластовий приятель. Його називають творцем історії українського січового стрілецтва, адже боровся славний післяр не лише крісом, а й за допомогою поетичного слова, пісні й музики. Слушно зазначає О. Думін, «першим стрілецьким Бояном новочасної України, що знову вийшла до бою, щоб помірятися силою з царсько-московськими загарбниками, які насувалися з далекої Півночі й азійських степів, можна назвати Романа Купчинського». Аналіз поетичної спадщини митця дозволяє простежити, як стрілецький рух, з його ідеалами свободи та незалежності, знайшов своє відображення в ліриці поета. Роман Купчинський активно використовував народнопісенні мотиви, сюжети та образи, інтегруючи їх у контекст військових подій.

Творчість Романа Купчинського демонструє широке жанрове розмаїття: від маршових та героїчних до ліричних та жартівливих творів. Всі вони тісно пов'язані з народною пісенною традицією, наслідуючи її ритміку, образність та інтонаційність. Особливо яскраво це проявляється у таких пісенних творах як «Ой, шумить, шумить», «Їхав стрілець на війноньку», «Ой, зацвила черемшина зацвила, зацвила», «Заквітчали дівчатонька», «Мав я раз дівчиноньку», «Човен хитається серед води», «Накрила нічка», «Готуй мені зброю», «Ой, впав стрілець», «За твої, дівчино» та інших.

Так, народнопісенні образи та мотиви простежуються у романтичній пісні Романа Купчинського про трепетне почуття першого кохання «Ой,

шумить, шумить» побудованій на діалозі пісенного типу між коханою дівчиною та стрільцем. Тут митець використовує типовий фольклорний прийом синтаксичного паралелізму, використовує символічні образи *калини, місяця, зірок, соловейка*, риторичні запитання та зменшено – пестливі слова» «Кохана! Сплять люде, хто ж слухати буде? Заснула калина ген коло тина! Ще соловейко лиш милу розважить і спати ляже. Він хоть почує, то не розкаже».

У ліричному творі «*За твої, дівчино*» образ коханої автор яскраво змальовує в народнопісенному стилі й використовує порівняння («*личенька тишині*», «*устонька – вишині*», «*очі сині – незабудки при долині*», «*чорнії брови*»).

Хоч славний пісняр не любив тужливих настроїв та говорив, що українці занадто сентиментальні, знаходимо сумні мотиви у ряді його творів. Традиційний фольклорний мотив весілля(заручин) зі смертю є в ліричний пісні «*Заквітчали дівчатонька*», тут Роман Купчинський виразно відтворює трагізм загибелі молодого людини, зіставивши похорон стрільця з вінчанням, що посилює емоційний вплив на читача та зворушує його: («*Заквітчали дівчатонька стрільцеві могили. Замість мали завітчати стрілецькую милу*»).

Настроява палітра у творах Романа Купчинського надзвичайно різномітна. Так, у пісні «*Мав я раз дівчиноньку*», що вже давно стала народною та під яку танцюють «польки» на українських весіллях, знаходимо сюжет, власне, весільної обрядовості – сватання. Трапляються традиційні народнопісенні образи (*старостів, дівчини, батька*), атрибути (*весільний рушник, гарбуз*) та простежуються мотиви соціальної нерівності: («*Всьому супротивися батько рідний, бо вона багатая, а я бідний...*»), й оспівується випадок, коли дівчина замість рушників підносить молодому гарбуза: («*Мали повернутися з рушниками, але повернулися з гарбузами*»). Іскрометний рефрен: «Гей! Гей! Га! У – ха – ха! Дівчино – рибчино молода!», надає пісні жвавого темпу й танцювального ритму).

Отже, творчість Романа Купчинського – це монумент, зведений на честь українського січового стрілецтва та всіх борців за волю України. Славний

пісняр майстерно використовував скарбницю українського фольклору у своїй творчості й органічно поєднував високу поезію з народними пісенними мотивами, створюючи неповторний літературний стиль. Використовуючи символи, ритми, сюжети та мовні засоби народної пісні, Купчинський створив яскраві, емоційні образи українського життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Перев'язко Роксолана. *Народнопісенні мотиви й образи творчості Романа Купчинського* 1916 — 1920 (2003) // <http://phh.dsru.edu.ua/article/download/178063/178101> (дата звернення: 28.10.2024)
2. Сурма: Збірник воєнних пісень. — Львів - Київ: Накладом видавничої спілки "Червона калина", 1922. - 154 с.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ВИМІР МОЛИТОВ СВВ. БОРИСА ТА ГЛІБА ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ АГІОГРАФІЇ XI–XVIII СТ.

Євгеній КУЗЬМЕНКО

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

*Науковий керівник – Ігор Ісіченко, док. філол. наук,
професор катедри історії української літератури*

Молитва – невід’ємна складова частина християнського способу життя. Вона була особливо важливою для середньовічних християн та знайшла яскраве вираження в тогочасному письменстві передусім в агіографії. Середньовічна агіографія, зокрема й давньоруська містить значну кількість описів молитовного дискурсу, власне молитов. В агіографічних творах про свв. Бориса та Гліба XI–XII ст.: Літописній статті за 1015 р., «Сказанії...» та «Чтенії...» знаходимо низку монологів-молитов, які детально вивчали історики, богослови, мовознавці та літературознавці, але водночас не проводився їхній комплексний, усебічний розгляд в інтертекстуральному вимірі за матеріалами всієї агіографії про святих братів, включно з їхніми переробленими, доопрацьованими житіями з мінейного збірника свт.Димитрія (Туптала) XVIII ст. Тому нині є актуальним розгляд молитов святих в інтертекстуральному вимірі за матеріалами української агіографії XI–XVIII ст.

В українському літературознавстві означену проблему досліджували І.Франко, М. Грушевський, Д. Абрамович, С. Бугославський, М. Гудзій, В.Крекотень, М. Возняк, Д. Чижевський, О. Александров та Є. Джиджора.

Мета роботи полягає в розгляді молитов свв. Бориса та Гліба в інтертекстуральному вимірі за матеріалами української агіографії XI–XVIII ст.

У кожному з досліджуваних агіографічних творів знаходимо значну кількість молитов, які автори вкладають в уста свв. Бориса та Гліба. Найбільше їх міститься в «Сказанії...», але також вони наявні в Літописній

статті за 1015р., «Чтенії...» й мінейному житті. Молитвослів'я мають помітно виражений компілятивний характер, з певною часткою авторської оригінальної творчості. Їх ядро формують цитати зі Святого Письма: Псалтиря, Євангелія, Діянъ Апостолів та ін. Співвідношення компілятивної й авторської частин у кожному з житій різна. Найбільша частка останньої в «Сказанії...». Наведені молитви – це не механічна компіляція, поєднання окремих уривків. У них простежуємо оригінальну обробку. Кожен із авторів модифікує взяті цитати, залежно від мети, яку ставить перед конкретною молитвою та текстом.

Водночас необхідно зауважити, що загалом молитви свв. Бориса та Гліба, уміщені до них окремі цитати зі Святого Письма та авторські включення, виконують функцію ідеологічного впливу. У них прослідковуємо трансляцію ідей Каїнового гріха Святополка, уподібнення загибелі князів хресному шляху й стражданням Ісуса Христа, його святій, викупній жертві, мученицькому подвигу перших Христових послідовників. Ці ідеологічні наративи давньоруських творів зумовлені буремним часом їхнього постання, коли Русь розривали міжусобиці й був потрібний благочестивий приклад альтернативи чварам; потребами формування культу Бориса та Гліба як перших руських святих тощо. Водночас включення молитовних текстів до мінейного життя свт. Димитрія зумовлено передусім писемною традицією шанування святих, яка сформувалася на кінець XVII ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Біблія (переклад І. Огієнка). Лондон: Британське біблійне товариство, 1962. 1529 с.
2. Джиджора Є. В. Гімнографія Київської Русі XI–XIII сторіч: структурне ціле канону мінейного циклу. Одеса: Астропринт, 2018. 480 с.
3. Ісіченко І., архиєп. Історія української літератури: Середньовіччя, Ренесанс. Харків: Точка, 2021. 639 с.

«НИНІШНІ НАШІ КУЛЬТУРНІ СНАРЯДИ – ЛІТЕРАТУРНА І НАУКОВА МОВА»: ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО НА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анастасія КУЛІШ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Уляна Добосевич, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Початок ХХ ст. видався буремним у історії українського народу, а українська мова в цей період стала соціально значущим символом та набула ідеологічного статусу. Політика Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР зумовила неабияке пожвавлення українського культурного життя. Українська мова у той час стала чи не найвагомим державотворчим чинником, бо, як підкреслює Оксана Данилевська, «утвердження народних мов як літературних супроводжувалося становленням національних держав» [2, с. 8].

Михайло Грушевський – одна з найяскравіших постатей у історії української державності. Крім того, що він був істориком, політиком, значний вклад вчений зробив і у розвиток української мови. Навіть через століття його погляди на шляхи формування української мови лишаються актуальними та стають об'єктом наукових студій. Джерелами пропонованого дослідження стали такі збірки статей: «Про українську мову і українську школу», «Про українську мову і українську справу», «Визволення Росії і українське питання».

Основне завдання у становленні української мови, на думку М. Грушевського, полягає в тому, щоб активізувати всі сили національно налаштованої громадськості: «дбати всіма силами про те, щоб від

летаргічного стану ... перейти якнайскоріше до діяльного, міцного життя національного» [1, с. 215]. Саме формування літературної мови, що здатна буде забезпечити потреби українців, повинно стати основною ціллю української інтелігенції: «Нема важнішої справи в теперішній хвилі над сю, щоб українська інтелігенція – українська з роду, з симпатій, пригорнулася щиро, гаряче до українського руху» [1, с. 219]. Головною умовою цієї тяжкої праці є об'єднання спільних сил: «Між тими незчисленними язвами, гіршими від єгипетських, які точать українство, дуже важне місце займають суперечки про мову й правопись» [1, с. 213]. Суперечки ці загалом стосувались саме правопису та доречності змін, нововведень у мові, які, як вважав дехто з сучасників М. Грушевського (до прикладу, Іван Нечуй-Левицький), паплюжать її. Щодо цього вчений наголошує: «Пильнуймо своєї мови, поліпшаймо її, але не затуркуймо голови ані собі, ані людям надмірним перфекціонізмом» [1, с. 229].

Варто зазначити те, що М. Грушевський також акцентує увагу на самодостатності української мови та абсолютно впевнений в її літературній реалізації, оскільки говорить про українських видатних письменників (І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Куліш, Марко Вовчок і т. д.) та їхню мовотворчість як про доказ реалізації культурної функції української мови. Що ж стосується наукової мови, яка саме в час активної національної боротьби здобуває власний статус, то вчений зазначає: «Наука всяка йде українською мовою – як не в Росії, то за границею» [1, с. 386].

М. Грушевський висловлює свою позицію щодо народної освіти, яка б мала стати запорукою розвитку і суспільства, і літературної мови: «Треба добиватися те, щоб по школах у нас учено по-українськи: треба про се скрізь і всякому нагадувати, бо інакше школа нічого не допоможе освіті нашій» [1, с. 392]. Саме те, що дітей вчать не рідною мовою, вчений називає однією з причин того, що стан науки на той час є відсталим. Народ повинен проявляти ініціативу у відстоюванні своїх мовних прав: «передусім наші люди повинні

казати при кожній нагоді всю правду, всякому панові чи начальству, що наука руською мовою йде тупо» [1, с. 382].

Найбільш актуальними для осмислення сучасного стану крізь призму минулого є погляди М. Грушевського щодо співіснування української та російської мов. Автор наголошує: «Яка то брехня; дурне балакання, що нібито українець, не вчившись, все розуміє по-руськом, а руський – по-українськом» [1, с. 409]. Це спростовує більшість мовних маніпуляцій, якими неосвічені люди подекуди користуються і досі. Продовжуючи цю тему, М. Грушевський застерігає українців від комплексу меншовартості, коли мова йде про вибір мови: «Мусимо мати одвагу бути самим собою, не страхаючися ані недоречного глузування, ані гнівних криків» [1, с. 225].

Варті уваги також метафори, які використовує М. Грушевський, коли говорить про мову. У свідомості вченого мова є *живою* та має душу, може «застигати» як живий організм. Також, розглядаючи саме практичну роль у національній боротьбі, автор вживає слова «*знаряддя*», «*снаряди*». Тобто мова має бути тим, чим ми повинні орудувати, здобуваючи незалежність - політичну і культурну. У схожому аспекті М. Грушевський ототожнює поняття *зброї* і слова (як це робила і Леся Українка, наприклад). Уявлення про цінність української нам дає її порівняння з *скарбом*. Цікавим є те, як автор порівнює мову з *ключем*, що дає доступ до науки.

Отже, погляди Михайла Грушевського на шляхи формування української мови залишаються актуальними й сьогодні. Його ідеї про важливість мови для нації, необхідність її розвитку та впорядкування, а також його думки щодо мови народної освіти є фундаментальними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грушевський М. С. Твори у 50-ти томах. Львів: Світ, 2005, т. 3, 774 с.
2. Данилевська О. М. Мова в революції та революція в мові: мовна політика Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР. К., 2009. 176 с.
3. Панько Т. І. Українська літературна мова в системі науково-культурологічних поглядів М. Грушевського. Нація і мова в

системі поглядів М. Драгоманова і М. Грушевського. Текст лекцій. Львів, 1991. С. 26-53.

НОВА «МОРАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ» У ПОВІСТІ АНАСТАСІЇ ДЖАБЕР «ЗА ВОЛЕЮ ДОЛІ»

Марія КУНИНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Ірина Роздольська, доктор філол. наук, професорка
катедри української літератури імені академіка Михайла Возняка*

«Моральна лабораторія» – означення до «творчої лабораторії Володимира Винниченка», контраверсійного письменника, у якій він руйнує підвалини загальноприйнятої моралі та пропагує нову, «аморальну мораль». Теза «будь чесний із собою» становить зміст Винниченкової «нової моралі», яку рецензенти гучно засуджували, як прояв егоїстичности та постави «понад мораллю». У власній концепції героя «Винниченко раз-у-раз повертається до образу егоїста-циніка, який відкидає загальноприйнятну мораль в ім'я «чесности з собою», що дозволяє будь-який вчинок, аби лише «воля, розум і серце» його одностайно схвалювали» [4, с. 249]. На наш погляд, Винниченко не мав на меті пропагувати щось неприйнятне та аморальне, а його «моральна лабораторія» базувалась на гармонії із собою, викритті лицемірства, зверненні уваги на важливі суспільні проблеми та розплутування дисгармонії всередині людини та у її взаєминах із соціумом. Винниченко ставив на порядок денний важливі проблеми людського буття на межі XIX – XX ст., наприклад, становища жінки, зради, «чи виправдовує мета засоби?», експлуатації жінок, відповідальности за сім'ю та дітей, рівноправности жінки і чоловіка, лицемірства, розуміння себе та своєї сутности. Винниченкове модерне осмислення історичних/цивілізаційних змін та людини, як істоти неідеальної, що має безліч сильних сторін, але й також багато недоліків, й становить його «моральну лабораторію».

У XXI столітті спостерігають новий виток фемінізму, його четверта хвиля скерувала увагу до психологічних та екзистенційних проблем жіноцтва

у гендерній самоідентифікації. Уже не ідеться тільки про розширення соціальних прав жінки (освітнє, виборче) у протиставленні до прав чоловіка, а про широке коло проблематики «буття собою» і моральної толерантності. На феміністичній арені з'явився лесбійський фемінізм, проблематика якого стосується співвідношення гендерної ідентичності та біологічної статі і реалізовується у сегменті квір-літератури.

Гендерно-феміністична, «квір-літературна» проблематика акцентується у повісті сучасної української письменниці Анастасії Джабер «За волею долі» (2024). Це її літературний дебют. За словами авторки, твір про «суцільне табу: кохання, інтриги, детектив і жорсткий трилер, різниця у віці, гра у підкорення — все в одному пікантному флаконі» [5]. У концепції головної героїні повісті, Крістен, втілено ідею «іншої», «альтернативної» жінки у жанровому форматі жіночої «бондіани». Хоча заборонене кохання між агенткою небезпечної організації та дівчиною, що вирішила цій організації протистояти, — головна колізія твору, проте він порушує безліч суспільно важливих тем: травматичне дорослішання підлітка у сім'ї, незаконна експлуатація жінок, аб'юзивні стосунки вдома та у парі, пошуки власної ідентичності. Образи і Крістен, і Валері уписуються у імператив В.Винниченка «чесності з собою». Однак видається, що їхня нова мораль і внаслідок цього вибудована траєкторія є похідною життєвого психологічного травматизму.

Ще одна тема твору — протест проти суспільної об'єктивізації жінки: «Мені набридло, коли чоловіки помічають жінок тільки як об'єкт своїх бажань, це створює дуже багато проблем у роботі» [3, с. 27]. Цей протест переданий через сюжет, за яким: а) Валері бореться проти терористичної організації, яка викрадає молодих дівчат, у тому числі й дівчину головної героїні, та продає заможним чоловікам для їхніх потреб та задоволення; б) героїні зазнають професійної дискримінації; в) змінюється характер героїнь, вони певним чином маскулінізуються, через ознаки «сильної» жінки: Валері досягає усіх висот лише завдяки свої силі, завдяки тому, що не проявляє конвенційних «ознак» жінки.

У творі проілюстрована внутрішня боротьба, що трапляється у кожного представника ЛГБТІК+ спільноти: «Я дивлюся на неї не так, як повинна» [3, с. 20], «Валері відчуває до мене особливі почуття, усвідомлення цього мені подобалося і лякало одночасно» [3, с. 34]. Неприйняття себе у Крістен виникає через ставлення оточення до її сексуальної орієнтації, насамперед, її матері: «Тобі потрібен хлопець, а не ця хвороблива прихильність до іншої дівчини» [3, с. 36]. Внутрішня боротьба Крістен також виникає через стосунки із Валері, через емоційні гойдалки: іноді вона лагідна та турботлива, а іноді – жорстока та неконтрольовано агресивна. Через це Крістен зовсім не розуміє, що відчуває насправді: «Це далеко не кохання, це щось інше.. Це бажання бути поруч із нею, бути їй корисною, догоджати їй» [3, с. 50]. Безліч душевних травм зробили Крістен надто легкою здобиччю для маніпуляцій, проте згодом вона прийшла до ідеї «бути чесною із собою».

Таким чином творчі пошуки Анастасії Джабер наповнюють поняття «моральної лабораторії» «нових двадцятих» ХХІ ст. квір-проблематикою у сукупності із низкою супровідних морально-психологічних та екзистенційних питань. Анастасія як правчиня, письменниця, бісексуальна жінка описала важливі проблеми, що часто є табуйованими в літературі. Моральні пошуки її героїнь проходять через суспільний тиск, аб'юз, травматичний досвід, зловживання владою, безконтрольність впливових та заможних, фізичне й психологічне насилля, внутрішню дисгармонію, «чи виправдала мета засоби?» та через безліч інших проблем, проте чи є це «аморальною мораллю» – питання відкрите. Врешті-решт головна героїня прийшла до чесности із собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Annamarie Rustom Jagose. *Queer Theory*. Melbourne: Melbourne University Press. 1996. 150 p.
2. Гусар-Струк Д. Винниченкова моральна лабораторія / Сучасність: література, мистецтво, суспільне життя. Мюнхен. 1980. С. 94-105.
3. Джабер А. За волею долі / А. Джабер. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. 162 с.

4. Енциклопедія українознавства: в 11 т. Словникова частина / Перевидання в Україні. — Львів. 1993. Т. 1. 395 с.
5. «Я хочу, щоб люди побачили, що стосунки між жінками існують», — кременчужанка Анастасія Джабер про свій лесбійський роман: веб-сайт.
URL:
<https://www.telegraf.in.ua/topnews/10126669-ja-hochu-schob-ljudi-pobachili-scho-stosunki-mizh-zhinkami-isnujut-kremenchuzhanka-anastasija-dzhaber-pro-svij-lesbijskij-roman.html>

**ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ ПЕРЕКАЗ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ
У ПОСТМОДЕРНОМУ МИСТЕЦТВІ
(ЗА РОМАНОМ СОФІЇ АНДРУХОВИЧ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»)**

Вікторія КУХАРСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Михайло Гнатюк, доктор філологічних наук, професор
катедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

*«Станіславівський лабіринт звивистих вулиць, настільки вузьких,
що не кожен благодійник, чи владна господиня з пишними грудьми
може протиснутися».*

Ірина Раєвські у своїй інтерпретаційній моделі інтермедіальності, окремою гілкою виділяє «медіальні переміщення» (medial transposition), як трансформацію одного медіа в інше способом перекодування. Дослідниця відносить сюди екранізації, новелізації тощо.

Тема інтермедіального перекодування персонажів у літературі та кіно, характерна зокрема в романі "Фелікс Австрія" Софії Андрухович та фільмі "Віддана". Постмодерністський підхід у цих творах дозволяє персонажам трансформуватися, підкреслюючи різні аспекти ідентичності та внутрішнього світу.

У романі "Фелікс Австрія" Софії Андрухович образи головних героїнь, Стефи та Аделі, формуються через ретельні описи їхньої психології, побуту, соціального становища та взаємозалежності, яку авторка реконструює в постмодерній трансформації. Кожна деталь текстуальної реальності підтримує ідею класових та особистісних конфліктів, яка є центральною в романі.

У фільмі "Віддана" ці образи перекодовані за допомогою візуальних символів, що додають новий рівень сприйняття. Кінематографічна адаптація акцентує на тих аспектах, що не завжди можливо розкрити лише через текст,

натомість візуальним засобом, образи можуть набути глибших значень, які характерні кіномистецтву.

Проектуючи засади інтермедіального переказу на образи головних героїнь даних творів мистецтва, бачимо багато як схожих, так і відмінних рис. Розглянемо це на конкретних прикладах:

1. **Стефа і простір кухні:** У романі Стефанія Чорненько представлена як вправна господиня, прив'язана до дому, яка виражає себе через кулінарне мистецтво. Вона У фільмі це перекодовано через деталі кухні: старовинні каструлі, посуд і теплі кольори, що символізують її зв'язок із традиціями та служінням. Сцени, де Стефа готує їжу, передають її емоційний стан без слів і підкреслюють її самовідданість.
2. **Контраст між Стефою та Аделею:** У романі їхній зв'язок має амбівалентний характер — одночасно любові та ненависті. Найяскравіше це демонструють епізоди дитинства та підліткового віку, де дівчата конкурують та підставляють одна одну, однак після жаліють про скоєне та демонструють віддану сестринську любов. У фільмі цей контраст передається через кольори костюмів: Стефанія Чорненько часто зображена в темних, земних відтінках, що символізує її стриманість і скромність, тоді як Адель Сколик — у світлих та яскравих кольорах, що підкреслюють її незалежність і примхливість. Це візуальне рішення акцентує увагу на їхніх різних життєвих ролях та психологічних відмінностях.
3. **Зміна перспективи на стосунки між героїнями:** У романі відносини Стефи та Аделі часто описуються зсередини, через монологи і переживання Стефанії Чорненько. Натомість у фільмі використано камеру як "спостерігача", що іноді створює дистанцію між глядачем і персонажами. Також варто зазначити, що у фільмі візуальні картини стосунків між жінками переважають над сюжетною лінією, коли у книзі вони плавно вплітаються через сюжет.
4. **Символіка вогню та свічок:** У романі вогонь є важливим символом — він згадується як елемент, що підкреслює теплоту, чи небезпеку в

стосунках. У фільмі вогонь і свічки часто присутні в кадрах, створюючи атмосферу інтимності та водночас напруги, яка відображає складні емоційні зв'язки між героїнями. Сцени, де свічки горять у темряві, або ж коли Стефа залишає свічки в кімнаті Аделі, підсилюють мотив жертвовності й прихованої небезпеки в їхніх стосунках. Головний мотив вогню – це пожежі, які обрамлюють роман та наче повертають нас знову до початкової точки.

5. **Птахи як символ свободи та ув'язнення:** У романі Стефанія прагне свободи і мріє втекти від рутини. У фільмі це перекодовано через зображення птахів — часто видні в інтер'єрі або на прикрасах, а також у сценах, коли дівчина мріє про інше життя. Вона уявляє себе успішною кухаркою, стравами якої, захоплюється весь світ. Ці зображення підсилюють контраст між її бажанням вирватися з умовностей та положенням, яке, немовби «ув'язнює» її в рамках служби.
6. **Архітектура та побут як метафори статусу і внутрішнього світу:** У романі детально описується будинок, в якому живуть головні героїні, що символізує обмеження та порядок, на який змушена погодитися Стефанія. У фільмі цей простір оживає як образ «золотої клітки»: багатий інтер'єр, численні дзеркала та вузькі коридори, які створюють відчуття ізоляції та напруження. Камера часто фіксує їх у тісних просторах, що підсилює образ «ув'язнених» у соціальних і культурних обмеженнях.
7. **Ознаки тілесності та тактильності:** У романі Софія Андрухович передає багато через фізичні описи жестів і тілесних відчуттів, особливо коли йдеться про те, як героїні реагують одна на одну. У фільмі ці деталі передані через близькі плани дотику, рук, поглядів. Сцена, де Аделя кладе руку на плече Стефи, набуває глибшого значення завдяки монтажу і музиці, підсилюючи двозначність їхніх почуттів. Аналогічно це ілюструє, сцена де Стефа допомагає Аделі з прийняттям ванни. Тактильність героїнь, ілюстрована детальніше ніж між Петром (чоловіком Аделі) та Аделею.

Ці приклади показують, як візуальні елементи кінематографа перекодовують текстуальні образи, роблячи внутрішні конфлікти героїнь більш зрозумілими через символіку, кольори та композицію кадру. Роман "Фелікс Австрія" Софії Андрухович та фільмі "Віддана" пронизані інтермедіальними нитками дослідження яких потребують глибшого та детальнішого аналізу...

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрухович Софія. Фелікс Австрія [Текст] : роман / Софія Андрухович. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. – 288 с.
2. Віддана (2020). URL: <https://megogo.net/ua/view/4674995-viddana.html> (дата звернення: 26.10.2024).

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 9-МУ КЛАСІ

Марія ЛАБИК

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

*Наукова керівниця — Вікторія Желанова, докторка педагогічних наук,
професорка катедри освітології та психолого-педагогічних наук*

Впровадження національно-патріотичного виховання під час навчального процесу, зокрема на уроках української мови, є важливим для найповнішого розкриття природних схильностей здобувачів освіти, розвитку їх здібностей, виявлення етнопсихічних особливостей, формування української національної ідентичності через пробудження національної свідомости. Особливо якісно потрібно побудувати навчально-виховний процес, бо бачимо й відчуваємо біди, причиною яких є «сухоти розуму і душі» [1, 6], якими П. Штепа називає почуття меншовартости, малоросійства, хохляцтво.

Термін національно-патріотичне виховання включає в себе «почуття, змістом якого є любов до Батьківщини і готовність заради неї жертвувати власними інтересами», як зазначає ВУЕ, а також усвідомлення себе частинкою нації не європейської чи московської, а української, заради якої треба жити й працювати. Термін містить форму патріотизму, яка базується на національному принципі, за яким бути патріотом означає «говорити мовою своєї етнічної спільноти, сповідувати її релігію і традиції» [2].

Ми вважаємо, що школа, педагог, держава, які недостатньо або погано виховують і навчають молоде покоління здійснюють такий самий злочин, як затримка боєприпасів, виготовлення неякісних бронежилетів. Національне виховання — це обов'язок перед народом. Його потрібно здійснювати на кожному уроці.

Зміст навчальної програми – це те, що вчителі не можуть змінити тут і зараз, але можуть змінити мовний матеріал, частково інтегруючи

- правознавство, яке учні починають вивчати в 9 кл., читаючи та обговорюючи статті Конституції України, в учнів формується читацька компетентність, логічне мислення; вони аналізують мовне оформлення документів (саме синтаксис простого ускладненого та складного речень), учаться реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- історію України, щоб на прикладах історичних, політичних діячів прийняти себе як людину, рівну людині будь-якої іншої національності, пізнати своє коріння, розуміти причинно-наслідкові зв'язки;
- літературу, беручи уривки з творів Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Л. Костенко, Богдана-Ігоря Антонича, В. Стуса та ін., багаті на синтаксичні конструкції, які повторюють і вивчають протягом цілого навчального року. Мовний матеріал на самостійні та контрольні роботи треба підбирати обдуманно, пам'ятаючи, що ціллю є не лише перевірити теоретичні знання, а й вплинути на національну свідомість учнів
- мистецтво, де на прикладах із життя митців України відчують, що не виживає нація, яка біжить з модою, виживає нація, яка стильна сама собою. Щоб побачити зв'язок мови з боротьбою за національну свободу і становлення української ідентичності слід написати або ж адаптувати тексти з мистецько-історичним аспектом для диктантів та переказів.

Отже, національне виховання на уроках української мови – це виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, спрямована на формування особистості, яка усвідомлює власну приналежність до рідної країни, а разом з тим – зацікавленість у прогресі своєї держави, вбачаючи у цьому також поліпшення особистого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Штепа П. Українець і москвин. Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 2008. 688 с.
2. Велика українська енциклопедія: вебсайт. URL: <http://surl.li/inowtz> (дата звернення: 31.10.2024).
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 №. 527.

РОЛЬ НАСТІЛЬНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Юлія ЛАМПКА

Львівський національний університет імені Івана Франка
*Науковий керівник — **Неля Сірант**, канд. пед. наук, доцентка*
катедри початкової та дошкільної освіти

Важливою метою педагогічного процесу є необхідність навчити мислити, робити висновки, самостійно приймати рішення. Для вирішення цієї непрості проблеми використовуються різні інструменти і методи. На наш погляд, одним з найцікавіших методів, що передбачає широкі можливості для застосування та розвитку, є використання настільних ігор на уроках математики. На жаль, освітній потенціал цього методу залишається недооціненим на сучасному етапі розвитку освіти.

Настільні ігри – це ігри, засновані на маніпуляціях невеликим набором предметів, які можуть повністю розміститися на столі або в руках гравців [1, с. 349]. Вигідна відмінність цієї категорії ігор полягає в тому, що вони не вимагають активного переміщення гравців, наявності додаткового технічно складного інвентарю або спеціальних споруд тощо. Це означає, що їх легко використовувати під час уроків математики у закладі початкової освіти.

Сучасні настільні ігри численні та різноманітні. Використання таких ігор надає педагогам широкі можливості для творчості. Важливо пам'ятати, що історично настільні ігри створювалися для того щоб розважати, виховувати та навчати. Це чудовий інструмент для моделювання найрізноманітніших ситуацій.

У результаті застосування настільних ігор на уроках математики у здобувачів початкової освіти розвивається логічне мислення, формуються такі вміння та навички як:

- здатність аналізувати;
- планувати;
- контролювати свою діяльність;
- працювати самостійно.

Постійно граючи в настільні ігри, здобувачі оволодівають прийомами виявлення властивостей, порівняння, класифікації, узагальнення, іншими логічними діями та операціями, вчаться заміщати та моделювати властивості об'єктів. Діти оволодівають такими логічними прийомами, як синтез, порівняння, просторове мислення тощо [2, с. 109].

У здобувачів освіти стрімко розвиваються творчі здібності. Коли діти займаються ігровою діяльністю, це дає можливість розглянути ситуацію з різних точок зору і придумати різні способи вирішення проблеми. У цей час їхня уява не знає кордонів.

Настільні ігри несуть у собі важливий освітній потенціал, адже цілий ряд сучасних настільних ігор дозволяє вчителю дати учням широкі можливості для формування мислення, творчих здібностей, навчити самостійно вирішувати завдання різної проблематики, цікаво та зрозуміло подати новий матеріал. Крім того, настільні ігри – чудовий спосіб вирішення психологічних проблем, що, зрештою, дозволяє сформувати здорову особистість [2, с. 110].

Таким чином, зважаючи на те, що даний метод навчання залишається недооціненим, на сучасному етапі вкрай необхідно запровадити його в практику регулярного застосування у освітньому процесі. Настільні ігри забезпечуватимуть розвиток пізнавальних здібностей та творчого мислення, формування просторового мислення, формування стратегічного мислення, відпрацювання математичних навичок, концентрацію уваги та волі, розвиток мови та соціальної взаємодії, поліпшення психологічного стану здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Амягіна І. А. Розвиваючі настільні ігри, їхні різновиди та використання в процесі навчання. *International Science Group*. 2024. С. 349.
2. Салань Н. В. Застосування ігрових технологій на уроках математики та інформатики у початковій школі. *Фізико-математична освіта*. 2016. С. 108-111.

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Іванна ЛЕСІВ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Оксана Жигало**, канд. психол. наук, доцентка*

кatedри

педагогіки та методики початкової освіти

Кейс-метод сьогодні широко використовується в Україні, оскільки відповідає потребам часу та відкриває широкі можливості. В основі кейс-методу лежить концепція розумового розвитку.

В українських освітніх колах кейс-метод відомий як ситуаційний метод навчання на конкретних прикладах, що дозволяє наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності студентів.

Суть кейс-технологій дуже проста: навчання структурується за допомогою опису конкретних ситуацій. Учням пропонується розібратися в реальній ситуації, але при цьому їх опис не тільки відображає якусь практичну проблему, а й робить реальним той набір знань, який вони повинні отримати при вивченні цієї проблеми. При цьому сама проблема не має однозначного рішення.

З одного боку, використання викладачами кейс-методу стимулює індивідуальну активність учнів, створює інтерес і позитивну мотивацію до навчання, зменшує кількість «пасивних» і нестійких учнів, забезпечує високу ефективність у навчанні та розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості та компетенції, допомагає учням розвиватися, допомагає їм засвоїти теоретичні положення і практичних навичок, дає їм відчуття самостійності в набутті практичних навичок, сприяє розвитку винахідливості та навичок вирішення проблем, розвиває вміння аналізувати та діагностувати проблеми [3].

З іншого боку, це також дає педагогам можливість самовдосконалюватися, мислити і діяти по-іншому та оновлювати власний творчий потенціал.

Зміст кейсу повинен відображати навчальні цілі. Кейси можуть бути короткими або довгими і подаватися в конкретній або загальній формі. Слід уникати надмірної інформації або інформації, яка не має прямого відношення до теми, що розглядається.

Загалом, кейси повинні містити інформацію, яка дозволяє учням швидко зрозуміти суть проблеми та надати всі дані, необхідні для її вирішення.

Кейс-метод найкраще використовувати, коли учні мають певні базові знання з предмета. Важливо впроваджувати будь-який формат чи метод у комфортній атмосфері, де учні та педагоги є партнерами зі спільними цілями.

Кейс-метод є актуальним у початковій школі, адже саме в навчальному процесі початкової школи передбачено проведення тематичних тижнів. І підготовка до них лягає на плечі вчителів, які часом розгублені і намагаються розібратися в нових правилах і вимогах. Тут на допомогу приходять кейси.

За словами самих вчителів, кейс-уроки звільнили їх від бюрократії та підготовки до завтрашнього уроку. Вчителі тепер можуть приділяти більше часу іншим, більш важливим речам [4]. Кейс-уроки розділені за темами, кожна вікова група обирає тему, яка може бути цікавою для учнів. Навколо цієї теми вже розробляється історія, яка червоною ниткою проходить через шкільні предмети.

Для першокласників обирається тема, яка може зацікавити дітей, наприклад, ігри або тварини. Батьки також надають багато позитивних відгуків. Це пов'язано з тим, що батьки розуміють ефективність проведення кейс-уроків у початковій школі. Крім того, після уроків-кейсів дітям часто не потрібно робити домашнє завдання і вони не перевтомлюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андюсєв Б. Є. Кейс-метод як інструмент формування компетентностей. *Директор школи*. 2010. № 4. С. 61–69.

2. Бризгіна Н. А. Технологія проблемного навчання та кейс-методу на уроках. *Педагогічна майстерня. Все для учителя*. 2012. № 7. С. 13–16.
3. Власюк І. Використання кейс-методу при формуванні професійної економічної термінології. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. Вип. 37. С. 196-201.
4. Пащенко Т.М. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*. 2015. № 8. С. 94–99.
5. Плющ Ю.О. Кейс-технологія в початковій школі. *Порадник для вчителя*. Київ : Вид. група «Основа», 2018. 127 с.

**ЛАНДШАФТ УЯВНОГО СВІТУ ПЕРСОНАЖА:
СПРОБА ДЕКОНСТРУКЦІЇ ОБРАЗУ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ Т. ПРОХАСЬКА «ДОВКОЛА ОЗЕРА»)**

Дмитро ЛУК'ЯНСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Роман Крохмальний, канд. філ. наук, доцент
кatedри української літератури імені академіка Михайла Возняка*

Тарас Прохасько безсумнівно є однією із найцікавіших постатей у «станіславському феномені» – цілому поколінні українських постмодерних митців, що сформувалося наприкінці «короткого» ХХ століття. Тоді ж були сформовані творчі дискурси представників цієї літературної групи: постколоніальність, яскрава неоміфологічність, створення абсолютно нової реальності на попелищі тоталітарної імперії [4. с.18]. Найбільший вплив на це покоління мали М. Фуко, Ж. Бодріяр та Ж. Дерріда.

Збірка «Лексикон таємних знань», що з'явилася у доробку Т. Прохаська у 2003 році стала чи не найяскравішим зразком розбудови окремого самотійного світу, що діятиме та існуватиме виключно за правилами та обмеженнями світогляду автора.

За влучним спостереженням Я. Голобородька — основою текстової дії у збірці постає оповідання «Довкола озера» [2. с.42]. У ньому автор ретранслює мисленнєвий потік персонажа Северина, який, наче закрита книга, постає перед читачем чимось незвіданим і таємничим, саме з погляду на цей образ

виникає потреба деконструкції — детального перерозгляду характеру та мотивацій головного героя, пошуку суперечностей та прихованих деталей.

За визначенням, запропонованим «Антологією світової літературно-критичної думки XX ст.», деконструкція «полягає в такому вичитуванні тексту, яке видобуває з нього ті напружені точки, які розхитують добре вґрунтовану в нього присутність». [1. с.458], цей підхід вперше запропонував французький філософ Жак Дерріда. Деконструкція образу існує задля досягнення повноцінного розуміння персонажа та чинників внутрішніх і зовнішніх впливів.

Сам Тарас Прохасько, за освітою біолог, у процесі творення мисленнєвого світу героя послуговується широким спектром природничих термінів: «білі стовбури буків, смердюча рідина на мокрому каштані, гладка і слизька кора перемоченого горіха, ліс вічної осені, археологічні зрізи падолистів, вибілене снігом і висушене, аж бляшане листя останнього шару, анемони, гепатіки мускарії, кальти, пульсатілі, фіалки, сині яри, жовті тіні, розмотування папоротей...» [3. с.81]. Живе оточення – химерний ліс, що простягнувся довкруг озера – слугує як ландшафтом свідомості Северина, так і тлом для його медитаційних філософських рефлексій, що постійно знаходяться на межі усвідомленого та підсвідомого — неначе витягнуте із глибин людського розуму.

Факт присутності карпатського культурного та духовного коду з усією його химерністю та глибокою міфологічністю у творчості Прохаська не береться нізвідки й не зникає у подальших роботах, його можна прослідкувати у багатьох текстах, серед яких варто відмітити і роман «НепрОсті».

Торкаючись особи головного героя «Довкола озера», уявний світ постає безпосереднім відображенням хитких фізичного та психічного станів: Северин страждає на пухлину головного мозку й за рахунок медитацій вирушає у подорож закопелками власної свідомості, де пухлина передається власне озером, такою собі черепахою із відомої апорії Зенона – герой нескінченно близько підходить до озера, себто, до усвідомлення власної смертності, та zarazом знаходиться нескінченно далеко. Такі вчинки дають нам можливість

говорити про ескапізм Северина, адже лише власноруч створений світ спроможний стати останнім пристанищем перед лицем невідвортної смерті, єдиним методом для внутрішньої боротьби. Та наприкінці він все ж досягає озера й занурюється у нього, прямує до його дна – межі власної свідомості: «він не буде впливати, обірве хворобу на тій глибині, де ультраструктур уже не може бути, там, де форма води неподільна...» [3. с.88]. Та, навмисне чи вимушено, він повернувся назовні, так і не досягнувши дна.

Уявний простір став усім, що Северин знає про себе та оточення. «Ландшафт — це певна форма досвіду», – пише Прохасько й цими словами чи не найбільше передає ідейний зміст оповідання [3. с.73]. Для героя кожна деталь ландшафту є відображенням перенесеного у житті: почуттів, поглядів та спогадів, тобто усім, що може підпадати під визначення особистісного досвіду – «таємним знанням», у такому разі цільний ландшафт уявного світу можна назвати «лексиконом» цих таємних знань, збірником усього, що зберігає людська свідомість, навіть на порозі смерті.

Тараса Прохаська можна вважати головним українським деконструктивістом. Його проза просочена аналітичним поглядом на реальність, Я. Голобородько характеризує його літературні пріоритети так: «вдивитися, вгледітися, вслухатися, вчутися, вдуматися в навколишній і внутрішній світ, у кожную його деталь, риску, рисочку, в усі мислимі й немислимі дрібниці, яких, за його почуттєвою і сенсорною логікою, не існує і не може існувати» [2. с.41]. Саме тому його персонажі є глибокими й складними людьми, а проза — сплутаною й багатошаровою, її хочеться досліджувати й аналізувати, розбирати до дрібниць і шукати приховане.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка. Центр гуманіт. дослідж., Наук. т-во ім. Шевченка; за ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – 633 с. – (Слово. Знак. Дискурс).
2. Голобородько Я. Образно-словесні мантри Тараса Прохаська / Ярослав Голобородько // Слово і час. — 2006. — № 7. — С. 41-43.

3. Лексикон таємних знань [Текст] : коротка проза / Тарас Прохасько. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 184 с. — (Серія “Новітня класика”).

4. Мовна гра, як домінанта постмодерного дискурсу (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена) : монографія / Анастасія Іванівна Тепшич; [наук. і відп. ред. А. П. Загнітко]. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. — 192 с.

ЧЕСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ

Софія ЛУПІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Олександр Моторний**, кандидат філологічних наук,
доцент катедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького,
заступник декана філологічного факультету з наукової роботи*

Фразеологія займає особливе місце у вивченні мови, країни її походження, оскільки відображає культурні, історичні та соціальні надбання. Вона допомагає передавати складні емоційні стани та відтінки почуттів, які важко виразити за допомогою окремих слів, глибше зрозуміти менталітет народу, який її вживає.

У чеському контексті термін фразеологія насамперед асоціюється з такими іменами, як В. Флайшанс та Я. Заоралек. У зачатках чеської фразеології ми можемо бачити такі імена, як Ф. Шебка та Й. Шах, автори однойменного видання «Чеська фразеологія» (1964). У другій половині ХХ століття фразеології присвячені роботи Ф. Чермака. У своїй роботі «Ідіоматика та фразеологія чеської мови» (1982) він розробляє теорію фразеології. Його найвагомішим внеском є найбільший на сьогоднішній день чотиритомний словник чеської фразеології та ідіоматики, яку він розробив за допомогою колективу авторів [1].

Фразеологізм – це стійкий вираз, що складається із кількох слів, які разом набувають особливого, часто переносного значення. Такі вирази не перекладаються буквально, адже їхнє значення зазвичай не впливає із значень окремих слів.

На думку мовознавців, фразеологія найяскравіше передає емоційне вираження висловлювання. У психології під емоційними станами розуміють такі психічні стани, які виникають у процесі життєдіяльності людини і визначають рівень інформаційно-енергетичного обміну та спрямованість поведінки.

Згідно з поглядом Анни Вежбицької, усе різноманіття емоцій можна звести до універсальних та вроджених, що притаманні всім людям. Вчена класифікує типи емоцій у такий спосіб:

- 1) емоції, пов'язані з поганими речами (смуток, нещастя, горе, сум, відчай);
- 2) емоції, пов'язані з гарними речами (радість, щастя, задоволення, захват, збудження);
- 3) емоції, пов'язані з людьми, які зробили погані вчинки, викликають негативну реакцію (ярість, злість, гнів, лють, божевілля);
- 4) емоції, пов'язані із самооцінкою (каяття, провина, сором, приниження, зніяковілість, гордість, тріумф);
- 5) емоції, пов'язані із ставленням до оточуючих (кохання, ненависть, повага, жаль, заздрість) [2].

Пропоную Вашій увазі чеські фразеологізми на позначення емоцій відповідно до класифікації А. Вежбицької:

1) *Být na dně* – «Бути на дні»; перебувати в глибокому смутку, відчувати безнадію. *Mít hlavu v dlaních* – «Тримати голову в долонях»; виражати сум і розчарування, коли людина буквально підтримує голову руками в знак печалі. *Plakat nad rozlitym mlékem* – «Плакати над розлитим молоком»; шкодувати про щось, що вже не можна виправити.

2) *Mít radost jako blecha* – «Радіти як блоха», тобто бути дуже радісним. *Skákat radostí do stropu* – «Підстрибувати від радості до стелі», тобто бути надзвичайно щасливим. *Být v sedmém nebi* – «Бути на сьомому небі», відчувати блаженство, екстаз.

3) *Mít nervy na pochodu* – «Мати нерви на марші», бути дуже роздратованим. *Lítat jak čert z krabíčky* – буквально «Літати як чорт із коробки», тобто діяти імпульсивно і з агресією. *Vidět rudě* – «Бачити червоне», тобто відчувати сильний гнів, як у стані, коли в очах ніби червоніє.

4) *Být pyšný jako páv* – «Бути гордим як павич»; бути дуже гордим, показувати свою гордість відкрито. *Cítit se jako nahý v trní* – «Відчувати себе

голим у колючках»; бути сильно збентеженим або засоромленим. *Být sražen na kolena* – «Бути поваленим на коліна»; зазнати поразки чи приниження.

5) *Lítat v oblacích* – «Літати в хмарах»; бути настільки закоханим, що людина не звертає уваги на реальність. *Závidět někomu zelenou travu* – «Заздрити комусь зелену траву»; заздрити навіть найменшим дрібницям, які має інша людина. *Mít něoho v zubech* – «Тримати когось в зубах»; ставитися до когось із презирством, ненавидіти його [3].

Емоції відіграють провідну роль у житті кожної людини, впливаючи на її світогляд, дії та взаємини. Відповідно, мова, яка відображає та передає ці емоції, є важливим інструментом комунікації та розуміння. Фразеологізми розширюють мовленнєві можливості та допомагають виразити їх у спілкуванні.

Чеська мова є однією з мов, що активно вивчається у контексті європейських мовних студій. Зростаючий інтерес до Чехії, її культури та мови серед студентів та науковців потребує систематичного та глибокого аналізу мовних явищ, серед яких фразеологізми займають важливе місце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ольга Єрмачкова. Фразеологізми з компонентами-назвами одягу у вибраних слов'янських мовах. Трнава. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-9> (дата звернення 27.10.2024)
2. Кемінь У.В. Фразеологізми як маркери категорії емотивності у контексті мовотворчості Марії Матіос.
3. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3: Výrazy slovesné*. Autoři František Čermák.

РОЗВИТОК УКРАЇНІСТИКИ В СОФІЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Вікторія ЛЬОНДОВА

Софійський університет Святого Климента Охридського

*Науковий керівник - Райна Камберова, катедри слов'янського
мовознавства факультету слов'янської філології*

Історія української присутності в науковому житті Болгарії сягає кінця XIX ст., коли історика, публіциста та етнографа Михайла Петровича Драгоманова було запрошено викладати до новоствореного Софійського університету. Він прибув до Софії в 1889 році. Завдяки йому культурна громадськість Болгарії познайомила з творчістю таких українських письменників, як Григорій Сковорода, Іван Франко, Михайло Старицький та багато інших.

У Болгарії Михайло Драгоманов знайшов друзів, однодумців і послідовників. Серед учнів Драгоманова - Іван Шишманов, який згодом одружився з його дочкою Лідією. Пізніше Іван Шишманов став першим болгарським повноважним представником в УНР за Павла Скоропадського (1918-1919).

Важливим кроком у розвитку болгарської україністики була діяльність професора Симеона Русакієва, який викладав російську літературу, але активно досліджував творчість Тараса Шевченка, та його зв'язки з болгарською літературою. Досі фундаментальною працею в цій галузі є його книга «Тарас Шевченко і болгарська література», видана 1964 року.

Першою україністкою Болгарії вважають Лідію Терзійську, яка закінчила українську філологію Київського університету в 1963 році. Після повернення до Болгарії Лідія Терзійська почала викладати в Софійському університеті та вести факультатив з української мови, який відвідували не лише студенти філологічних спеціальностей, а й студенти інших факультетів.

Кілька разів Лідія Терзійська за підтримки проф. С. Русакієва намагалася відкрити українську філологію в Софійському університеті, але, на жаль, їй

це довго не вдавалося. Причини були політико-адміністративні, але це не змусило викладачів припинити зусилля. І ось у 1994 році, завдяки наполегливості Лідії Терзійської, українська філологія була запроваджена як друга спеціальність у Софійському університеті.

Через два роки, у 1996 році, за сприяння відомого українського болгариста Івана Стоянова було створено спеціальність і прийнято перших студентів української філології.

Болгарська україністика стрімко розвивається та набирає молоде поповнення в особі Албени Стаменової, яка у 2003 році стала аспіранткою з української мови. А згодом захистила дисертацію на тему: «Лексичні староболгаризми в сучасній українській літературній мові».

Для викладання практикуму з української мови були залучені українки Таня Димитрова та Валентина Драгулева, викладачки російської мови в Болгарії з багаторічним досвідом. Теоретичні дисципліни з української мови та історичної граматики вів фахівець з порівняльно-історичної граматики слов'янських мов Валентин Гешев.

Одразу після закінчення навчання почала викладати українську мову перша дипломована україністка Софійського університету Райна Камберова, яка у 2009 році захистила кандидатську дисертацію на тему: «Лексеми із семантикою почуття у творчості українських символістів».

Софійський університет поступово готує своїх майбутніх викладачів. Окрім Райни Камберової, теоретичні дисципліни почала викладати також випускниця україністки Павліна Мартінова, яка захистила кандидатську дисертацію на тему: «Дієприкметникові та дієприслівникові конструкції в українській та болгарській мовах». Згодом Володимир Колєв, який нині викладає історію української літератури, історико-культурні реалії України та слов'янські літератури. Він захистив дисертацію на тему «Тематичні домінанти у творчості Олександра Довженка».

Активним співробітником болгарської україністики є Лілія Желева, яка з відзнакою закінчила українську філологію. Сьогодні, крім української мови, вона викладає болгарську лексикологію, культуру мови, практичну болгарську

мову, конференційний переклад тощо. Захистила кандидатську дисертацію на тему: «Навчання болгар близькоспорідненої мови (української) – лінгвістичні та методичні аспекти». Болгарська україністика активно розвивається у тісній співпраці з українськими університетами. Завдяки цьому до Софійського університету приїжджають і українські лектори. Лекторами були: Іван Стоянов (Київ), Валентина Червоножко (Київ), Остап Сливинський (Львів), Наталія Григораш (Львів), Ліліана Куртова (Одеса), Ольга Сорока (Львів), Олена Книш (Кам'янець-Подільський), Олена Сірук (Київ) та Олена Чмир (Київ).

За останні роки україністика досягла значних успіхів. У 2024 році студентка IV курсу Оля Божекова посіла перше місце в Міжнародному конкурсі з правопису української мови, організованому Ягеллонським університетом у Кракові, та отримала престижну стипендію «Блага Дімітрова» за досягнення молодих філологів. Вже третій рік поспіль болгарські студенти перекладають фільми для Міжнародного кінофестивалю етнографічного кіно ОКО, і наразі вони переклали понад 50 фільмів.

Викладачі та студенти українських активно промоутять українську культуру. Організують презентації, дискусії, беруть активну участь у святкуванні важливих українських подій: Дня Незалежності України, Дня народження Тараса Шевченка.

Сьогодні болгарська україністика - яскрава та динамічна академічна галузь, яка не лише розширює наукові горизонти Болгарії, а й зміцнює культурні та наукові зв'язки з Україною. Своїми досягненнями, участю викладачів та студентів у Міжнародних проєктах болгарська українська доводить свою важливість у сучасному академічному житті, відіграє важливу роль у зміцненні діалогу між болгарським та українським народами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Університетська україністика в Болгарії. URL: <http://www.bgukrainistika.com/uk/i/?pIID=1&scID=77>

АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СУЧАСНОЇ ОРИГІНАЛЬНОЇ АКОРДЕОННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Назарій ЛЮБІНЕЦЬ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Андрій Душний, кандидат педагогічних наук,
професор, завідувач катедри музично-теоретичних дисциплін та
інструментальної
підготовки*

Акордеонна творчість протягом значного часу залишалася в певному стилістичному запізненні по відношенню до течій сучасної музики. Процес інтеграції акордеонної музики в сучасні музичні течії розпочався у 60-х роках у скандинавських країнах. Згодом, у 70-х роках, хвиля новаторства досягла також українсько-польського акордеонного мистецтва.

В Польщі рушійною силою цього періоду стала творчість композиторів-акордеоністів, зокрема В. К. Przybylskiego, А. Krzanowskiego, К. Olczka та В. Dowlasha. Характерними ознаками стали неостилістичні тенденції, ускладнення музичної мови та запровадження нових виконавських прийомів.

80-ті роки відзначаються суттєвим оновленням акордеонної літератури, яке відбулося завдяки появі нових композиторів, які не мали жодного відношення до акордеону. У своїх творах вони застосовували нові композиторські техніки, характерні для модерно-авангардної музики, що дозволило повністю нівелювати відставання акордеонної літератури від сучасних музичних течій.

Зміщення акордеонної літератури в сторону модерно-авангардного напрямку відкрило темброво-фонічні властивості акордеону, які найкраще прижилися в сонористичному стилі. Яскравим прикладом сонористичного напрямку став твір V. Nowaka «UFO» для акордеона соло. Також варто

відзначити таких творців, як A. Krzanowski, K. Olczak, V. Nowak, Z. Kozlik, W. Czarneska, W. Cienciala, які проявили найбільшу активність у цьому напрямку.

90-ті роки у польській акордеонній музиці відзначаються поверненням від радикальної до більш традиційної музики. Відбувається синтез нового із традиційного, що найбільше відповідає духу постмодерної епохи.

Залучення композиторів, не пов'язаних з акордеоном, позитивно вплинуло на інтеграцію цього інструмента в камерно-ансамблеву музику. Важливими чинниками цього процесу стали акомодативні властивості акордеона, а також пошук композиторів, які прагнули знайти нове звучання.

Порівнюючи польське та українське акордеонне мистецтво, слід зазначити, що процес оновлення музики для акордеона в Україні відбувся так само, як і в Польщі, в останній третині XX століття. Важливим чинником розвитку акордеонного мистецтва в цей період стала творчість акордеоністів-композиторів, музика яких відповідала сучасним трендам музичного мистецтва.

Зміщення акордеонної музики у бік сучасних тенденцій щораз більше привертало увагу композиторів, які раніше не мали жодного відношення до акордеона. Великий сплеск цього процесу відбувся в 90-х роках, що знаменує появу нової генерації композиторів, до яких можна віднести творчість К. Цепколенко, Л. Самодаєвої, О. Щетинського, І. Тараненка та ін.

Слід зазначити, що акордеонний модерно-авангардний рух в Україні почався з десятирічним запізненням, порівняно з польським акордеонним мистецтвом, і з мовної точки зору не запропонував нічого кардинально нового. Серед характерних рис цього періоду можна виділити розвиток камерно-ансамблевого жанру, сучасну лексику, яка притаманна авангарду, а також використання стильових напрямків, таких як соноризм, алеаторика, пуантилізм тощо.

Отже, результати дослідження свідчать, що розвиток оригінальної акордеонної літератури в Україні та Польщі в останній третині XX – на початку XXI століття став важливим етапом у процесі академізації акордеонного мистецтва. Обидві країни стали ключовими центрами

акордеонної творчості, де професійні композитори активно інтегрують акордеон у широкий діапазон жанрово-стильового різноманіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кужелев Д. О. Баянна творчість українських композиторів другої половини XX - початку XXI століття : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2023. 407 с.
2. Rosińska E. Panorama polskiej twórczości akordeonowej. URL:<http://pinkaccordions.homelinux.org/staff/er/docs/panorama.pdf>.
3. Pichura, J. Literatura akordeonowa: rys historyczny do roku 1980. Katowice: Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego, 1985. 71 p.

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Софія МАЗНИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Наталія Сокіл-Клепар**, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Мова – це те, за допомогою чого люди спілкуються, а також демонструють свою приналежність до певної групи. Соціальна спільнота звично застосовує сленг.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» дає таке визначення цього терміна: «Сленг – це розмовний варіант професійного мовлення, жаргон; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення [1, с. 1147]

Розвиток соціальних мереж значно прискорив еволюцію підліткової мови. Сленг став популярним не лише серед молоді, але й серед людей різного віку, адже він дозволяє відчувати себе частиною певної групи. У підлітків ця тенденція особливо виражена, оскільки вони активно формують власну ідентичність.

Молодіжний сленг – це особлива лексика, яку використовує сучасна молодь для спілкування. Сленг містить нові слова, скорочення, фразеологізми чи видозмінені слова, які найчастіше складно зрозуміти старшим за віком людям [2].

Прикладом Instagram-сторінки, на якій можна знайти молодіжний сленг, є акаунт @banias_yulia. Це блог молодої Київської депутатки міської ради Юлії Баняс, яка періодично використовує сучасний сленг. Викликає здивування те, що Юлія активно використовує сленгові слова. Більше того, вона підписала один із своїх дописів саме так: «*Чіназес!* Якщо висловлюватись молодіжним сленгом – так би описала свій стан, та себе саму».

Слово *чиназес* / *чіназес* – сучасний молодіжний сленговий вислів, який став популярним завдяки українському блогеру Андрію Боярському. Слово вперше з'явилося у відео 2020 року, де Боярський використав його в позитивному контексті. Пізніше цей вислів став вірусним, і блогери та підлітки почали активно використовувати його в соціальних мережах, додаючи до своїх відео, щоб висловити радість, захоплення чи вдячність. Це сленгове слово має відтінок, що додає українській мові емоційності та яскравості. Воно допомагає виражати вдячність за прекрасні моменти та підкреслювати насолоду життям.

Юлія використовувала й інші слова, описуючи свої дописи. Наприклад: «Вважаю себе *купідон*ом цієї пари. Була свідком їхніх відносин, які стрімко розвивалися, і от вже вони родина та чекають на народження чудової донечки». *Купідон* не є сучасним молодіжним сленговим словом, оскільки воно має давнє походження з римської міфології, у якій Купідон – бог любові. Однак у молодіжному контексті це слово можна використовувати в жартівливому або метафоричному сенсі для опису ситуацій, пов'язаних із коханням чи романтикою. Слово стає сленгом лише тоді, коли воно набуває нового, неофіційного значення або популярності в певному середовищі.

Наступним прикладом використання сленгізмів у блозі Юлії є слово *факап*. Цитую: «Люди швидше та активніше реагують на твої *факапи*, затупи чи самоіронію, ніж на щось важливе». *Факап* – це сленговий вираз, що буквально означає: колосальний провал, невдачу або програш. Це слово походить від англійського виразу «Fuck Up», що можна перекласти, як «провал». Це не просто маленька помилка чи невдача, а щось більше. Слово використовується для опису ситуацій, коли щось пішло не за планом, і результат виявився негативним.

Молодіжний сленг – це більше, ніж просто модні слова. Він є важливою частиною самовираження ідентичності молоді. Через нього молоді люди визначають своє місце в суспільстві, будують стосунки та висловлюють себе.

Дослідження молодіжного сленгу дозволяє глибше зрозуміти мислення і пріоритети нового покоління. Виникнення сучасних сленгових слів і виразів –

процес, який зупинити неможливо і не варто. Сленг постійно змінюється під впливом сучасних тенденцій, технологій і соціальних подій, слугуючи індикатором динаміки відносин і групових процесів серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ - Ірпінь: Перун, 2007. 1147 с.

2. Словник молодіжного сленгу: нові слова та їхнє значення. Відкритий. URL:<https://opentv.media/ua/molodizhnij-sleng-povnij-posibnik-iz-suchasnih-terminiv> (дата звернення: 30.10.2024).

3. Анастасія Підгорна. Як зрозуміти підлітка: словник молодіжного сленгу.

URL:<https://arbook.info/yak-zrozumity-pidlitka-slovnyk-molodizhnogo-slengu/> (Дата звернення 31.10.2024)

КЛЮЧОВІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ РЕКЛАМИ НОУТБУКІВ

Світлана МАРИНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Світлана Григорук, канд. філол. наук, доцентка
кафедри загального мовознавства*

Основними маркерами зосередження уваги реципієнта рекламного повідомлення є ключові слова. Головна мета цих «ключів» у комерційній рекламі – залучення уваги споживача та стимулювання до здійснення покупки [1, с.78]. Ключові слова – лексичні одиниці, які мають високу частотність уживання, стильове навантаження, позначають важливі поняття [2, с .97].

Найперше, що привертає увагу потенційного покупця комп'ютерної техніки, – ціна, тому саме «*ціна*» є найважливішим ключовим словом у рекламі ноутбуків. Зазвичай цей «ключ»-іменник сполучається із якісними прикметниками, які вказують на доступність цінової пропозиції, наприклад: *низька ціна, доступна ціна*. Часто у рекламі ноутбуків можна побачити поєднання слова «*ціна*» з лексемами, що описують здатність товару бути конкурентним, наприклад: «*Ціна MacBook Air M1 2020 буде конкурентною на ринку*» [3].

Друге важливе ключове слово в рекламі ноутбуків – «*якість*». Адже зазвичай після того, як споживач дізнається ціну, йому важливо зробити порівняння ціни та якості. Найчастіше зазначений іменник поєднується з прикметниками найвищого ступеня порівняння, які вказують на те, що товар є найкращим у своїй лінійці, наприклад: «*Найкраща якість спілкування онлайн –Камера ASUS AiSense...*» [4].

Третє найчастотніше ключове слово в рекламі ноутбуків, за даними нашої вибірки, – «*процесор*». Процесор – одна з найважливіших характеристик комп'ютерної техніки. Зазвичай у рекламних текстах цей іменник узгоджується із прикметниками (часто у формі найвищого ступеня

порівняння), які вказують на потужність цієї складової ноутбука та зв'язок із сучасними технологіями: *динамічний, найпотужніший, надшвидкісний, найсучасніший* та ін. Наприклад: *«Легко виконуйте будь-які завдання завдяки надшвидкісному 8-ядерному центральному процесору»* [3].

Також до найуживаніших ключових слів в рекламі ноутбуків належить лексема *«пам'ять»*, адже пам'ять – важлива характеристика для ноутбука. Зазначений іменник поєднується із прикметниками з коренем *«швидк-»*, щоб наголосити, що користування саме цим ноутбуком буде економити дорогоцінний час споживача. Наприклад: *швидка, швидкісна, «надшвидка пам'ять – 8 ГБ уніфікованої пам'яті»* [3].

Останнє за частотністю уживання, проте не менш важливе ключове слово в рекламі ноутбуків, за даними нашої вибірки, – *«можливості»*. У цьому «ключі» поєднуються усі необхідні характеристики ноутбука, які є значущими для потенційного покупця. Часто зазначений іменник сполучається у рекламних текстах із прикметниками, які вказують на обсяг можливостей. Наприклад: *широкі, необмежені, безмежні, «M1 – продуктивний чип, з яким продуктивні можливості пристрою виходять на новий рівень швидкості»* [3].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в українськомовних текстах реклами ноутбуків найважливішими ключовими словами є: *«ціна», «якість», «процесор», «потужність», «пам'ять»* та *«можливості»*. Саме ці слова мають найбільшу частотність уживання у повідомленнях, що рекламують ноутбуки, і саме вони привертають увагу споживачів. Влучне поєднання ключових слів-іменників з відповідними означеннями, вираженими прикметниками, стимулює та мотивує потенційного покупця до здійснення купівлі ноутбука.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арешенкова О. А. Комунікативно-прагматичні та стилістичні параметри рекламного тексту : [монографія]. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2018. 176 с.

2. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / За ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.

3. Apple New MacBook Air M1 13.3". URL: <https://comfy.ua/ua/noutbuk-apple-new-macbook-air-13-3-256gb-space-grey-arm-2020.html> (дата звернення 18.10.2024).

4. ASUS Vivobook S 15. URL: https://www.moyo.ua/ua/noutbuk_asus_vivobook_s_15_kk5504vn-l1031ws_15_6_fhd_oled_intel_i5-13500h_16gb_f512gb_intela370m-4_win11_goluboy/545703.html (дата звернення 18.10.2024).

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ)**

Софія МАРКІВ

*Науковий керівник – Галина Крохмальна, канд. філол. наук,
доцентка катедри початкової та дошкільної освіти*

Фразеологізми є невід'ємною частиною будь-якої мови та виконують вагомую роль у формуванні мовної культури особистості. У процесі вивчення мови в початковій школі вони виступають не тільки як засіб вираження думки, а й як особливий механізм формування емоційного інтелекту учнів. Сучасна педагогічна наука постійно працює над пошуком ефективних підходів до викладання фразеологізмів, враховуючи індивідуальні особливості учнів початкової школи та використовуючи інноваційні технології, що дозволяють збільшити ефективність засвоєння навчального матеріалу.

Фразеологічні одиниці, на відміну від окремих слів, несуть у собі певний культурний контекст і додаткову емоційну зарядженість. Для здобувачів початкової освіти розуміння фразеологізмів іноді є складним через їхню образність і неможливість зрозуміти значення за допомогою простого перекладу окремих слів [1].

Методичні засади викладання фразеології в початковій школі передбачають поступове введення учнів у світ мовних зворотів з акцентом на ігрові технології, що стимулюють цікавість та активність дітей. Принцип ігрового навчання є одним із ключових у початковій школі, оскільки саме він допомагає природним шляхом інтегрувати навчання та розваги. Використання інтерактивних методів, таких як цифрові ігри, відеоанімації, мультимедійні презентації, допомагає викликати емоційний відгук у дитини, що сприяє кращому засвоєнню фразеологічного матеріалу.

Діти в цьому віці зазвичай сприймають світ цілісно, не розділяючи його на окремі поняття. Вони схильні до конкретного мислення, що ускладнює розуміння метафоричних висловів і образних зворотів. Для подолання цих труднощів важливо застосовувати методи, що стимулюють розвиток абстрактного мислення, формують уявлення про багатозначність і семантичну структуру мовних одиниць.

Інноваційні технології дозволяють створювати інтерактивні умови, що стимулюють розвиток пізнавальної активності та креативності. Наприклад, застосування технологій доповненої реальності у процесі навчання дає змогу дитині взаємодіяти з віртуальними об'єктами, що ілюструють зміст фразеологізмів. Це дозволяє не тільки краще засвоювати значення фразеологічних одиниць, а й робити процес навчання захопливим і емоційно насиченим. Доповнена реальність надає можливість буквально побачити фразеологізми, створюючи унікальні візуальні асоціації [2].

Цифрові інструменти відкривають нові можливості для контролю й оцінки знань учнів. Інтерактивні платформи дають можливість учителям здійснювати об'єктивний контроль за рівнем розуміння фразеологізмів через тестові завдання, інтерактивні вправи та онлайн-тестування [3].

Отже, інноваційний підхід до викладання фразеології у початковій школі є надзвичайно важливим для формування емоційного інтелекту, соціальної компетентності та мовної культури учнів. Інтеграція цифрових засобів навчання з традиційними методами викладання допомагає створити середовище, у якому дитина може не лише запам'ятати, а й зрозуміти і, що найважливіше, полюбити фразеологію. Навчання через гру, емоційне забарвлення, ситуаційне моделювання та візуальні образи сприяють формуванню всебічного сприйняття мови. Такі підходи розвивають не лише мовні здібності, а й творчі навички, пізнавальну активність і соціальні компетентності, що є основою для формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вашуленко, М. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів : підруч.-метод. Посібник для студ. Вища освіта] Заклади. Letter LTD. 2012. 364 с.
2. Греб М. Прикладні аспекти проектування змісту навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкової школи / Sciencerise, 1 (1 (6).)), 46-51. 2015.
3. Дубовик, С., & Кучер, І. Організаційно-методичні основи засвоєння фразеології на уроках української мови в початковій школі / / Молодий вчений, 9 (109), 74-77. 2022. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-17>

ДІЄСЛОВО У ПІСНЯХ ВОЄННОГО ЧАСУ: СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Станіслава МАСЛІЄВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Уляна Добосевич, канд. філол. наук, доцентка

катедри української мови імені проф. Івана Ковалика

1. Авторські пісні воєнного часу – феномен українського мистецтва. Володимир Даниленко, один із дослідників пісенної творчості, у статті “Пісня як технологія в інформаційній війні”, аналізує популярну пісню так: “Найбільшу кількість переглядів серед воєнних пісень зібрала пісня «Чути гімн» репера Skofka (справжнє ім’я – Володимир Самолук) зі Здолбунова на Рівненщині (46 млн переглядів). У масовій свідомості ця пісня формує образ священної війни. Сила пісні – в її двох соціальних гачках, які чіпляються за масову свідомість: образ священної війни, в якій перемога буде за Україною, бо за нею правда: «За нами правда, значить вистоїм...» та звернення до українських міст і регіонів, яких об’єднує священна війна. У пісні згадуються Азов, Буча, Дніпро, Ірпінь, Херсон, Донбас, Чернігів, Харків, Суми, Рівне, Львів, Полтава, Київ, Луцьк, Вінниця, Миколаїв, Чернівці, Черкаси, Запоріжжя, Житомир, Крим і навіть такі міста районного рівня, як рідний автору Здолбунів і Кривий Ріг” [1]. Серед текстів, що стали об’єктом мого дослідження, є пісні таких відомих вокалістів, як Макс Барських, Христина Соловій, Тарас Боровок, Skofka (Володимир Самолук), Олександр Пономарьов, Ірина Федишин, Наталія Май, SHUMEI (Олег Шумей) та інші; гуртів: “Антитіла”, “Океан Ельзи”, “Енджі Крейда” та інші.

2. У піснях воєнного періоду варто особливу увагу звернути на дієслово - частину мови, яка разом із іменником посідає чільне місце в семантичній структурі і граматичній основі речення та створює особливий стилістичний ефект емоційної насиченості та динаміки. На думку В. Русанівського: “Дієслово — це і носій динамічної ознаки, і здебільшого центр

предикації, тобто основа речення, і база для створення багатьох художніх образів, і одна з важливих стилерозрізняючих ознак” [2, с. 17].

3. У семантичному аспекті використання дієслів має свої особливості, які зумовлені тематикою пісень та їхнім ідейним наповненням. Дієслова мають мілітаристичний відтінок, вони асоціюються з боротьбою, захистом, перемогою. Не можна не зауважити, що з тематичних груп переважають ті, що вказують на рух та переміщення (в основному про військову техніку - *Полетіли байрактари, наче ті соколи*), що містять опис знищення ворога (*Всипте, хлопці, москалям*), та обов’язково ті, що характеризують підтримку, віру та сподівання (*Чекає дома вся родина!*), в тому числі і на перемогу (*Разом ми всі переможемо*), а також підкреслюють важливість об’єднання, солідарності та героїзму (*І нас не зламає війна, наша віра єднає серця*).

4. Щодо граматичних параметрів у дієсловах простежуються певні тенденції. Більшість дієслів у піснях позначають реальні події, що граматично виражено дійсним способом (*І ворог лежить, мовчить*), подекуди – наказовим, винятково – умовним. Наказовий вживається в основному для наказу до окупантів: забратись з нашої землі (*Вийди, руснявий орк, руській корабель, іди*). Спостерігається використання дієслів у різних часових формах, що відображає динаміку та послідовність дій. Переважають дієслова в теперішньому часі, бо пісні описують реальність життя на момент виходу треку (*Ось пливе окупант, в Бердянську десь гальмує*), де оспівується надія на перемогу - у майбутньому (*Вистоймо! Побудуєм ми новії світи!*) і про болюче пройдене – у минулому (*Зупинили чорну хмару верби і тополі! Рідну землю боронили хлопці з України*).

5. Дієслова в аналізованих піснях не лише відтворюють усю складність воєнного періоду, а й виконують важливу функцію формування колективної пам’яті та національного самосприйняття. Цей семантико-граматичний клас є основним художнім способом передачі подій, зумовлених суворою воєнною реальністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Даниленко В. Пісня як технологія в інформаційній війні. Інститут демократії ім. Пилипа Орлика. URL: https://idpo.org.ua/articles/5444-pisnya-yak-texnologiya-informacijnij_vijni.html (дата звернення: 16.08.2023).
2. Русанівський В. М. Дієслово - рух, дія, образ. Київ: Радянська школа, 1977. 109 [2] с.
3. Горпинич В.О. Морфологія української мови : підручник. Київ: Академія, 2004. 335 с.

ХРИСТИЯНСЬКА СИМВОЛІКА У ВІРШІ АРТУРА ДРОНЯ «ІЗЮМСЬКЕ ПРИЧАСТЯ»

Сергій МАСЛІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Гірняк, канд. філол. наук, доцентка
кatedри*

теорії літератури та порівняльного літературознавства

«Ізюмське причастя» — вірш, уперше поширений на інстаграм-сторінці журналіста, поета, військового Артура Дроня **5 жовтня 2022 року** [1] (також пізніше процитований у його збірці «Тут були ми» [2]). Цей твір відсилає до трагічно відомих подій деокупаційної операції Харківщини під час російсько-української війни: восени 2022-го року знайшли масове поховання цивільного населення в лісі біля міста Ізюм. За даними офіційних джерел, більшість розпізнаних тіл (447) мали ознаки насильницької смерті [4].

Українська культура довго існує в симбіозі з релігією — це проявляється у способі мислення українців та у специфіці художніх образів в українській літературі. Дослідженню цих проблем присвятила свої праці, зокрема, Тетяна Урись [5, с. 44-48].

Уже назва вірша – «Ізюмське причастя» – виявляє перший символ: Святе Причастя, або **Тайнство Євхаристії**, — споживання крові й тіла Ісуса Христа, Спасителя людства. Епіграф та перші три терцети цитують і водночас інтерпретують текст Божественної Літургії та відповідного моменту Тайної вечері: «*Це є тіла наші, / що за нас ламаються. / Але жодного відпущення гріхів*» [2, с.93].

Об'єкт оплакування та найболючіший образ, згаданий у «Ізюмському причасті» дев'ять разів, — **«наші тіла»**. Тіло, з точки зору християнської символіки, — подoba Бога в плоті, компроміс між Богом та людською душею на її життя в матеріальному світі. Людська душа, отримавши дар життя, у

вірші “дегуманізується” під час ексгумації (помирає через російський загарбницький гріх), залишивши по собі лише «тіло». Ще більшої скорботи додає епітет «наші». Сприймаючи загиблих людей як рідних, ліричні суб’єкти, згадані у вірші, кажуть до загиблих тіл «наші» щонайменше шість разів: *«а живі викопують мертвих і говорять: / це наші тіла, це ж наші тіла»* [2, с.94].

У перших трьох терцетах зображені обставини, за яких знайшли загиблі тіла на Ізюмщині: *«це наші ліси, а тут — наші хрести»*. Важливо, що у цьому рядку вперше з’являється образ **хреста** у вірші. Хрест на гробі — це і знак мук Ісуса, і символ, який ставлять на могили з надією на помилювання й воскресіння для мерця. Епітет «наші» стоїть між «тілами» та «хрестами», уподібнюючи їх, оскільки вони мають пов’язану долю: на межі землі та поверхні залишити щось після загиблого. Водночас же «наші ліси» — “нависає” над усім цим. Символ **лісу** тут можна інтерпретувати як силу природи та рідний край, який через обставини змушений спостерігати та приймати всю смертність, що крізь нього проходить.

Свята Євхаристія слугує однією з найважливіших, кульмінаційних моментів **Божественної Літургії** — відтворення життя Христа — перетворення хліба й вина на тіло й кров Спасителя. Як у хлібі та вині з’являється Спаситель [3], так для людей, що загинули мученицькою смертю, має бути винагорода та перевтілення — «відпущення гріхів», — якого ліричний персонаж не отримує. Ліричний суб’єкт має потребу просити Божої милостині, чотири рази порівнюючи страждання «тіл» з тілом **«твого [Божого] сина»**: *«Ми — твій наймолодший син»*. Син, Ісус, — символ, що стоїть не лише на стороні смерті, а й воскресіння, бо загинув для спасіння людської душі.

Щодо порівнянь зі Спасителем, важливо згадати рядки: *«Дивись, ті ж кістки виходять назовні, / та ж кров і вода»*. Цей фрагмент відсилає нас до сюжету, де розіп’ялому Христові не ламали голінок перед зняттям з хреста, бо той і так був мертвий, — натомість списом прокололи йому тіло, з якого полилась кров та вода: «Бо сталося те, щоб Писання здійснилось: “Кістка його

не буде поламана”. А й інше Писання каже: “Споглядатимуть на того, кого прокололи” (Ів. 19:36-37).

Висновок: Християнські мотиви та символи у вірші «Ізюмське причастя» ведуть до діалогу з Богом, де ліричний суб’єкт прагне переконати Бога і себе, що смерті не марні: вони колись приведуть до відпущення гріхів. Ексгумація тіл, що проводилась на Ізюмщині в 2022 році, порівнялась до Таїнства Євхаристії, де як у християнстві Спаситель своєю жертвою, тілом та кров’ю, веде до спасіння людські душі. Подібно, смерті загиблих не будуть забутими, бо нащадок загиблих людей на Ізюмщині *«нікому цього / не відпустить»* [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дронь А. Instagram. URL: https://www.instagram.com/arthur_dron/p/CjQitV_N-11/?locale=French (дата звернення: 03.11.2024).
2. Дронь А. Тут були ми. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 112 с.
3. Пояснення Святої Літургії: просто і доступно. ДивенСвіт. URL: <https://dyvensvit.org/top/1016119/> (дата звернення: 03.11.2024).
4. Українська правда. В Ізюмі закінчили ексгумацію – підняли 447 тіл, серед них багато жінок, є діти. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/23/7368817/> (дата звернення: 22.10.2024).
5. Сучасний вимір філологічних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 16–17 липня 2021 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. – 80 с.

ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ В РОМАНІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «АПОСТОЛ ЧЕРНІ»: ВІД ОСОБИСТОГО ДО СУСПІЛЬНОГО

Юлія МЕТЕНЬКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Гірняк Мар'яна, канд. філол. наук, доцентка

катедри

теорії літератури та порівняльного літературознавства

Жіноче питання у творчості Ольги Кобилянської у зв'язку з особистими переконаннями письменниці є наскрізним у її творах. Тема емансипації та жіночого самовираження є формою відображення думок авторки, її почуттів та бажань, способом поділитися тією гармонією та життєвою філософією, за якою жила й творила письменниця. Творчість Ольги Кобилянської, зокрема в контексті феміністичної проблематики, досліджували Л. Білецький, Н. Білоус, Т. Гундорова, І. Дзюба, В. Вознюк, О. Грицай, Л. Луців.

Персонажки у творах Ольги Кобилянської часто є проєкціями її власного «я», звичайно, доповненими та певною мірою ідеалізованими. Здебільшого думки героїнь віддзеркалюють життя письменниці, відображають її бажання, особливо ті, що стосувалися «нового жіноцтва», яке відчуло потребу не лише жити за шлюбною інституцією, а виховати з себе повноцінну, національно свідому людину. Схожі погляди для патріархальної свідомості прирівнювалися до аморальності, тож логічно, що для рівноваги потрібні були також і «нові чоловіки», що розуміли б жіночі починання [3].

Мотив пошуку таких людей та спроби суспільства прийняти нову версію жіноцтва притаманний багатьом творам Кобилянської, де авторка поступово, і через це правдиво, розкриває еволюцію поглядів на «жіноче питання». Доволі чітко згадані концепції простежуються у пізнішому романі Ольги Кобилянської «Апостол черні», де авторка вкладає в уста одного зі своїх героїв, Максима Цезаревича, думку про потребу глобальних змін українського суспільства, зокрема у зв'язку з відмежуванням жінок: «Виховуючи свої діти,

ми мусимо не забувати, що ми їх для України виховуємо. *А вона потребує іншого, як досі, чоловіка, іншу жінку*» [2; с. 18].

Серед усіх питань, розкритих у романі, одним із провідних є питання емансипації жінки. Авторка розмірковує про особливу роль жінок у творенні української культури, утверджує думку про необхідність освіти для жіноцтва і допуск їх до усіх сфер праці, що сприятиме національному інтересу.

Показовим у цій темі є світоглядний конфлікт між о. Захарієм та його донькою Евою – своєрідне протистояння консервативних поглядів із новими, прогресивними. Ева, перейнята ідеєю емансипації, мріє здобути вищу освіту, стати лікарем, щоб вилікувати хворе серце батька та алкоголізм бабусі, але стикається із нерозумінням суспільства. До того ж, батько – це не єдина людина, що не приймає вибір дівчини: її бабуся, пані Орлецька, також не розуміє бажань онучки. Під час спільної дискусії про подальші дії Еви після закінчення матури, вона міркує: «Я хоч не старосвітська, але не дуже-то довіряю і фунтові новомодного життя чи, як ви кажете, таким «принципам»... і мені не все видиться добрим і безпечним в теперішніх часах. Особливо ж та велика свобода і в відносинах, приміром, обох полів до себе. [...] Се добре і мудро, як жінка має й свій власний хліб в руках, але заким вона його осягне, намотається стільки чогось якось такого всього округ обох полів, з чим ми, старі, не годні згодитися» [2; с. 96].

Безсумнівною заслугою Ольги Кобилянської є те, що вона однією з перших в українській літературі ввела образи «нових жінок», які прагнуть вирватись із буденного життя та здатні відстоювати своє право на вільний життєвий вибір. У романі «Апостол черні» авторка наділяє цими прагненнями Еву, що постає найяскравішим прикладом жіночої емансипації в романі (прагнення до освіти, праці, репрезентації у суспільстві), а також інших персонажок (сестер Юліана Цезаревича, Дору), які виявляють бажання впливати на власне життя. Звеличуючи жінку, авторка утвердила нові погляди на життя, зруйнувала панівну консервативну ідеологію та натомість створила іншу, у якій нарешті з'явився голос жінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гундорова Т. *Femina melancholica*: стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. Київ: Критика, 2002. 273 с.
2. Кобилянська О. Апостол черні. Чернівці: Букрек, 2021. 592 с.
3. Крамарська О. Ольга Кобилянська – новатор у просторі жіночої прози. URL:
<https://naub.ua.edu.ua/olha-kobylyanska-novator-u-prostori-zhinochoji-prozy/>

ОБРАЗИ АНТИЧНИХ БОГІВ І ГЕРОЇВ У ПІСНЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВИКОНАВЦІВ

Анна-Соломія МИРОНЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Мар'яна Челецька**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Образи античних богів не втрачають своєї популярності в текстах різних поколінь. Цікавим є те, що вони інтегруються в сучасні реалії й модифікуються, зображуючи дійсність.

Об'єктом дослідження є пісенний репертуар молодих українських виконавців ХХІ століття, які є виконавцями текстів, написаних за останнє десятиліття, тобто з 2014 по 2024 рік.

Властивим для античних образів є те, що вони вже у самому своєму імені несуть певний контекст та історію, тому у своїх текстах автори прилаштовують їх до сюжету. Творці композицій «використовують античний міф для розкриття внутрішнього світу ліричного героя чи певних деталей навколишньої дійсності, яка утримує в собі низку міфологічних моделей, що трансформуються у складі нових форм та структур» [1, с. 54]. Завдяки цьому є два шляхи написання твору: персона для ситуації та ситуація для персони. Поети сучасного літературного покоління, вводячи у поетичну тканину елементи античних міфів, використовують передусім імена богів чи героїв, які й утілюють смисл міфу. Вони частіше вдаються до використання моралі, ніж до художнього переказу міфу [1, с. 55]. До прикладу, образ міфічного героя Нарциса порівнюють з реальним характером самозакоханої людини, який дав назву відповідному психічному розладові [3].

Так можна зробити умовний поділ текстів пісень, які містять згадки про античних богів, на декілька груп: 1) пісні, де бог виступає головним героєм і сюжет розгортається навколо його образу, тобто є безпосереднім персонажем

історії (напр., Персефона); 2) пісні, де бог виконує свою первісну роль і сприймається безпосередньо до своїх функцій; уводиться в пісню контекстуально, увиразнюючи її підтекст, слугує як метафора (напр., Аїд, Мегера); 3) ліричний герой ототожнює себе з богом і транслює якості/особливості бога крізь призму своєї особистості (напр., Ікар, Одиссей).

У пісенних композиціях, розрахованій на смаки пересічних людей, для яких античні ймення не є звичними за звучанням, можливість деідентифікації мінімальна.

У пісні **Vivienne Mort** «Персефона» текст побудований так, аби переплести випадок із Персефони [3, с. 167], яку по неволі видали заміж, із роздумами авторки стосовно проблеми вибору:

*Сили небесні, з ким я зв'язалася!
Сили небесні вислали тебе!
Бідна, бідна Персефона,
Бідна Персефона.
Сонце дало знак,
Думала, зірвані квіти не в'януть
А в'януть ще й як! [2].*

Тут ми бачимо приклад, де сюжетна лінія будується на життєвій історії богині, а осмислення цього образу ставить перед слухачем питання з огляду на контекст пережитого нею та думками виконавиці.

Yarima у своїй пісні «Ікар» згадує сина ремісника Дедала, ототожнюючи себе з ним. Так, історію складає опис особистих якостей і характеристика виконавиці, проте все зводиться до того, що вони також властиві Ікару [3, с. 113] – хлопцеві, який, знаючи, що може загинути, все одно обрав насолодитися моментом:

*Я витискаю з цього часу все.
Я спускаю пар.
І ці механізми
Не такі прості, як раніше
Я сильніше
Але іноді мені не стає простору
Я розганяюся вмить по шосе,
Тікаю, я Ікар [2].*

Тут ми бачимо інтерпретацію історії авторкою та її погляд на неї.

Гурт «**Latexfauna**» в однойменній із назвою колективу пісні подає власне бачення переваг життя Одиссея [3, с. 150]. В їхньому розумінні давньогрецький герой насолоджувався любов'ю усіх навколо і в майбутньому міг би подорожувати світами задля розваги. Цікавим є те, що вони не просто переосмислили його образ, а й пішли далі, аби змодельовати альтернативну реальність:

*Візьме екіпаж космічного корабля,
Ми жадно гулятимем у
розтягнутих світерах
І будемо дихати стометровими квітами.
Я любов богів, я любов людей І моє ім'я — Одиссей [2].*

Володар острову Ітака покине місце свого перебування задля того, щоб відчувти блаженство від дещо фантазійного людського життя.

Репер **Otoy** читає текст про несправедливість та розчарування в сучасній системі правосуддя й справедливості. У рядку: «коли дивлюсь на сонце, що гріє всі ірами, чекаю, коли передзвонить Аїд» [2], автор вказує на походження бога. Аїд завідує царством мертвих і карає усіх настільки, наскільки ті згрішили, а, отже, саме в оковах смерті співак бачить правосуддя [3, с. 24]. Тут бог виконує свою первісну функцію та виступає лише другорядним героєм повноцінної історії. Натомість в уже згаданій пісні Vivienne Mort «Персефона» образ Царства Аїда постає символічним ключем для розуміння стереотипів і парадоксів у світовій системі:

*Біжи, достучися до вищих інстанцій, біжи.
В Палаці дітей та юнацтва немає дітей.
Звіт про досягнення писаний кров'ю,
Звідси не видно перебіг подій.
Свинство, панове, в двері ногою,
В царстві Аїда сновиділа тінь [2].*

Гурт «**Schmalgauzen**» у пісні «Боги» згадує Мегеру – уособлення заздрощів та гніву [3, с. 136], проте не в її звичайному вияві, а в множині, вочевидь маючи на увазі збірний образ:

*Знову хтось помер як жаль, на жаль, його,
Як прикро.
Сріблом писані Мегери,*

*В артеріях пливають Монтегро і Галери,
Забиті соромом рабів, що ждуть,
Що ждуть [2].*

Так, невеликою деталлю, всього одним іменем виконавці підсилюють цілісність оповіді.

Отже, на прикладі таких сучасних українських виконавців, як Vivienne Mort, Yarima, Otoу, музичних гуртів «Latexfauna» та «Schmalgauzen», які досить часто звертаються до образів з античних міфів, можна виявити, як міфологічне джерело підсилює сенсове наповнення новітнього тексту. Це розкриває простір для інтерпретацій та переосмислювань, а також є способом одним іменем замінити цілу історію або контекст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Логвиненко Ю. Трансформація античних міфів у творчості поетів-постмодерністів // Слово і Час. 2011. № 6. С. 54–60.
2. Образи античних богів : плейлист (5 пісень) // Spotify : додаток для прослуховування музики. URL: <https://open.spotify.com/playlist/7EPdgb9T7BMPWMfN1ozKfv?si=05bba159358248fa>
3. Словник античної міфології ; уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. Київ: Наукова думка, 1985. 236 с.

ФЕНОМЕН СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЛЮДИНИ

Соломія МИХАЙЛЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Катерина Откович, канд. філос. наук, доцентка
катедри філософії*

Кожна історична епоха, як унікальне культурне явище, безумовно, формує особливий тип людини – особистість, яка стає виразником нового світогляду та нових цінностей. Період V – XV століть, що в історії європейської культури отримав назву Середньовіччя, витворив «свій» феномен людини. Оскільки саме Середньовіччя пройшло кілька етапів свого розвитку, то, звичайно, і смисложиттєві орієнтири тогочасної людини зазнавали відповідних трансформацій. Щоб сформулювати особливості людини даної епохи, треба, насамперед, зрозуміти ті надзвичайно складні та навіть трагічні події, які вирували на зламі Античності та Середньовіччя. Мова йде про численні гоніння та переслідування, яких зазнавали ранні християни. Саме ці люди стали передвісниками нового релігійного світогляду, що ляже в основу середньовічних цінностей і визначить вектор європейської культури та цивілізації загалом.

Людина раннього Середньовіччя народжувалася в часи політичних катаклізмів та всеохоплюючого скепсису, який виник не лише внаслідок втрати віри в язичницьких богів, але втрати будь-яких ціннісних орієнтирів, моральних ідеалів взагалі. Це історичне полотно та складне переплетіння старого і нового надзвичайно майстерно описав польський прозаїк Генрик Сенкевич у романі «Quo vadis». Цей твір, а також поетичні драми нашої неперевершеної Лесі Українки «Руфін і Прісцилла», «Йоганна, жінка Хусова» та «Адвокат Мартіан» багато в чому сформували моє розуміння цієї епохи та спровокували інтерес до її подальшого детального вивчення.

На мою думку, саме світогляд, опертий на незвичні для того часу та багато в чому незрозумілі християнські цінності (як-от смирення, покіра, прощення, милосердя), давав можливість подолати цю тотальну безнадію примарного буття. Так «загартовувалася» людина нового типу – одухотворена особистість. Вона не чіпляється за тимчасові та ілюзорні цінності матеріального світу. Соціальний статус чи ступінь визнання у суспільстві також втрачають значення. Всі люди визнаються однаково рівними перед Богом. З'являється новий вектор життя – індивідуальний шлях спасіння через єднання з Богом та особиста відповідальність.

Хоча Середньовіччя часто називають «темними віками», навіть «проваллям» цивілізаційного розвитку, проте, я вважаю, що саме в цей час закладається ідея індивідуальності людського буття. І, що найважливіше, – його важливості. Життя розглядається як Божий дар, який треба цінувати. Жодних повторень, реінкарнацій не буде. Людина усвідомила, що ніхто за неї не пройде її дорогою, ніхто, окрім неї самої, не буде відповідальним за її ж успіхи чи огріхи. Життя – унікальне, як і унікальна та неповторна кожна людина.

Світогляд періоду Середньовіччя, багато в чому опертий на Святе Письмо, постає внутрішньо злагодженим і несуперечливим. Ці риси пояснюють його привабливість для людей різних соціальних верств та націй. З'явилося джерело, яке заповнило ту порожнечу, що закладалася через культурну, релігійну та політичну дезорієнтацію. Внутрішня свобода дарувалася людині зверху. Вважаю, що душевний спокій та самозаглибленість є ще одними рисами, які визначають феномен середньовічної людини. Душевний спокій досягався відмовою від пристрастей, задоволень земного життя і єднання з Богом.

В основі світогляду середньовічної людини, беззаперечно, є віра. Саме цей особливий спосіб пізнання став найоптимальнішим духовним орієнтиром у складному та небезпечному соціальному просторі. Домінанта віри не просто компенсувала, а часто витісняла собою всі інші форми пізнання. Проте віра не

була сліпою, бездумною. Вона була надзвичайно живою і змістовно логічною та обґрунтованою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Леся Українка. Повне зібрання творів у 14 томах. – К., Комора+Смолоскип. – 2021
2. Сенкевич Г. Quo vadis. – Львів, Свічадо. – 2022. – 564 с.

АРАБСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Софія МІХАРЄВА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Юлія Заза, канд. філол. наук, доцентка катедри
сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

Іван Якович Франко відомий не тільки, як великий письменник та поет, але і як талановитий перекладач, що подарував нам можливість ознайомитися з багатьма європейськими літературними творами різних епох. Проте маловідомим залишається факт про зацікавленість митця близькосхідними літературними доробками. Захоплення письменника арабською літературою бере свій початок ще з юних гімназійних років. Так, у листі до А. Кримського 9 грудня 1890 р. він писав: «Я дуже рад, що Ви такі охочі до роботи над перекладами орієнтальних поетів, про яких я ще в гімназії з тугою думав, читаючи уривки з них в німецьких переводах». У 1912-1913 рр. Іван Франко переклав 195 віршованих уривків старо-арабської поезії для другого українського видання збірки арабських казок «Тисяча і одна ніч», публікуючи частину перекладів у журналі «Неділя». Переклади віршів у цих випусках здійснені з німецької мови та містять немало помилок, надруковані без заголовків, а деякі випуски навіть не мали вказаного ім'я перекладача поезій.

Особливе місце у творчості Франка займали казки, як оригінальні авторські твори, так і різні переспіви, переклади та запозичення. Окрім написання українських казок, автор також перероблював орієнтальні казки, зокрема найпопулярніші поетичні варіанти такі як: «Абу-Касимові капці» та «Коваль Бассім ». Авантюрно-сатирична поема-казка «Абу-Касимові капці» уперше була надрукована 1895 р. у львівському дитячому журналі «Дзвінок», згодом, того ж року поема вийшла окремою книжкою.

Вперше з оповіданням про Абу-Касимові капці Франко познайомився ще будучи учеником гімназійного класу в Дрогобичі, тоді почув він цю історію з уст неписемного передміщанина Жука. Згодом довгий час письменник не

зустрічав ніде цю казку, але аж у 1894 р. у Відні, він придбав в антикварній лавці давню німецьку збірку арабських казок «Тисяча і один день» (Tausend und ein Tag).

Адаптація «Абу-Касимові капці» стала самостійним мистецьким твором, що зберегла автентичність близькосхідного регіону та, водночас, поєднала в собі українську ментальність. Оригінальна казка про пару старих пантофлів мала прозову форму, але Франко надав їй поетичності та великого драматичного інтересу, прикрасив гумором і приділив більше уваги психології старого скупаря й орієнтального суспільства. Автор використав топографічні назви регіону (Мекка, Шірас, Тігрис), власні культурні імена (Абу-Касим, Бен-Омар, Селім, Ібрагім, Ахмет), назви посад та титулів (візир, халіф, ага), релігійні назви (мечеть, мусульмани, Аллах), назви одягу (папучі, тюрбан), назву грошей (п'ястер), описи східних звичаїв, традицій («Бачте, вірять мусульмане, що як лиш на землю стане чарівник, то дідьчих сил набереться, напоганить, всіх одурить, отуманить, щезне, полетить без крил»), завдяки цьому вдалося зберегти східний колорит та занурити читача в події, що відбувалися у старому Багдаді.

Франко вдало поєднав арабське оповідання з українськими виразами, лайками, зробив так, щоби український читач максимально проникнувся подіями твору. Саме тому, в останньому рядку ми бачимо твердження, що Абу-Касим «турецьким став святим» [1], яке, здавалось би, звучить комічно та не гармонійно, адже події відбуваються в Багдаді за халіфів, де історично немає місця ніяким турецьким святим, але в названій фразі характеризується не час події, а українське народне розуміння її, тобто «турецький святий» у нашій народній приказці значить голяка, бідного чоловіка без маєтку. До того ж, для тодішнього простого українського народу все мусульманське асоціювалося з турецьким, тому вираз був вживаний вдало. Як відзначає А. Кримський, «ми увесь час відчуваємо, що перед нами переходить не просто східне життя, а східне життя, описане щирим русином, а через те Франків Багдад не є для нас чуже місто, а є в певній мірі наше рідне» [2]. Також А. Кримський зазначає, що введені в поему українські подробиці не переходять у

Франка границь міри і правди; вони не освітлюють східного життя фальшивим світлом, а лиш яркіше та виразніше обмальовують нам ті східні типи і події, котрі зовсім-таки скидаються на наші.

Отже, захоплення Івана Франка культурою Близького Сходу збагатило українську літературу, дозволяючи передати колорит і мудрість арабського світу через призму українського бачення. Переклади, які зберегли автентичність образів та, водночас, залишилися зрозумілими народові, створили місток між українським читачем і східною літературною спадщиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Білоноженко В. М. Словник фразеологізмів української мови; Голий, як бубон (як турецький святий) с. 155 / В. М. Білоноженко. – Київ: Наукова думка, 2003. – 786 с. – (Словники України).
2. Василюк О. Д. АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ ПРО ПОЕМУ ІВАНА ФРАНКА “АБУ-КАСИМОВІ КАПЦІ”. [Електронний ресурс] / Оксана Василюк. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0000330183>.
3. Pardoe J. The thousand and one days; A companion to the "Arabian Nights." Julia Pardoe (the old pair of slippers, с. 300 / Julia Pardoe., 2011. – 380 с.
4. Франко І. Я. Абу-Касимові капці / Іван Якович Франко. – Львів: Каменяр, 1977. – 123 с
5. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1976 р., т. 4, с. 295 – 299.
6. Тихолоз Н. Тисяча й один день Абу-Касимових капців: арабська казка від Івана Франка [Електронний ресурс] / Наталя Тихолоз. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://frankolive.wordpress.com/2020/05/31/%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F%D1%87%D0%B0-%D0%B9-%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B0%D0%B1%D1%83-%D0%BA%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%86%D1%96/>.
7. Іван Франко Енциклопедія життя і творчості; Переклади 1912 р. Старо-арабські поезії Переклад Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.i-franko.name/uk/Transl/1912/OldArabianPoetry.html>.
8. Зорівчак Р. Іван Франко як перекладач і перекладознавець [Електронний ресурс] / Роксолана Зорівчак. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://kameniar.lnu.edu.ua/?p=5235>.

ТОПОНІМИ СЕЛА ГАВРИЛІВКА НАДВІРНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ІЗ ЗАТЕМНЕНОЮ ВНУТРІШНЬОЮ ФОРМОЮ СЛОВА

Марія МОРОЗ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Науковий керівник — *Любов Пена*, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови

Топоніми є джерелом інформації про історичний розвиток, лінгвістичні та природні особливості й культурну спадщину певної території. Однак багато з них із часом втрачають прозорість внутрішньої форми (далі – ВФ), що ускладнює їхнє розуміння і потребує спеціального аналізу.

Під час ономастичної розвідки розглядали топоніми села Гаврилівка Надвірнянського району Івано-Франківської області; загальна кількість їх – 162 лексеми, більшість із них має прозору ВФ. ВФ слова О. Потебня розглядав як спосіб передавання значення, як «вираження специфічного зв'язку образного представлення у слові і його абстрактного значення» [2].

До мікротопонімів названого населеного пункту, які мають непрозору ВФ, належать *Подишóри*, *Бан'єнка*, *Варадєнка*, *Опрашина* та ін. Ми намагалися з'ясувати їхню семантику й походження, оскільки вони є ексклюзивними назвами, притаманними тільки цьому населеному пункту. Про них збереглося мало переказів, а ВФ слова як ознака, що лягла в основу найменування, затемнена.

Щодо першої назви можна ствержувати, що в номінації заховане слово *шори*, тобто «ремінна кінська упряжа зі шлеєю та посторонками» [4]. Як розповідала одна з наших респонденток, поблизу цього поля була конюшня, тому цілком логічно, що на полі випасалися коні, а їх відповідно запрягають у шори. Але як насправді пов'язана назва з цим, важко виявити. Можливо, частина назви *под* як *під* (чергування о з і) у значенні *біля* або *для чогось* (у селі часто кажуть *під* у значенні *для чогось*: *земля під будинок* – ділянка землі

для будівництва), а шори вживали як назву конюшні або коней. Припускаємо, що топонім означає *поле біля конюшні або поле, на якому пасуться коні (в шорах), або поле під (для) конюшні/випасання коней*. Але це тільки здогадки, конкретних підтверджень наразі нема.

Щодо другої назви, то, імовірно, вона походить від слова *баня* «солеварня, копальня» [3]. Переказів не збереглося стосовно походження цієї назви. Але можемо стверджувати, що спосіб словотворення морфологійний (суфіксальний).

Варадєнка, найбільш вірогідно, утворена від слів *вар* і *ад* та суфікса *-енк-*. *Вар* – це «згущена варінням смола», *ад* – «пекло», отже, це вказує на те, що в цій частині лісу колись варили смолу [4]. Спосіб словотворення морфологійний, складання двох основ, що супроводжується суфіксацією.

Опрашина́ – гідронім, утворений способом трансонімізації, неподалік росте однойменний ліс, на місці якого був хутір. Номен походить від апелятива *опрашина*, що означає «окрема садиба, хутір». Ще одна версія – це походження від дієслова *прашувати* «полоти, сапати», тоді назву можна трактувати як «оброблювана ділянка землі» [1, 232]. Можливо, біля річки були ці ділянки, які люди зрошували водою. Більшість науковців стверджує, що переважно від гідронімів утворюються однойменні назви, проте в цьому випадку складно так вважати.

Висновки. Результати ономастичної розвідки не лише допомагають відновити сховані значення назв, але й підкреслюють необхідність збереження топонімійної спадщини, яка відображає колективну пам'ять та етнокультурну унікальність регіону. Тому дослідження в цій сфері є актуальними й потрібними, адже це не просто наукові розвідки, а збереження історії, культури тощо, загалом цінної інформації про народ та його життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Габорак М. М. Назви населених пунктів Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014.
2. Естетична концепція О. О. Потебні і сучасна стилістика. Інститут української мови. URL : https://iul-nasu.org.ua/pdf/kulturaslova/83/1_ks_83.pdf.

3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. URL : <http://resource.history.org.ua/item/0007831>.
4. Тлумачний словник в 11-ти томах. URL : <http://sum.in.ua/s/>.

КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЯК КОРИННИЙ НАРОД УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

Катерина МРАК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Галина Мацюк, доктор філологічних наук,
професорка*

катедри загального мовознавства

Дослідження присвячене розкриттю характеристики одного із корінних народів України. Російська війна в Україні 2014-2024рр. загострила проблему його вимушеної міграції та відновила питання про збереження мовної та культурної ідентичності на нових місцях проживання. Питання історії, культури, мови, розвитку кримських татар вже стали об'єктом аналізу [1;2], однак не крізь призму правових засад та систематизації заходів на підтримку функцій мови. Тому завдання нашого дослідження: 1) розглянути законодавчу базу, яка підтримує збереження мов корінних народів в цілому та кримських татар зокрема; 2) систематизувати заходи щодо реалізації мовно-культурного розвитку кримськотатарського народу та виклики. За теоретичні базу нашого дослідження послужили положення соціолінгвістики, історії, політології, лінгвокультурології. Джерела аналізу: законодавчі акти, опитування респондентів, праці науковців (всього більше 20-ти джерел).

1. Законодавча база про збереження мов корінних народів та кримськотатарської мови зокрема. Постанова Верховної Ради України від 20 березня 2014р. «Про заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримсько- татарського народу у складі Української держави», Закон України «Про корінні народи України» 2021 р. визнають кримських татар одним із корінних народів України (разом з караїмами і кримчаками). На практиці це

означає систему заходів держави з метою збереження культури та мови цього народу (див. ст. 3, п 6).

2. Заходи з метою реалізації мовно-культурного розвитку кримських татар і виклики. 1. У рамках програми ЮНЕСКО щодо збереження мов корінних народів обговорюється питання підтримки кримськотатарської мови на міжнародному рівні. 2. В Україні ухвалено «Стратегію розвитку кримськотатарської мови» на 2022-2023 роки. Цей документ спрямований на підтримку викладання мови, створення навчальних матеріалів та розвиток сучасного алфавіту, що базується на латиниці. 3. Відбувся круглий стіл на тему: «Кодифікація кримськотатарської мови: стан і перспективи». 4. Важливим інструментом для збереження мови стало створення кримськотатарського мовного корпусу, що дозволяє досліджувати і кодифікувати мову, зберігаючи її для наступних поколінь. 5. Створено курс кримськотатарської мови в Українському католицькому університеті (2021), що сприяє поширенню її серед молоді та людей різної національності, формуючи нове покоління носіїв та прихильників, а також надає мові видимість та статус (важливо для її підтримки у культурному просторі України, особливо в час заходів з метою збереження мови корінних народів).

Виклики. 1. Зменшення кількості носіїв рідної мови. За даними перепису 2001 року, близько 231,4 тисяч осіб вважали кримськотатарську мову рідною. Однак, за оцінками 2021 року, ця кількість знизилася до 148,6 тисяч осіб. Втрата носіїв мови не лише поглиблює культурну прірву, а й ставить під загрозу передачу мови новим поколінням. 2. Щоб мова жила і розвивалась, її мають переймати нові покоління. Одна з головних проблем – відсутність шкіл. Наразі існує лише кілька шкіл у регіонах України, де кримськотатарська мова використовується в якості предмету або мови навчання.

Висновки дослідження. Національні ініціативи, включаючи освітні програми та законодавчу підтримку, є важливими кроками для збереження мови, але повернення Криму під контроль України та створення умов для мовного відродження залишаються засадничими щодо майбутнього кримськотатарської спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кісс Н., Цар І.. Кримські татари в умовах війни та вимушеної міграції //Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. К.. 2024. С. 229-266.
2. Україна на ЮНЕСКО: обговорено збереження мов корінних народів//ДЕЕС.
<https://dess.gov.ua/ukraina-na-yunesko-obhovoreno-zberezhennia-mov-korinn-ykh-narodiv/>

КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПОВСТАНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Марія М'ЯКУШ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Святослав Пилипчук**, д. філол. наук, професор
кatedри української фольклористики імені Філарета Колесси*

Український повстанський фольклор є важливою частиною культурної спадщини, яка відображає досвід народу у боротьбі за свободу та незалежність. Концепт «війна» має багатшаровий зміст: це не лише збройний конфлікт, а й духовна боротьба, що виражає глибокі емоційні переживання, травми та прагнення до волі. Вираження цього концепту у фольклорі досліджувало небагато науковців. Цінних здобутків в окресленій царині досягла Оксана Кузьменко. На основі праць науковиці про семантику війни, можна виділити ключові образи, символіку та її метафоричне осмислення.

«Концепт «війна» у повстанському фольклорі включає різні аспекти боротьби, зокрема: захист рідної землі, особисті втрати та важкі переживання, пов'язані з війною. У творах цього пласту війну представлено як випробування для кожного українця, як духовна і фізична боротьба за збереження національної ідентичності, гідності та свободи. В уснословесних текстах відображено також глибоку потребу в опорі зовнішнім загрозам та прагнення до незалежності», - писала в своїй монографії О. Кузьменко. [1,28].

Проаналізувавши пісні УПА, можна виділити типологію образів війни, що передають різні аспекти воєнного досвіду: центральним образом є воїн, який бореться за свободу України. Він зображений як відважний, самовідданий, готовий покласти своє життя за рідний край. Наприклад, у пісні «Ой, у лузі червона калина» прославляються звитяги січових стрільців, які обороняли українську землю. Образ воїна тут символізує незламний дух нації, її готовність до боротьби за незалежність.

Висвітлення війни у фольклорі не обмежене героїчними подвигами; велике значення мають також страждання тих, хто залишається вдома. У пісні «Повіяв вітер степовий» передано смуток матері, яка втратила сина на війні. Такі твори підкреслюють глибокі емоційні страждання, яких через війну зазнають люди.

У повстанських піснях ворогів найчастіше висвітлено як загарбників, які посягають на нашу землю та хочуть забрати свободу українського люду. Наприклад, у пісні «Лента за лентою» вороги зображені як ті, хто несе загрозу і насилля, проти яких повстанці змушені боротися. Цей образ підкреслює колективну боротьбу проти зовнішніх сил, що намагаються поневолити народ.

Травма, спричинена війною, глибоко відрефлектована в українському повстанському фольклорі. Через образи смутку, втрат і розпачу у фольклорних творах осмислюється болісний досвід війни та його наслідки. Пісня «Ой у полі могила з вітром говорила» символізує важкий шлях боротьби, втрату побратимів і гіркоту смерті, що залишається після воєнних подій. Такі образи служать способом колективного оплакування, яке допомагає народу прийняти і осмислити травму.

Пісні УПА багаті на символічні та метафоричні зображення війни. Вона часто асоціюється зі природною стихією, як-от бурею чи вогнем, що підкреслює її руйнівний характер. У пісні «Чорна рілля ізорана» війна символізується як неосяжне поле битви, що розділяє рідних, як важкий життєвий шлях, який не кожному судилося пережити. Такі метафори підсилюють емоційний вплив твору, передаючи глибоке відчуття небезпеки.

Повстанські пісні мають не лише історичне значення, але й актуальні для сучасної України, яка знову переживає воєнні випробування. Образи героїв-борців, збережені у фольклорі, стали зразковими для нових поколінь, які також змушені боротися за свою землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кузьменко О. Драматичне буття людини в українському фольклорі: концептуальні форми вираження (період Першої та Другої світових воєн). -Львів: Інститут народознавства НАН України, 2018. – С. 728.
2. Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940-2000 років (історико-фольклористичне дослідження).- Львів: Галицька видавнича спілка, 2003.- С.581

МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Іван НАГІЛЕНКО

Житомирський державний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Андрій Усатий, кандидат педагогічних наук,
доцент*

катедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання

Дослідження драматичних творів – це не лише знайомство з текстом, але й глибоке занурення у світ образів, емоцій та ідей, вкладених автором. Використовуючи різні методи, можна зробити цей процес не тільки пізнавальним, але й захопливим, що сприятиме особистісному розвитку учнів.[1] Вивчення драми сприяє розвитку таких важливих компетентностей учнів.

Драматурги, прагнучи створити переконливих та живих персонажів, використовують різні психологічні підходи. Основні психологічні методи у драмі: Реалізм – герої відображають типових представників певних соціальних груп або епох. Фокус на психологічних мотиваціях вчинків. Деталізований внутрішній світ. Натуралізм – аналіз впливу середовища та спадковості на психіку. Символізм – символи для відображення внутрішнього світу героїв. Акцент на підсвідомих та ірраціональних елементах. Експресіонізм – перебільшення емоцій та деформація реальності для передачі душевного стану. Фокус на суб'єктивному сприйнятті. Особливості психології в драмі – монологи та діалоги: Через них герої виражають свої думки, емоції, переживання.

Сприйняття драми учнями є складним процесом, що залежить від віку, досвіду, індивідуальних особливостей та багатьох інших чинників. Молодші школярі сприймають драму як гру, легко емоційно залучаються, але ще не готові до глибокого аналізу. Підлітки починають цікавитися психологією творів, шукають сенс, але можуть бути емоційно нестабільними.

Старшокласники здатні до аналізу, порівнянь та висловлювання власної думки. Читання різних видів літератури допомагає краще розуміти драму. Учні, які цікавляться історією, літературою, мистецтвом, легше розуміють контекст творів. Методи навчання: активні методи, такі як рольові ігри, дискусії, інсценізації, залучають учнів.

Різноманітність методик вивчення літератури дозволяє враховувати вік учнів, їхні інтереси та рівень підготовки. Серед найефективніших підходів варто виділити кілька. Традиційні методи передбачають детальний аналіз тексту, що включає розгляд сюжету, композиції, характерів і мови. Порівняльний аналіз полягає у зіставленні різних творів, знаходженні спільних рис і відмінностей. Активні методи включають рольові ігри, такі як інсценізації, імпровізації та театралізовані вистави. Дискусії та дебати дозволяють обговорювати актуальні проблеми та висловлювати власну думку, творчі проекти можуть включати створення коміксів, відеороликів або презентацій.

Драматичні твори – це особливий жанр літератури, що створений для сценічного виконання. Вони зображають життя через дії та діалоги персонажів, створюючи живі картини подій. Тарас Шевченко в трагедії «Катерина» зображує долю жінки, яка стала жертвою соціальної несправедливості. [2] Куліш у «Павлі Полуботку» розкриває історію життя українського гетьмана. Володимир Винниченко у п'єсах, таких як «Дисгармонія», «Великий Молох», «Щаблі життя» та «Гріх», досліджує соціальну нерівність, моральний занепад, пошуки істини та сенсу життя, а також внутрішні конфлікти героїв.[3] Розвиток уяви: Драми допомагають уявити світ, створений автором. Глибоке розуміння персонажів: Через діалоги і дії ми краще розуміємо їхні думки, почуття та мотиви. Розвиток емпатії: Драми вчать нас співчувати героям та розуміти їхні проблеми. Розвиток критичного мислення: Аналізуючи драми, ми вчимося формулювати власну думку і захищати її.

Висновки. Вивчення драматичних творів – це багатогранний процес, який сприяє не тільки розвитку літературних компетентностей, а й

формуванню особистості в цілому. Завдяки різноманітним методикам учні мають можливість не тільки отримати знання, а й розвинути свої творчі здібності, емоційний інтелект та комунікативні навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / голова ред. А. Волков. — Чернівці : Золоті литаври, 2001. — С. 154. — 634 с.
2. Шевченко-драматург Шаховський С. // Уч. зап. Харків. ун-ту. — 1939. — № 17.
3. Володимир Винниченко в літературі й політиці: зб. ст. Річицький А. / Анд. Річицький. — Харків: Держ. вид-во України, 1928. — 77, 2 с.

ДЖЬОСЕЙГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЛЬОВОЇ МОВИ-ЯКУВАРІГО: ОСОБЛИВОСТІ ОДЖЬО-САМА-КОТОБА В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ ПОПУЛЯРНІЙ КУЛЬТУРІ

Назарій НАКОНЕЧНИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник - **Ореста Забуранна**, канд. філол. наук, доцент
кatedри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича*

女性語(jōseigo) або 女言葉(onna kotoba) - слова або вирази, характерні для жінок, що характеризуються кінцевими частками の(no), よ(yo), わ(wa) та かしら(kashira), вигуками あら(ara) та まあ (maa), префіксами お(o), кейгоalse (mase) та まし(mashi) тощо. В японській мові відмінності між жіночим та чоловічим мовленням є доволі систематичними, але не абсолютними, адже вони частково засновані на ситуативних та особистих відмінностях. Тобто, вважається, що в сучасній японській мові існують специфічні для жінок слововформи та граматичні форми, які в принципі вживаються суто жіночими. Наприклад, вирази, такі як 「明日は雨だわ」(Ashita wa ame da wa) - "Завтра буде дощ" з висхідною інтонацією в кінці речення і 綺麗なこと！(Kirei da koto!) - "Як красиво!", що виражає захоплення. Будь-який носій японської мови знає, що такі вислови є суто жіночими. Однак, пересічні мовці не задумуються про частоту вживання таких суто жіночих виразів у реальному повсякденному мовленні. Хоч це й залежить від віку та діалекту мовців, частота вживання цих специфічних жіночих виразів у реальному житті напрочуд низька. Щоб зрозуміти даний феномен краще, необхідно розглянути концепцію під назвою 役割語(yakuwarigo) - рольова мова.

Якуваріго (або ж рольова мова) - це елементи мови та мовлення, які зазвичай використовуються в художніх творах і передають певні особливі риси мовця, такі як вік, стать, соціальний клас, професійну діяльність, тощо. Особливо це стосується жанрових видів і підвидів художнього стилю, які зустрічаються в сучасній японській популярній культурі. Місцем зародження

сучасної японської жіночої мови вважають гімназії для дівчат. У 1882 у Токіо з'явилися перші жіночі гімназії, а згодом такі школи були створені по всій країні, що призвело до появи спільноти молодих, освічених жінок в Японії. У той час сім'ї, які могли віддати доньку до жіночої школи, повинні були мати певний рівень доходу та соціальний статус. Це призвело до появи так званих お嬢様 (ojōsama) - "панянок з хорошої сім'ї". Тобто, те що зараз вважається джьосейго, в ті часи було специфічним стилем мовлення гімназисток, що згодом став відомим як てよだわ言葉 - "мова тейо-дава". Ще одним фактором, що допоміг поширитися мові школярок - велика кількість літературних творів, що включали персонажів-учениць жіночих гімназій. Проте, після поразки Японії у Другій світовій війні структура країни почала стрімко змінюватися, тому й образ "оджьо-сама" залишився існувати лише в уявленнях людей. Таким чином, зникнення виразів на -てよ (-teyo) з джьосейго в стандартній японській мові привів до збільшення використання таких виразів в якості якуваріго, а саме мові оджьо-сама. Однак, персонажі-оджьо-сама почали все більше з'являтися в шьоджьо-манзі (манзі для дівчат) та різноманітних романах 1970-х. Яскравим прикладом цього слугує надзвичайно відома манга Ямамото Суміки під назвою 「エースをねらえ!」(Ēsu o nerae) "Бий ейс!", що публікувалася з 1973 до 1980. Мовлення Очьо-фуджін, однієї з головних героїнь манги, є класичним прикладом оджьо-сама-котоба:

- Очьō: 「お母様、出かけて参ります。お父様がお食事に誘ってくださいましたの。」(Okāsama dekakete mairimas otōsama ga oshokuji ni sasotte kudasaimashita no) "Матінко, я пішла. Батько запросив мене на вечерю"

Матіp: 「まあ、いいこと。行っていっしょいい。」(Mā, ii koto itteirashai) "Ой, як чудово. Гарного дня."

Характерні жіночі вирази, такі як -てよ (-teyo) і -こと (-koto), випали з позиції "стандартної мови" і стали виразами з високим ступенем рольової мови. Вважається, що й багато інших специфічних жіночих виразів також поступово виходять з ужитку серед молоді. З іншого боку, жінки почали частіше вживати кінцеві частки, такі як -(ん)だ (-n da), що характерні для чоловічої мови. Тож, можна зробити висновок, що ролі чоловіків і жінок у

суспільстві змінилися й, відповідно, розрив між ними дуже скоротився. В результаті мовна прірва між ними також стрімко зменшується. Проте, це явище не можна категорично оцінювати як щось "добре" чи "погане". Попри все, образ оджьо-сама глибоко закарбувався у свідомості японців й знайшов своє місце у сучасній японській популярній культурі:

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. 金水敏. ヴァーチャル日本語 役割語の謎. 東京：岩波書店、2003、- 240ページ
2. Inoue, Miyako. *Vicarious Language: Gender and Linguistic Modernity in Japan*. Illustrated ed., University of California Press, 2006. *Asia: Local Studies / Global Themes*, vol. 11, 323p.
3. Endō Orie. 2006. *A cultural history of Japanese women's language*. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Japanese Studies, 139p.

СИМВОЛІЧНА СЕМАНТИКА НАЗВ КВІТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЯПОНСЬКІЙ МОВАХ

Ангеліна НАПРКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник - **Ірина Батюк**, старша викладачка катедри*

сходознавства ім. проф. Ярослава Дашкевича

Семантика - це розділ мовознавства, що вивчає значення одиниць мови (морфема, слово, словосполучення, речення). Іншими словами, семантика відповідає на питання: "Що означає те чи інше слово або вираз?" Символічна семантика зосереджується на культурному, історичному та емоційному контексті слів, розкриваючи їх прихований зміст. [3, с. 678-683, 687-688]

В Японії є культура використання квітів, як символів для передачі емоцій. Для неї існує спеціальний термін - 花言葉(hanakotoba) тобто «мова квітів». Візьмемо до уваги слово 桜(sakura) Сакура. В Японії є багато видів сакури і кожен з них має різну символіку. Проте в основному сакура має такі значення:

1. 「精神美」(seishin-bi) «Духовна краса»
2. 「優美な女性」(yūbina jōsei) «Витончена жіночність»
3. 「純潔」(junketsu) «Чистота»

Оскільки цвіт сакури є національною квіткою Японії, існує припущення, що «精神美» символізує красу та гідність Японії та японського народу. Крім того, говорять, що значення «優美な女性» і «純潔» були нав'язані красою вишневого цвіту. Також сакура є символом «нового починання». Це пояснюють тим, що навчальний рік в Японії починається в квітні. І коли діти йдуть до школи то бачать дерева сакури, що часто ростуть поряд.

Українським відповідником сакури можна назвати вишню. Вона символізує світове дерево життя, Україну, рідну землю, матір і дівчину-наречену. У давнину для праукраїнців уособлювала світове дерево життя. Колись слов'яни святкували Новий рік 21 березня як свято весни. У цей

час в Україні вишня була ритуальним деревом весняного обряду: її садили восени в діжку, тримали вдома, а навесні вона розквітала, і за її квітами дівчата вгадували долю на рік. Дослідник Г. Лозко вважає, що слово «вишня» походить від прикметника «вишній», що означає «божественний» — як у слові «Всевишній», а інші дослідники пов'язують це з образом весняного сонця у зеніті («вишне» сонце).

Слово «вишня» має слов'янське походження, з такими варіантами як «вишник» та «вишника», які пов'язують поняттями «висота», «верх», «божественність» (Словник Б. Грінченка фіксує форму «вишній», тобто «небесний», «верховний»). Білий колір вишневого цвіту вказує на святість і світло, адже у слов'ян святе асоціюється з «світом». Як зазначає М. Костомаров, слов'яни обожнювали світло, а священні речі українців традиційно мали білий колір — хата, вишиванка, рушник. Отже, вишня є Священним Деревом Життя, Матері-богині й символом України.[3, с. 39-40]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Словник символів культури України / За загальною редакцією В.П. Коцура, О.І. Потапенка, М.К. Дмитренка. — К.: Міленіум, 2002. — 260 с.
2. 桜 (サクラ)の花言葉は? 桜はいつの 誕生花?. URL: https://www.e87.com/selection/sakura/colum_04.html(дата звернення: 29.10.2024).
3. Загнітко А. Сучасний Лінгвістичний Словник. 42-ге вид. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.

ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЇ ПРОЗИ ДУШАНА МІТАНИ ТА ДУШАНА ДУШЕКА

Софія НЕДОКУС

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Лідія Хода**, канд. філол. наук, доцентка катедри
слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького*

Душан Мітана і Душан Душек є одними із найвідоміших словацьких прозаїків, поетів, публіцистів, радіодраматургів, сценаристів, а також вони є авторами низки творів для молоді та дітей. За твердженням словацького літературознавця М. Шутовця, в колі письменників, чиї твори були опубліковані у популярному літературному часописі «Молода творчість» («Mladá tvorba»), саме Д. Мітана і Д. Душека визнано найцікавішими прозаїками 1960-х рр. (Šútovec, 1990, s. 90). Варто зауважити, що вищезгаданий журнал був орієнтований на розвиток молодого письменництва (1956–1970-х років) і неабияк посприяв формуванню непересічного авторського стилю письма зазначених письменників.

Дослідженню творчості Д. Мітани присвячені праці Й. Варги (Varga, 2003), К. Крнвої (Krnová, 1995, s. 342–350), П. Заяца (Zajac, 1970, s. 135–138), З. Прушкової (Prušková, 2014, s. 526–541) тощо. Серед словацьких вчених, які зробили значний внесок у вивченні творчості Д. Душека, ми можемо виділити розвідки А. Паріжекової (Parížeková, 2016, s. 134–139), П. Заяца (Zajac, 2013, s. 397–408), З. Станісловової (Stanislavová, 1998, s. 133–138), Д. Кршакової (Kršaková, 2002). У нашому дослідженні ми зосередили увагу на аналізі художніх особливостей малої прози Д. Мітани та Д. Душека і на матеріалі збірок оповідань 70–90-х рр. XX ст. простежили появу рис постмодерністської естетики у творчості зазначених авторів.

У 1976 р. Душан Мітана опублікував збірку «Нічні вісті» («Nočné správy»), що налічує 9 оповідань, яким притаманна наскрізна тематика проблем сімейного життя. Письменник висвітлює такі сучасні проблеми

молодих сімей, як подружжя невірність, відсутність комунікації та взаєморозуміння, емоційну незрілість партнерів, маніпуляції тощо. Як відзначають критики, у словацькій літературі кінця XX ст. поява рис постмодерністської естетики була ознакою бунтарського духу письменників, бажанням протистояти цензурі словацького соціалістичного реалізму, спробами викрити правду про реалії життя, так би мовити «зняти рожеві окуляри» і говорити відверто про складні речі. В оповіданнях збірки «Нічні вісті» чітко видимі ознаки магічного реалізму, оскільки автор в них зображає свій художній світ на межі реального та ірреального. Письменник акцентує увагу на спотворенні дійсності, порушуючи хронологічну послідовність подій в оповіданнях і підсилюючи це сновидіннями. У збірці знаходимо такі постмодерністські риси, як жанровий синкретизм, гру мотивів, висвітлення гострих екзистенційних питань, відкритий фінал оповідань, інтертекстуальність, а також символи, які є типовими у художній літературі періоду постмодерну – дзеркало, задзеркалля, лабіринт.

У збірці оповідань Д. Душека «Місце біля серця» («*Poloha pri srdci*»), яка вийшла у світ 1982 р. та містить 22 оповідання, ми досліджували переплетення реальних та фіктивних елементів. Прозаїк вносить фантазійні елементи у реальне життя своїх персонажів та залучає символи образності, які вимагають не поверхневе прочитання творів та глибший аналіз. В оповіданнях автор застосовує постмодерністський абсурд, іронію, фрагментарність та потік свідомості при зображенні багатогранної життєвої дійсності. Душан Душек, як і його колега і друг Душан Мітана, використовує згаданий мотив сновидіння, проте у своєму стилі – як плавний перехід до вигаданого світу.

Для порівняння ми також проаналізували збірки зазначених прозаїків, які були видані вже після 1989 року, що є офіційним початком періоду постмодерну у словацькій літературі. Цей зіставний аналіз нам дав змогу прослідкувати розвиток постмодерністської естетики на прикладі малої прози обраних нами словацьких авторів, а тобто яким чином змінилися структура тексту і стиль письма з погляду використаних символів та висвітленої тематики. У 1993 р. Душан Мітана видав збірку 12 оповідань «Словацький

покер» («Slovenský poker»), в якому автор веде постмодерну гру з читачами, змушуючи повірити в те, що події в оповіданнях є реальними, хоч на перший погляд сюжет є доволі абсурдним. Письменник залучає задля досягнення своєї мети маніпулятивні стратегії (емоційний тригер, підміну моральних цінностей тощо). Для оповідань характерний хаос у подіях, втрата моральних орієнтирів персонажів і дисгармонійність сучасного світу. Серед основних постмодерністських ознак ми виокремлюємо плюралізм, фрагментарність, колаж, інтертекстуальність і появу симулякрів.

Збірка Д. Душека «Валіза для мрій» («Kufor na sny»), опублікована 1993 року, вирізняється деталізованими описами буття як такого, де звичайні непомічені речі набувають нових фантастичних значень. Ця увага до деталей допомагає урізноманітнити буденність та створити незабутні образи в уяві читача. Для оповідань добірки притаманна постмодерністська безсюжетність і фрагментарність, яка дозволяє Д. Душеку вільно експериментувати з формою своїх текстів. Автор використовує мотиви сновидінь, уявлень, і навіть подорожі у часі, що створює картину паралельних світів. У збірці простежуємо жанровий синкретизм, оскільки оповідання збірки можуть бути одночасно казкою, літературою факту та подорожніми записами.

Отже, збірки оповідань Душана Мітани та Душана Душека, написані у 1970–1990-х рр., є яскравим свідченням еволюції словацької літератури на межі модерну і постмодерну, зокрема розвитку постмодерністської естетики в жанрі малої прози, як на рівні змісту, так і на рівні форми текстів. Кожен з авторів через свій індивідуальний стиль та тематичну оригінальність надав нових смислів вже знайомим символам, образам і мотивам, що стало їхнім внеском у словацьку літературну традицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Krnová, K., 1995. Mnohotvárnosť formy. In: Slovenská literatúra, 42, č. 5. S. 342–350.
2. Kršáková, D., 2002. Dušan Dušek. Bratislava: Kalligram.

3. Parížeková, A., 2016. Intertextualita v slovenskej postmodernej próze Podoby medzitextového nadväzovania v prozaickom diele Dušana Duška Ponožky pred odletom. In: Slovenská literatúra, 63, č. 2, s. 134–139.
4. Prušková, Z., 2014. Deväť poviedok o náhode, nehode, nevere, smrti (ale aj) nádeji: Dušan Mitana: Nočné správy (1976). In: Sondy interpretácie kľúčových diel slovenskej literatúry 20. storočia. Bratislava: Kalligram: Ústav slovenskej literatúry SAV, s. 526–541.
5. Stanislavová, Z., 1998. The Sign Nature of the Language and Style in the Work of Slovak Short-Story Writer Dušan Dušek [Znakowa natura języka i stylu w dziele słowackiego nowelisty Dušana Duška. Streszczenie]. In: Zagadnienia Rodzajów Literackich XLI 1–2, s. 133–138.
6. Šútovec, M., 1990. Rekapitulácia nekapitulácie. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
7. Varga, J., 2003. Postmodernizmus a Dušan Mitana. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.
8. Zajac, P., 1970. Pokus o čítanie prózy. (Mitana, Dušan: Psie dni. Bratislava: Smena, 1970.) In: Slovenské pohľady, roč. 86, č. 12, s. 135–138.
9. Zajac, P., 2013. Kritické diskusie osemdesiatych rokov na pôde Zväzu slovenských spisovateľov. In: Slovenská literatúra, 60, č. 5, s. 397–408.

УКРАЇНЬСЬКА ПІСНЯ В АВСТРАЛІЇ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Ангеліна НІКОЛАЄНКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — Лілія Яремко, канд. філол. наук, доцентка катедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси

Україна протягом тривалого часу тісно контактувала з різними країнами Європи, що зумовлювало обмін культурними надбаннями, тому зовсім не дивно, що всім відому пісню «Соколи» ми чуємо і польською, і українською мовами. Цілком зрозумілим є поширення українських пісень в Канаді й Америці, але якщо говорити про Австралію це питання потребує детального огляду.

Територіальна віддаленість з Україною унеможливлювала безпосередній обмін культурою, тому пісні в Австралію йшли через Європу, США, Канаду. Завдяки англійським, канадським, німецьким, американським виданням пісні з України потрапили на п'ятий континент, де вони постали в переробках та перекладах англійською мовою. Збірка «Народні пісні багатьох країн» – перше нотне видання в якому, крім німецьких, французьких, італійських та багатьох інших, є українські пісні, серед яких «Їхав козак за Дунай», названа «Козацькою любовною піснею» з приміткою малоруська («Cossack's Love Song, Little Russia»)[1, с. 422].

У 1916 році канадська поетеса Ф. Лайвсей опублікувала збірку перекладів пісень і дум «Пісні України», а в 1981 році в Канаді вийшло «Співи віків. Народна література України. Переклади Ф. Лайвсей. Підготувала і видала Луїза Леб за благородною допомогою Д. Лайвсей». Значення збірки «Співи віків» неможливо перебільшити, адже вона не лише здобула популярність, а й стала вагомим джерелом текстів для вивчення української пісні. На сторінках видання ми можемо побачити всім відомі думи «Про втечу трьох братів з Азова», «Самійло Кішка», «Маруся Богуславка» та багато інших [1, с. 421].

У Нью-Йорку в 1921 р. надрукували кількатомну збірку пісень народів світу «Народні пісні в англійських перекладах американських поетів», її підготував Ф. Г. Ботсфорд. У другому томі було надруковано близько двох десятків українських пісень з нотами. Збірка мала колосальний успіх і декілька разів перевидавалась. З давніх пісень ми можемо побачити «Ой не ходи Грицю», а також «Петрусь» («Була собі Маруся, Ой лихо, не Петрусь...»), «Сонце низенько», «Віють вітри», зокрема «Дід рудий, баба руда» набула великої популярності [1, с. 422]. Ця збірка безперечно сприяла популяризації народних українських пісень, збільшувала зацікавленість в культурі, звичаях, обрядах.

Інформацію про українські пісні можна знайти і в шкільних підручниках, що відіграли значну роль в поширенні культури. У 1984 р. у Сідней Книжкова компанія Мек Гілл видала «Посібник з музики», в якому знаходимо «Їхав козак за Дунай», як приклад досконалості на думку авторів (І. Деррікотт і Б. Еллен) [1, с. 423].

Сьогодні завдяки сучасним технологіям, засобам масової інформації українській пісні значно легше потрапити до слухача в Австралії. До прикладу, Лариса Ковальчук на шоу «The Voice Australia» зіграла «Caccini & Vavilov's Ave Maria» на бандурі, вбрана жінка в національний стрій [2]. Хоч пісня не українська, але виконання на бандурі й національне вбрання викликає зацікавлення в пересічного іноземця. 26 листопада в Сідней відбудеться концерт «Music for Ukraine» за участі Лариси Ковальчук та Олени Нікуліної, вони виконають українські народні мелодії, класичні твори М. Скорика та В. Сильвестрова, а всі виручені кошти підуть на підтримку України [3].

Отже, українська пісня в Австралії знайшла свого слухача, попри відстань найкраща народна творчість здобула своє поширення. У складний для України час війни в Австралії продовжують популяризувати пісні, організовувати концерти на підтримку нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Нудьга Григорій. У колі світової культури / Упорядкування Р. Марківа. Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми». – Львів, 2006. – Вип.6. – С. 421–425.
2. The Voice Vault. Larissa Kovalchuk sings 'Ave Maria' by Caccini&Vavilov. The Voice Australia 2024. YouTube. – 26.10.2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/f8v2FdnYscc?si=rOJvQvVAucTr3FRr>
3. Trybooking. Saturday 26 November 1.30 pm. “Music for Ukraine”. – 26.10.2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.trybooking.com/events/landing/978087>

ГУМАНІЗУЮЧИЙ ВПЛИВ ЕМПАТІЙНИХ ІГОР НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Діана ОЛЕКСІЄНКО

Криворізький державний педагогічний університет

*Науковий керівник – Людмила Ракітянська, докторка педагогічних
наук,*

*доцентка катедри методики музичного виховання, співу та хорового
диригування*

Вітчизняна система освіти на шляху її реформування характеризується зміною освітніх парадигм. Знаннєво орієнтована освітня парадигма з акцентом на засвоєнні знань, умінь та навичок у XXI столітті поступається гуманістичній парадигмі, спрямованій на особистісний розвиток і самореалізацію особистості в соціумі. Саме принцип гуманізації визнаний одним із провідних у розбудові нової української школи. Він націлений не лише на подолання авторитарної позиції вчителя відносно учня, а й забезпечення особистісно-гуманізуючої атмосфери у спілкуванні, міжособистісній взаємодії, що ґрунтуються на взаємній повазі до особистості кожного учасника освітнього процесу, сприймання і ставлення до нього як рівноправного суб'єкта у партнерській діяльності.

Серед широкого вибору сучасних дидактичних засобів навчання в контексті їх гуманізуючого впливу на учнів особливе місце посідає емпатійна гра, яка несе в собі глибокий гуманістичний зміст і задовольняє потребу молодших школярів в ігровій діяльності як найбільш улюбленій у цьому віці. Гра дає змогу вчителю цілеспрямовано впливати на свідомість учнів, досягати визначеної мети.

Емпатія у науковій літературі розглядається як здатність людини до співчуття й співпереживання іншому на основі розуміння його внутрішнього, емоційного стану. Як особистісна якість людини емпатія є

проявом її чутливості, небайдужості до іншого, бажання зрозуміти його емоційний стан, що викликає відповідну реакцію співпереживання і співчуття.

Під час виробничої педагогічної практики у 4-му класі початкової школи ми використовували емпатійні ігри на уроках мистецтва з метою виховання в учнів емпатійних якостей засобами музичного мистецтва. Музичне мистецтво у порівнянні з іншими видами вважається унікальним і незамінним засобом розвитку емоційно-чуттєвої сфери людини, оскільки основою кожного музичного твору є людська емоція. Спектр вираження людських емоцій в музичних творах є дуже широким і різноманітним : від суму, печалі, розпачу до радості, триумфу і перемоги. Використовуючи фрагменти музичних творів українських композиторів М. Лисенка, К. Стеценка, В. Косенка, О. Колодуба, І. Шамо ми поєднували звучання музики з емпатійними іграми, наприклад, «Відгадай емоцію», «Назви почуття», «Хворий котик» та інші. Ми дотримувалися методики проведення дидактичної гри, а саме : визначення мета гри; оголошення учням ходу гри; оголошення результатів гри. Залучаючи учнів до різножанрових і різнохарактерних музичних творів ми у процесі їх художнього-педагогічного аналізу вчили учнів відчувати і відтворювати їхній настрій, тим самим тренуючи почуття учнів. У ході бесіди акцентували увагу учнів на тих відчуттях, які з'явилися у них під час слухання. Розмірковуючи вголос, аналізуючи отримані враження і відчуття у процесі слухання і виконання музики (під час співу, пластичної діяльності), учні вчилися рефлексувати, аналізувати і дослухатися до власних відчуттів і переживань. Ми дійшли висновку, що учням особливо подобаються емпатійні ігри з сюжетом, наприклад, про хворого Котика (звучала відповідна музика), якого потрібно пожаліти, погладити, заспівати йому колискову, і Котик поступово одужував (що відчувалося у прослуханій п'єсі).

Таким чином, під час слухання і виконання музики учні вчилися її сприймати, відчувати і розуміти не лише з точки зору жанру твору, засобів музичної виразності та інших теоретичних понять, а саме в аспекті сприйнятих емоцій і аналізу власних відчуттів, що і сприяло, по-перше, розвитку здатності глибоко відчувати емоційний зміст твору, а, по-друге,

відчувати і усвідомлювати гуманістичний зміст музичних творів. На нашу думку, використання на уроках мистецтва початкової школи емпатійних ігор є ефективним засобом гуманізації освітнього процесу, виховання в учнів морально-етичних, гуманних якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вправи та ігри для розвитку емпатії. URL: <https://tustan.school.org.ua/vpravi-ta-igri-dlya-rozvitku-empatii-21-26-30-24-10-2018/> (дата звернення: 27.09.24).
2. Грушка А. Психологічні особливості формування у молодших школярів здатності до емпатії. Львів: ЛДУВС, 2022. 141 с.

УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО В ПРОВІНЦІЙНИХ І МУНІЦИПАЛЬНИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ У КАНАДІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

Соломія ОНІШЕЧКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Руслан Сіромський**, док. іст. наук, професор
катедри світової історії модерного часу*

З початком еміграційних рухів, зокрема після Другої світової війни розпочалась третя численна в історії хвиля української еміграції. Велика кількість населення переїздила до Канади. Переселенці змогли не лише адаптуватись до нового середовища, але й стали учасниками політичного, соціального та економічного життя у новій країні. Вони швидко інтегрувались та брали участь у місцевому самоврядуванні, а згодом їхня активність розширилась і на вищих рівнях політики.

Богдан (Бен) Ганущак — українець, який посідав місце у Манітобській легіслатурі. Працював учителем математики. Протягом 1969–1970 років — спікер, згодом міністр корпорацій. Б. Ганущак часто відвідував українські національні зібрання. У 1972 році міністр разом з учасниками відділу культури і освіти, а також іншими представниками громадськості, провів прокламацію з нагоди Українського тижня від 7 до 23 січня. Активні зусилля Б. Ганущака виявлено у встановленні контактів та розвитку співпраці між Україною та Канадою, зокрема у сферах економіки, освіти та культури. Чиновник велику увагу надавав вивченню рідних мов у школі, в тому числі української, та виділяв значні кошти.

Олександр Кузяк перший міністр у провінційному уряді Саскачевану. Народився у сім'ї українців. У 1952 році став міністром телефонів. Міністерська діяльність тривала близько 12 років. О. Кузяк поважав культуру своїх предків. Варто відзначити свято на честь 150-річчя Т. Шевченка, яке відбулося в Канаді, де 9 березня в місті Ріджайна посол виступив з промовою у

якій на знак пошани до поета сказав: “Всі канадійці українського походження влаштовують в цьому дні й найближчих днях тижня зібрання для вшанування пам’яті оцього великого українського митця та світової слави поета. Я є певний, що всі достойні члени парламенту разом зі мною віддадуть пошану оцьому великому поетові, філософові та борцеві за волю”[3, с. 3]. Ця подія не тільки об’єднала українську спільноту, але й привернула увагу канадського суспільства до багатовікової історії, культури та боротьби нашого народу за свободу і незалежність.

Визначний діяч, адвокат, королівський радник, міністр *Іван Яремко*, зробив великий внесок у життя громади. Перший посол українець в парламенті Онтаріо, а також перший провінційний міністр у Східній Канаді. У 1963 році політичний діяч приїжджав до України. Свої враження від поїздки описував у книзі “Мої зустрічі з Україною або Як розвалювалися ілюзії”. Він також відомий своєю меценатською діяльністю, зокрема виділив фінансову допомогу у розмірі 500 тисяч доларів на побудову пансіону ім. І. Франка. Сприяв введенню української мови в середніх школах на рівні з іншими важливими дисциплінами. У 1981 році один із засновників фундації катедри українських студій університету Торонто. Під час чергової виборчої кампанії на підтримку кандидата опублікована стаття в газеті у якій автор пише: “Якби сьогодні ми [українці] не мали в Канаді провінційних і федеральних послів і міністрів та сенаторів, то будьмо певні, що ми взагалі були б непомітні в Канаді, як непомітні в ній чимало інших національних груп,...Якби ми в чергових виборах допустили до його [Івана Яремка] поразки, то це була б втрата для всіх українців Канади”[1, с. 16]. По суті публікація вкотре підтвердила важливу роль отримання посад політиків української приналежності.

Василь Томин — учитель, посол легіслатури. Посадовець зробив значний внесок у політичне та освітнє життя Альберти. За його сприянням 8 листопада 1951 року прийнята резолюція “створити університетську катедру української мови й літератури”. У ній було написано: “З уваги на те, що в 1951 році припадають 60-ті роковини приїзду до Канади перших українських піонерів; з

уваги на те, що канадійці українського роду дали й тепер дають великий вклад у розбудову Канади; з уваги на те, що є побажаним, щоб українська мова, ключ до всіх інших слов'янських мов, була предметом науки у всіх вищих учбових закладах, постановляємо просити уряд Альберти прослідити можливості і додати українську мову до курсів інших модерних мов, що їх викладають в Альбертійським університеті”[2, с. 75]. Резолюція відображала бажання та зусилля на підтримку та збереження культурної спадщини українського народу в Канаді.

Політичний діяч *Едвард Стельмах* у 1993 році став депутатом провінційної легіслатури. Протягом чотирьох термінів призначений міністром сільського господарства, інфраструктури, транспорту та міжнародних і міжурядових справ з 2004 до 2006 років. 3 грудня 2006 року призначений лідером Прогресивно-консервативної партії Альберти, а з 15 грудня того ж року обраний главою уряду і прем'єр провінції Альберта.

Підсумовуючи, слід сказати, що українська спільнота у Канаді отримала значні здобутки в політичній сфері. Етнічна група завдяки активності спромоглась відстоювати свої національно-культурні запити, значною мірою впливати на внутрішнє та міжнародне життя держави. На провінційному та муніципальному рівнях представники українського походження наполегливо працювали у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, природних ресурсів тощо, демонструючи високий рівень соціальної відповідальності та активної громадянської позиції, спрямованої на підтримку як канадського, так і українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Нові дні*, березень 1967.
2. Саварин, Петро. “Українська мова в провінційних школах Альберти”, *Західньоканадський збірник т. 1*, за загальною редакцією Яра Славутича. Едмонтон: Канадське Наукове Товариство ім. Шевченка, 1973. 71–128.
3. *Свобода*, 18 березня 1964.

РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Марія ОСТРОВЕРХІЙ

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

*Науковий керівник – **Надія Граматик**, канд. пед. наук, доцентка*

кatedри

технологічної освіти та природничих наук

Широкий спектр як вітчизняних (С. Генкал, А. Дусавицький, В. Дячук, О. Литовченко та ін.), так і зарубіжних (Дж. Баршай, Л. Вінджія, Д. Урганте та ін.) наукових розвідок репрезентує різні аспекти розвитку мотивації учнів до навчання. Складність і багатоаспектність проблеми зумовлює множинність підходів до розуміння сутності мотивації, а також про конструкти, що перебувають у взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємообумовленості. Спираючись на результати узагальнень, дослідники акцентують на важливу роль саме позитивної мотивації до навчання у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна освітня діяльність, розвиток здатності і потреби до самоосвіти. Якщо ж виходити із своєрідності підліткового віку здобувачів освіти базової школи, мотиваційні тенденції полягають у вибірковій спрямованості щодо змісту навчальних предметів, які становлять інтерес і потреби учнів.

Утім роки карантинних обмежень загострили проблему з розвитком цієї компетентності в сучасних здобувачів освіти. Актуальність і доцільність порушеної проблематики посилюється ще й психолого-емоційним навантаженням учасників освітнього процесу під час повномасштабного російського вторгнення.

Як відомо, зміст навчання, його значущість для здобувача освіти є підґрунтям мотиваційної сфери. Саме від змісту навчання залежить спрямованість пізнавальної діяльності учня, тобто мотиви його успішності.

Останнє набуває виключне значення, адже йдеться про позитивну мотивацію до навчання і як одну з важливих компонентів освітнього процесу, і як джерело активності суб'єкта.

Принагідно зауважимо, що навчальна діяльність є полімотивованою [3], яка детермінується різними спонукальними стимулами, такими як потреби, інтереси, переконання, ідеали, уявлення людини про себе, ціннісні орієнтації тощо.

Проведена нами аналітична робота існуючих наукових позицій щодо досліджуваного психолого-педагогічного явища, засвідчує, що найчастіше дослідники пов'язують розвиток позитивної мотивації до навчання з виокремленням низки специфічних для цієї діяльності чинників. А саме: інноваційне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти; інтерактивність освітнього процесу; власні потреби здобувача; педагогічна майстерність учителя; специфіка навчального предмету, що викладається.

Отож, враховуючи вищезазначене, правомірно припустити, що розвиток позитивної мотивації до навчання є фактором успішності здобувача освіти і, водночас, складає «проблемне поле» професійної діяльності вчителя.

Послугуючись аналізом проведених досліджень Державною службою якості освіти України щодо освітніх втрат у період війни, значно зросли показники зниження мотивації учнівства до навчання (61% – у містах та 64% – у селах) [1]. Серед основних чинників зниження мотивації учіння виступають: нестабільний психоемоційний стан учнів, обмежений доступ до соціальних контактів, втрату звичної рутини, відсутність умов для навчання тощо. З огляду на це, посилюється роль компенсаторних заходів спрямованих на подолання освітніх втрат. Відтак, контекстність зазначеного полягає у пошуку нових ресурсів розвитку позитивної мотивації до навчання в умовах сьогодення, які забезпечують успішність суб'єкта.

Принагідно зауважимо, що фокус нашої дослідницької уваги зосереджений на загальній середній освіті, де освітні втрати ми пов'язуємо з когнітивними навичками учнів, низькі показники яких значно впливають на освітню траєкторію в довгочасній перспективі.

Так, сучасні науковці (О. Топузов, М. Головка, О. Локшина) серед компенсаційних механізмів подолання освітніх втрат виокремлюють:

- адаптивне гнучке планування освітнього процесу, коригування змісту та технологій навчання, що передбачає максимальне врахування освітніх потреб учнів;
- застосування диференційованого навчання, створення різнорівневих груп учнів в класі;
- забезпечення психологічно-емоційної підтримки здобувачів освіти шляхом впровадження в освітній процес технологій з соціально-емоційного розвитку і навчання в умовах кризових ситуацій;
- розроблення методології та інструментарію активізації пізнавальної діяльності та навчальної мотивації в нестабільному середовищі [2, с. 9].

Зазначимо, що окреслені механізми подолання освітніх втрат недостатньо повно представлено через їх комплексність і складність. Ця проблематика потребує подальшого вивчення її специфіки та виокремлення детермінуючих чинників.

Отже, вищезазначене дозволяє стверджувати, що розвиток позитивної мотивації до навчання лежить у площині ефективної організації освітнього простору закладу освіти, професійної компетентності вчителя в умовах пошуку, методичної та матеріально-технічної підтримки, інтенсифікації освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022-2023 навчальному році. (2023).* Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>
2. Топузов О., Головка М., Локшина О. (2023). *Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. Український педагогічний журнал. №1. С. 5-13.*
3. Яременко Л. (2014). Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема. *Вища освіта України. №3. С. 69-74.*

ОБРАЗИ-СИМВОЛИ У ЯПОНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

Злата ПАВЛІЧЕНКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Ірина Батюк, старша викладачка катедри
сходознавства ім. проф. Ярослава Дашкевича*

Японська народна музика, або мінйō (яп. «民謡», досл. «народна пісня»), — це загальний термін, що використовують на позначення всіх співаних пісень, що передавалися усним шляхом. Пісні зображали природу, повсякденне життя людей, їх побут, обряди та взаємовідносини. Також це могли бути дитячі пісні чи колискові.

Характерною рисою усіх пісень є широке використання різноманітних художніх засобів та символів як національних, так і тих, які відігравали важливу роль у тогочасному суспільстві. У цій роботі зосередимо свою увагу на останніх.

Найвідомішою фольклорною піснею вважається «さくらさくら» («сакура-сакура» або «квіт сакури»). У ній зображено весну — сезон, коли японська вишня починає цвісти. Значення цієї рослини дещо суперечливе: з одного боку вона символізує життя, красу та делікатність, а з іншого — швидкоплинність часу та смерть. Оскільки квітка росте недовго її часто порівнюють із життям самурая, який у будь-який момент може його втратити.

Інший відомий символ, який набув широкого використання — журавель. У японській культурі він відображає довголіття, достаток, гарне майбутнє й удачу. Зазвичай, у текстах пісень разом із цим птахом також могли згадувати черепаху чи сосну, що мають подібне значення. Крім того, образ журавля могли вживати й як приклад молодим дівчатам через моногамність птаха.

До інших значущих символів належить місяць. У той час, коли вуличних ліхтарів не було, місяць, що сяяв на нічному небі, був єдиним джерелом світла, що відбилося на частому використанні цього образу в мистецтві. Він

символізує елегантність та меланхолію, як у пісні «鹿児島小原良節». А самі фази місяця вживають для зображення непостійності життя.

У деяких піснях можна також помітити використання образу мосту. Він уособлював собою подорож до потойбічного світу, очищення від мирських тягарів, що супроводжують людину за її життя. Під час цієї подорожі людина переживає символічне відчуття чистоти, внутрішнього спокою та єдності з природою.

Досить цікавим є застосування такого образу, як клен. Кленове листя символічно характеризує зміну почуттів людини, зокрема чоловіка. Надсилення кленової гілки людині говорить про втрату прихильності до неї та зростаючу байдужість.

Багато текстів мінйō пронизані відчуттям туги, печалі та смутку, хоча наявні також пісні на інші теми. Присутні історії повчального змісту, а інколи й дотепні гуморески. Проте символізм у них допомагає створити поле для багатогранної інтерпретації твору та пов'язати різні явища за допомогою асоціацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. W H. D. Traditional Folk Song in Modern Japan: Sources, Sentiment and Society. BRILL, 2008. 336 p.
2. Baird Merrily. Symbols of Japan. New York : Rizzoli International Publications Inc., 2001. 352 p.
3. https://archive.org/details/lp_ri-ben-min-yao-quan-ji-nihon-minyo-zen_various

ФРАЗЕМИ З КОМПОНЕНТОМ-КОЛЬОРОНАЗВОЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ «СЛОВНИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» (КИЇВ, 2003))

Соломія ПАГУТА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Ірина Сус, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Фразеологія є невід'ємною складовою мови. Фраземи відображають бачення світу наших предків та їхнє ставлення до навколишніх реалій. Формування фразеології української мови тривало декілька століть [2, с. 7].

За визначенням В. Д. Ужченка *фразеологізм* – надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (з допуском варіантності) відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію [1, с. 22]. Мовознавці розглядають питання української фразеології в літературній мові, діалектах, художньому мовленні та ін.

Мета нашого дослідження – виконати ідеографічний опис фразем із компонентом-кольороназвою на матеріалі «Словника фразеологізмів української мови» В. М. Білоноженко [2]. Ідеографічний розгляд фразем проводимо за класифікацією В. Д. Ужченка [2, с. 43-46]. Об'єктом нашого дослідження є ФТГ «Людина».

У словнику зафіксовано близько 70 фразем із компонентом-кольороназвою, більшість із них належить до фразеотематичної групи (ФТГ) «Людина». У цій ФТГ виокремлюємо такі фразеосемантичні поля (ФСП): «Фізичний стан» (*світ [білий] закрівся* 'хто-небудь помер' (с. 633)); «Психічний стан» (*занудіти [білим] світом* 'перебувати в стані апатії' (с. 442)); «Розум» (*жовтороте пташеня* 'молода, недосвідчена людина' (с. 583)); «Емоції, почуття, стан» (*[аж] у роті чорно* 'хто-небудь дуже злий, лютий' (с. 766)); «Характер, поведінка» (*сіня панчоха* 'незаміжня жінка,

позбавлена жіночності, чарівності' (с. 484)); «Стосунки між людьми» (*нагна́ти чо́рну хма́ру* 'псувати настрій кому-небудь' (с. 418)) та ін.

У ФТГ «Людина» виявляємо такі найбільші ФСП: «Фізичний стан»: як [*чо́рний*] *віл [у я́мі]* 'дуже важко, надмірно' (с. 110), *в оча́х жо́втіє* (*жовкне, темніє і т. ін.*) 'кому-небудь погано від фізичного болю, втоми, хвилювання і т. ін.' (с. 237), *в оча́х замигті́ли (замиготі́ли) [бі́лі (весе́лі, грайли́ві і т. ін.)]* *метéлики* 'хтось тимчасово втратив здатність звичайного зорового сприйняття через слабкість, сп'яніння, втому тощо' (с. 386), *покида́ти/ поки́нути бі́лий (це́й) сві́т* 'помирати' (с. 534) та ін.;

ФСП «Психічний стан»: як (*мов, ненáче і т. ін.*) з [*бі́лої*] *га́рячки* 'не зовсім осмислено, не обдумано, згарячу' (с. 147), [*і*] *на сві́т [бі́лий (бо́жій)]* *не диві́вся б* 'життя не мило, не хочеться жити від туги, горя і т. ін' (с. 196), *ну́діти / зану́діти [бі́лим] сві́том* 'перебувати в стані апатії, знемагати від бездіяльності' (с. 442) та ін.;

ФСП «Емоції, почуття, стан»: як (*мов, на́че і т. ін.*) [*чо́рний*] *віл на но́гу наступі́в* 'дуже засмучений, невеселий' (с. 110), як (*мов, ні́би і т. ін.*) [*чо́рна*] *хма́ра (ту́ча)* 'дуже сумний, похмурий, невеселий, невдоволений' (с. 746), [*аж*] *у ро́ті чо́рно* 'хто-небудь дуже злий, лютий' (с. 766) та ін.;

ФСП «Стосунки між людьми»: *да́ти зе́лену ву́лицю* 'створювати умови для швидкого просування кого-небудь по роботі, службі' (с. 178), [*чо́рна*] *кі́шка пробі́гла* 'хто-небудь посварився з кимсь, між ким-небудь виникла незгода, склалися напружені стосунки' (с. 298), *пусті́ти/пуска́ти черво́ного пі́вня* 'підпалити що-небудь, вікликати пожежу з метою розплати, помсти' (с. 587) та ін.

У ФТГ «Людина» уживаються колореми: білий, чорний, зелений, синій, червоний та жовтий. Найбільш поширені колореми білий та чорний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; уклад.: В.М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003, 788 с.

2. Фразеологія сучасної української мови : посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко; М-во освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ: Альма-матер, 2005. 399 с.

ПОХІДНІ ЗНАЧЕННЯ НАЗВ ПТАХІВ НА ОСНОВІ МЕТАФОРИЧНИХ ПЕРЕНОСІВ

Вероніка ПЕТРИЛЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Тетяна Висоцька**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

У лексикології появу похідних значень слова пояснюють як позамовними, так і внутрішньомовними факторами, проте всі неосновні значення формуються навколо основного – номінативного, адже «всі значення в багатозначному слові перебувають у певних зв'язках і являють собою мікросистему з чіткою організацією складових» [2, с. 27]. Прикметно, що похідне значення як переносне за походженням може виникати за схожістю ознак чи функцій явища. Такі перенесення, ґрунтовані на асоціативних зв'язках, притаманні метафорі, що часто фігурує у щоденному мовленні, у художніх творах. Реалізація метафори відбувається у використанні слів чи виразів у невластивому для них значенні, а також на проведенні певних аналогій і подібності між явищами та предметами. У науковому дослідженні А. П. Гаврилюк натрапляємо на думку про те, що «метафора виникає на основі перенесення властивостей, тому її можна назвати скороченим порівнянням» [1, с. 29].

Приклади метафоричних переносів за зовнішньою схожістю фіксуємо серед іменників, що є назвами птахів. Чимало прикладів багатозначних слів із номінацією птахів подає «Словник української мови: в 11 т.» (далі – СУМ). Здебільшого за структурою такі лексеми мають 2 лексико-семантичні варіанти і є прикладом ланцюжкової полісемії, де похідне значення утворене на основі подібності.

Здебільшого така транспозиція наявна у наступній моделі “**Назва птаха** → **назва особи**”:

а) **назви осіб за особливістю якостей характеру.** До прикладу, метафоричний перенос на основі спільних рис у слові *папуга*, що називає 1) **лісового тропічного птаха, що має яскраве й різнокольорове пір'я та може наслідувати людське мовлення:** *За золотими ґратами млів папуга, зелено-червоний, ошатний (О. Ільченко) [СУМ, XI, 59];* та 2) **людину, що не має власної думки, повторює слова когось іншого:** *– Громадяни! Ось перед вами [Карташов] вчений папуга..! (О. Довженко) [СУМ, XI, 59].*

б) **назви осіб, що виділяються своєю балакучістю.** До прикладу, лексема *сорока* слугує для найменування 1) **лісового птаха, що має чорно-біле пір'я та скрегоче:** *Десь заскреготала на дереві сорока (М. Томчаний) [СУМ, IX, 463];* та 2) **дуже балакучої людини:** *– То тільки ви, сороки, як збіжнетеся, то зараз не про діло, а про сні торочите, – зауважив Оксен (Г. Тютюнник) [СУМ, IX, 463].*

в) **назви осіб, що вирізняються своєю силою та дужістю.** Пряме значення лексеми «орел» - **великий хижий птах, що живе в горах чи степах:** *Високо в небі кружляли степові орли (В. Кучер) [СУМ, V, 743];* а похідне - **сильна та мужня людина:** *– Гляньте на цих орлів, – сказав задумано.. Журба, – що не хлопець, то сила, розум, талант... (С. Васильченко) [СУМ, V, 743].*

г) **назви осіб, що є співочими та балакучими.** Метафорично вживають слово *соловей*, адже ним характеризують 1) **маленького перелітного птаха, що має чудовий спів:** *Я хочу співать, як в саду соловей... (М. Рильський) [СУМ, IX, 444];* 2) **людину, яка має мелодійний і високий голос;** та 3) **балакуна та людину, що багато базікає.**

У переносному значенні функціонує слово *ластівка*, яке використовують як **ласкаве звертання до дівчини чи жінки:** *– Е, дочко, – каже старий, – любих гостей до хати просять, а ти тут в'єшся. Йди, моя ластівко! (М. Вовчок) [СУМ, IV, 452].* Загалом в українській символіці ластівка - провісниця весни, добрий знак для господаря.

Отже, можемо дійти висновку, що метафоризовані похідні значення від назв птахів є джерелом поповнення словникового складу мови. Перенесення

найменування в аналізованій групі відбувається на подібності різних ознак – зовнішності, схожості функцій явищ та ін. Це свідчить про те, що мова є живою та слугує базою для творчого мислення людей, які внаслідок власних спостережень і виділення певних асоціацій надають словам усе нових значень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гаврилюк А. П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні / А. П. Гаврилюк // Вісник НТУУ «КПІ». Серія: Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 2. – С. 29–33.
2. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура слова. Харків: Вища школа. 1977. – С. 18-27.
3. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; [за ред. І. К. Білодіда]. Київ, Наук. думка, 1970 – 1980, Т. I–XI.

ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ

Андрій ПОГОРІЛОВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — Анастасія Баукова, канд. іст. наук, доцентка

катедри археології та історії стародавніх цивілізацій

Історія первісного суспільства – одна з найскладніших тем науки, адже відсутність письмових джерел потребує використання міждисциплінарних методів: археології, біології, історії, соціології, географії, геології. Основне завдання – вивчення аспектів життя первісної людини через аналіз матеріальної культури, що дозволяє інтерпретувати її буття та елементи духовної культури. Поєднання різних наукових методів сприяє створенню свідчень без прямих писемних джерел.

В сучасності, дослідження українських вчених зосереджуються на особливостях зв'язку давньої людини з природним середовищем. Наприклад, Наталія Герасименко досліджує вплив природнокліматичних умов на життя первісних людей. Її праці, включаючи дисертацію про зональні ландшафти четвертинного періоду, підтверджують важливу роль ландшафту на формування палеоекономіки давнього населення України.

Олена Сминтина у своїх дослідженнях демонструє, що суспільство мисливців і збирачів тісно взаємодіяло зі своїм природним середовищем. Вона виокремлює чотири ключові періоди – від найсильнішого похолодання до кліматичного оптимуму голоцену, кожен з яких характеризується унікальними палеогеографічними умовами та особливими системами життєдіяльності мисливців і збирачів. Саме ця специфіка формувала умови життя первісної людини на території України.

Зокрема слід виділити археолога Олександра Ситника і Леоніда Залізняка, які стали «батьками» української історії первісного суспільства. Олександр Ситник керівник численних археологічних експедицій. Саме

завдяки йому українська первісна археологія має масу археологічного матеріалу, яка дає можливість дослідженню іншим наукам.

Леонід Залізняк, у свою чергу, виділяє велику увагу природним катастрофам на території Європи та України, пов'язані з таненням останнього льодовика, що сприяло активній міграції на північ Східної Європи. Науковець, зауважує, що подібні природні явища мали дуже великий вплив на життя і адаптацію первісних людей.

Висновок

Таким чином, історія первісного суспільства є складною для вивчення через відсутність письмових джерел, що вимагає міждисциплінарного підходу. Українські вчені активно досліджують цю сферу з XIX століття, залучаючи археологію, соціологію, біологію та інші науки для відтворення життя давньої людини. Сучасні дослідники, такі як Наталія Герасименко та Олена Сминтина, вивчають вплив природно-кліматичних умов на побут і палеоекономіку давніх людей, підкреслюючи важливу роль природного середовища. Внесок археологів, зокрема Олександра Ситника та Леоніда Залізняка, є надзвичайно цінним у збереженні та аналізі археологічного матеріалу, який забезпечує наукове підґрунтя для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Герасименко Н. П. Розвиток зональних ландшафтів четвертинного періоду на території України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра географ. наук : спец. 11.00.04 "Геоморфологія та палеогеографія". – К., 2004. 39 с.
2. Степанчук В. М. Льодовики, мамонти та первісні люди: Україна мільйон років тому. К.: Наш час, 2007 . – 192с.: іл. + 4 арк. іл. (Серія "Невідома Україна").
3. Білик В. А. Основні напрями сучасних досліджень з історії первісного суспільства в Україні / Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; редкол.: С. В. Гаврилюк [та ін.]. - Луцьк, 2011. № 10 : Історичні науки. С. 93-98.

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЦИФРОВІЗАЦІЮ ТА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Поліна ПОЛЯКОВА

Національний університет «Острозька академія»

*Науковий керівник – Роман Мартинюк, канд. пол. наук, доцент катедри
національної безпеки та політології*

У теперішній час онлайн-платформи стали значно впливати на розвиток держав, оскільки цифровізації зазнала діяльність значної частини державних установ. Це зумовило появу різних видів цифрових послуг, які стали розвиватися дуже стрімко. Проте держава не завжди може контролювати діяльність месенджерів та соціальних мереж на своїй території.

Саме тому сучасні держави почали розробляти законодавство, покликане регулювати та, певною мірою, контролювати діяльність месенджерів. У Європейському Союзі такими документами стали Digital Service Act [1] та General Data Protection Regulation [2], які були ухвалені декілька років тому та спричинили в західному суспільстві хвилю обговорень. Дехто з політиків вважав ці акти обмеженням свободи слова, наміром створити можливості для контролю та відслідковування політичних опонентів й інакшомисців тощо. Попри це, згадані акти донині продовжують застосовувати на території Європейського Союзу.

Європейське законодавство врегульовує велику кількість питань, що стосуються діяльності онлайн-платформ, розвитку цифрових послуг у країнах Європейського Союзу та захисту конфіденційної інформації й особистої інформації користувачів Інтернету. Ці питання є актуальними для України зараз, оскільки в умовах війни існують онлайн-платформи, які продають особисту інформацію українських користувачів для спецслужб країни-агресора, дозволяють у своїх межах пропагувати насильство, продавати та поширювати незаконні матеріали, зброю, наркотики та можуть бути використані в інших незаконних цілях. Найяскравіший приклад цьому –

платформа «Телеграм», щодо якої українська влада вже провела низку заходів. Зокрема, у березні 2024 р. у Верховній Раді України було зареєстровано Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація», який має регулювати діяльність всіх онлайн-платформ на території України. Зараз він перебуває на слуханнях у Верховній Раді України. Хоча впевненості в ефективності цього законопроекту немає, можемо з впевненістю сказати, що розроблення його окремих положень опиралося саме на Digital Service Act. Про це ж говорили і самі творці законопроекту.

Враховуючи досвід Європейського Союзу в законодавчому регулюванні діяльності месенджерів, можемо вирізнити серед його потенційних проблем наступні:

- вплив на економічну складову кожної країни (оскільки цифрові послуги та онлайн-платформи стали приносити прибуток для держави, їх перерва для масової реєстрації та переходу на нові умови може спричинити збитки);
- неготовність громадян до обмежень у користуванні онлайн-платформами;
- можлива монополізація окремих сфер цифрових послуг.

Не можна сказати, що неготовність громадян до відповідних обмежень – це та проблема, з якою може зіткнутися Україна у спробах створити аналог Digital Service Act, оскільки в умовах війни обмеження в діяльності онлайн-платформ дійсно є необхідними і будуть сприйняті як належне. Проте монополізація та економічні збитки можуть бути можливими, якщо ввести подібний акт в дію без попередньої підготовки.

Не варто забувати, що Україна прагне стати членом Європейського Союзу. Після вступу нашої держави до Європейського Союзу проблемою може стати невідповідність відповідного вітчизняного законодавства європейському законодавству. Це створить додаткові проблеми, пов'язані, зокрема, з внесенням необхідних змін до українського законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Regulation - 2022/2065 - EN - DSA - EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law.* URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ:L:2022:277:TOC&uri=uriserv:OJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG.
2. Regulation - 2022/2065 - EN - DSA - EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language.* URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ:L:2022:277:TOC&uri=uriserv:OJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО МІЖ ШКОЛОЮ ТА БАТЬКАМИ У «НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ»

Вероніка РАДЧЕНКО

Чернігівський національний університет імені Т. Г. Шевченка

*Науковий керівник – **Олена Тютюнник**, канд. філософ. наук,*

доцентка катедри педагогіки та методики викладання іноземних мов

Співпраця між школою та батьками є ключовим аспектом успішного навчального процесу, що має значний вплив на розвиток учнів. У рамках концепції НУШ, яка спрямована на модернізацію освітньої системи, формування партнерських відносин між усіма учасниками освітнього процесу стає не лише бажаним, а й необхідним. Синергія зусиль вчителів і батьків створює умови для формування освітнього середовища, що відповідає сучасним вимогам і сприяє всебічному розвитку дітей.

Згідно з концепцією НУШ, що ухвалена рішенням колегії МОН від 27.10.2016 року, освітні заклади повинні функціонувати на основі принципів «педагогіки партнерства» [1]. Основою педагогіки партнерства є взаємодія та спільна відповідальність всіх сторін, залучених до освітнього процесу, зокрема вчителів, учнів та батьків. Це передбачає створення умов для відкритого діалогу, де кожен має змогу висловлювати свої думки, потреби та очікування.

Зокрема, Цуркан Т. Г та Руміга Т. О. виділяють такі напрями діяльності освітнього закладу, які успішно вирішуються в партнерстві з батьками: питання інтеграції учнів у соціокультурне середовище міста чи села; індивідуалізація освітніх шляхів та підтримка обдарованих дітей; реабілітація та соціальна інтеграція дітей; сприяння процесам суспільної самоорганізації та самоврядування; дослідження та аналіз мікросоціуму і соціальної ситуації [2, с. 154].

Основні форми співпраці між школою та батьками в контексті НУШ включають різноманітні методи, які активно залучають батьків до навчального процесу. Серед них батьківські збори, що забезпечують платформу для

обговорення прогресу учнів і встановлення довірливих стосунків. Школи також організовують відкриті уроки та майстер-класи, що дозволяє батькам безпосередньо спостерігати за навчанням дітей. Важливими складовими є семінари та тренінги для підвищення обізнаності батьків про сучасні освітні підходи. Використання електронних платформ для комунікації сприяє регулярному обміну інформацією, підвищуючи залученість батьків. Також важливо залучати батьків до волонтерських програм і шкільних заходів, що формує спільну відповідальність за навчання і виховання дітей.

Співпраця між школою та батьками, хоча й є важливою для успішного навчального процесу, однак стикається з численними викликами. Однією з основних проблем є недостатня комунікація між вчителями та батьками. Батьки часто мають обмежену можливість отримання інформації про навчальний процес і результати своїх дітей, що ускладнює їхнє залучення. Ще однією проблемою є культурні та психологічні бар'єри, які можуть виникати між різними групами батьків і педагогами. Крім того, шкільна адміністрація може стикатися з труднощами у створенні середовища, що заохочує активну участь батьків, а також з браком ресурсів для проведення заходів, спрямованих на створення ефективного партнерства.

Отже, партнерство між школою та батьками є ключовим фактором, який впливає на успішність навчального процесу і всебічний розвиток учнів. Активна участь батьків у освітньому середовищі сприяє не лише покращенню академічних досягнень дітей, а й формуванню довірливих відносин між усіма учасниками освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Міністерство освіти і науки. Концепція. Нова українська школа. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.10.2024)
2. Цуркан Т. Г., Руміга Т. О. Соціальне партнерство школи та сім'ї в умовах нової української школи. *Теорія і методика професійної освіти* 16. 2019. С.153-156.

«СЛОВО-МИСЛЬ» У ХУДОЖНІЙ КОНЦЕПТОСФЕРІ РОМАНА ІВАНІЧУКА

Марина РИБАК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Гірняк, канд. філол. наук, доцентка
катедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Історична проза Романа Іваничука, насичена філософськими підтекстами, стала об'єктом наукового зацікавлення таких літературознавців, як С. Андрусів, Я. Гарасим, І. Денисюк, М. Ільницький, М. Слабошпицький, Н. Бічуя, Г. Штонь, Р. Кудлик, О. Слоньовська, Р. Федорів, А. Шевченко, В. Яворівський та ін. Сучасна рецепція особливостей художнього світосприйняття письменника є актуальною, зокрема в розрізі історіософського підходу до розуміння його наскрізної ідейно-естетичної концепції «меча і мислі».

Завданням наукової розвідки є окреслення авторської концептосфери Р.Іваничука на прикладі художньої реалізації категорії «слова-мислі» в історичних романах письменника.

У межах свого концептуалізованого історичного світу Р. Іваничук виокремлює категорії «меча і мислі» – засоби служіння рідному народові, що змінюються залежно від історико-культурних умов. Сутність цієї ідеї, як зазначав Я. Гарасим, наскрізно патріотична і розгортається «у площинах національної ідентичності» [1: 150].

«Слово-мисль» взяв собі Р.Іваничук за зброю проти національного безпам'ятства, щоби заповнити білі сторінки рідної історії. Виразне апелювання до сили слова починається з «Черленого вина» (1977), де проблема екзистенційного вибору між словом і мечем постає перед літописцем Осташком Каліграфом та гусярем Арсеном під час оборони Олеського замку. Оригінально розширюються межі концепції у пародійному стилі «Манускрипту з вулиці Руської» (1979): через образ корчмаря-літописця

Лисого Мацька автор «виражає світогляд низів, виявляє ті потенційні сили, які живуть у народі» [3: 18]. У романі «Шрами на скалі» (1982) спостерігаємо серйозне філософування довкола епізоду непокори співця Митуси князеві Данилу – одвічний конфлікт між володарем держави і митцем-володарем слова.

Іваничукове «слово-мисль» поступово набуває рис об'єднавчого ідейного компоненту між окремими творами і, як спосіб особистої заангажованості письменника, сприяє вищому задуму – встановити «мости» між поколіннями. Своєрідним підсумком у вибудовуванні концепції Слова як духовного меча можна вважати один із останніх романів Р. Іваничука «Хресна проща» (2011).

Символічним образом Хресної дороги – шляху нації до незалежності – автор поєднує одразу декілька історичних пластів: часи князювання Данила та його сина Лева, міжвоєнні роки ХХ століття і період «хрущовської відлиги». Слово як вмістилище життєвого досвіду народу забезпечує неперервність діалогу багатьох поколінь на цьому шляху. Так, носієм «слова-мислі» виступає і студент-філолог Ігор Романчук (учасник гуртка «Доморосів», а згодом відомий письменник), і отець Миколай Конрад, котрий із благословення митрополита Шептицького досліджує Страдчівський патерик, і його предок-двійник – перший ігумен Страдчівського монастиря, який рятує від розтління давні рукописи.

Роль слова у націєтворенні розкриває Митусівський сюжет: справжній митець мислю, добутою з надр народних, знешкоджує чужинецьку отруту і воскрешає віру в майбутнє. Тож у часи наступу «новітньої орди» не випадковими є реінкарнації Митуси в голосах співця Ісайї та дяка Прийми. «Стаючи нацією за допомогою слова» [2: 259], народ несе Митусину пісню крізь віки, наділяючи її тією ж святістю, що й чудотворний образ Холмської Богородиці.

У моделі художнього світу Романа Іваничука бачимо прагнення по-історіософському переплавити меч і мисль у єдине слово-меч. Не применшуючи значення збройної боротьби предків, письменник все ж

схиляється на бік мислі, адже «мечі харалужні поламаються у битвах, і з часом іржа перемінить їх у червоний пісок, а Слово назавше залишиться в пам'яті народу, мов напис, видовбаний у камені» [2: 228]. Покликане засвідчити здобутки меча, Слово промовляє до нащадків не лише зі сторінок манускриптів, а й із вуст самого народу, даруючи поживу «любомудрам» і натхнення митцям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гарасим Я. Слово про Майстра : Післямова // Іваничук Р. Присутність відсутнього. Львів: «Піраміда», 2014. С. 150–155.
2. Іваничук Р. Хресна проща : роман. Харків: Фоліо, 2012. 288с.
3. Ільницький М. Історія крізь призму духовності: візія Романа Іваничука // Слово і Час. 2019. № 5. С. 14–20.

ІДЕНТИЧНІСТЬ ПОКОЛІНЬ У РОМАНІ «ДІМ ДЛЯ ДОМА» ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ

Марія РУСАНОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Уляна Федорів, канд. філол. наук, доцентка

кatedри

теорії літератури та порівняльного літературознавства

«Дім для Дома» Вікторії Амеліної – це роман про взаємодію пам'ятей, часто контрверсійних і незручних, розповідь про те, як уживаються в просторі Львова ті, що несуть різні тягарі минулого. На думку літературознавиці Олени Романенко, ідентичність покоління є сукупністю кодів у його ставленні до минулого [2, 6], однак, якщо говорити про пострадянську дійсність, то сукупність поглядів однієї генерації часто є не спільністю, а радше мозаїкою спогадів та векторів самоідентифікації.

Ідентичність – це проблемна тема для героїв роману В. Амеліної. Родина Ціликів – нізвідки й звідусюди, адже ніхто з персонажів не може наративізувати, ким він чи вона є за національністю, за самовизначенням, за походженням. У них надто багато роздвоєння: в Тамариному свідоцтві про народження вказано національність «росіянка», а в Олі – «українка», Тамарина дочка – Маша, Олина – Маруся, проте обидві внучки Ціликів – «росіянки», і живуть вони на вулиці Галана-Лепкого у Львові, хоч ніколи не мали Дому.

Роздвоєно живе передусім полковник Іван Цілик, який репрезентує найстарше покоління, є батьком сімейства, а, отже, задає ідентифікаційні коди наступним генераціям. Він називає революцію проклятою, адже вона зруйнувала заможне життя його діда й мрію батька бути вчителем, проте назавжди вірний своїй єдиній присязі радянського військового, демонстративно говорить про своє членство в КПРС і завжди забирає газету «Комуніст» із поштової скриньки. Окрім нього в будинку, який авторка називає «тимчасовим табором для біженців» [1, 49], проживають інтелігент-художник

Ярослав Теодорович, дід Євген – український партизан та дружина партійного боса Раїса Варгіна, яка вважає, що ніякої української мови немає. У постатях цих літніх людей В. Амеліна окреслює разуючі конфлікти пам'ятей, які кожна з родин передасть у спадок своїм нащадкам.

Особливо увиразнено цю протилежність у фемінних образах бабусь Марусі – Великої Ба (Лілі) та пані Віри. Велика Ба наче не має національності, адже та «остаточно зникла десь в потязі Москва – Львів, яким її мати Ніна тікала востаннє, від чужого погрому» [1, 80]. Пудель-оповідач Дом намагається з'ясувати: «Усі довкола, навіть домашні, вважають Ба росіянкою, але я ніколи не чув, щоб вона розповідала внучці якісь народні казки, співала російських пісень — не радянських, а саме російських. Чи радянські й російські одне й те саме? Одне заступило інше...» [1, 80]. Життя дружини радянського військового було сповнене переїздів, неіснування Дому та відчуття чужості. Навіть на питання внучки про власні рецепти Ліля Цілик не може відповісти: вона розуміє, що не має нічого власного. Згадані рецепти, яких навчили інші, – голубці, долма, плов, бешбармак – постають у її пам'яті без пієтету, як суміш смаків усіх республік СРСР, як чуже, що стало для неї «нашим» (радянським). Натомість Віра народилася у Львові, тут прожила все життя, зберігши свою релігійну ідентичність, духовний зв'язок із Собором Святого Юра, зошит із рецептами. Вона не мандрувала, на відміну від Великої Ба, але її життя змінювалося з тим, у чиї руки переходив Львів. Від бабусі Віри Маруся дізналася, що є інший спосіб пам'ятати: не шляхами переселень, а збереженням своєї сутності, хай поверхово та з недоліками.

Пам'яттеві контраверсії Ціликів мігрують в ідентичність доньок, які відрізняються не лише національністю в паспорті. Оля постійно сумнівається в тому, чи має вона право викладати історію в школі, бо тієї історії, яку вона вивчала й знала вже немає. Як донька радянського військового вона не могла мати власної пам'яті, власної думки про те чи інше, бо це було цілком ідеологізованим і нав'язаним, однак для Ціликів – глобальним та істинним, навіть попри суперечність зі спогадами про Іванового батька та дідуся. Дослідниця О. Романенко наголошує, що, не маючи власної історії, Ольга

вигадує історії, надаючи їх речам з антикварної крамнички [3, 6]. Так героїня наче сублімує потребу пам'яти та Я-нарративу. Натомість її старша сестра-росіянка Тамара (виразна вказівка на міф про старшого брата – російський народ) не відчуває потреби в ідентифікації. Як і Ба, Тамара вважає себе чужою, навіть у часопросторі, відчуваючи всю невлаштованість свого життя. Вона ностальгує за ГДР і Шверином точно так само, як її донька Маша. Водночас Оліні ненадійні історії та спілкування з бабусею Вірою втілюються у львівську ідентичність Марусі. Дівчинка сліпа та сприймає простір міста лише зі слів інших, але дуже любить його.

Підсумуємо, що В. Амеліна в романі «Дім для Дома» глибоко осмислює ідентичність своїх героїв крізь призму минулих генерацій та радянської історії. Розглянувши різні версії пам'ятання та самоідентифікації на прикладі старшого покоління, а також Тамари й Ольги, Маші й Марусі, відзначаємо, що ідентичність має передусім поколіннєвий аспект: сімейні нарративи, кореляція з глобальним минулим, традиції, присутність або відсутність Дому. Утім кожен герой твору самостійно вирішує, як ставитися до кодів генераційного минулого та що вважати своїм «сьогодні» і «завтра».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Амеліна В. Дім для Дома. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 384 с.
2. Романенко О. Концептуальні координати нового літературного покоління: досвід сучасної української літератури. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2018. Вип. 67 (1). С. 3–12.
3. Романенко О. Координати дому: символічні простори роману Вікторії Амеліної «Дім для Дома». *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2018. №3. С. 1–16.

ОБРАЗ КОТА У КОЛИСКОВИХ ПІСНЯХ

Василіса САВІН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — Ірина Довгалюк, доктор мистецтвознавства,

професорка катедри української фольклористики

імени академіка Філарета Колесси

Колискова пісня — це перша музика, яку чує новонароджений з уст матері. Через колискову найрідніші дитини дбають про її сон, знайомлять з навколишнім світом, допомагають досягнути найважливіші правила поведінки. Ці пісні є своєрідною енциклопедією того, що було важливо для виховання маленького українця чи україночки.

Колискові багаті на анімалістичні та міфічні образи. Героями пісень часто виступають голуби (гулі), зозуля, собака, теличка, а також Сон, Дрімота, Бабай, Доля. Втім, чи не налюбленишим персонажем колискових є кіт. Це не випадково, позаяк ще з дохристиянських часів він вважався оберегом від нечистої сили, покровителем дитячого сну, символом тепла та домашнього затишку [4, с. 5]. Тому вивчення образу кота в українських колискових має актуальне значення для розуміння менталітету та специфіки мислення українців.

В колискових співають про те, що хвилює близьких дитини, моделюючи ситуації на улюблену тварину. Зокрема, кіт вважався охоронцем здоров'я дітей. Коли дитина хворіла, її купали разом з котом, щоб хвороба перейшла на тварину. Так і при заколисуванні примовляли слова, щоб хвороби і біди переходили на кота: «*Нехай коту усе лихо, // Ти, Іване, спи тихо...*» або «*Люлі, люлі, // Котикові дулі, // А Манюці калачі...*» [1].

На прикладі котика дитину знайомлять з навколишнім світом, небезпеками в ньому та наслідкам, які можуть бути в разі непослуху: «*Котику сіренький, // Не лізь на колодку, // Розіб'єш головку...*» [1]. В колискових мати через кота дає настанови дитині, розповідає про домашній побут і

господарство: *«Ой ти, коте сірий, // Та вимети сіни; // А ти, кішко, не ворчи, // Піди сміття одимчи»* [1].

Колискові також мали велику виховну функцію. Зокрема, дітей, на прикладі поведінки котика, вчать моральних цінностей, чесності, адже за негідні вчинки карають. Наприклад, кота б'ють за крадіжку: *«...Стала Таня кицю бити, // Не вчись, кицю, красти, // А вчися робити...»* [1].

У колискових піснях часто згадується окрас котика: «біленький», «сіренький», «рябенький», «чорний». Білий колір має символічне значення чогось священного, чистого та пов'язаного з Богом; сірий — «недобілий», «напівчорний-напівбілий», він також має в собі магічне значення, яке проявляється меншою мірою, ніж чорний або білий колір; рябий переживається архаїчною свідомістю як знак обраності, священності. Рідше зустрічається рудий та чорний кіт. З ними чорний поділяє символіку особливої відзначеності та сакральної сили. Чорний колір згущується в замовляннях від нечисті, уроків, наслання. Рудий (рижий) раніше використовувався на позначення червоного кольору (колір тілесності, теплоти, краси), але зараз використовується для позначення масті тварин. Очевидно, через забарвлення шерсті кота, батьки намагалися залучити прихильність магічної сили до щасливої долі дитини [5].

Найчастіше у колискових співається про одного кота, але зустрічаються пісні, де йдеться про двох. Число «один» має в собі значення «найдієвішого, потужного, магічного», тоді ж як «два» означає парність, примноження та підсилення [5], тобто обидва числа мали в собі мету заколисати дитину з більшою ефективністю. Проте в колисковій *«Ой ти, коте сірий...»* героями колискової є три котики, які виконують різну роботу: *«Ой, ти, коте сірий, // Вимети нам сіни... // Ой, ти, коте чорний, // Сідай в срібний човен, // Лови рибки повен... // А ти, коте рудьку, // Та витопи грубку...»* [2, с. 6]. Число три виражає «збільшення, посилення, магічність та священність», у давніх віруваннях пов'язаний з тричленністю світу [5].

Маленька дитина лише починає розуміти окремі слова і реалії дійсності, відтак у колискових використовується тільки найпростіша загальноповсюдженна лексика, у ній немає складних поетичних прийомів та тропів [3, с. 572].

Отже, кіт в колискових піснях виконував роль провідника дитини у дорослий світ: заколисував та забавляв, знайомив з різними аспектами дорослого життя, щоденною працею українців, виконував виховну функцію, оберігав дитину та її спокій, перебирав на себе хвороби та все лихе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини - тексти та аудіо. URL: <https://folklore.kh.ua> (дата звернення: 28.10.2024)
2. Кицин дім. Київ : АВІАЗ, 2005. 32 с.
3. Лановик М., Лановик З. Українська народна словесність: Посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів : Літопис, 2000. 615 с.
4. Смоляк О. Український дитячий музичний фольклор. Підручник-хрестоматія для викладачів і учнів. Тернопіль : ЛІЛЕЯ, 1998. 80 с.
5. Українські замовляння / ред. М. Новикова ; упоряд. М. Москаленко. Київ : «Дніпро», 1993. С. 309. URL: <https://proridne.org/Український%20фольклор%20Книги/Михайло%20Москаленко%20☀%20Українські%20замовляння/> (дата звернення: 28.10.2024)

АКАДЕМІЧНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПОГЛЯДИ НА ПРИСЛІВНИК

Марія-Єлизавета САВРУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Ірина Кузьма, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови ім. проф. Івана Ковалика*

Питання розмежування слів на лексико-граматичні класи досі є дискусійним серед впливових лінгвістів. Прислівник – та одиниця мови, яку визнають не всі граматичні школи, адже за своєю природою він унікальний у межах словотвору та граматики як на історичному, так і на сучасному зрізах. Прикладом цього слугує зміна морфемного складу, багато прислівників утворилися шляхом адвербіалізації. Зауважмо: *дівчата займаються бігом; хлопець бігом приніс речі*. У другому прикладі відбувся історично перехід форми орудного відмінка (застигла відмінкова форма) іменника в прислівник. Відповідно до сучасної системи словотвору це трактують як суфіксальний спосіб творення: у другому випадку прислівник із суфіксом -ом. Отже, морфемна структура слова змінилася, закінчення стало суфіксом. **По-нашому** – прислівник, утворений від займенника префіксально-суфіксальним способом (по-, -ому) згідно зі сучасним поглядом. Історично відбувся перехід займенника в прислівник. Розгляньмо ті погляди на прислівник як частину мови, що сьогодні є запропоновані в українському мовознавстві.

Першими, хто розглядав прислівник як самостійну частину мови, були античні граматисти (II-I ст. до н. е.). В українському мовознавстві О. Павловський, І. Могильницький та О. Левицький почали виокремлювати прислівник, але тоді на позначення цього терміна вживали до середини XIX ст. слова *наречие, прислівок, прилог, приглаголля, наріччя, присловце, прислово, причасівник*. О. Партицький вперше використав назву *прислівник* у 1873 р.

І. Вихованець запропонував чотирикласову систему, де чільне місце посідають іменник, дієслово, прикметник та прислівник. При цьому прислівник постає найпериферійнішою частиною мови з відсутніми

морфологічними категоріями та лексичним значенням. Крім цього, прислівник винятковий тим, що відображає ознаку ознаки. Цієї думки притримується також В. Горпинич. Мовознавець вважає, що прислівник є самостійною частиною мови, проте виявляє особливості (відсутність словозміни, синтаксична функція, позиція в реченні: придієслівна, приіменникова, приприкметникова, приприслівникова). Також дослідник акцентує на суфіксації прислівника, якому притаманні суфікси -о (весел-о), -и (мовчк-и), -е (блискуч-е), -ичі, -ічі (тр-ич-і, дв-іч-і), -ом (раз-ом), -ці (наодин-ці), -ох (усім-ох), -а (злів-а) [1, С. 229]. Проте легко можна сплутати прислівник з іменником, прикладом цього слугують речення: *«Хлопці сьогодні пішли додому не селом, не полем і не берегом, а лісом; Ми йшли лісом»* [1, С. 229]. Аби не сплутати такі омонімні одиниці, потрібно з'ясувати чи можна підставити означення в поданий контекст, якщо ні, то слово будемо розглядати як прислівник.

О. Потебня розглядає прислівник як повнозначно-службову частину мови, пояснюючи це відсутністю словозмінної парадигми (неузгоджувана ознака ознаки). Згідно з цим твердженням, прислівник як лексико-граматичний клас має проміжний характер. Звернімо увагу на такі конструкції: *дуже добре, надто тихо, надзвичайно гарно, трохи далеко*. Два прислівники стоять поруч, один з яких має оцінне значення іншого, уточнює його, при цьому в них немає граматичного зв'язку, вони не узгоджуються. Незважаючи на ці фактори, у нас не виникає труднощів зрозуміти логіку викладу. Явище узгоджуваної ознаки ознаки можна зауважити й у конструкціях прислівника та інших частин мови (іменника, прикметника, дієприкметника як форми дієслова): *дуже охайний, трішки впевненості, гарно намальований*.

Ф. Міклошич, австрійський мовознавець, звертає увагу на застиглість та незмінність згаданих одиниць, відтак зараховує їх до службових частин мови, а саме – до часток.

Деякі дослідники, зокрема, І. Вихованець вважають, що прислівник першочергово походить від прикметника, дієслова, іменника, при чому зберігається їх лексичне значення, змінюється синтаксична позиція. Таким

чином І. Вихованець та К. Городенська акцентують на відсутності власного лексичного значення в прислівника. Чи не є це твердження підставою в тлумачних словниках поруч із дефініцією слова та частиномовною його належністю (якщо це прислівник) пояснювати історичну зміну, перехід однієї частини мови в іншу?

Погляди І. Кучеренка також були новаторськими, адже лінгвіст просторові прийменники (*у, на, посеред, для, з огляду на* тощо) відносив до прислівників. Він вважав, що прийменники – це прислівники узагальненого значення. Можна звернути увагу на різницю з огляду граматики на такі прислівники та власне прислівники: *стіл стоїть посередині кімнати* (кімната є об'єктом, за яким можна орієнтуватися), *стіл стоїть посередині* (стіл стоїть відносно мовця, тож мовець є самим орієнтиром). Неможливо не згадати про роль дієприслівника. Ілля Кучеренко зазначав, що у них є особливі риси, зокрема невідмінюваність, недієвідмінюваність, відсутність граматичних значень. Це знову свідчить про їх віддієслівність, але аж ніяк не про дієслівність. Тому його ознаки поєднуються з ознаками прислівника.

Отже, прислівник як частина мови – досі актуальна тема для дослідження. Попри велику кількість думок у мовознавчому колі, традиційно вважають, що прислівник є самостійним лексико-граматичним класом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Городенська К. Морфологія в історії академічної лінгвоукраїністики: ідеї та здобутки. Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей. Монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 253-274.
2. Горпинич В. Морфологія української мови. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 336 с.
3. Фенко М., Мацюк З. Історичнозумовлений периферійний статус прислівника в системі частин мови. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки, 2017. №1. С. 95-100.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ДІАЛОГ РОМАНУ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»

Анастасія САЛЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Гірняк, канд. філол. наук, доцентка
кatedри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Питання інтертекстуальності — одна з ключових проблем сучасної теорії літератури. Дослідженням інтертекстуальності як явища присвятили свої праці Р. Барт, Ж. Женетт, Ю. Крістева, Ж. Дерріда, М. Фуко та ін. За бартівською концепцією, прочитання тексту «всуціль зіткане з цитат, посилань, відгомону» [1; 382], й така властивість відрізняє текст від твору. Ж. Женетт розглядає інтертекстуальність як «співприсутність двох чи кількох текстів» [3; 1] та один із типів транстекстуальних зв'язків. Дослідник зараховує до інтертекстуальності не лише цитати, а й плагіат («буквальне запозичення» [3; 2]) та алюзії. Водночас, попри різні підходи та погляди, більшість літературознавців проголошує інтертекстуальність рисою кожного тексту.

Прикладом тексту з потужним інтертекстуальним діалогом є роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля». Однією з ключових проблем роману можна виділити діалог трьох культур — української, російської та кримськотатарської, а отже — й літературних текстів, які репрезентують ці культури. Головна героїня, росіянка за національністю, перебуває в пошуках своєї ідентичності, і саме культура (література зокрема) стає її ключем до розуміння себе.

Серед текстів-репрезентаторів російської культури в романі звучать поезії О. Пушкіна, Ю. Друніної, Й. Бродського, сюжети Ф. Достоєвського, Л. Толстого, М. Булгакова, О. Солженіцина тощо. Прикметно, що ці автори та їхні тексти для головної героїні є болючим і нав'язливим нагадуванням про її національну приналежність: «Моє питання було: коли Крим повернеться в

Україну? Випала відповідь: *Смотри в окно и думай понемногу, во всем твоя, одна твоя вина (Йосиф Бродский)*» [2; 319]. Вони апелюють не так до конкретного тексту чи сюжету, як до російської культури загалом та її місця в житті головної героїні.

На противагу російським до фіналу роману все голосніше починають промовляти українські тексти. Загалом роман Анастасії Левкової насичений дискусіями про літературу та іменами українських письменників: Т. Шевченка, І. Франка, І. Нечуя-Левицького, В. Підмогильного, І. Багряного, В. Домонтовича, М. Йогансена, В. Винниченка, О. Забужко, Ю. Андруховича тощо. Віддаляючись від російської культури, головна героїня цитує О. Забужко («Ми всі — таборіві. Сто років триває цьому спадку...» [2; 189]) та порівнює власне життя із сюжетом «Саду Гетсиманського» («“Сад Гетсиманський”. “Крутий маршрут”. Кирзові чоботи. Бетонна підлога. Мій дідусь — мені не дідусь. Моя бабуся — мені прабабуся» [2; 353]). До того ж, у тексті А. Левкової наявні не лише уривки з поезій чи фрази з романів українських митців, а й прямі бінарні опозиції поміж українським та російським текстами: «А потім замість “Борітеся — поборете!” — “Тварь ли я дрожащая или право имею?”...» [2; 381]. Таким чином тексти ефективно комунікують між собою, а ця комунікація висвітлює відмінності між українською та російською культурами.

Дещо по-іншому в романі звучить кримськотатарський текст. Особливий акцент авторка робить на фольклор кримських татар, подаючи тексти чи сюжети пісень, легенд і казок. До кримськотатарського фольклору апелюють і назви частин роману: «Бир заманда бар экен, бир заманда ёкъ экен... (Чи було колись, чи не було...)», «Кам'яне серце (Таш юрек)». Фольклорні тексти утверджують ідентичність і самостійність кримських татар, їх історії та традицій. Водночас у романі наявні згадки про «болючі тексти» кримськотатарського народу (поезію Л. Буджурової, романи А. Шем'ї-заде), що описують наслідки депортації 1944 року. Попри те, що кримськотатарські тексти в романі Анастасії Левкової не вступають в активну комунікацію з українськими та російськими, оскільки головна героїня сприймає їх як Інші,

їхня функція — наголосити на унікальності, важливості та історичній тягlostі кримськотатарської культури.

«За Перекопом є земля» не можна назвати суто інтертекстуальним романом, адже інтертекстуальність не є його головною рисою. Діалог текстів радше супроводжує діалог культур, а самі тексти репрезентують ідеї, історію та ментальні особливості всього народу. Водночас наявність текстів у тексті працює на поінформованого читача, дозволяючи, з одного боку, усвідомити різницю між репрезентованими культурами, а з іншого — зрозуміти головну героїню на шляху до пошуків власної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Барт Р. Від твору до тексту // Антологія світової літературно-критичної думки XX століття / за ред. М.Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 380–384.
2. Левкова А. За Перекопом є земля. Кримський роман. 4-те вид. Київ: Лабораторія, 2023. 392 с.
3. Genette G. Palimpsests: Literature in the Second Degree. University of Nebraska Press. Lincoln and London, 1997. 491 p.

ІМЕННИКИ У РОМАНІ У ВІРШАХ «МАРУСЯ ЧУРАЙ»

Яна СИНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Володимир Пілецький, канд. філол. наук, доцент
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

Мова Ліни Костенко є одним із найважливіших складників її творчості. Авторка має винятковий талант до створення образів, які є влучними і символічно насиченими. У її поезії та прозі присутня велика кількість метафор, алегорій, порівнянь та інших художніх засобів. Це робить твори не просто читабельними, а глибоко пронизаними емоціями та філософськими роздумами. У романі "Маруся Чурай" через мову передається історичний дух епохи, а також глибокі внутрішні переживання героїв. Мова стає інструментом для вираження національної ідентичності й патріотизму.

Ліна Костенко майстерно використовує іменники, для створення багатогранного художнього світу, що поєднує історичний контекст із глибинною рефлексією.

За функціональною класифікацією розрізняють загальні та власні іменники. До власних назв у романі "Маруся Чурай" Ліни Костенко належать **власні імена людей**, а саме: Параска Демиха, Лесько Черкес, Семен Горбань, Маруся Чурай, Григорій [с.53;1], Бобренчиха, Іван Іскра, напр.: "Тоді стара Бобренчиха, вдова, суду такі промовила б слова ..." [с.4;3], "...може, там була і справа Марусі Чурай..." [с.4;3], "Лесько Черкес розрубав в бою!" [с.24;3] та **географічні найменування**: Полтава, над Ворсклою, Україна, Жовті Води, Пилява, наприклад: "Влітку 1658 року Полтава згоріла дощенту." [с.4;3], "Горіли солом'яні стріхи над Ворсклою." [с.4;1], "Був на Пиляві, і на Жовтих Водах ..." [с.9;3].

Частотність лексичної одиниці – це важлива характеристика слова, оскільки вона свідчить про активність його функціонування у тексті, про його важливість у статистичній структурі тексту.

Словопоказчик першого розділу роману у віршах “Маруся Чурай” Ліни Костенко зафіксував 478 різні іменники та 739 їх словоформ. В результаті проведеного дослідження виділяємо п’ять найбільш частотних слів у різних словоформах, а саме: 1) Григорій (29); 2) люди (25); 3) суд (25); 4) Маруся (14); 5) свідок (13). У романі зустрічається лексика, яка вийшла з активного вжитку, є пережитком минулого чи, навпаки, з’явилася внаслідок позамовних чи внутрішньомовних причин, а саме: архаїзми, історизми.

Іменники-архаїзми: лавка, свитка, олжа, убивниця, трутизна, напр.: “Хустки, очіпки, свитки, жупани.” [с.25;3], “Убивницю ж, Марусю, до розправи ...” [с.6;3], “Та вуха ж в’януть на таку олжу!” [с.13;3].

Іменники-історизми: жупан, козак, війт [с.38;2]., кошовий, цар, очіпок, аршин, напр.: “Любив козак три дівчиноньки ...” [с.15;3], “Полковнику, вам лист від кошового.” [с.18;3], “Посунув трохи війта і бурмистра.” [с.20;3].

У художньому тексті письменниця вводить зменшено-емоційні іменники з позитивною емоційною характеристикою, ніжним, ласкавим ставленням автора до описуваного.

Іменники із суфіксами пестливості, здрібнілості: криниченьки, дівчиноньки, слівце, одинчикок, кобітка, сльозина, діточки, напр.: “Ой у полі три криниченьки.” [с.15;3], “Любив козак три дівчиноньки...” [с.15;3], “...хтось і слівце сказав уже масне” [с.16;3].

Отже, іменники у романі відіграють не лише номінативну функцію, а й мають глибоке смислове та символічне значення. Вони допомагають поетесі передати дух епохи, виразити внутрішній світ персонажів, їхні почуття, думки та переживання, а також відобразити національні ідеали й культурні особливості українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Власні імена людей: слов.-довід. / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська; ред. В. М. Русанівський; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. –3-тє вид., випр. – Київ: Наук. думка, 2005. – 334 с.
2. Зведений словник застарілих та маловживаних слів <http://litopys.org.ua/rizne/zvslovnyk.htm> (дата звернення 22.10.2024)
3. Маруся Чурай: Іст. Роман у віршах: Для ст. шк. віку / Худож. Н. О. Лопухова. – К. : Веселка. 1990. – 159 с.

РОМАН ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ «ДІМ ДЛЯ ДОМА»: ПОСТКОЛОНІАЛЬНЕ ПЕРЕПРОЧИТАННЯ

Юлія СКАСКІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Уляна Федорів**, доцентка катедри теорії
літератури*

та порівняльного літературознавства

Роман «Дім для Дома» Вікторії Амеліної можна розглядати як значущий твір для постколоніального перепрочитання, оскільки в ньому авторка звертається до теми колективної пам'яті, національної ідентичності та історичної травми, які є надзвичайно актуальними для України. Через складну систему образів, наративних прийомів і дослідження колективної пам'яті роман аналізує травми, залишені радянським колоніальним минулим, та звертається до проблеми віднайдення нової ідентичності в сучасній Україні. Постколоніальне перепрочитання цього тексту дозволяє розглянути, як література може допомогти українському суспільству осмислити минуле, подолати травматичні аспекти колонізації та віднайти власний культурний голос. Розповідь, подана через особливого персонажа – пуделя Домініка, що в специфічний спосіб оповіді зображує глибокий і багат шаровий контекст українського постколоніального досвіду. Ця сімейна сага оприявнює проблему інтелектуальної та культурної боротьби з тягарем імперської спадщини: «Особливий тип оповіді, крихка робота з картографуванням травматичного досвіду радянського минулого, наративізація спогадів про складну форму амнезії, невимовні слова та голосне мовчання – усе це дає можливість прописати непростий роман про непросту історію на меморіальній мапі сучасної української літератури» [3, 70].

Варто зазначити, що постколоніальне перепрочитання передбачає критичний аналіз літературних текстів та історичних подій із точки зору впливу колоніалізму на культуру, мову та ідентичність. Цей підхід досліджує,

як колоніальне панування формувало наративи про колонізовані народи, часто позбавляючи їх права на самовизначення та маргіналізуючи їхню культурну спадщину.

У романі «Дім для Дома» авторка через призму родинної історії трьох поколінь показує, як радянська система впливала на сприйняття власного «я» і змінювала структуру українського суспільства. Відсутність чіткої національної ідентичності, конфлікти між «радянськими» і «національними» цінностями, внутрішні суперечності між різними поколіннями – усе це є відлунням колоніального впливу, який перешкоджає культурному самоусвідомленню та вимагає переосмислення. Роман Вікторії Амеліної передає важливу ідею про те, що українська ідентичність є динамічним і мінливим процесом, який формується через постійний перегляд та переосмислення історії. Це означає, що ані національна ідентичність, ані пам'ять не є фіксованими або стабільними, а навпаки – потребують постійного оновлення та перегляду, щоб відповідати сучасним потребам і викликам. Ірина Старовойт зазначає, що література є одним із ключових інструментів, який дозволяє суспільству повертатися до тем, які раніше замовчувалися, а також дає можливість переосмислити болючі моменти минулого, які, попри те, що залишаються травматичними, є важливими для національної самосвідомості [2].

У романі «Домі для Дома» це проявляється в змалюванні різних форм взаємодії з минулим – від ностальгії за втраченим до болю, пов'язаного з історичними трагедіями, та усвідомленням їхньої невідворотності. Тут кожне покоління українців представлено як таке, що по-своєму інтерпретує минуле, яке впливає на їхнє сучасне життя. Старше покоління відчуває ностальгію за «кращими часами», які часто асоціюються з радянським періодом, що, хоч і був колоніальним, забезпечував певний соціальний порядок. Середнє покоління – ті, хто пережив розпад СРСР, – намагається знайти баланс між радянською спадщиною та національною самобутністю, що є складним завданням у постколоніальному контексті. Молодше покоління, яке виросло вже після здобуття незалежності, прагне відмежуватися від імперського

минулого, проте його все одно впливають травми і конфлікти, закладені в колективній пам'яті.

Це постійне переосмислення історії в романі також відображається в символі старої скрині, яка не тільки є частиною минулого, але й лишає вічний слід на підлозі – метафора історичної пам'яті, від якої не можна позбутися. Вона важка, незручна, її неможливо просто прибрати, але саме через взаємодію з нею можна знайти нові способи примирення з історичним тягарем, що дозволить відкрити нові можливості для сучасної української ідентичності: «І хоча ключа поки немає, скриня чекає його і досі. Чи, може, скриня й не хоче бути відчиненою? Скриня ж то знає, що в ній, – порожнеча чи мотлох, зітлілий одяг чи мереживні бальні сукні, пожовклі газети чи, може, гроші – купюри одної з імперій, які тут панували, але тепер згинули. А може, і справжній скарб, який поверне Марусі зір? Чи щось із вигаданого краю, якого ніколи й не було на світі – банкноти щасливої країни, мальовані від руки. [1, с. 135].

Роман є справді цінним матеріалом для постколоніального перепрочитання, оскільки пропонує багат шарову картину національної ідентичності, культурної пам'яті та історичних травм, які супроводжують Україну в її пострадянському та постколоніальному становленні. В. Амеліна порушує теми радянської спадщини та імперських впливів, що формували українське суспільство й досі впливають на сучасність. Авторка демонструє, як історичні наративи, зокрема травматичний досвід колонізації, залишають глибокі сліди, створюючи перешкоди для цілісного прийняття власної ідентичності. Постколоніальна критика вказує на здатність літератури допомагати суспільству впоратися з імперським минулим, показуючи, що осмислення та прийняття цих складних аспектів історії є важливими для відновлення національної пам'яті та формування нової, вільної ідентичності. Роман «Дім для Дома» в цьому контексті стає твором, що порушує мовчання навколо історичних ран і відкриває простір для глибоких роздумів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Амеліна В. Дім для Дома. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 384 с.
2. Старовойт І. Бумеранг пам'яті: про стидкі і страшні спогади в українській літературі // Літакцент, 2018. URL: <http://litakcent.com/2018/02/02/bumerang-pam-yati-pro-stidki-i-strashni-spogadi-v-ukrayinskiy-literaturi/>
3. Fedoriv U. Dom kao prostor sjećanja: problem nacionalnog identiteta u romanu Viktorije Ameline Dom za Doma // Književna smotra . Vol. 53 No. 202(4), 2021. s. 63-70.

ЖІНОЧІ ПОСТАТІ В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ «ОТЧИЙ СВІТИЛЬНИК» РОМАНА ФЕДОРІВА

Анастасія СОРОКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Орися Легка**, канд. філол. наук, доцентка*

кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка

В українській історичній романістиці жіночі персонажі відіграють важливу роль та постають в різних образах – від жінки-берегині до жінки-борця. У творі «Отчий світильник» Роман Федорів зображує кожную героїню по-особливому. Як зазначає О. Майорова, «письменник зміг стати на захист жінки у ту далеку епоху й відчутти її переживання та бажання, а також подав власну версію інтимного життя українських князів XII ст.» [1, с. 126].

Героїнею, що уособлює образ жінки-берегині роду, у романі є Анна. Автор зображує сміливу дівчину, яка готова долати випробування з коханим Васильком. Вона навіть зважується покинути все та жити разом з чоловіком у безлюдному лісі. Василько вважав таке її рішення легковажним, дитячим нерозумінням того, яке важке життя без людей їх чекає, але Анна була рішучою: «Я піду за тобою скрізь. І не лякай мене страхами, не боюся» [2, с. 432]. Анна народжує сина, дає майбутнє Васильковому роду і надію на краще життя. Тому її образ справедливо можна назвати образом жінки-берегині роду.

Важливим жіночим персонажем твору є Любана. Дівчина живе з батьком в прадавньому лісі, вірить в старих богів, але тягнеться до світу людей. Та людський світ виявився занадто жорстоким до дівчини: один з бояр князя Ярослава Осьмомисла зґвалтував її. Письменник описує психологічний стан героїні, що повертається додому: «...вернулася змучена й закривавлена. І не при своєму розумі. ...ноги під нею гнулися, поділ сорочки розірваний навпіл, і голе тіло сороміцьке світилося... а на обличчі, на губах блукала тиха й ласкава посмішка...» [2, с. 278]. Цей випадок став її трагедією, з якою дівчина не змогла справитися і наклала на себе руки. Любана уособлює образ

жінки-жертви, над якою по-звірському познувалися. Спочатку вона постає доброю, дещо наївною, адже не знає справжнього людського світу, але пізнання цього світу руйнує її дитячу щирю душу.

Однією з найцікавіших жіночих персонажів у романі є Настуся Чагрівна. Варто зазначити, що вона є реальною історичною постаттю. Настуся стала дружиною Ярослава Осмомисла, але бояри та народ вирішили, що не може князь покохати звичайну селянку. Жіноча врода Настусі породжує думку про те, що вона відьма, яка причарувала галицького володаря, тому її спалюють живцем на кострищі. У передсмертних словах героїня засуджує свою наївність: «Я відьма, бо любила! І була любима... Розкололася на скалки моя голуба казка. А може, ніякої казки й не було? Я сама її вигадала, так зручніше було жити...» [2, с. 541-542]. Настуся, як і Любана, уособлює образ жінки-жертви. Через свою дитячу щирість обоє вірили лише у добро, але їх чарівний світ руйнується, коли в нього приходять чужі і жорстокі люди.

Письменник зобразив прекрасних, сильних, розумних, щирих і добрих жінок, взаємно закоханих, невинних мучениць, які розплачуються за нескоені гріхи, засуджених на смерть, і тих, що самі обирають смерть. Автор дуже добре описує психологічний стан тих жінок, що стають жертвами заздрісників, боягузів та підлих злочинців. Героїні у романі Р. Федоріва, як і в будь-якому іншому історичному романі, пройняті любов'ю до рідного краю, є носіями звичаїв. За допомогою цих персонажів розкривається ставлення до жінок у давні часи, а також стиль життя епохи XII ст. з її мораллю, принципами, повсякденням, культурою та традиціями, що є характерним для жанру історичного роману.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Майорова О. Гендерний аспект жіночого міфу в романах Р. Федоріва «Отчий світильник» і «Чудо святого Георгія о Зміє». *Актуальні проблеми слов'янської філології* : міжвуз. зб. наук. статей. Вип. 9 : Лінгвістика і літературознавство. К. : Знання України, 2004. С. 125–132.
2. Федорів Р. Отчий світильник : історичний роман. Львів : Червона калина, 1998. 558 с.

ІДЕЯ НАДЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ НІЦШЕ

Анастасія СОРОКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Катерина Откович, канд. філософ. наук,
доцентка катедри філософії*

Фрідріх Ніцше, один із найвидатніших філософів XIX століття, представив концепцію надлюдини (Übermensch) у своїй роботі "Так казав Заратустра" (1883), де ця ідея стала одним із ключових компонентів його філософської системи. Надлюдина, за Ніцше, символізує нову етику, котра відкидає традиційні моральні норми і відкриває шлях до самоусвідомлення та особистісного зростання. У контексті кризи західної цивілізації Ніцше закликає до переосмислення цінностей, закладаючи основи для змін у суспільстві.

Дослідники наголошують, що надлюдина — це особа, яка має сильну волю і стає господарем не лише свого життя, але й здатна впливати на долі інших. Вона є носієм нових цінностей і норм, створюючи власні моральні орієнтири, що спираються на внутрішню силу і впевненість [1, с. 110]. Це — особистість, яка не лише долає соціальні еталони, а й приймає відповідальність за свої вчинки, надихаючи оточення на розвиток та пошук власних шляхів.

Надлюдина у Ніцше також є символом постійного самовдосконалення. Філософ розглядає волю до влади як фундаментальний принцип, який рухає людину вперед, дозволяючи їй долати загальноприйняті моральні межі. У "Так казав Заратустра" Ніцше підкреслює, що ця воля не є жадобою до панування, а радше внутрішньою силою до розвитку: "Життя є виразом волі до влади, що направляє людину до мети" [4]. Цей принцип стає основою для надлюдини, яка реалізує себе, досягаючи повноти буття, де життя є метою всіх людських прагнень: "єдиною метою моєї волі" [2, с. 7]. Після його заяви про "смерть Бога" Ніцше пропонує нову систему цінностей, яка протидіє обмеженням

християнської моралі, яка, на його думку, створює інерцію в суспільстві. На думку Ніцше, людина має сама прийняти відповідальність за власне життя, взявши на себе зобов'язання, котрі раніше покладала на Бога. Це означає готовність прийняти виклики життя, розвиваючись через виклики.

Надлюдина є також символом боротьби і трансформації. Це ідеал, який спонукає до активної дії та самовдосконалення, протистоячи труднощам та життєвим випробуванням. Ніцше стверджує, що справжня сутність людини полягає у здатності до трансформації. Надлюдина не тільки досягає успіху, а й приймає всі труднощі на своєму шляху, стаючи втіленням боротьби за самопізнання, що є складовою частиною її шляху до самореалізації.

Концепція надлюдини, втілюючи ідеали індивідуальної сили і внутрішньої свободи, справила значний вплив не лише на філософію, але й на ширші культурні й соціальні уявлення про людський розвиток та еволюцію цінностей. У XX столітті ідеї Ніцше стали питомою частиною екзистенціалізму і психоаналізу, надихаючи таких мислителів, як Жан-Поль Сартр та Карл Юнг, на дослідження свободи, людського потенціалу і внутрішніх мотивацій. У соціальному контексті концепція надлюдини також вплинула на формування сучасних ідеалів особистісного розвитку, зокрема через ідею особистої відповідальності та прагнення до самопізнання.

Ніцшеанський погляд на надлюдину з метафізичної, релігійної, антропологічної та соціальної позицій зіставний із відповідними уявленнями К. Ясперса та вимагає також його розгляду в контексті вчення В. Вернадського про ноосферну людину та трансгуманістичний (постгуманістичний) образ людини з машини, який постає як футурологія, дотична напівреалістичним, напівміфологічним перспективам досягнення технологічної сингулярності [3, с. 74].

Отже, концепція надлюдини у Ніцше ґрунтується на ідеї, що людина має переосмислити традиційні моральні цінності, взяти на себе відповідальність за своє життя та сформувані нові принципи, які дозволять їй самореалізуватися. Надлюдина у філософії Ніцше символізує волю до влади — фундаментальний заклик до дії, творчості й самостійного вибору, який виводить особистість за

межі традиційної моралі й суспільних стандартів. Вона втілює внутрішню силу, здатність долати труднощі та прагнення до постійного вдосконалення, спонукаючи оточення до розвитку.

Філософія Ніцше стала важливою частиною екзистенціалізму та психоаналізу, вплинула на мислителів, таких як Жан-Поль Сартр і Карл Юнг, та сприяла поширенню ідей про людський потенціал і особисту відповідальність. Водночас, його ідеї мають паралелі з ученням Вернадського про ноосферу, з перспективами трансгуманізму і навіть футурологічними уявленнями про технологічну сингулярність, які наголошують на можливостях самореалізації та трансформації людства у нові форми буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сомов А. Ю. Генеза ідеї надлюдини в європейській філософії: концепція Фрідріха Ніцше. *Грані*. 2015. Т. 18, № 5. С. 109–116. URL: <https://core.ac.uk/download/268616764.pdf> (Дата звернення: 28.10.2024).
2. Арсентьєва Г. О. Ніцшеанська концепція "Воля до влади" як влада над собою, як свобода самовираження. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 8. С. 7-9. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/aprfc_2015_8_4.pdf (Дата звернення: 28.10.2024).
3. Павлов О. І. Ніцшенський образ надлюдини та сучасність. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 32. С. 74–79. URL: <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i32.1029> (Дата звернення: 28.10.2024).
4. Nietzsche, F. *Thus Spake Zarathustra*. Translated by Thomas Common. Wikisource, 1885. URL: https://www.almutadaber.com/books/book1_10606.pdf (Date of access: 28.10.2024).

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Валентина СТАНКОВА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

*Науковий керівник – **Надія Граматик**, канд. пед. наук, доцентка катедри
технологічної освіти та природничих наук*

Виклики сьогодення вимагають переосмислення традиційних характеристик та норм освітньої діяльності, форм і методів організації освітнього процесу, які методологічно базувалися б на інноваційній освітній парадигмі. Плідні спроби в цьому аспекті пов'язані із запровадженням стратегії Нової української школи як інноваційного комплексного освітнього проєкту, спрямованого на розвиток суб'єктної позиції учня.

У контексті зазначеного базовими категоріями нової освітньої парадигми постає компетентність випускника основної школи, котра поєднує глибокі знання, уміння, навички, досвід, ціннісне ставлення, особистісні якості, здатність до успішної самореалізації.

Принагідно зауважимо на тому, що природнича освітня галузь Державного стандарту базової середньої освіти займає чільне місце й має особливе значення в системі загальної середньої освіти. Її роль визначається тим впливом, який має процес опанування природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей як обов'язкової складової загальної культури особистості. Якщо ж намагатися окреслити специфіку формування біологічної компетентності як важливого компонента сучасної природничої освіти, то її слід розглядати у площині компетентнісного підходу, спрямованого на успішний результат навчання в творчо-діяльнісному та особистісно-орієнтованому вимірах.

Таким чином, сьогодні здійснюється системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти, яка полягає у створенні умов для розвитку

особистого навчального та життєвого досвіду учня в контексті функціональної предметної компетентності.

Проведений нами джерелознавчий аналіз засвідчує, що ідея проблемності в навчанні втілюється у методах навчання біології. За загальною класифікацією, такими методами є: проблемний виклад, евристична бесіда, частково-пошуковий і дослідницький методи. До того ж організація проблемного навчання сприяє більш активному і продуктивному засвоєнню учнями фундаментальних біологічних знань, усвідомленню розмаїття і закономірностей природи.

Натомість реформування шкільної природничої освіти в Україні зумовило істотну зміну ролі вчителя з використанням проблемного навчання як засобу формування предметної компетентності в учнів на уроках біології.

Відтак, своєрідний «центр тяжіння» проблемного навчання переноситься на активність самого учня, а вчитель лише опирається на розвиток його мислительних процесів. Такий підхід на уроках біології водночас є основним засобом збагачення природничо-науковими знаннями, уміннями, навичками, розвитком розумових здібностей учнів і одночасно умовою вияву їх креативних здібностей.

Слід зауважити, особливість освітнього процесу з біології полягає в тому, що створення на уроках проблемних ситуацій є одним з важливих засобів організації проектної діяльності учнів і розвитку їх ключових і предметних компетентностей. При цьому, проблемні завдання повинні бути посильними, спиратись на досвід, знання, які вже здобув учень. Крім того, при проблемному навчанні діяльність вчителя полягає ще й в тому, що він у конкретних умовах пояснює зміст біологічних понять.

В контексті нашого дослідження, інтерес становить ще й така наукова позиція І. Кофан, О. Хоменко, що на різних етапах уроку біології доцільно цілеспрямовано використовувати різні методи проблемного навчання, а саме: під час мотивації до навчальної діяльності – створення позитивних мотивів навчання; під час основного етапу уроку – завдання спрямовані на прояви

самостійності; під час роботи з ключовими поняттями – завдання, які дозволяють перевірити вміння учнів застосовувати свої знання на практиці [1].

Окрім цього, невичерпним джерелом для створення проблемних ситуацій є вдало підібрані історичні факти, які сприяють формуванню природничо-наукового світогляду учнів. Потужним засобом впливу на підвищення пізнавальної активності учнів, у тому числі й на створення проблемної ситуації є практична складова навчальної програми з біології (навчальні екскурсії, практичні і лабораторні роботи, моделювання).

Принагідно відмітимо, що попри переваги, проблемне навчання має і певні недоліки, зокрема вимагає більших часових затрат на уроці, що не завжди його уможливорює застосовувати через складність навчального матеріалу. До того ж застосування проблемного навчання як засобу формування предметної компетентності з біології передбачає готовність суб'єктів освітнього процесу у площині набутих умінь. Адже, труднощі управління проблемним навчанням в тому, що це процес індивідуальний, тому від вчителя потрібне використання диференційованого та індивідуального підходів.

Отже, використання проблемного навчання як засобу формування предметної компетентності учнів на уроках біології передбачає системне і послідовне моделювання проблемних ситуацій, внаслідок чого відбувається зміщення акцентів з знаннєвого підходу в освіті на компетентнісний підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кофан І., Хоменко О. (2022). Застосування елементів проблемного навчання як засіб підвищення ефективності уроку біології в сучасній школі. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.bdpiu.org.ua/server/api/core/bitstreams/5a69e699-b223-4397-940b-812b27bce55a/content>
2. Топузов О. М. (2007). Проблема ситуація в теорії проблемного навчання. *Шлях освіти*. – № 1. С. 12-16.

ПОГЛЯДИ ВОЛЬТЕРА ЯК РЕФЛЕКСІЯ НА КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ЕПОХИ

Дарина СТОЦЬКА

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

*Науковий керівник – **Тетяна Сулятицька**, канд. філос. наук, доцентка*

катедри політології та філософії

Один з найвідоміших французьких філософів Франсуа Марі Аруе, більш відомий як Вольтер, жив у XVIII ст., яке в історії Європи більш відоме як епоха Просвітництва. Даний період характеризується активним проявом негативних настроїв серед вчених та інтелігенції щодо двох пережитків Середньовіччя: феодалізму та абсолютизму. Чимало філософів та дослідників того часу почали звертатися до ідей гуманізму (Вольтер, Й. В. Гете, Ж.-Ж. Руссо), дискутувати щодо вдосконалення системи державного правління й законодавства (Ч. Беккарія, Д. Г'юм), закликати до впровадження нових методів розвитку економіки з використанням досвіду науково-технічного прогресу (Ш.-Л. Монтеск'є, Е.Б. Кондільяк) та, звісно, займатися поширенням серед людей сприйняття освіти й науки як основної цінності в житті (Д. Дідро, Ж.Р. д'Аламбер).

Необхідно зауважити, що просвітницькі ідеї поширювалися й розвивалися у країнах Європи з урахуванням особливостей кожної держави та конкретної економічної, політичної, релігійної ситуації. Зокрема, у тогочасній Франції найбільш розповсюдженими були міркування щодо «буржуазної демократії» та «теоретичних засад суспільного прогресу» [2]. Серед усіх французьких мислителів важко не помітити Вольтера, якому сучасники дали прізвисько «короля філософів» [2]. У своїх працях (серед них – «Листи про англійську націю» («Letters Concerning the English Nation»), «Філософський словник», «Доба Людовіка XIV», «Історія про Карла XII» тощо) він звертав увагу на питання щодо ідеального державного устрою, ролі приватної власності в суспільстві, рівності людей, а також «заперечував варварство та

заборони», «вимагав ліквідації системи провінційного права» та наполягав на встановленні «принципу недоторканності особи» [3].

Варто зазначити, що філософ використовував різні способи в прагненні донести до людей нові думки та в процесі поширення власних міркувань. Зокрема, Вольтер не обмежував свої творчі й наукові здібності в рамках одного чи двох жанрів. Так відомо, що він «писав у всіх жанрах — трагедії, вірші, історичні твори, філософські романи, сатиричні поеми, політичні трактати і статті» [2]. Усі ці тексти видатного просвітителя можна об'єднати в одну умовну категорію завдяки присутності в них спільного елементу — актуальності. Вольтер постійно намагався висвітлити свій погляд на тогочасні проблеми й гострі питання, внаслідок чого його твори завжди містили в собі «соціальні, моральні, сатиричні аспекти», які перебували в стані «взаємообумовленості та діалектичної єдності» [1, с. 70].

У Франції XVIII ст. склалася доволі напружена ситуація з релігією. Зокрема, вона «не отримала очищення М. Лютером», через що церква опікувалася, передусім власним становищем забуваючи про вірян. Тому дану тему не міг оминати Вольтер. Де-факто це питання стало «об'єктом нещадної критики» філософа, через свій «жахливий формалізм і мертвість» [5, с. 12]. В контексті даного аспекту питання слід вказати, що при розгляді міркувань просвітителя є шанс припуститися помилкових висновків стосовно його негативного ставлення до релігії, в тому числі християнської. Такого роду твердження також можуть бути підкріплені відомим висловом Вольтера щодо церкви: «розчавити мерзенність», а відтак здаватися цілком вірними [4, с. 46].

Тому слід розуміти, що філософ спрямовував свою критику не на віру в Бога, чи християнство загалом, він переймався, передусім проблемою в сфері релігійного життя Франції, де панували «зневажливі забобони», а представники духовного стану широко поширювали «попівщину» і «дурість» [5, с. 12]. Звідси виходить, що Вольтер поширював свої антифеодальні та антиабсолютистські погляди, як і чимало інших представників Просвітництва. Таким чином, він зробив свій внесок у боротьбу із вже застарілими, для тієї епохи у Франції, правилами й установками суспільно-політичному житті.

Відтак, філософ висловлювався щодо інституту католицької церкви доволі скептично, і подекуди навіть дотепно. Зокрема, Вольтер наголошував наступне: «жодна влада, якою б священною вона не була, не повинна мати імунітету від оскарження з критичних причин» [6].

У підсумку слід вказати, що філософські міркування Вольтера постали у такому вигляді, як ми їх знаємо, через особливості епохи, в якій він жив. Праця філософа, передусім, спрямована на розв'язання гострих питань соціальної та державної сфер. Дані проблеми він також активно висвітлював у своїх творах, намагаючись у такий спосіб надати їм більшого розголосу, і відповідно, підштовхнути суспільство до безпосередніх дій щодо їх вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондаренко Г.Ф. Філософська повість-притча (досвід Вольтера). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* (26), 2006 р., с. 69-71. URL: <http://surl.li/zqxkas> (дата звернення: 26.10.24).
2. Гриценко Т.Б., Гриценко С.П., Кондратюк А.Ю. Культурологія: навчальний посібник. *Центр навчальної літератури*, 2007 р., 392 с. URL: <http://surl.li/vghpfu> (дата звернення: 26.10.24).
3. Мироненко О.М., Горбатенко В.П. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник. *ВЦ «Академія»*, 2010 р., 456 с. URL: <http://surl.li/ibtgpy> (дата звернення: 26.10.24).
4. Приймак Т. Вольтер про Мазепу та Україну початку XVIII ст. *Український історичний журнал*, 2018 р., випуск №1, с. 46-72. URL: <http://surl.li/innrjd> (дата звернення: 26.10.24).
5. Шейко С. Критичний аналіз концепції «всезагальної концепції» у філософії Вольтера. *Філософські обрії*, серія «Історія філософії», 2024 р., № 48, с. 8-16. URL: <http://surl.li/xorerp> (дата звернення: 27.10.24).
6. Shank J.B. Voltaire. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2009. URL: <http://surl.li/ymekff> (дата звернення: 27.10.24).

ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Ірина ТИМОФІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Орися Легка**, канд. філол. наук, доцентка катедри
української літератури імені Михайла Возняка*

Проза Григора Тютюнника є ритмічно організованою. За допомогою ритміки передається як лірична тональність, так і патетична наповненість оповіді. Відмінність Григора Тютюнника від багатьох письменників психологічного напрямку полягає у поєднанні зображення напружених подій зовнішнього та внутрішнього образу кожного героя твору.

Григор Тютюнник використовує велику кількість епітетів, що є дієвим засобом художнього зображення емоцій персонажів, і, відповідно, їх психологічного портретування. Наприклад, у новелі «Дивак», Олесь – дитина, що дещо відрізняється від своїх ровесників. Хлопчик чуйний, добрий, однак у деяких ситуаціях проявляє неслухняність, поринає у світ власних переконань та нестримних бажань. Олесь намагається вивчати світ, а що не розуміє – додумує, фантазує. Автор описує цього персонажа так: *«Очі в нього чорні, глибокі, як вода в затінку, дивляться широко, немов одразу хочуть вбагнути увесь світ»* [3, с. 29]. Епітет служить для Григора Тютюнника ефективним художньо-образотворчим засобом вираження глибинних смислів, що фіксують пізнавальний людський досвід, дозволяючи художнику слова яскраво, образно передати емоційний світ людини.

Підкреслимо, що у центрі новел Григора Тютюнника щоразу опиняються відкритий конфлікт та незвичайні ситуації життя. Герої його творів – це люди з різних верств суспільства, яких занапастила байдужість. У центрі уваги письменника – егоїзм, що призводить до руйнування сімейних відносин, губить людей і виводить назовні їхні негативні внутрішні якості. Чималу увагу у своїх новелах письменник відводить і темі дитинства, як протесту проти байдужості та зубожіння повоєнних років.

У новелах письменник звертається до методу психологічного аналізу, який несе певну ідею, розкриваючи внутрішні почуття, переживання та якості героїв.

Для опису почуттів та переживань героїв автор використовує різноманітні епітети, метафори, стилістично забарвлену лексику, тощо. Примітною постає монологічна, сповідальна форма оповіді, яка є головним засобом викладу. Характерною особливістю новел Григора Тютюнника є емоційна напруженість та інтенсивність оповіді.

Отже, авторський стиль Григора Тютюнника має багато специфічних рис, властивих тільки його новелістиці. Це і особливості способу нарації (відсутність ліричних відступів, роздумів від імені автора, оцінювального судження), і акценти на зорових та нюхових образах.

Вагомою частиною ідіостилу письменника є використання стилістично-забарвленої лексики, а зокрема зменшено-пестливих форм іменників та прикметників. Останні створюють особливі епітети, що передають тон оповіді, настрій та характери персонажів. Наприклад, у новелі «Деревій» тільки в одному реченні можемо побачити цілих три випадки використання зменшено-пестливих форм: «Тільки *рівенькі*, посаджені під шпур *кленочки*, тополі, *дубки*, ясени до сонця пнуться та напружуються в бруньках – ось-ось вони луснуть» [3, с. 93].

Критичний реалізм ХХ століття відтворений у новелах письменника такими особливостями, як поглиблений психологізм, напружений драматизм та динамічна експресія художньої форми. Новели Григора Тютюнника – важливе досягнення у пізнанні та зображенні людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коткова Л. І. Ідіостиль, індивідуальний стиль і ідіолект: проблеми розмежування. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія : Філологічні науки. 2012. Кн. 2. С. 26–29.
2. Тютюнник Г. М. Облога: вибр. твори / передм., упорядкув. та приміт. В. Дончика. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 584 с.
3. Тютюнник Г. Твори. Київ, 1984. С. 579.

НАЦІОНАЛЬНА СПІЛЬНОТА «РОМИ УКРАЇНИ»: ОСОБЛИВОСТІ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

Діана-Марія ФЕДОРІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Галина Мацюк, докт. філол. наук,

професорка катедри загального мовознавства

Дослідження присвячене розкриттю характеристики ромської спільноти як маловідомої національної меншини України. Увага до проблеми зумовлена потребою розвитку теорії соціолінгвістики про ознаки культури та мови представників національних меншин та корінних народів України в умовах євроінтеграційного процесу. Окремлене питання є об'єктом міждисциплінарного аналізу (Бачинська О., Войтенко О., Зінкевич Н., Підопригора С., Подольський А., Тяглий М., Matras Y., Adamou E., Wippermann W., Thurner E., Fraser A.).

Завдання нашого дослідження – обґрунтувати законодавчі передумови вивчення особливостей мовно-культурного розвитку представників ромської спільноти (1); заходи для досягання цілей, сформульованих у документах України (2); отриманий досвід науковців щодо характеристики мовно-культурного розвитку меншини(3). Теоретичною базою для аналізу послужили положення соціолінгвістики, політології, лінгвокультурології, історії; джерела – документи ЄС та України про ромську спільноту, публікації науковців.

1. Законодавчі передумови вивчення особливостей мовно-культурного розвитку представників ромської спільноти. Європейська Комісія ухвалила документ Європейського Союзу про сприяння політичному, соціальному, економічному та культурному життю представників меншини (жовтень 2020р.). В Україні 2021р. схвалено «Стратегію сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року», а в грудні 2023р.

затверджено план заходів з її реалізації. У Стратегії окреслено завдання, пов'язані із мовно-культурним розвитком спільноти, а саме: «Розширення можливостей доступу осіб, які належать до ромської національної меншини, до якісної освіти» (Ціль 3), «Підтримка і вивчення ромської культури, мистецтва, історії, мови» (Ціль 8).

2. *Заходи для досягання цілей, сформульованих у документах.* Щодо виконання Цілі 3: слід сприяти збільшенню кількості учнів, які належать до ромської спільноти, у школах; важливо утворити групи дітей дошкільного віку для вивчення української мови, яка не є для них рідною; сприяти соціологізації та участі учнів у суспільному житті; надавати психологічну допомогу, для їх успішної адаптації в школі; сприяти здобуттю повної загальної середньої освіти; сприяти здобуттю професійної (професійно-технічної) освіти; підвищити знання державної мови за допомогою створення безоплатних курсів на регіональному або місцевому рівнях. Щодо виконання Цілі 8: потрібно документалізувати культуру та історію ромської меншини і реалізувати цілеспрямовану державну політику з метою збереження розвитку ромської культури; важливо здійснити стандартизацію, кодифікацію ромської мови (як проєкт МОН, Національної академії наук, Національної академії педагогічних наук, Ради Європи та ДЕСС); підвищити обізнаність про культуру та мову ромської меншини; удосконалити освітні навчальні програми задля інформування про культуру, історію та мову національних меншин України і зокрема ромської спільноти.

3. *Отриманий досвід науковців щодо характеристики мовно-культурного розвитку ромської спільноти.* Систематизовано ознаки мови ромів, встановлено належність до індоєвропейської мовної сім'ї, спорідненість із санскритом, визначено діалектні відмінності, залежні від етнічних груп.

Висновки. Розглянуті питання засвідчують про початковий етап роботи над характеристикою мовно-культурних ознак ромської спільноти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020 – 2030* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [99cc0720-68c2-4300-854f-592bf21dceaf_en](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99cc0720-68c2-4300-854f-592bf21dceaf_en) (дата звернення: 31.10.2024)
2. Про схвалення «Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року» //Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.10.2024)

ТОПОГРАФІЧНИЙ, МЕТАФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ХРОНОТОПИ У РОМАНІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК «СНИ ЮЛІЇ І ГЕРМАНА. КЕНІГЗБЕРЗЬКИЙ ЩОДЕННИК»

Анастасія ФЕДОРНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Челецька, канд. філол. наук, доцентка катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Урбаністичне довкілля міста – це простір у часі. Міський простір у художньому тексті набуває характерних ознак персоніфікації крізь призму локального хронотопу місця дії. Урбаністичний простір, сформований через спогади героїв, стає міфологічним ґрунтом для авторського розуміння життя, де ретроспектива дитинства/юності розкриває становлення особистості. Дослідники виокремлюють такі різновиди урбаністичного хронотопу: міфологічний (О. Когут), апокаліптичний (С. Негодяєва, Д. Боклах), хронотоп-універсум (О. Журавська); топографічний, психологічний та метафізичний хронотопи (Н. Філоненко).

Найорганічніше урбаністичний простір виявляється у художніх творах саме у формі топографічного (конкретизація місця та часу подій), психологічного (простір персонажів) та метафізичного хронотопу (існування паралельної реальності) [4].

У романі «Сни Юлії і Германа. Кенігзберзький щоденник» Галини Пагутяк топографічний часопростір створюється за допомогою дії в реальних локусах (*Кенігзберг* – прочитуємо в позитивному плані, а *Калінінград* – в

негативному; *Львів, Берлін, Варшава*), а також за допомогою атрибутики міст, дотичної їхньому «близькому» простору (*річка Прегель; могила Канта; Новий Кенігсберг* – колонія в Уругваї).

Цікаво, що топографічний хронотоп характеризується категоріальним нерозрізненням ірреального й реального [1, с. 391]. Галина Пагутяк використовує простір снів, які вказують на місце, в якому розгортаються події художнього твору. Тобто мирний Кенігсберг постає як уявне місто для Юлії і воєнний Кенігсберг для Германа як негативне уявлення, адже існує лише у снах героїв. Однак авторка здійснила доволі детальний опис об'єктів, які оточують головних героїв, завдяки чому читач отримує можливість визначити місце, в якому розгортаються всі описані в романі події.

Одним із елементів мапування простору є феномен зруйнованого міста, що дає змогу пояснити й зовнішню, і внутрішню трагедію мешканців Кенігсберга під час Другої світової війни. Одразу після першого сну, який провіщав пожежу у місті, в душі Германа нібито щось зрушилось, у нього було погане передчуття. Уже з перших рядків роману місто репрезентується як простір страху, небезпеки: «У небі щось гуло й спалахувало, наче гармати повитягували на вежі й обстрілювали місто. Можливо, це кінець світу, подумав Герман» [3].

Назва міста є також одним із елементів топографічного хронотопу. Її зміна (Кенігсберг – Калінінград) призводить до втрати його ідентичності) та накладає на історію міста певну ідеологічну рамку, а на персонажів роману – психологічну маску нерозуміння свого часу, який став для них чужим, та відчуття дискомфорту в чужому просторі, що номінально для них є своїм.

З топографічним тісно взаємопов'язаний психологічний хронотоп, що охоплює душевний світ персонажів, їхню свідомість, пам'ять, уяву та гармонію/дисгармонію з часопростором. Завдяки зміщенню зовнішнього та внутрішнього хронотопів персонаж художнього твору може знаходитися одночасно в декількох локусах – у конкретному місці й часі фізичного перебування та в просторі своїх думок та сновидінь. У творі Пагутяк саме пам'ять героїв дає змогу реконструювати всі деталі міста. Наприклад, у снах

минулого часопростору Юлії чітко відображено її рідне місто: «Садок оточений муром. З вулиці видно тільки верхівки дерев. За муром – сад сусідів, значно більший» [3].

Поняття урбанізму має неабиякий ціннісний підтекст, що висуває на перший план негативні сторони процесу: родинні зв'язки стають менш важливими, стираються ментальні ознаки, втрачаються соціальні, політичні, релігійні орієнтири, гинуть люди [2, с. 55]. Героїня пам'ятає своє місто в минулому, але не знає, як виглядає у теперішньому. Таку рецепцію підкріплено урбаністичними мотивами самотності. У просторі ж минулого (сну) героїня бачить усі деталі, тобто цей простір є для неї рідним, адже вона знає, як він виглядає, хоч це лише сон. Тобто ключовою проблемою в розумінні урбанізму є його ціннісне наповнення.

Герман ж чітко бачив усі деталі свого та чужого простору, тобто сучасного й майбутнього топосу міста. Він був пригнічений становищем, у якому знаходиться, але у місті чоловік одразу ожив, й потік екіпажів, селянських возів, вершників, у який він влився, потік запахів, звуків змусив його серце тремтіти в радісному нетерпінні. Проте простір, що був номінально своїм знову стає чужим для Германа. Перед ним було вже інше місто: те, яке відібрало в Германа щастя.

Топос міста у чужому просторі (у сні), до якого потрапляє Герман, актуалізує метафізичний хронотоп твору, адже цей свій постає як абсурдний та військовий, що прагне знищити людину та її місто. Герой спочатку виявляє свій страх перед практично незнаним «чужим» світом, у який йому довелося увійти, але потім розуміє, що він нібито не на своєму місці, а знаходиться у якомусь іншому вимірі.

У тексті роману переважає мотив відчуженості простору, позаяк Герман та Юлія нібито не належать ні до своєї реальності, ні до сну. Їхнє життя – безкінечна подорож у знайоме-незнайоме місто Кенігзберг. Герої постають в декількох іпостасях: учасників, охоронців, спостерігачів та коментаторів. Можна сказати, що клаптиковість візій, вражень та переживань персонажів не здатна на чітку рефлексію метафізичного часопростору Кенігзберга.

Отже, моделювання хронотопу міста відбувається не лише за допомогою взаємодії локусів, а й крізь призму ставлення героїв до цього міста. Зовнішній вимір урбаністичного хронотопу містить інформацію про часопросторову організацію локальних подій у художньому тексті, а внутрішній вимір охоплює світ душі та свідомості героїв, їхню пам'ять та емоції, їхнє оточення та взаємостосунки. Переплетення топографічного, психологічного й метафізичного вимірів хронотопу дає можливість проаналізувати героїв з різних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коркішко В. О. Часопростір як формотворча категорія художнього тексту. // Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. 23. Ч. 1. С. 388–395.
2. Негодяєва С. А. Модель апокаліптичного урбанізму Олексія Жупанського (на матеріалі твору «Ляхмітник»). // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. 2013. № 2 (261). С. 54–60.
3. Пагутяк Г. Сні Юлії і Германа : роман. Київ: Ярославів Вал, 2011. 186 с.
4. Філоненко Н. М. Особливості урбаністичного хронотопу в поезіях літургування «Бу-Ба-Бу». // Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. 23. Ч. 2. С. 401–408.

ТЕМАТИКА ЛЮБОВІ У ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИХ ПІСНЯХ

Юлія ХВАЛІБОТА

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Науковий керівник – Ганна Сокіл, доктор філологічних наук, професорка катедри української фольклористики імені професора Філарета Колесси

Упродовж тривалої боротьби за національне визволення України утворився цілий фольклорний різножанровий пласт, приурочений цим подіям. Особливим багатством вирізняються народні пісні, в яких прославляють мужніх захисників, оспівують їхню самовідданість, відчайдушність у бою і самопожертву[1, с. 9]. Героїко-патріотичні пісні – це сукупність пісень про боротьбу українських воїнів ще з часів козацької доби до сьогодення. Всіх їх об'єднує націєтворча інтенція, прагнення до визвольної боротьби. Фольклор цього періоду є частиною алгоритму поєднання минулого із сучасним, тим міцним незримим стрижнем, довкола якого в усі часи гуртувалися все нові покоління українських звиязців для протистояння ворожим намаганням втрутитися в політичну ситуацію чи духовно-культурний простір[2, с. 12].

Значну групу військово-повстанських пісень складає любовна тематика: прощання юнака-повстанця з нареченою, роздуми про їхнє майбутнє, міркування про спільну боротьбу проти ворога тощо. У культурі українців такі пісні займають особливе місце щодо високої художньої досконалості, що дозволяє їм бути популярними серед виконавців у сьогодишню еру цифрових технологій.

Мета статті – дослідити специфіку любовної тематики у «вояцьких піснях», проаналізувати головні мотиви цих народних творів. *Об'єкт дослідження* – українські народні героїко-патріотичні пісні. *Предмет вивчення* – особливості змалювання стосунків закоханих як відображення національних стереотипів поведінки молоді. *Джерельну базу* статті склали опубліковані фольклорні збірники: «Героїко-патріотичні пісні бойківського села Новий

Мізунь з голосу Параски Дудини» в упорядкуванні Ганни Сокіл, «Фольклорні матеріали з отчого краю» та інші.

Найпоширенішим мотивом є виряджання молодого хлопця до походу, прощання з коханою дівчиною («Завтра в далеку дорогу») [3, с. 437], нареченою, його щиру обіцянку повернутись до неї з війни («Раз козак у похід вибирався») [1, с. 28], мотиви кохання дівчини до стрільця та оплакування загиблого воїна» [1, с. 38]. З любовними часто переплітаються пісні родинного життя, головна тематика яких — прощання з родиною, звернення в думках до матері, батька, братів чи сестер [3, с. 959].

Яскравим прикладом зустрічі козака зі своєю дівчиною є пісня «Не раз весняною поров», в якій передано милування закоханих у гаю, спів соловейка. Ніби нічого не загрожує молодим. Проте, на жаль, незадовго козак поліг на полі бою [1, с. 45]

Особливе місце тема любові посідає у повстанських піснях. Відданість рідній землі, коханій дівчині чи родині, побратимська любов, непереможність духу українського народу поєднується майже в кожній пісні цього жанру. Скажімо, у народному творі «Будь здоровая, родино» йдеться про юнака, який готовий служити в Українській повстанській армії та прощається з дівчиною і з усією родиною. Тут наявні також мотиви туги дівчини за своїм коханим:

День і нічку я сумую

І дивлюся в далечінь.

Чи не верне мій миленький?

Чи не ржить вороний кінь? [1, с. 53]

Специфікою героїко-патріотичних пісень є те, що любов до коханої, до батька-матері тісно переплітається з любов'ю до рідної землі. Це особливо яскраво відображається в кінцевих рядках багатьох пісень, у яких присутня своєрідна кінцівка-прощання з матір'ю («прощай, рідна нене»), яка здебільшого поєднується зі зверненням до України («Україно, прощай»): «Слава, слава Україні! Впав стрілець і закричав. [1, с. 54]

Повага та любов до побратимів, однодумців, справжніх захисників Батьківщини — одна з ключових властивостей героїко-патріотичних пісень. У

пісні «Вставайте, браття, як один» [1, с. 61] описана згуртованість нашого війська, жага до перемоги та кращого майбутнього України, сила побратимської любові, та патріотизму.

Українська культура багата героїко-патріотичними піснями. Їх важливість важко описати словами, адже це невід’ємна частина нашої історії, яку надзвичайно важко переживав народ. Попри війни, репресії, утиски, українці продовжували любити. Вони люблять по-різному, але, водночас, однаково – щиро. Люблять сиву матір, кохану дівчину, батька, сестру, побратимів та батьківщину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Героїко-патріотичні пісні бойківського села Новий Мізунь з голосу Параски Дудини Ганна Сокіл. Львів, 2024. 80 с.
2. Закальська Я.А. Український фольклор спротиву: традиція і модифікація, трансмісійні механізми: автореф. канд. філол. наук. 10.01.07 — фольклористика. Київ, 2021. 20 с.
3. Сокіл Г. Концепційні засади дослідження повстанських пісень. Народознавчі зошити. 2021. № 4. С.951–959.
4. Фольклорні матеріали з отчого краю. Зібрали Василь Сокіл та Ганна Сокіл. Львів, 1998 .616 с.

ГОШЮЇН – ТРАДИЦІЙНИЙ ШТАМП ХРАМІВ ТА СВЯТИЛИЩ ЯПОНІЇ. ВПЛИВ ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ

Олександра ХЕРСУН

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Наукова керівниця – **Пасемко Оксана**, асистентка катедри сходознавства
імені професора Ярослава Дашкевича*

Гошюїн (御朱印) – штамп, який можна отримати після відвідування японського храму чи святилища. Книга, у якій їх збирають, називається гошюїнчю. Зазвичай гошюїн складається з 5 елементів. Перш за все, посередині священник або монах пише назву місця, після чого додає 奉拝 (*hōhai*) – затвердження візиту. Третій елемент – це герб святилища або храму. Потім додають рік (за японським традиційним літочисленням), місяць і день, коли було здійснено візит. Нарешті, посередині, над назвою святилища або храму, буде червона печатка (зазвичай у вигляді ієрогліфів в прямокутному чи квадратному обрамленні, однак додатково можуть бути зображення тварин, Будди та багато чого іншого в залежності від тематики місця).

Зараз важко визначити, як саме з'явилася ця традиція. Але більшість дослідників посилаються на період Нара (710-794). У той час багато людей ставали паломниками, щоб очистити розум, продемонструвати віру та поширювати слово Будди - шакьо (або сутри). В обмін на візити та молитви настоятелі храмів та святилищ ставили гошюїни. Для паломників це був доказ відданості релігії і визнання святими місцями добрих намірів прочан. У період Хейан (794-1185) традиція на короткий час зникла, але в період Муромачі (1338-1573) почала поширюватися культура скріплення офіційних документів малиною печаткою або штампом у якості підпису. Пізніше, в період Едо, ці печатки використовували на паперах, які затверджували здійснення пожертви для святилища чи храму. [1]

Вважалося, що чим більше книг завершено, тим чистішою є душа паломника. Таким чином, гошюїнчю – це свого роду паспорт до наступного

життя. Саме тому людей, які збирали гошюїни за життя, після смерті, ховали разом з їхніми книгами. Але був й інший спосіб: члени сім'ї зберігали ці книги, щоб захистити себе. Ці традиції збереглися до наших днів.

Певний час традиція колекціонування гошюїнів була майже занедбана, але у 2000-х роках вона стала популярною. Через це змінився і сам гошюїн. Якщо колись це був лише червоний штамп (інколи могли також написати пензлем назву місця), то тепер це роблять більш креативно. Кожен храм та святилище має індивідуальний дизайн, деякі місця мають обмежений тираж залежно від пори року чи свят, фестивалів і так далі. Наприклад: Сакура Джінгу в районі Токіо Сетагая пропонує лімітовану серію до пори, коли цвітуть дві вишні Кавадзудзакура перед головною будівлею святилища. Гошюїни цієї серії розписані золотим чорнилом і закріплені рожевою печаткою у вигляді квітів сакури. Ще можна згадати гошюїн, підписаний срібним чорнилом, з печаткою внизу у вигляді червоної змії та доданою фотографією «хебі-іші» (змієподібного каменю). Цей гошюїн видають у Сейкоїні в Хігашіідзу (префектура Шідзуока) і доступний лише тоді, коли біла змія (домашня улюблениця голови храму) скидає свою шкіру. Таким чином святилища та храми намагаються привабити відвідувачів. [2]

У період Мейджі (1868-1912), який також називають Реставрацією Мейджі, уряд прагнув створити єдину релігійну основу з імператором у якості центральної фігури. Це рішення було протилежним системі, що була притаманна попередньому періоду Едо (1603-1867), коли буддизм був тісно пов'язаний з шьогунатом. Саме тому уряд Мейджі обрав шінтоїзм як основну релігію. І хоча урядовці не мали на меті знищити віру людей у буддизм, та наслідки цієї зміни були катастрофічними: багато храмів було зруйновано через хвилю антибуддизму, відому як «хайбуцу кішяку». Проте буддизм не міг бути цілковито замінений, адже уряду була потрібна інформація, зосереджена в системі данка, як-от відомості про населення з подробицями про народження, смерть, шлюби, міграцію тощо. Сьогодні через цю реформу деякі люди вважають, що недоречно зберігати печатки і з храмів, і зі святилищ в

одній книзі. Крім того, подекуди можуть відмовити у розписі змішаної книги, але це рідкісна проблема. [3]

Історія гошюїнів глибоко сягає своїм корінням, а їхнє колекціонування посідає важливе місце у релігії Японії. Ця традиція стала невід’ємною частиною самої культури, і з часом вона лише еволюціонувала, адже гошюїни стають цікавішим, красивішим і барвистішим; кожен має щось особливе. І, хто знає, можливо, це лише початок їхнього розквіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Appearing in Beliefs, Ritual Practices, and Celebrations in Kansai - III - (Ed. Carmen Săpunaru Tămaș (ed.). București : Pro Universitaria, 2023)
2. The Meiji Restoration and the Secularization of Buddhism – (Sasaki Shizuka, 2023) <https://www.nippon.com/en/japan-topics/b09409/>
3. What is a Goshuin? All About Traditional Japanese Shrine Seals (and why you'll be addicted to collecting them!) https://livejapan.com/en/in-tokyo/in-pref-tokyo/in-tokyo_train_station/article-a0002402/

ПРАВОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ: ВІД ЛАТИНИ ДО СУЧАСНИХ МОВ

Тетяна ХОМІНЕЦЬ

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник — Ірина Геєць, к.ю.н., доцент кафедри політології, права та філософії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Наскрізь в юридичній літературі поетично проголошується, що юристи європейських країн спілкуються єдиною мовою – латиною [1]. Звісно ж, не йдеться про їх живу комунікацію або спільну мову процесуальних документів. Об'єктивне підґрунтя для такого твердження криється у правничій термінології, на формування якої латинська мова справила, без перебільшення, значний вплив: вітчизняні науковці стверджують, що до 80 % юридичних термінів походить саме з римського права [1], яке «й дотепер лежить в основі сучасних європейських законодавств» [1]. Тому нині, як ніколи раніше на теренах України, серед новітніх форм рецепції римського права виразно можна спостерігати «сприйняття та використання головних засад, ідей та категорій, накопичених попередньою системою права» [2, с.156], почасти через латинізацію – використання слів або висловів латинською мовою з метою належного мотивування.

Однією з особливостей мови права є її тісний зв'язок з латинською мовою, що не тільки проявляється у відчутному впливі на національну юридичну терміносистему мови-донора, але й подекуди виражається у використанні юридичних термінів на письмі латиною [2, с.143]. Як бачимо, специфіка юридичної латини полягає в тому, що функціональною одиницею даної термінологічної області переважно є не слово, а словосполучення: «*corpus possessionis*» (реальне панування, здійснення фактичного контролю над річчю), «*uberrima fides*» (найвища добросовісність), «*ipso facto et ipso jure*» (з огляду на самий факт та на підставі самого закону). Тому такі латинські сполуки, згідно із загальноприйнятою класифікацією правових термінів за

мовною структурою [3, с.27], є складеними термінами (термінологічними сполученнями), а інколи ще й набувають ідіоматичних ознак.

Спадщина римських юристів продовжує все активніше використовуватися сучасним суспільством, саме їхні основні ідеї, відображені у формі принципів права, правових презумпцій та категорій, забезпечили праву Стародавнього Риму «вічне життя» [3, с.29]. Водночас розглядуване явище рецепції протягом усієї своєї історії постає у все нових формах, що неодмінно потребувало не тільки власне запозичення, але й творчого опрацювання римського права з метою пристосування його положень до мінливих умов сьогодення.

Отже, вмотивоване використання *lingua latina* у правовій термінології має розцінюватися не як применшення оригінальності національного права, не як перемога «мертвої» мови над «живою», а, навпаки, як дієвий спосіб підвищення актуальності застосування правової термінології в державі, в якій визнається і діє принцип верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ristikivi M. Latin: The Common Legal Language of Europe? *Juridica International*. 2005. P. 199–202.
URL:https://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2005_1_199.pdf (дата звернення: 27.10.2024)
2. Троцька А.І. Відображення ідей римського права у вітчизняній філософсько-правовій думці: дис. канд. юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2017. 188 с.
3. Шала Л.В. Рецепція римського права в Україні: доктринальний рівень. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 25–30.

СЛОВО-ІМ'Я КОНЦЕПТУ *ЧУЖИЙ/ОВСУ* В УРЯДОВО-КАНЦЕЛЯРСЬКИХ ДОКУМЕНТАХ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Андрій ХОРУНЖИЙ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

*Науковий керівник – Софія Бутко, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови філологічного факультету*

Концепт *ЧУЖИЙ* – базове ментальне утворення, що осмислюється як ‘чужий’, ‘гріховний’, ‘небезпечний’, ‘віддалений’ у картині світу XVII століття. Він організований, за польовою моделлю, на ядерну (ключове слово-ім'я *чоужии / обсу*), приядерну (співвідносні за парадигматичними або синтагматичними відношеннями одиниці, які містять сему ‘чужий’ – *бунтовникъ, своевольникъ, неприятель* та ін.) і периферійну (фразеологізми та стійкі порівняння із компонентом *чуж-*) зони. Пропоновані тези присвячені аналізу ключового слова-імені означеного концепту в урядово-канцелярських документах 1648–1657 років.

Тогочасна лінгвальна «мозаїка» (В. Шевчук), складена із староукраїнської (руської), польської, латинської, московської, угорської мов, формує складну і багатовимірну структуру концепту *ЧУЖИЙ*. В універсалах, наказах, умовах гетьмана Б. Хмельницького ключове слово-ім'я представлене в одиницях *чоужии / обсу*.

Порівняльно-історичні та структуралістські дослідження лексеми *чужий* (*чоужии*) здійснили Г. Півторак, Т. Лукінова, О. Ткаченко, Е. Бенвеніст, М. Фасмер та ін. Наукові роботи О. Селіванової, Г. Межжеріної, Т. Семашко О. Дубчак репрезентують лінгвокогнітивне вивчення одиниці, яка об'єктивує концепт *ЧУЖИЙ*. Утім, ґрунтовний розгляд заголовної теми ще не здійснено, що й засвідчує **актуальність** нашої **розвідки**.

Об'єкт аналізу – слово-ім'я концепту *ЧУЖИЙ* в урядово-канцелярських документах 1648–1657 років. **Предмет** – номінативний і семантичний простір

лексеми чужий (*чоужии*), що об'єктивує поняттєвий, образно-чуттєвий і ціннісний зміст означеного концепту.

Мета нашої **роботи** полягає в тому, щоб простежити й проаналізувати динаміку номінативного і семантичного наповнення одиниці *чоужии* в урядово-канцелярських документах 1648–1657 років.

Джерельну базу дослідження становлять 169 універсалів, наказів, умов, з яких ... написані староукраїнської (руською) мовою, ... польською, ... латиною.

Одиниця *чоужии*, яка походить від герм. **peudō*- або гот. **piuda*- ‘народ’ [1, с. 351], зазнаючи історичної зміни значення, у тогочасних лексикографічних працях перекладається як ‘чу(ж)дъ, туждый’ [2, с. 156; 3, с. 169] і вказує на неналежність до СВОГО, оскільки «спираючись на уявлення про власний світ, своє життя, індивід сприймає життя “іншого” [“чужого” – А. Х.]...» [11, с. 239]. Тлумачення *чужого* представлене у Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.: «1. (який належить комусь, невластний) чужий; 2. (іноземний) чужий, чужинний; 3. (сторонній) чужий» [5, с. 549]. Подані у словниковій статті цитати «о ораніи чужо(г) пола», «...за чужєго товара» ілюструють ідентифікацію *чужого* на предметних відношеннях, оприявнюючи основну когнітивну ознаку ‘предметна неналежність’. Słownik polszczyzny XVI wieku засвідчив значення лексеми *obcy* «1. Będący spoza społeczności (narodu, plemienia, rodziny), będący z innego kręgu kulturowego; przychodzący lub sprowadzany z zewnątrz; extraneus; 2. Należący do kogoś innego, będący czyjąś własnością, cudzy, nie swój; 3. Nie będący właściwością albo elementem czegoś; 4. Niewłaściwy, nieprawdziwy; 5. Nie będący uczestnikiem, odtrącony» [7, с. 81-85].¹ Поєднання різномовних кодів у староукраїнській (руській) картині світу XVII століття, що вплинуло на розуміння *чужого*, простежуємо в урядово-канцелярських документах Б. Хмельницького, у яких одиниця *чоужии* / *obcy* окреслює культурне, у тому

¹ «1. Поза спільнотою (нації, племені, родині), з іншого культурного середовища; прибулий; сторонній; 2. Належний іншому, (невластний) чужий, не свій; 3. Не властивий чомусь; 4. Недоречний, неправдивий; 5. Відторгнутий».

числі ціннісне, відмежування: «*ani kogo **obcego** na ich zgubę tak sami przez się, jako i przez namówione osoby poduszczać będziemy*» [6, с. 232].

Імовірна спорідненість слів *чоужии* і *чудо* (< іє. ā-kūtis ‘умисел’ [8]) [9], яке пов’язане із назвою прибалтійсько-фінських племен, що займалися магією та ворожінням, – *чудь*, сприяє продукуванню семантики «2. (іноземний) чужий, чужинний» та «3. (сторонній) чужий» [5, с. 549]. Усі мешканці віддалених земель розумілися із особливими, нелюдськими здібностями, що знаменувало їх ворожими і небезпечними. Звідси значення «злодій, нечестивець» [4, с. 1551], зафіксоване у «Матеріалах до словника давньоруської мови» І. Срезневського. У сполуках *чужоземские люди, чужоземские купцы, обсупанowie* лексема *чоужии* / *обсуп* зазнає семантичного зсуву, що розширює її зміст: іноземець усвідомлений у парадигмі світоглядно-аксіологічних відмінностей. Оновлене значення засвідчує формування когнітем ‘духовна (ідейна) відмінність’, ‘релігійна неналежність’, ‘етнічна (національна) непов’язаність’: «...*i do portów **obcych panów** i państw chrześcijańskich, także po wszystkich rzekach i miastach, z którymi, jakie będą chcieli...*» [6, с. 68]. У 7 аналізованих сполученнях лексема із компонентом *чуж-* (*чоужии*) у 2 контекстах має негативну², у 4 контекстах – нейтральну³, а в 1 контексті – позитивну⁴ оцінність. Динаміка від негативного значення, зафіксованого у XI – XVI століттях [9], до позитивного пояснена зміною суспільно-культурних взаємин з іноземцями у XVII столітті.

Досліджувані одиниці набувають значення ‘поганий’, ‘гріховний’, ‘народний’, адже актуалізують в опозиції *свій* – *чужий* міфологічний протиставлення ‘хороший – поганий, праведний – гріховний, належний до еліти – народний’ та ін.

Одиниця *чоужии* / *обсуп* функціонує у сталих сполуках *чужая земля* (*чужие земли*), *чужие кгрунты*, *чужие краи*: «...*але абы, яко звычай есть въ*

² «Ижъ мы, маючи великий расход на людей чужеземскихъ, а приходовъ мало маючи на тые расходы, прето огледѣвши тое, якъ здавна передъ тим бывало...» [6, с. 142-143].

³ «...*ані не будемо підмовляти когось чужого загубити їх, як самі, так і через намовлених осіб*» [6, с. 234].

⁴ «Кгда бы нашъ який купецъ мѣлъ именем своимъ з товарами чужеземного купца зъ нашою землѣ выпроваживат и досвѣдчилъ бы ся того дозорца нашъ, теды позволяемъ ему той увесь товаръ забрать» [6, с. 143].

чужихъ краяхъ, сами межи собою въ справахъ купецкихъ вшелякие sprawy розсуждали и челядь выкручную судили и подлугъ заслугъ карали» [6, с. 224].

Системне сполучення одиниці *чоужии* із іменниками у формі множини демонструє формування єдиного, узагальненого *чужого*, на відміну від окремого, індивідуального *свого*. Стійкі вирази, окрім поняттєвого й образно-чуттєвого, виражають ціннісний зміст. Вони засвідчили увесь оцінний діапазон: із проаналізованих 7 сполучень 1 мають негативне, 5 – нейтральне, 1 – позитивне значення.

У результаті аналізу одиниці *чоужии* в урядово-канцелярських документах гетьмана Б. Хмельницького визначили основні когнітивні ознаки ‘духовна (ідейна) відмінність’, ‘релігійна неналежність’, ‘етнічна непов’язаність’, що становлять інформаційний зміст концепту *ЧУЖИЙ*. Асоціації із словом-іменем об’єктивовані у культурно значущих стійких виразах як вияв образно-чуттєвого наповнення. Лексема *чоужии* засвідчила в універсалах та наказах 1648–1657 років ціннісно-оцінне наповнення відповідного концепту. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у комплексному вивченні концепту *ЧУЖИЙ* в урядово-канцелярських документах означеного періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кузнєцова Т. В. Концепт «свій – чужий» у лінгвокультурологічних дефініціях. Вісник СумДУ. Серія: Філологія. 2007. № 2. С. 37–40.
2. Межжеріна Г. В. Мовна картина світу часів Київської Русі (на матеріалі писемних пам’яток XI–XIII ст.): дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 473 с.
3. Семашко Т. Межі дихотомії «свій» – «чужий» в аспекті етнічної стереотипізації. Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство. 2014. Вип. 11 (24). С. 238–243.
4. Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 6: У-Я / уклад. Г. П. Півторак. Київ: Наукова думка. 2012. 586 с.
5. Лексикон словенороський Памви Беринди / Підг. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука. Київ, 1961. 271 с.
6. Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма словеноросская / Підг. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука. Київ: Наукова думка, 1964. 259 с.

7. Материалы для словаря древне-русского языка по письменным памятникам. Т. 3: Р-ГД / укл. И. И. Срезневский. Санкт-Петербург: Тип. Императорской акад. наук, 1903. 1684 с.
8. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: у 2-х т. Т. 2: Н-Θ / Редкол.: Л. Л. Гумецька (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1978. 592 с.
9. Універсали Богдана Хмельницького (1648–1657) / Упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. Київ: Видавничий дім «Альтернативи». 1998. 418 с.
10. Słownik polszczyzny XVI wieku. T. 19: O – Ochytzyć / red. M. R. Mayenowa, F. Pełowski, K. Mrowcewicz, P. Potoniec, K. Wilczewska, L. Woronczakowa i in. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990. 588 S.
11. Vasmer M. Russisches etymologisches Wörterbuch / Band 1: A – K. Universitätsverlang, 1953. 712 S.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЗЗСО (НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРКИ МІСТА РОЖИЩЕ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анастасія ЦАРУК

Волинський національний університет імені Лесі Українки

*Науковий керівник – Руслана Омельковець, канд. філол. наук, доцентка
катедри історії та культури української мови*

Постановка проблеми. Сучасна мовна реальність ставить під загрозу існування діалектів, які є скарбницею багатовікової культури [1, с. 4]. Глобалізація та панування літературної мови спричиняють поступове зникнення діалектів, що збіднює мовну палітру і загрожує втратою цінної частини нашої культурної спадщини. Діалекти – це не просто мовні особливості, а ключ до розуміння історії, звичаїв та менталітету народу. Саме тому впровадження інтерактивних методів вивчення діалектної лексики в освітній процес є надзвичайно важливим для збереження мовної різноманітності та формування в молоді поваги до мовної спадщини. Школа відіграє ключову роль у цьому процесі. Розробляючи та впроваджуючи інтерактивні методи навчання, ми не лише збережемо діалекти, але й виховуватимемо в учнів повагу до мовної різноманітності та сприятимемо розвитку їхньої мовної свідомості.

Метою дослідження є аналіз діалектної лексики на основі говірки м. Рожище Луцького району Волинської області та розробка інтерактивних вправ на основі дослідженого матеріалу.

Результати дослідження. Лексикологія – це наука, що займається вивченням словникового складу мови, тобто його лексики, основною одиницею якої є слово. Вчитель знайомить учнів із різноманітністю значень слів, їхнім походженням і змінами, які відбуваються. Важливо, щоб школярі розуміли, як їх правильно використовувати [2, с. 2]. Вивчення діалектів поєднує в собі лінгвістику та літературу. Учні не лише збагачують свій

словниковий запас, але й глибше розуміють художні твори, вчать аналізувати мову персонажів і бачити, як вона пов'язана з їхнім соціальним статусом, походженням та іншими характеристиками. У засобах масової інформації діалектизми допомагають передати колорит певного регіону і зробити оповідь більш живою та цікавою.

Інтерактивні методи навчання спрямовані на формування в учнів навичок критичного мислення, креативності та співпраці, які є ключовими для успіху в сучасному інформаційному суспільстві. Мультимедійні уроки, проєкти, мозкові штурми, круглі столи роблять навчання цікавим та різноманітним, сприяючи глибокому засвоєнню знань і розвитку самостійності.

Діалектна лексика охоплює широкий спектр життєвих сфер. Досліджуючи говірку м. Рожище Луцького району Волинської області, вдалося зафіксувати чимало лексем, які представляють такі тематичні групи: весілля, хрестини, побут, освіта, мова та спілкування. На основі цього матеріалу розроблено вправи, які допоможуть учням ефективно вивчати діалектну лексику.

Вправа 1. «Діалектні пазли». Матеріали: картки. На одних – діалектне слово, а на других – їхній відповідник або ілюстрація, яка відображає значення слова.

Довідка: *баюра, мешти, вельон, казан, тазик, бутиль, картуз, пацьори.*

Відповідники: *калюжа, черевики, фата, велика скляна пляшка, головний убір, велика металева посудина для їжі, глибока ємність для води, намисто.*

Примітка. Цей метод допомагає розвивати асоціативне мислення, збагачувати словниковий запас, розвивати увагу та пам'ять.

Вправа 2. «Знайди мене». У наведеному нижче тексті учні повинні визначити, які слова є діалектизмами.

Сватання в місті моєму проходилося таким порядком: невеста знала, що прийдуть, попереджувала маму. І на той день, на ту годину приходили свати. Доріг не було, минали баюри всякі, трошки позамазували свої мешти. Коли заходили в хату, то низько кланялись. Старший сват, дружба були

підперезані таким утиралом розмальованим. Вони промовляли: «Нас послали сюди. Маєм орла такого, прийшов його час, і нам повідали, що у вас є така пташина дуже красива, котра добре літає, і ми б хотіли її угледіти» (Станько Є. М.).

Примітка. Цей метод допомагає формувати в учнів навички розпізнавання діалектизмів.

Вправа 3. «Інтерв'ю». Клас ділиться на пари. Один учень бере на себе роль інтерв'юера, інший – респондента. Інтерв'юери готують запитання, які допоможуть їм зібрати інформацію про діалектну лексику, до прикладу, на тему «Побут»:

1. Які ви знаєте хатні меблі для лежання?
2. Які ви знаєте хатні меблі для сидіння?
3. Як у вас називають хатні меблі, за якими споживають їжу?
4. Який ви знаєте посуд для приготування їжі?
5. Який ви знаєте посуд для зберігання їжі?
6. Які ви знаєте знаряддя праці для хатніх робіт?
7. Які у вас знаряддя праці застосовують біля печі?
8. Як у вас називають хатнє спорудження для приготування їжі?

Після чого беруть інтерв'ю.

Примітка. Цей метод допомагає застосувати знання про діалектизми на практиці, розвивати комунікативні навички.

Висновки. Отже, інтерактивні методи роблять навчання цікавим та ефективним. Вони розвивають в учнів критичне мислення, креативність. Впровадження таких методів вивчення діалектної лексики в освітній процес є важливим кроком для збереження мовної спадщини нашого народу та розвитку мовної свідомості учнів. Запропоновані вправи можуть стати основою для створення ефективних уроків і сприяти популяризації вивчення діалектів серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Левченко Т. М. Діалектна побутова лексика у засобах масової комунікації. *Львівський філологічний часопис*. Львів : Наук. журнал, 2019. С. 127–131.

2. Громко Т. В. Специфіка методики вивчення української діалектної лексики в школі. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2185/1/Специфіка%20методи%20вивчення%20української%20діалектної%20лексики%20в%20школі.PDF>

ОСОБЛИВОСТІ ЕКРАНІЗАЦІЇ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ «Я ПРАЦЮЮ НА ЦВИНТАРІ» ПАВЛА ПАШТЕТА БЕЛЯНСЬКОГО

Назар ЧАБАНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Челецька, канд. філол. наук, доцентка
катедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Застосовуючи методологію семіотичного перекодування літературного твору у фільм на основі дослідження О. Кирилової, яка виокремлює такі моделі кінотвору: морфологічний (з ритмічним та стилістичним підрівнями), монтажний, тактильний, аудіальний, антропологічний, інтертекстуальний і наративний [2, с. 17], розглянуто особливості екранізації збірки оповідань Павла Белянського «Я працюю на цвинтарі».

За мотивами цих оповідань у 2021 р. було знято однойменний повнометражний художній фільм, режисером якого є Олексій Тараненко [4].

Для адаптації збірки оповідань у повнометражний фільм (не серіал) на **наративному рівні** важливо відтворити оповідь від першої особи, яка зберігається у книжці протягом всього циклу. У фільмі для цього введено протагоніста Сашу (Віталій Салій) – циніка, який ненавидить світ, але оповідь веде не Саша, а його загиблий син, про смерть якого ми дізнаємося наприкінці фільму.

Морфологічний рівень відіграє важливу функцію, адже для нього характерне перекодування – транспонування літературного твору у фільм і способи реалізації цього процесу. Так для екранізації «Я працюю на цвинтарі» було взято лише певні оповідання: з 41-го оповідання циклу 28 не було показано взагалі («Єдиноріг», «Джміль», «Епітафія» [1, с. 22, 41–43] і ще декілька). Інші 13 оповідань екранізовано так: оповідання розгортається послідовно протягом фільму («На бігу», «Квартирне питання») [1, с. 28–29, 86–90]; кілька оповідань поєднано між собою («Ветеран», «Окуляри», «Залізний старий Суворов» і «Лампочка» з циклу «Спостерігаючи життя»

поєдналися в другорядного персонажа Суворова [1, с. 8–10, 39–40, 50–52, 116–117]); оповідання «Петрович», «Все найкраще дітям» перетворили на другорядну сюжетну лінію [1, с. 36–38, 47–49]; з оповідання «Життя подай» показали лише професіоналізм *Життя* (риска між датою народження і датою смерті) [1, с. 7]; оповідання «Не пробачити», «Він не йде» екранізували без змін або майже без змін [1, с. 55–57, 93–94].

Ритмічний та монтажний рівні. Ритм визначається тривалістю сцен, тобто як довго ми перебуваємо в одному місці та в одному часовому проміжку [3, с. 344]. У випадку фільму спостерігаємо такі єднання ритмічного і монтажного рівня: щоб показати момент прокидання, було знято два кадри тривалістю приблизно по сім секунд кожен; щоб почистити зуби, поїсти, одягнутися і вийти з квартири, знято вісім кадрів на сумарну тривалість десять секунд; один кадр, коли Саша спускається сходами (а не ліфтом) розтягнуто на сім секунд [4]. Можемо спостерігати певний підтекст того, скільки часу займає кожен з видів діяльності у житті протагоніста пропорційно цього відрізка тривалістю в тридцять одну секунду, а порівнюючи власний досвід і досвід Саші, можемо визначити емоції протагоніста. **Власне монтажний рівень** можемо спостерігати вже з перших кадрів: панорама Києва змінюється на пейзажі кладовищ [4], щоб показати іншу сторону міста і ввести глядача в контекст людей, які працюють на цвинтарях.

Стилістичний рівень визначає, як режисер (кіно) передав ідіостиль письменника (літературний твір). Стиль як культуроспецифічний код є засобом кодування культуроспецифічних «меседжів» і тим самим – передавання «духу часу» або визначеного світовідчуття [2, с. 18]. Так ми розуміємо, що працівники цвинтарів – це люди, які пов’язані зі сферою послуг. Фільм і літературний твір у цьому плані ідентичні. Що ж до «духу часу», то у книзі за допомогою оповідання «Щоби пам’ятали» стає зрозуміло, що більшість текстів розповідають про час кінця 90-х початку 2000-х [1, с. 73]. У фільмі про ймовірний час ми дізнаємося від надгробку у вигляді iPhone-6 (дата виходу – 09.09.2014) [4].

Антропологічний рівень важливий для підбору відповідної до літературних описів персонажів акторської фактури у фільмі. Так було б нелогічно, якби Женя (вітчим Аліси – доньки Саші, усі вони є лише у фільмі), який працює в поліції, чинив фізичний тиск без міцної тілесної фактури.

Аудіальний рівень виражений лише у фільмі. Так у сцені, де вночі двоє чоловіків збирають букети з гробків, фонова класична музика в тандемі з діалогом чоловіків створює комічний ефект. Наприклад, якби цієї музики не було, то увага зверталася б на кладовище, як на щось моторошне, і всі наступні дії мали б саме такий запрограмований ефект.

Отже, кіно на екрані створюється завдяки моделюванню і взаємозв'язку різних рівнів перекодування словесного тексту у візуальний образ. На прикладі фільму «Я працюю на цвинтарі» можна легко виокремити кожен з проаналізованих рівнів і пояснити природу екранізації. Фільм, на противагу буденному життю, показує інший світ – світ працівника цвинтаря. Саша – це приклад, коли глибока травма приховується за світоненависницькою оболонкою характеру персонажа, і лише через дослідження сюжету фільму можна зрозуміти травму. Це робить фільм та текст особливими, а також дає змогу розглянути ці мистецькі твори не лише крізь призму інтермедіальності, а й, наприклад, крізь призму травматичного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белянський П. (Паштет). Я працюю на цвинтарі ; пер. Т. Кохановської. Харків : Віват, 2024. 160 с.
2. Кирилова О. О. Філософія кіно, метод моделювання та проблема декадентського кінотвору // Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2018. Т. 1. С. 17–23.
3. Маккі Р. Оповідь: Субстанція, Структура, Стиль та Принципи Письмової Екранізації. Видання третє ; пер. з англ. Київ: АРК.ЮЕІ, 2023. 520 с.
4. Я працюю на цвинтарі : фільм ; реж. О. Тараненко. URL: <https://www.imdb.com/title/tt8268302>.

КОНЦЕПТ «NEW WOMAN» В ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ РОМАНУ «ДРАКУЛА» БРЕМА СТОКЕРА

Аріана ЧЕРНЕГА

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник — **Наталія Коробкова**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов*

Сучасники вже давно намагаються подолати стереотипи щодо жінки та її ролі в суспільстві. Гендерна рівність постає новою проблемою серед політиків та мистецтвознавців, а активна поява феміністичної критики, антології жіночих текстів та дослідження жіночих персонажів, активно досліджуються українськими та іноземними науковцями Е. Гайльман, К. Аткинсон, Дж. Кістлер, А. Шаматова, Т. Орлова, К. Кобченко, О. Кісь, О. Драч, Л. Буряк, В. Борисенко, Д. Андросова-Байда та інших. Вони переосмислюють те, як відрізняється чоловіче сприйняття жінки від жіночого та як це може впливати на особистість.

Концепт «New Woman» став важливим феноменом кінця 1880-х — 1890-х років, і часто аналізується науковцями через літературні твори. Цей час, відомий як «fin de siècle» (з фр. — «кінець століття»), відзначався численними соціальними та культурними змінами, серед яких жіноча емансипація. У цей період формувався образ нової жінки — сильної, незалежної та інтелектуальної особистості, зі своїми бажаннями й амбіціями, відображаючи новий статус жінки в суспільстві. Як зазначає онлайн-словник Oxford English dictionary, термін «fin de siècle» має чотири значення і вперше був застосований у британському виданні газети Daily News [2].

Оксана Драч і Анастасія Шаматова у своїй спільній статті «Концепт «Нової жінки» в інтерпретації О. Коллонтай» зазначають, що «європейська література створювала “поле” для обговорення та конструювання альтернативних можливостей соціальної дійсності» [1, с.22], в цьому контексті розглядалася суспільна роль жінки, яка мала відійти від «усталених рольових

стереотипів і очікувань традиційного суспільства» [1, с.22] на користь собі та своїй освіті.

У контексті роману Брема Стокера дуже легко розглядати концепт «New Woman», так як його елементи присутні в кожній з героїнь твору. Як зазначає Джордан Кістлер «Dracula is traditionally read as a conservative reaction to changing gender roles at the end of the nineteenth century» [3, p. 250]. Ця цитата дозволяє зрозуміти її осуд консервативних поглядів, властивих кінцю XIX століття. Прихильники старих поглядів вважають, що деякі жіночі персонажі загрожують традиційним уявленням про британську маскулінність своєю вираженою сексуальністю, хоча Кістлер наголошує у статті на тому, що таке уявлення є хибним.

Міна Гаркер через її розум, інтелігентність, знання стенографії та роботу вчителькою, вважається прототипом «New Woman», так як працьовитість не була частиною жіночих обов'язків декілька десятиліть тому. Проте, попри ці якості, доктор Ван Гельсінг описує, що «She has a man's brain [...] and a woman's heart» [4, p.195], чим меншовартісно порівнює досягнення та знання Міни з чоловічими. Він не акцентує увагу на тому, що дівчина усього досягла сама, продовжуючи розмову фразами «not so long to be married» [4, p.195] та «other things to think» [4, p.195] натякаючи на жіночий обов'язок одружитися та народити дітей. Таке відношення від Ван Гельсінга простежується протягом усього твору і частіше герой обирає епітети для опису зовнішності, ніж для характеристики розуму. Стокер зберігає образ Міни в рамках традиційних патріархальних устоїв того періоду, але додає багато елементів порушуючих його, що показує зацікавлення автора в соціальному русі «New Woman».

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що «Дракула» окрім готичної естетики та теми вампіризму, розкриває нові феміністичні рухи, що були актуальні у XIX столітті. Він також показує, що чоловіче уявлення про жіночу соціальну місію обмежене стереотипами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Драч О., Шаматова А. КОНЦЕПТ «НОВОЇ ЖІНКИ» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ О.КОЛЛОНТАЙ. *Наукові записки Тернопільського національного*

- педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2016. Ч. 3, № 1. С. 22–25.
2. fin de siècle, adj. & n. meanings, etymology and more | Oxford English Dictionary. *Oxford English Dictionary*.
URL: https://www.oed.com/dictionary/fin-de-siecle_adj?tl=true (date of access: 22.10.2024).
 3. Kistler J. Rethinking the New Woman in Dracula. *Gothic Studies*. 2018. Vol. 20, no. 1-2. P. 244–256. URL: <https://doi.org/10.7227/gt.0047> (date of access: 22.10.2024).
 4. Dram Stoker. *Dracula*. Hertfordshire : Wordsworth Editions Limited, 1993. 327 p.

СИСТЕМА ХРИСТИЯНСЬКИХ КОДІВ У БІОГРАФІЧНОМУ РОМАНІ ЛОРИ ГІЛЛЕНБРАНД ПРО ЛУЇ ЗАМПЕРІНІ

Радислав ЧІБІСОВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Челецька, канд. філол. наук, доцентка катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Мета дослідження: класифікувати та проаналізувати систему християнських кодів у біографічному романі.

Об'єкт дослідження: роман Лори Гілленбранд «Незламний. Історія виживання, стійкості та звільнення під час Другої світової війни».

Християнська віра як ресурс резистентності особистості, що бореться за виживання у винятково жорстоких умовах, посідає головне місце в біографічному романі американської письменниці Л. Гілленбранд про воєнне та післявоєнне життя американського легкоатлета Луї Замперіні. У цьому контексті доцільно класифікувати християнські коди у творі відповідно до авторських наративних стратегій Л. Гілленбранд:

- 1) звичайні згадки письменниці про християнські поняття;
- 2) закодовані християнські образи й мотиви твору, яких авторка не називає, але які читач може знайти самостійно;
- 3) чудеса в житті героя, що не мають раціонального пояснення;
- 4) християнські цінності у свідомому героя;
- 5) християнські образи у підсвідомому персонажа (снах, мареннях, передчуттях);
- 6) Бог, що промовляє до людини через природу.

До звичайних згадок письменниці про християнські поняття належать такі: Біблія, яку Луї читав на війні, але якої тоді ще не розумів; молитви героя в межових ситуаціях; ретроспективний епізод із дитинства героя про триразове падіння на сходах, через яке він подумав: «Бог грається зі мною» [2, с. 318]. За

допомогою таких, на перших погляд, спонтанних згадок про християнство американська письменниця готує реципієнта до сакрального прочитання роману як історії боротьби Бога і диявола в житті Замперіні.

Серед закодованих у романі релігійних мотивів, зокрема, наявні приховані асоціації з біблійними сюжетами про «блудного сина» (свідоме повернення Луї-підлітка до дому своїх батьків, коли він розчарувався в бунтівній спробі самостійно знайти новий простір для особистого життя) або про «Ноїв ковчег» (образ рятувального плоту в океані, на якому герой і його друзі борються за виживання, а Луї при цьому дає обіцянку посвятити себе Богові [1, с. 206]).

У романі названо декілька «надприродних» подій, які, на думку самого Замперіні, були ознаками Божого заступництва. Наприклад, авторка раціонально не пояснює, як її герой у непритомному стані під товщею води зміг визволитися з пастки заплутаних дротів у фюзеляжі [1, с. 156], чим створює новий психологічний і творчий виклик для читача, не характерний для звичайного біографічного роману.

Проте сприйняття християнських цінностей у свідомості Луї змінювалося впродовж життя, що й показує письменниця: у дитинстві він молиться лише тоді, коли боїться втратити матір, натомість під час виживання на плоту та в полоні часто розуміє, що Бог є єдиним, хто може допомогти, а після війни відчуває образу на Творця: забороняє дружині ходити до церкви, вимикає недільні проповіді. Лише після зустрічей із євангелістом Біллі Гремом Замперіні усвідомлює власне гріхопадіння та остаточно визнає себе християнином [1, с. 434].

Аналіз підсвідомого допомагає авторці розкрити перед читачем особисті переживання Луї, що стосуються християнських мотивів у його життєписі. Наприклад, під час перебування в таборі для військовополонених Луї страждає від нічних кошмарів, у яких з'являється жорстокий табірний наглядач Муцухіро Ватанабе (на прізвисько *Птах*). Навіть після завершення війни, коли ворог був далеко від своєї жертви, Луї знову щоночі мучив пекельний образ Ватанабе: «Тіло, яке згорбилося над Луї, було тілом Птаха. Обличчя цього тіла було обличчям диявола» [1, с. 443]. Досвід війни став причиною складного ПТСР у

Замперіні: колишній військовополонений кілька років жив у фізичній та моральній деградації. Тому, окрім містичного жаху перед Птахом, Луї починає відчувати «безіменну тривогу» через страх майбутнього покарання за гріхи, але боїться сам собі в цьому зізнатися.

Символічне значення природних явищ у житті Луї можна знайти в словах проповідника Грема: «Бог промовляє до нас через свої творіння» [1, с. 444]. На думку дослідника біблійних текстів Нортропа Фрая, «символом первовічної природи і всього, що від неї залишилося, є небо» [4, с. 177]. Коли виснажений Луї, перебуваючи на рятувальному плоту, дивиться на небо й поверхню океану, то міркує, що «така краса занадто досконала, щоб могла виникнути сама» [1, с. 207]. Але в цьому твердженні письменниці лише натякає на релігійні почуття свого героя. Образ дощу в романі також містить біблійну алюзію: коли закінчуються запаси води, Луї молиться (ніби пророк Ілля), унаслідок чого ознакою віри героя стає чудо, яке зафіксовано в словах: «З неба полив дощ» [1, с. 191]. Коли Луї згадує про власну обіцянку посвятити себе на служіння Богові, то знову відчуває краплі дощу на тілі. Відомо, що дощ є символом духовного очищення і відродження.

Згідно з висновком Л. Гілленбранд, після війни герой переосмислює власне життя: «Коли думав про те, що трапилося з ним, то зосереджувався не на своїх стражданнях, а на Божественній любові, яка, як він уважав, прийшла в його життя і врятувала його» [1, с. 446].

Отже, система християнських кодів у біографічному романі американської письменниці показує читачеві істинний зміст боротьби Замперіні з війною та її наслідками. Складний шлях Луї Замперіні у творі є символом дороги християнина, що готовий до останнього нести свій Хрест заради остаточного тріумфу любови й прощення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гілленбранд Л. Незламний. Історія виживання, стійкості та звільнення під час Другої світової війни ; пер. з англ. О. Лобастової. Київ : КМ-БУКС, 2017. 504 с.
2. Копистянська Н. Схеми художнього часу і простору. *Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова* : монографія. Львів: ПАІС, 2012. С. 312–325.

3. Посттравматичні стресові розлади : навчальний посібник ; за заг. ред. проф. Б. Михайлова. Вид. 2-е, переробл. та доповн. Харків : ХМАПО, 2014. 223 с.
4. Фрай Н. Великий код: Біблія і література ; пер. з англ. І. Старовойт. Львів : Літопис, 2010. 362 с.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ГОВІР У ПОВІСТІ «КАМІННА ДУША» ГНАТА ХОТКЕВИЧА

Оксана ЧОРНІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Марія Висоцька**, асистентка катедри української мови
імені професора Івана Ковалика*

Творчий доробок Гната Хоткевича, непересічного митця кін. XIX – перш. пол. XX ст., промовисто ознаменував собою одну з перших спроб стилізації українського художнього мовлення під архаїчний гуцульський говір. Як слушно зауважує Василь Грещук, Гнат Хоткевич як уродженець Харківщини “намагався якнайповніше відтворити гуцульську мовну автентіку, однак така мовна практика, незважаючи на більшу повноту відтворення гуцульських діалектних рис, помітно ускладнює сприймання художнього тексту читачеві, не знайомому в деталях із особливостями гуцульського говору” [1, с. 223–224]. А втім, доцільно увиразнити, що письменник таки спромігся сповна наблизити свого читача до гуцульського світу, принагідно уклавши словничок гуцулізмів, що вміщений наприкінці книги.

Фонетичні риси. 1) Перехід давнього голосного [a] після шиплячих і м'яких приголосних в [e] (зрідка – в [i]) у наголош. і ненаголош. позиціях: *жель, здоровлічко*; 2) Перехід голосних [o], [e] в [i] в історично нових закритих складах, а також за аналогією у відкритих: *воріг, чіму*; 3) Уживання приставних голосних [i], [и] в дієсл. формах: *іскажу, ізвержет*; 4) Рефлекс [ep] на місці давніх звукосполучень [ъ], [ь] з сонорними [p], [л] між приголосними: *кервавий, кертина*; 5) Збереження давньої м'якості шиплячих: *хлопчишиями, плечьох*; 6) Перехід приголосного [л] в [ў] в кінці слів: *орев, котев*; 7) Відсутність вставного [л] після губних: *роб'ю, люб'ю*; 8) Повна назалізація звукосполуки [дн]: *порєнний, бінний*; 9) Спорадичний перехід щілинного [с] у проривний [дз]: *дземню, дзерно*; 10) Асиміляція [шч] у [ш], [хв] у [ф], [бн] у

[мн]: *дівчинише, фіст, срімний*; **11)** Ствердіння кінцевих [т'], [с'] і [ц']: *сварут, єкихос, віщу*; **12)** Перехід [т'], у [к']: *вкємував, скіни*; **13)** Скорочення звукового складу слів, хоч і непослідовне: *Митро, кає*.

Морфологічні риси. **1)** Закінчення -ех, -ох замість -ах у М. в. множинних ім.: *грудех, плечох*; **2)** Закінчення -ов, -ев замість -ою, -єю в О. в. ім. I відміни твердої та мішаної груп: *котюгов, мишов*; **3)** Закінчення -єти в Р. в. одн. ім. IV відміни: *шкан'єти, гусєти*; **4)** Збереження форм двоїни: *дві бабі*; **5)** Скорочення форм К. в. одн.: *Мику', хло'*; **6)** Творенням вищого ступеня прислівників за доп. частки май: *май легіше, май далі*; **7)** Уживання частки най замість хай, нехай у формі наказ. сп. дієслів: *най роздер, най зберу*; **8)** Здеформовані дієсл. форми мин. часу із залишками колишнього перфекта: *любив-єм, скімував-сми*; **9)** Скорочені дієсл. форми I дієвідміни: *залєгат, виглєдаш*; **10)** Творення дієсл. форм ум. способу за допомогою частки бих (би-м), що є залишком форми колишнього аориста: *йшов бих, кричав би-м*; **11)** Дієсл. форми 3-ої ос. одн. I дієвідміни з кінцевим -т: *станет*, натомість дієсл. форми 3-ої ос. мн. дієсл. II дієвідміни вжиті без кінцевого -т: *ходє*; **12)** Творення форм дієсл. майб. часу за допомогою компонентів му, меш, ме, мемо, мете, мут (форми дієслова имати) та інфінітива: *му дзвонити; мемо ворожити*; **13)** Творення дієсл. форм нак. сп. за допомогою частки -ко: *подивіть-ко, відкегніт-ко*; **14)** Атематичні форми дієсл. 2-ої ос. одн.: *куйш, віщуїш*.

Лексико-семантичні риси: *флєкєв* 'парубок', *шувар* 'осока', *лилик* 'кажан', *фантє* 'одяг', *бурєшіник* 'печений картопляний корж', *горщє* 'кухлик', *бегарик* 'довга жердина', *простибіг* 'милостиня', *привитє* 'назва похоронного обряду над умерлим', *грунь* 'вершина гори; гірське пасмо', *грегіт* 'щебінь, дрібне каміння'; *най си прєч каже* 'не при хаті згадуючи', *ігій на тебе* 'а щоб тебе', *ходить облудом* 'бути наче неприкаяним', *трудний ходом* 'втомлений дорогою, подорожжю', *очима землю рити* 'дивитися вниз, під ноги' тощо.

Відтак у повісті "Камінна душа" Гната Хоткевича вдалося зафіксувати 530 діалектних одиниць, що ілюструють різноманітність, багатство й

особливості старожитнього гуцульського говору на всіх мовних рівнях, zarazom відображаючи духовну й матеріальну культуру гуцулів, їх природно-географічні умови проживання, звичаї, традиції, світогляд, побут, господарський уклад, виробничу діяльність тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ:

1. Гуцульські говірки : короткий словник. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 232 с.
2. Грешук В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2010. 309 с.
3. Хоткевич Г. Камінна душа. Харків : Фоліо, 2021. 304 с.

МІКРОТОПОНІМИ ЛЬВІВЩИНИ, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ ФОРМУ ОБ'ЄКТА

Софія ЧУДІЙОВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Наталія Сокіл-Клепар**, канд. філол. наук, доцентка
кatedри української мови імені професора Івана Ковалика*

Власні назви відіграють вагому роль у житті людей, оскільки саме вони уособлюють індивідуальність певного об'єкту та суб'єкту.

Антропоніми, гідроніми та ойконіми в українському мовознавстві досліджені значно більше, ніж мікротопоніми. Однак останнім часом назви невеликих географічних об'єктів становлять особливий науковий інтерес.

Мікротопоніми – це назви невеликих географічних об'єктів, яким властива обмежена сфера вживання. Саме вони є джерелом історичного минулого та містять інформацію про розвиток невеликої території.

Об'єктом запропонованого дослідження є мікротопонімія Львівщини, що відображає форми рельєфу.

Мета – систематизувати відображення форм рельєфу в мікротопонімах Львівщини.

Форми об'єктів Львівщини відображають насамперед **величину**: *Велетовець (гора), Велика Гірка (поле), Велика Ораниця (пасовище), Велике, Велике Поле (пасовище), Великий город на Вирьху (орне поле), Великий Секул (полонина), Великий Явірник(гора), Великий Ямковатий (ліс), Великий Марадиків (ліс), Великий Потік (яр), Великий Багонський (ліс), Великі Гори (хутір).*

Скажімо, назва хутора *Великі Гори*, що знаходиться на території Яворівщини, містить компонент-означення *Великі* і означає велику територію. Окрім цього, в цій назві є опорний компонент *Гори*. Апелятив *гора* первісно існував в значенні «пагорб», а не гора в буквальному значенні.

Також назва села *Велике*, що на Старосамбірщині, семантично виникло внаслідок еліпсиса опорного компонента якоїсь первісно апелятивної словосполуки, як *велике село*, *поле* і тому подібне, і субстантивації компонента *велике*.

Для номінації **малих форм** найчастіше вживають назви: *Малі Гори* (хутір), *Мала Славка* (потік), *Вербка Мала* (село).

Назва села *Вербка Мала*, що на Самбірщині, складається із компоненту означення *Мала*, що уособлює малу територію. Опорний компонент *Вербка*, який первісно походить від лексеми апелятива. Первісне значення апелятива *вербка* «місце, де росла або росте вербка». Також вербкою в давнину могли називати верболіз.

Кривизна рельєфу відображена в таких мікротопонімах: *Кривець* (кут села, потік), *Криві Загони* (урочище), *Криві Стаї* (поле), *Кривці* (кут села), *Кривуля* (гора, кут села, урочище, круча), *Кривий Потік* (пасовище, потік), *Крив'яча* (ліс), *Кривий Звір* (поле).

Назва села *Криве*, яке розташоване на Сколівщині, семантично походить від утвореного внаслідок еліпсиса опорного компонента первісно апелятивної словосполуки *криве село*, і субстантивації компонента-означення *криве*, що вказував на непряме, криве розташування вздовж чогось (річки, дороги).

Назва села *Кривулі* походить від плюрального апелятиву *кривулі*, вжитого на означення якогось викривленого, скривленого в сторону, об'єкта ландшафту (річки, дороги).

Для **протяжності** локусів традиційно використовують назви: *Довга Полянка* (пасовище), *Довга Яма* (полонина), *Довган* (кут села, ліс), *Довгівці* (кут села), *Довговиць* (гора, потік), *Довжанка* (ліс), *Довганичові Біги* (поле), *Довженьки* (кут села), *Довжині* (урочище), *Довжка* (гора, ліс, урочище), *Довжки* (гора, ліс, урочище). Або ж протилежні за значенням: *Коротище* (хутір), *Коротка Лінія* (хутір).

Назва села *Довжки* семантично походить від плюрального апелятива *довжки*. В однині *довжка* - це лексема локального діалектного утворення від

прикметника *довгий* на означення якогось продовгуватого ландшафтного об'єкта, як , наприклад, долини, ниви і тому подібне.

Круглі форми відтворюють такі мікротопонімні одиниці: *Кругла Загорода (поле)*, *Кругла Яма (поле)*, *Кругла (поле)*, *Кругле (поле, пасовище)*, *Круглий (гора, урочище)*, *Круглі Багна (сінокіс)*, *Кружки (пасовище, поле, сінокіс)*, *Кружок (орне поле)*.

Назва об'єкта *Круглі Багна* містить компонент *круглий* , що вказує на круглу форму об'єкта. Другий компонент *багна* походить від апелятива *багно*, що означає «багниста , болотиста місцевість».

Височина об'єктів втілюється в назвах *Висока Погарь (гора)*, *Високе (сінокіс)*, *Високий Верх (гора, ліс, полонина)*, *Висоцько (село)*.

Скажімо, назва села *Висоцько* або *Висоцьке* походить від релятива на -цьк(о), який виник унаслідок еліпсиса опорного компонента якоїсь первісно апелятивної словосполуки, як *висоцько(е) село*, *дворище* і тому подібне, і субстантивації компонента-означення *висоцько*, утвореного від ороніма *Високий*, *Висока*, *Високе*, тобто назви місцевості , на якій це село виникло.

Назва села *Висока Погарь* містить компонент означення *Висока*, що вказує на височину об'єкта. Також компонент *Погарь*, ймовірно, походить від назви гори *Погар*. Апелятив *погар* означає «місце, на якому вигорів ліс».

Глибинна специфіка локусів реалізується в назвах: *Глибока Поточина*, *Глибокий Потік (ліс, урочище, потік)*, *Глибоке (ліс)*, *Глибокий (потік)*.

Назва *Глибокий* виникла унаслідок еліпсиса первісно апелятивної сполуки, як *глибокий яр*, діл і тому подібне і субстантивації компонента-означення *глибокий*.

Вказівка на конфігурацію об'єкта, як підтверджує матеріал, відображалася не тільки на мікротопонімному, а й на ойконімному рівні в аналізованому просторі. Про це свідчать назви: *Малі Гори (хутір)*, *Висоцько (село)*, *Коротище (хутір)*, *Коротка Лінія (хутір)*, *Вербка Мала (село)*, *Малі Гори (хутір)*.

Отже, мікротопоніми, твірні основи яких відображають форму, розмір, розташування, походять від апелятивів на окреслення кривої, довгої або рівної

форми мікротериторій, що впливає насамперед із природних особливостей досліджуваного краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сокіл Н. Мікротопонімія Сколівщини. Львів, 2008. 206 с.
2. Худаш М. Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від апелятивних антропонімів). Львів, 2004. 536 с.

ПРОСТІР СЕЛА І МІСТА В РОМАНІ ВАСИЛЯ БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ»

Дмитрій ШВАБ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Микола Крупач, канд. філол. наук, доцент катедри
української літератури імені академіка Михайла Возняка*

Голодомор 1932–1933 років є великою трагедією для всього українського народу. Спланований окупаційною російською владою проти жителів України, він забрав життя мільйонів людей. У контексті Голодомору прийнято говорити про події, які розгорталися саме на території сіл. Оскільки, дійсно, на українське село була спрямована більшість репресивних заходів, зокрема, таких, як колективізація. Саме вона була однією з причин масштабного голоду серед селян, особливо тих, що начебто не бажали долучатися до колгоспів. Власне, на ці колгоспи припадали неможливі плани хлібозаготівлі. Водночас на українського працюючого селянина була спрямована потужна кремлівська пропаганда, що спотворювала його дійсний образ, перетворюючи на ворога народу й куркуля.

Для сільського населення діяла заборона на виїзд. Так, 22 січня 1933 року була прийнята директива ЦК ВКП(б) і РНК СРСР, що запобігала масовому виїзду селян, які голодують. Згідно з нею заборонявся виїзд за межі території так званої «радянської» України та Кубані, яка була також населена українцями. Селяни, населені пункти яких були занесені в так звані «чорні дошки», взагалі не мали права покидати своє село. Фактично вони перебували в блокаді та не мали можливості вижити.

Також варто говорити і про голод в містах України. Адже міське населення, яке працювало, отримувало продуктові картки. Однак цього було недостатньо для утримання сімей. У той час у магазинах був великий дефіцит продуктів харчування. До того ж значна кількість селян, незважаючи на небезпеку і контроль, мігрували до міста у пошуках роботи, а отже – і їжі. Так,

киянка В. Левітська згадувала: «Жила моя родина тоді біля Галицького базару, зараз це площа Перемоги. Пригадую: натовпи голодних, опухлих людей з села, вони на ходу помирали і трупи валялися скрізь – люди похилого віку, дорослі і діти. Пам'ятаю: безпритульні діти виривали хліб з рук, отриманий по картках» [3].

В. Барка у романі «Жовтий князь» вдається до зображення картин не тільки зруйнованого голодом села, а й до опису міських вулиць. Роман, написаний зі спогадів очевидців, є літературним свідченням тих жахів, які пережили українці під час Голодомору 1932–1933 років. Спогади для цього роману В. Барка збирав понад двадцять п'ять років. І в 1962 році свій твір він видав за кордоном, справивши ним гнітюче враження на західну аудиторію.

Якщо говорити про зображення міста в романі, то насамперед потрібно згадати епізод, коли мати Дарія Олександрівна разом з двома дітьми (середнім сином Андрійком і молодшою донькою Оленкою) вирушає туди на пошуки хліба, оскільки в селі в них вже закінчувалися наймізерніші запаси. І одразу для читача цей простір зображено як чужий і непривітний. В. Барка підкреслює трагічні картини міста тих років: черги, велика кількість голодних, які шукають ночівлі та їжі, працівники міліції та спецслужб, що їх переслідують, здійснюючи облави.

Автор доволі тонко та точно виводить контури контрасту на вулицях міста, де одночасно перебувають люди в муках голоду та державні службовці, причетні до організації Голодомору, котрих особисто ця трагедія не торкалась: «Партійщина високого рангу і звання, з яскравими зірками на кашкетах і грудях, позиркує в виразі кислуватого-погірдливої нудьги крізь шибки легкових автомашин, що мчать пришвидшено: бо ніколи! – позиркує на трупи, розсіяні по вулицях, і відвертається випасеними обличчями. Страшенна зайнятість – треба спішити на хронічні засідання в хмарі тютюнів, і виголошувати без кінця промови про будівництво щастя» [1, с.141].

В. Барка поряд із основною сюжетною лінією сім'ї Катранників вплітає в оповідь й історії різних людей, зосібна їхніх односельчани. Також у черзі за хлібом автор знайомить читачів із долею дружини більшовицького активіста

та жінки, яка вибралась із села. І що символічно, в цих персонажів немає імен. У тексті вони названі просто «хустинами». Такий художній засіб символізує, що подібних трагічних доль були тисячі. Тож оці жінки – це просто збірні образи. Те саме стосується й назви міста. Її немає, тому картини Голодомору, зображені в романі, насправді не прив'язані до певного населеного пункту.

Окремо хочеться виділити образи вантажівок, які забирають людей із черг безпосередньо на вулицях: «Справді, скоро пригуркотіли вантажні авта і, позскакувавши з них, картузники ловлять і тягнуть, як скот, всіх, що, судячи з вигляду, – обшарпані і з торбами, – пустилися села. Кидають їх на платформи, де чекає озброєна варта» [1, с.151]. Матері з дітьми вдалося втекти, але впродовж твору ще раз зустрінемо таку вантажівку, коли в неї потрапить Мирон Катранник. Ці вантажівки постають як образ неминучої смерті, від якої неможливо втекти.

Якщо порівнювати простір міста з селом, то там також маємо схожий образ, зокрема, підводи, яка збирає тіла людей, померлих від голоду, і звозить їх на цвинтар. Мирон Катранник раз у раз зустрічає цю підводу і бачить, як нею забирають ще живих людей, адже в них немає шансу вижити. Ця підвода так само уособлює дорогу в один кінець. Якщо ширше говорити саме про зображення у творі села, то насамперед варто сказати про те, як поступово воно руйнується. В. Барка, зображуючи атмосферу відчаю і страху, описує, на що перетворилися звичні для українського села побілені хатини, садочки і доглянуті подвір'я. Ось один з таких описів: «По обидва боки пустельні двори; в декотрих мертвяки лежать коло заметеного порога – нікого нема, хто міг би ховати, в кучугурі, коли не в землі. Садиби обернулися в пустощі: ні людської постаті живої, ні голосу зимової пташини, ні навіть будки собачої, не то що гавкоту, – ніде нема. Ні сарайчиків, ні курників і хлівів, клунь і комор! – все розібране і спалене. Тини позникали. Стріхи, і ті обідрані. Багато хат зовсім безверхих; подекуди біліють бантини і крокви їхні в снігу, як ребра кістяків. Позрубувано сади і пеньки викорчувано, або їх присипав сніговий» [1, с.163]

Та попри такі страшні описи села важливо, що воно залишається рідним для героїв. Місто було для них чужим і незнаним. І де б не перебувала родина

Катранників, вона весь час поверталася додому, бо так було їм легше на душі. І дуже показово це проявляється в останні хвилини життя Мирона Катранника, який помирає на власному подвір'ї, добравшись додому із заробіток.

Отже, можна твердити, що Голодомор як геноцид був спрямований на представників української нації, незалежно від того, де вони проживали. І хоч є відмінності в розгортанні специфіки Голодомору в селах і містах, однак необхідно пам'ятати його причини і виконавців, особливо в сьогоденному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Барка В. К. Жовтий князь: Роман, передм. М. Жулинського, Дніпро, 1991. 266 с.
2. Кульчицький С. В. Голод 1932. 1933 рр. в Україні як геноцид. К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. 220 с.
3. Музей Голодомору. Holodomor Track History. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3207218402689257&set=a.853756418035479> (date of access: 29.10.2024).

РОЛЬ АСЕРТИВНОСТІ У ВИБОРІ ПОВЕДІНКОВИХ СТРАТЕГІЙ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Дар'я ШИЛКІНА

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Науковий керівник – Вікторія Лазоренко, канд. соціол. наук, доцентка

катедри загальної та соціальної психології

Стресові ситуації ставлять людей у складні умови, що вимагають від них мобілізації внутрішніх ресурсів для досягнення успіху та подолання перешкод. Психологічне здоров'я особистості тісно пов'язано з життєвими тактиками, особливостями поведінки в складних ситуаціях. У сучасному світі, де комунікація стає все більш важливою, асертивність дозволяє людям ефективно виражати свої думки, почуття та потреби, не порушуючи при цьому прав інших людей, бути гнучким та пристосовуватися до різних умов життя.

Асертивність є важливим компонентом міжособистісного спілкування, сприяє створенню здорових і продуктивних стосунків. Навички асертивності допомагають молоді бути лідерами та адаптуватися за будь-яких умов. У дослідженнях низки психологів зазначається, що асертивність та навички асертивної поведінки сприяють ефективній соціальній адаптації особистості, а її відсутність зумовлює прояви соціальної некомпетентності, дисгармонії і соціальної дезадаптації [2]. Це дуже важлива практична якість, що забезпечує успішну адаптацію в соціумі.

Згідно досліджень психологів (В. Франкл та А. Кемпінські) є певні типи поведінки людини в кризовій ситуації: просвітлено-активний тип поведінки (творче подолання кризової ситуації, стимул для розвитку), егоцентрично-активний тип поведінки (руйнівне самоствердження), просвітлено-пасивний тип поведінки, або самопожертва, та егоцентрично-пасивний тип поведінки (саморуйнування). Аналіз теоретичних джерел показав, що досягнута людиною особистісна зрілість дозволяє обирати оптимальну стратегію поведінки й тою чи іншою мірою зберігати своє

психологічне здоров'я. Асертивні люди з більшою ймовірністю ефективно спілкуються, встановлюють межі та беруть на себе відповідальність за ситуацію. Вони також краще підготовлені до вирішення конфліктів, ведення конструктивних переговорів та мають аналітичне мислення. [3]. Асертивна комунікація є ефективною адаптацією до конфліктних ситуацій.

У результаті теоретичного аналізу проблеми міжособистісного спілкування в умовах кризи з'ясовано, що деякі дослідники трактують асертивність як складну різнорівневу властивість особистості, котра виявляється у прийнятті себе та інших, відкритості та самоконгруентності, безпосередності поведінки, адекватному оцінюванні себе та інших людей, здатності брати на себе відповідальність тощо [4]. Виявлено, що ця властивість особистості забезпечує успішність міжособистісної взаємодії, оскільки сприяє усуненню психологічних бар'єрів спілкування. Загалом, результати дослідження підтверджують думку стосовно значущості асертивності як властивості особистості, що забезпечує ефективну взаємодію з оточуючим світом. Проте серед джерел інформації немає підтвердження стосовно наявності певного зв'язку асертивності з вибором поведінкової стратегії серед молоді.

Таким чином, якщо навички асертивної поведінки сприяють ефективній соціальній адаптації особистості та є важливою складовою в міжособистісному спілкуванні, то цікаво дослідити особливості вибору поведінкових стратегій молоддю з різними рівнями асертивності. В контексті нашого дослідження, ми не лише розглянемо різні стратегії поведінки (адаптивні, конфліктні, захисні) та стилі міжособистісної взаємодії, а й з'ясуємо наявність зв'язку адаптивних поведінкових стратегій з рівнем асертивності молоді. Тим самим, наше власне емпіричне дослідження стане важливим кроком у розумінні ролі асертивності у міжособистісних відносинах, оскільки саме завдяки асертивності спілкування набуває ефективності, покращує адаптацію молоді до різних життєвих обставин. Розвиток асертивності як особистісної властивості є важливим не лише для особистісного розвитку молодих людей, а й для створення здорового

соціального середовища в цілому та досягнення успіху в міжособистісному спілкуванні в умовах кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Завацька Н. Є., Сафонов А. Ю., Побокіна Г. М., Смирнова О. О., Шелест О. В. Вплив функціонування складових адаптаційного потенціалу особистості на її асертивність в процесі соціальної реадaptaції. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2023. № 2. С. 198-212.
2. Пирх А. В. Асертивність як інструмент ефективної комунікації. *Габітус*. 2022. Вип. 39. - С. 182-186.
3. Подоляк Н. Асертивність психолога як умова ефективного міжособистісного спілкування. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія: Психологія. 2021. Вип. 49. С. 72–84.

ПОЗИВНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІОНОМАСТИКИ

Ольга ШМИГЕЛЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Олеся Сколодра-Шенітко**, канд.філол.наук, доцентка
катедри української мови імені професора Івана Ковалика*

Вступ. Неофіційний іменник українського військовослужбовця як колись, так і зараз украй важливо збирати, опрацьовувати та увіковічнювати в нашій онімній системі. Аналіз позивних крізь призму соціономастики допомагає дослідити сприйняття позивного в різному соціальному середовищі, а також прослідити ендегенність та екзогенність позивного.

Актуальність теми. У науковій роботі досліджуємо мотивацію, значення та сприйняття позивних тих військовослужбовців, які стали на захист України на початку повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року і воюють дотепер.

Вивчення позивного в межах соціолінгвістики – це достатньо нова галузь досліджень у науковій сфері, але у зв'язку із війною в Україні, цей напрям набуває все більшого зацікавлення серед науковців, однак ми спробували задати йому початок на основі зібраних позивних військовослужбовців.

Наукові методи. Аналітично-описовий, компонентного аналізу, порівняльний, біографічний, суцільної вибірки, а також елементи соціолінгвістичного дослідження, етимологічного та кількісного аналізів.

Результати дослідження. Проаналізовано позивні з погляду соціономастики. Часто в цивільному середовищі позивні сприймаються та трактуються по іншому, ніж у середовищі військовослужбовців. Військові можуть вкладати один зміст у значення позивного, а цивільні, які не знають причини виникнення позивного, можуть по-іншому його трактувати через призму власного бачення та досвіду, тому завдяки нашому дослідженню ми змогли простежити цю соціолінгвістичну проблему розбіжності у сприйнятті

двох соціогруп. Наприклад, у соціогрупі «військовослужбовці» позивний *Снайпер* мотивують від влучності попадання воїном у ціль з артилерії, а у сприйнятті цивільного населення мотивація має трішки інакше трактування, бо асоціюється із людиною, яка виконує роль снайпера на передовій, знаходиться у засідці і цілиться із гвинтівки у ворога.

Загалом проаналізовано 20 позивних у сприйнятті двох соціогруп: військовослужбовців і цивільного населення. Простежено, що часто дійсна мотивація позивних військовослужбовців не збігається із уявленням та сприйняттям позивного серед цивільного населення. Це спричинено певними обставинами, під час яких отримувався чи вибирався позивний (*Кент*, *Камінь* – від першої позиції) або тим, що позивний був мотивований від прізвища військовослужбовця, який співзвучний з іншим поняттям (*Орел* – Володимир Орлов; *Лютый* – Віталій Литвин) чи через те, що він походив від певного населеного пункту співзвучного із іншим поняттям (*Малібу* – від назви села Малі Бубони; *Коваль* – від рідного міста захисника Ковеля).

Висновки. Отже, позивний – це унікальний шифр військового в певній соціогрупі військовослужбовців, який не тільки виконує місію засекречення особи, спрощеного звертання один до одного, а й нерідко слугує засобом вираження власної ідентичності; виконує практичну й духовну функції в житті військовослужбовця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Павликівська Н. М. Псевдонім як засіб вторинної номінації особи. Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. 2012. № 14–15. С. 135–141.
2. Підкуймуха Л. М. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі : спроба аналізу. Мова : класичне – модерне – постмодерне : збірник наукових праць. 2016. Вип. 2. С. 135–144.
3. Чучка П.П. Українські псевдоніми: статус, структура і функції. Наукові записки КДПУ. Вип.37. Кіровоград, 2001. С. 82-83.
4. Шульська Н. Номінативна характеристика позивних імен бійців АТО, уживаних в мові ЗМІ. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. № 1. С. 342-374.

ФОЛЬКЛОР У ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА ЯЦКІВА: ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ

Дарина ШУМЛЯНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Ірина Роздольська, доктор філологічних наук, професорка
катедри української літератури імені академіка Михайла Возняка*

Новеліст Михайло Яцків неодноразово був розкритикований за свої модерністичні, декадентські «проби пера», адже, як і його літературні товариші, сповідував нове мистецтво початку ХХ століття, вільне формою і змістом від суспільного ідеалу. Засуджували як і літературну експериментальність модерністів, так і небажання відмовитися від традиційного народного символізму; Іван Франко ж застерігав «Молоду Музу» щодо містицизму [1, с. 5-25]. І все ж, талановитому молодомузівцю-"характернику" вдалося стати доволі успішним літературним дивергентом, творити новели натуралістичні й символістські, видобуваючи образи останніх як і з власної уяви, так і з простору народної фантазії.

Міфологічний світогляд у творчості Михайла Яцківа втілюється, перш за все, в потойбічних образах надприродних істот. Оповідання «У наймах» має підсилений містичний фон, адже персонажі української демонології та образ-символ папороті творять тут вечірній пейзаж, гармонізують з природою: *«Бородаті діди трясуться по кущах, русалка похитує буйним волоссям, а за срібним гребенем сипляться іскри. Вужі піднялись, як свічки, і тримають на головках самоцвіти. Зелень папороті роз'яснилася»* [2, с. 46]. Внутрішній стан головної героїні також резонує з міфом — в часи непевності Олена згадує оповіді матері про *трьох голубів-провидців* (магічність числа три, птах як символ вісника), бажаючи вгадати свою долю, а після знущань роботодавиці коханий Олени Стефан заспокоює її розповіддю про так званий **космічний час**, *«коли дерева бесіднують між собою», «а чоловік тоді - як вслухається, та*

й забуде про все, як дерево». Зрештою, чарівні голуби являються Олені перед смертю.

Вгадати своє майбутнє персонажі намагаються за куванням **зозулі**, яка в творчості Михайла Яцківа традиційно є голосільницею (оповідання «У наймах», новели «Серп» та «На світанку»). Частими демонічними образами, утіленням жаху і внутрішніх страждань героїв є **мара** («Душі кланяються», «У наймах», «Біла квітка»), **упир** (твори «Молоде вино грониться...», «Дівчина на чорному коні»), **шептухи** («У наймах», «Архитвір»). Власне авторськими доповненнями з народних уявлень матеріалізуються образи **білого духа та сатани** («Танець тіней»).

Володіють літературні персонажі Яцківа й даром **замовляння-заклинання**. Так, у творі «Молоде вино грониться...» заклятий упирем Костем Громовиком казан грошей можна було отримати лише здійснивши ритуал жертвоприношення чорного цапка з трьома білими волосинками на хвості. А в новелі «Поворотний акорд» люди нагадують Іванові Чужому, аби той у втомі не забрав родючість в поля словами: *«Нивко-нивко, верни мою силку!»* [2, с. 111].

Окремої уваги заслуговує опис обряду **похорону**. Михайло Яцків не лише подає детальний опис похоронних звичаїв (владання до трупа воскових хрестів, зв'язування ніг покійниці, заборона зронення сліз на тіло померлого) в новелі «Біла квітка» [2, с. 173-174] чи пов'язаних з цим обрядом вірувань (закопування людини живцем під монастирем) у творі «Горобці» [2, с. 158], але й відтворює текст голосінь в оповіданні «У наймах» [2, с. 58].

Не менш цікавим є містичний **мотив віщого сну** в новелах «Душі кланяються», «Ой, не ходи, Грицю...», «Біла квітка», в повістях «Танець тіней» та «Блискавиці».

Зростаючи у пісенній Гуцульщині, Михайло Яцків активно збирав перли народної лірики і вкладав у уста своїх (іноді лише другорядних) героїв, визначаючи їх колорит. *«В тім дрібнім уривку тремтить нераз основа життя, лебедина пісня буття, — початок і кінець скорбної свідомості»*. [2, с. 231] У своїх новелах молодомузівець подає як і традиційні пісні — «Ой

затну я раз дуба, дубом поколишу» [2, с. 42], «Мати наша, мати, ти не журися нами» [2, с. 189], «Закувала та сива зозуля» [2, с. 48], «Ой місяцю рогоженьку! Світи нам дороженьку!» [3, с. 265], «Ой як ясненько, ой як миленько» [2, с. 150], тощо, так й авторські імітації на народний манір — «Горілице-погорілице» [2, с. 72].

Серед інших лексико-стилістичних особливостей творів Михайла Яцківа, зокрема мовлення персонажів творів, є прокльони: «А здула б тебе хвороба!» [2, с. 50], «А бодай би ти ніколи гаразду, ні просвітку не зазнала, так, як я в тебе!» [2, с. 50], «Бодай їх грім бив та періщив!» [2, с. 58], «Так, як би їй за ту дитину черево боліло» [2, с. 58], «...чорт би йому в'язи скрутив» [2, с. 66], «Бодай же ви не знали ні Різдва, ні Петра, ні дрібнесеньких свят! Бодай ви падали один за другим, як груші з дерева, і дна під собою не знайшли! Бодай вас шляк трафив сім разів і трохи!..» [2, с. 167] та паремії: «Хто шукає, той знайде. Хто рано встає, тому Бог подає» [2, с. 223] тощо.

Можемо висновувати, що у творчому спадку Михайла Яцківа фольклорні елементи служать потужним засобом для творення символіки та містичної атмосфери, втілюючи ідею модерної творчості через міфологічні світоглядні вірування, демонологію, обрядовість та традиційну лірику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ільницький М. Від "Молодої Музи" до "Празької школи" [монографія]. Львів: Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 1995. 318 с.
2. Яцків М. Ю. Вибране [Текст]. Львів : Книжково-журн. вид-во, 1957. 440 с.
3. Яцків М. Ю. Блискавиця. Горлиця. Новели (Неканонічний канон). Київ : Віхола, 2024. 304 с.

ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анастасія ШУНЕВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Галина Крохмальна, канд. філол. наук, доцентка
катедри початкової та дошкільної освіти*

Оволодіння лексичним матеріалом є однією з найважливіших складових навчання рідної мови в початковій школі. У процесі вивчення лексики вчителі формують у школярів не лише знання про нові слова, але й уміння використовувати їх у різних контекстах, що є ключовим для розвитку мовленнєвих навичок. Важливість цієї роботи підкреслюється тим, що слово є основною одиницею мови, яка виступає як носій інформації та засіб вираження думок. На думку В.О. Сухомлинського, початкова школа повинна забезпечити дітям відчуття подиву перед багатством рідної мови та допомогти кожному учневі виявити красу слова, що сприяє подальшому розвитку мовленнєвих здібностей учнів.

Робота з лексикою в початкових класах включає кілька важливих напрямків: збагачення словника, уточнення лексичних знань, активізацію словникового запасу та усунення нелітературних слів. Усі ці компоненти взаємопов'язані й допомагають учням не лише збільшити кількість відомих слів, але й навчитися правильно їх використовувати в різних мовленнєвих ситуаціях. Особливо важливим у початкових класах є практичне застосування лексики, що дозволяє учням краще розуміти, як функціонують слова у мовленні [1].

Збагачення словника передбачає засвоєння нових слів та нових значень уже відомих. Цей процес починається із семантизації — пояснення значення нових слів учителем, що дозволяє учням перетворювати незнайомі звукокомплекси на мовні одиниці з певним лексичним значенням. Уроки

української мови в початкових класах часто починаються з пояснення нових слів, що допомагає дітям краще розуміти текст і розширювати свій словниковий запас. За допомогою різноманітних методичних прийомів учитель може зацікавити учнів і зробити засвоєння нових слів більш ефективним [2].

Уточнення словникового запасу полягає в розвитку точності та виразності мови учнів через поглиблення їх розуміння лексичних значень та контекстів, у яких вони використовуються. Це включає засвоєння фразеологізмів, синонімів та антонімів, а також розвиток мовленнєвих навичок через роботу з контекстами, у яких ці слова трапляються. Важливою умовою є створення таких навчальних ситуацій, де учні зможуть самотійно використовувати нові слова для висловлення власних думок [3].

Методи семантизації слова — це систематичний підхід до пояснення нових слів, що сприяє їх запам'ятовуванню. Основними методами є [4]:

- Семантичне визначення – це пояснення значення слова через його пряме або переносне тлумачення.
- Структурно-семантична мотивація – пояснення значення слова на основі його внутрішньої форми та лексико-семантичних зв'язків з іншими словами.
- Наочність – використання зображень, демонстрацій або предметів для пояснення нових слів.
- Контекстуальний метод – введення слова в контекст, що дозволяє учням зрозуміти його значення через використання в реальних мовленнєвих ситуаціях.

Використання цих методів дозволяє не лише ефективно засвоювати нову лексику, але й стимулювати розвиток мовленнєвих навичок, оскільки учні починають краще розуміти, як нові слова функціонують у мовленні. Зокрема, порівняння нових слів з уже відомими допомагає учням глибше розуміти їх значення та відмінності.

Робота над засвоєнням нових слів включає різноманітні вправи, які допомагають учням засвоїти та закріпити лексичний матеріал. Ці вправи можуть бути побудовані на підборі синонімів, антонімів, використанні нових слів у реченнях або текстах, а також на створенні власних висловлювань із використанням нових слів. Наприклад [5]:

- Добір синонімів та антонімів – учням пропонують знайти синоніми або антоніми до певних слів і використати їх у реченнях.
- Складання речень із новими словами – учні створюють речення, використовуючи нові слова, що допомагає їм зрозуміти, як ці слова можна використовувати в різних контекстах.
- Введення лексем у власне мовлення – учні складають невеликі тексти або розповіді, використовуючи нові слова, що сприяє їх закріпленню в активному словниковому запасі.

Важливо підкреслити, що робота з лексикою в початкових класах сприяє не лише збагаченню словникового запасу, але й допомагає учням розуміти глибинні зв'язки між словами, що робить їх мовлення більш багатшим і виразним.

Отже, використання сучасних методів і прийомів, таких як семантизація, робота з контекстом, підбір синонімів і антонімів, дозволяє учням ефективно збільшувати свій словниковий запас і розвивати мовленнєві навички. Робота над лексикою допомагає учням краще розуміти, як функціонує мова, і це сприяє подальшому успішному навчанню здобувачів початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонова О.Є. Всеукраїнська студентська олімпіада з педагогіки та її роль у підвищенні рівня підготовки майбутнього вчителя. Науково-дослідна робота студентів: аспект формування особистості майбутнього вченого, фахівця високої кваліфікації: Зб. матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя: ЗНТУ, 2002. С. 328-332.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

3. Дмитровський Є. М. Методика викладання української мови в середній школі. Київ: Рад. школа, 1965. 286 с.
4. Непийвода В. Ф. Робота над інтонацією під час вивчення синтаксису простого речення. Українська мова і література в школі. 1978. № 7. С. 73–79.
5. Мірошник С. Пошуково-дослідницькі завдання випереджувального характеру як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Дивослово. 2002. № 2. С. 58–59.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У РОМАНІ «ТАНГО СМЕРТІ» ЮРІЯ ВИННИЧУКА

Тетяна ЮЩИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Тетяна Висоцька**, канд. філол. наук, доцентка катедри
української мови імені професора Івана Ковалика*

Фразеологізм є універсальною мовною одиницею, яка збагачує нашу мову та використовується для її емоційного забарвлення, більшої точності, для відтворення “морального обличчя народу” [2, т. 53, с. 600], становить його культурне надбання.

У художній мові фразеологічні одиниці відкривають нам шлях до розуміння внутрішнього світу письменника і його творів, що і спостерігаємо на прикладі творчого доробку Юрія Винничука. Завдяки майстерному використанню фразем автору вдається створювати яскраві образи, розкривати психологію персонажів та передавати тонкі емоційні стани. Неповторного антуражу текстам письменника додають досліджувані одиниці, що вплетені в канву мовлення персонажів і самого автора, а це, своєю чергою, ще більше підкреслює й індивідуалізує стиль Ю.Винничука. Важливо, що майстер слова, окрім загальновживаних фразеологізмів, добирає регіональні й авторські.

У роботі фразеологічні одиниці виокремлено й проаналізовано відповідно до семантико-граматичних розрядів [1, с.44]: субстантивні, дієслівні, адвербіальні.

У романі Ю. Винничука “Танго смерті” найбільш уживаними є дієслівні фразеологізми, що становлять 80% від усієї кількості. Ця група фразеологізмів побутує у творі для опису психологічного стану людини, її поведінки чи способу життя. Серед них є чимало з соматичним компонентом “око”.

Очі горять — ‘1. Чий-небудь вигляд виражає хворобливий стан, погане самопочуття. 2. Чий-небудь вигляд виражає якісь почуття (збудження, гнів, радість і т. ін.)’ (ФСУМ, Т.2, С.598): “... бо ж очі під тими капелюшками аж

горять, а їхні власниці лопочуть, не переводячи духу, захлинаючись словами і враженнями” (с. 45)⁵.

Ю. Винничук часто трансформує сталі фраземи, що свідчить про його постійну працю над словом, а це і собі зумовлює варіативність фразеологічних зворотів загалом. Наприклад, у дієслівній фраземі *літати в емпіреях*, що вживається для передачі стану замріяності (СФУМ 2003, С.88), автор замінює дієслово з нейтральною семантикою *літати* на більш експресивне *пурхати* ‘легко перелітати з місця на місце (про пташок, метеликів)’ (СУМ, т. 8, с. 392), що ще більше створює мрійливий образ персонажа → **пурхати в емпіреях** : “Тут він подивився Ярошу в очі, сподіваючись зафіксувати якусь його реакцію, але професор, здавалося, *пурхав у емпіреях*” (с. 290).

Серед адвербіальних фразеологізмів письменник часто використовує компаративні фраземи. Наприклад, для опису незначної кількості чого-небудь фіксуємо модель із порівняльним сполучником “**як макове зерня**”: “— Ви ті ієрогліфи видрукували так дрібно, як макове зерня. Хоч бери та й під лупою читай” (с. 341).

Субстантивовані фразеологізми у творі є найменш вживаною групою, здебільшого їхня структура виражена за допомогою моделі “прикметник + іменник”.

Одним з авторських варіантів вживання стійкого звороту є приклад іменникового загальноновживаного фразеологізма *зоряна година* на позначення ‘найсприятливішого моменту, періоду у чиємусь житті; найвищого ступеня піднесення, розвитку чого-небудь’ (СФУМ 2003, С.152), у якому письменник замість лексеми *година* використовує іншу → *зоряний час* : “... коли ми одного вечора сиділи в “Атлясі”, який доживав уже свій зоряний час, і ділилися враженнями про наших визволителів” (с.346). Прикметно, що терміносполука *зоряний час* уживається в астрономії на позначення ‘тривалості, яка визначається періодом обертання Землі навколо своєї осі відносно зірок’ (СУМ, т.11, с. 274). Загалом таку стійку сполуку не фіксують академічні фразеологічні словники української мови, однак можемо припустити, що вираз

⁵ Тут і далі покликання на сторінку з роману “Танго смерті”.

“зоряний час” міг би бути запозиченим із промови Вінстона Черчилля «Це був їхній зоряний час» (This was their finest hour) у палаті громад 18 червня 1940 року [3].

Підсумовуючи опрацьований матеріал, можна сказати, що фразеологізми у романі Ю. Винничука “Танго смерті” посідають вагоме місце загалом, адже їхнє використання з одного боку створює неповторний світ героїв, посилює експресивність їхнього висловлення, характеризує соціально-побутові картини роману, а з іншого відкриває творчу лабораторію самого автора, адже вдале поєднання фразем, їхнє варіювання, трансформація у канві тексту робить останній цікавим для прочитання і характерною особливістю твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

а) наукова література

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 136 с.
2. Франко Іван. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Рекол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. — К.: Наук. думка, 2008 — Т. 53: Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці, 1876-1895 / Ред. тому Є.К. Нахлік. — 832 с.: іл.
3. *History on the Net*. 15 May 2017. Retrieved 16 August 2018. Режим доступу : <https://www.historyonthenet.com/finest-hour-speech> (дата зверення 22.10.2024).

б) джерела

1. Винничук Ю. Танго смерті: романи / Ю. Винничук. — Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023 — 430 с.
2. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / [уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник]. – Київ: Наукова думка, 2003. – 786.
3. ФСУМ – Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / [уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.]. - Київ : Наукова думка, 1993. – 980 с.

**ТРАВМА ВІЙНИ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ
(НА ПРИКЛАДІ «ЩОДЕННИКА ОКУПАЦІЇ»
ВОЛОДИМИРА ВАКУЛЕНКА-К.)**

Марія ЯКИМІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Уляна Федорів** канд. філол. наук, доцентка
катедри теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Зважаючи на кількість жахливих подій, які випали на долю народу, не дивно, що травматичний досвід часто вербалізується в літературі, особливо коли йдеться про події сучасної російсько-української війни. Важливо наголосити, що українська література доволі потужно реалізує себе в процесі художнього переосмислення травми війни. Створення таких текстів стало особливо важливим процесом збереження досвіду та пам'яті. Розуміння ваги рефлексії на травматичні події стало одночасно викликом та обов'язком для української літератури [4]. Воєнний дискурс сформувався як реакція суспільства на російську агресію та усвідомлення важливості фіксації живого перебігу, адже такі тексти «засвідчують спроможність сучасної літератури до миттєвої реакції на гострі й актуальні суспільні події, її здатність до використання обов'язку переосмислення пострадянської культурної пам'яті» [3, с. 247].

Наративізація травми засобами літератури – один із найдієвіших способів її пережиття. Наративом травми називаємо індивідуальні реакції на усвідомлення наслідків травматичних подій на психіку особистості [2]. У таких текстах необхідно прописувати не лише джерело страждань, які спричинили травму, а й шкідливі та руйнівні наслідки події. Цікавим явищем у цьому контексті є книга Володимира Вакуленка-К., який опинився в російській окупації та був убитий у березні 2022 року.

Магістральну частину цього видання становить щоденник письменника, який він вів у перші дні повномасштабного вторгнення. Це автограф на 35

сторінках із блокнота у клітинку, що налічував 36 сторінок. У тексті відгукується переживання війни, ослювлюється біль за долю не лише своєї родини, а й всієї України: «Через декілька днів по тому ворожі літаки касетними та вакуумними бомбами бомбардували рідне місто і, що характерно, саме житлові квартали. Неподалік рідного села чотири будинки як ніколи й не було – лише велика вирва та цегла, передроблена в дрібне каміння» [1, с. 41].

У своїх записах В. Вакуленко-К. мав й оптимістичну візію. Він був готовий свідчити перед міжнародною спільнотою, до останнього сподівався на покарання, яке понесуть окупанти: «Сьогодні десятий день окупації. Розумію, що ці рукописи потраплять до рук ФСБ, яке має прийти після рашистської дивізії «Z», от тільки закінчатся бої, але все ж розраховую їх передати в разі довготривалої окупації в руки міжнародних організацій, а вони, за правилами міжнародних спільнот, будуть» [1, с. 51]. Попри життя в окупації та колабораціонізм навколо, віра Володимира Вакуленка в перемогу України не похитнулася: «А сьогодні, у День поезії (21 березня – ред.), в небі привітав мене невеликий журавлиний ключ, і крізь їхнє «курли» ніби чулося: «Усе буде Україна! Я вірю в перемогу!» [1, с. 71]. Так звучить остання фраза у щоденнику з російської окупації.

Отож події сьогодення посилюють інтерес до розуміння та висвітлення травми війни в українській літературі. Такі твори уможливлюють колективне засвідчення такого досвіду та віднайдення способів подолання його наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вакуленко-К. В. Я перетворююсь... Щоденник окупації. Вибрані вірші; упор. К. Міхаліциної, О. Рибки; передм. В. Амеліної. Харків: Віват, 2024. 192 с.
2. Маркович М. Моделі наративного уявлення про травму // Літературний процес: методологія, імена, тенденції, 2021. № 18. С. 48–56.
3. Пухонська О. Літературний вимір пам'яті. Київ: Академвидав, 2018. 304 с.
4. Чорний І., Малінська Г. Травма війни в сучасній українській літературі. Актуальні проблеми філології та перекладознавства, 2023. Вип. 28. С. 43-46.

НАЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА В РОМАНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ»

Олександр ЯНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — Мар'яна Гірняк, канд. філол. наук, доцентка катедри
теорії літератури та порівняльного літературознавства*

Роман Агатангела Кримського «Андрій Лаговський» — один із найцікавіших творів раннього модернізму в Україні. Українські літературознавці переважно шукали в ньому «аргументів, які би підтверджували чи заперечували латентну гомосексуальність» героя або ж самого автора [1, с. 192]. Пошуки власної ідентичності, загострене національне почуття — одні з найважливіших характеристик головного героя, які письменник розгортає у своєму романі.

Мета роботи — проаналізувати національну проблематику в романі Агатангела Кримського «Андрій Лаговський», апелюючи до внутрішнього світу головного героя та діалогічного мовлення персонажів.

Соломія Павличко зосереджує увагу на трьох вимірах творчості Агатангела Кримського — *націоналізм, сексуальність та орієнталізм*. Дослідниця вважає, що автор роману «Андрій Лаговський» «не здатний вийти за рамки свого особистого досвіду, власної біографії» [5, с. 141]. Російська мова залишалася мовою його освіти, його численних наукових праць та кореспонденції з багатьма друзями й колегами. Однак якщо російський компонент ідентичності Кримського завдавав йому болю, то український притягував і нагадував про його національну приналежність. Російський, український, білоруський і кримськотатарський компоненти формували його інтелектуальне обличчя, проте українська ідентичність Кримського містила найбільше почуття [5, с. 258]. Юрій Горблянський зосереджує увагу на проблемах національної ідентичності Кримського та автобіографізму в його

романі [3]. Марта Драгомирецька порушує проблему автобіографічності та інтертекстуальності у творчості письменника [2].

Ядром роману стають «ненормальні» стосунки Лаговського з матір'ю та генеральською родиною Шмідтів. Він усвідомлює, що його мати стала лише маріонеткою колоніального буття українців: « — *Мамо! А я б вас прохав не ходити до всіх отих пань... Як на мене, то вже краще нашікуйте собі знайомості серед міщан та будьте з ними рівні, тільки не оббивайте панських порогів, мов... мов...*» [4, с. 37].

Якщо перша частина роману відбувається в Україні, то друга переносить читача в Туапсе. Стає очевидно, що цей роман пронизаний національним спрямуванням, де персонажі роману репрезентують різні етноси: «*Лаговський мав чутливу, навіть сентиментальну **українську** вдачу... Аполлон і Костянтин були типові репрезентанти тієї значної, може, й переважної частини **російської** інтелігенції, що в її жилах тече примішка романтичної **німецької** крові й що вона більше втішається російськими перекладами з Гейне, ніж своїми рідними російськими ліриками...*» [4, с. 158-159].

Письменник намагається показати ставлення героїв до інших національних культур, демонструючи автентичну національну ідентичність цього містечка: «*...тут було люте розбійницьке гніздо і що ті черкеси-шапсуги були бичем для цілого Кавказу і що Росія добре зробила, вигнавши їх звідси в Туреччину, але, як згадаєш, що от жили вони тут у своїй батьківщині скількись тисяч літ, а тепер раптом пропали, то на душу якась меланхолія находить... Аж от прийшли росіяни, ... прийшли з далекої Московщини, вигнали стародавніх тубільців тисячолітньої батьківщини з рідного гнізда...*» [4, с. 77].

Відчутне вкрай обурливе і негативне ставлення Лаговського до росіян. У наступних рядках простежуємо автобіографізм Кримського щодо головного героя: «*Професор з мимовільним усміхом виписав цю російську тираду до себе в свою українську статтю і, гортаючи Щедріна далі, витягав звідти ще інші потрібні йому матеріали*» [4, с. 287]. Російськомовні праці для Лаговського були лише засобом наукового дослідження. З одного боку, як професор

Московського університету, Лаговський є повноправним представником імперської еліти. З іншого ж, як українець, він відчувається частиною пригніченого народу.

Важливу роль у розгортанні національної проблематики відіграє інтимна сюжетна лінія. Андрій Лаговський не зміг встояти перед красою грекині Зої, та ці взаємини тривали недовго, і він покидає молоду «античну богиню». Греція, гомерівські герої, платонівський Ерос не випадково відгукуються в діалогах, адже Лаговський був сформований духом грецької культури, яка йому, зрештою, подобалася. У Туапсе співіснують представники різних культур: трапезундські грекині Андромаха, Елена, Пенелопа та Кассандра; черкеси, для яких це місто стало другою батьківщиною; перські дервіші-суфії, літературу яких Лаговський схильний був прочитати в оригіналі; черкеси-шапсуги, яких російська влада асимілювала в Туреччині.

На початку третьої частини «За святим Єфремом Сиріним» читач стає свідком ситуації, коли Лаговський прибуває потягом з Туапсе до Москви і описує свою розмову з візником, якого щиро здивувало ввічливе звертання професора до нього: *«В Москві на візників усі говорять “ти”. Навіть щонайдемократичніші люди, котрі всім слугам кажуть “ви”, – то й вони на візників кажуть “ти”, бо то такий спосіб у Москві, такий московський звичай. Лаговський титулував Івана “ви”, бо зріс у Києві»* [4, с. 275]. Агатангел Кримський порівнює культуру мовлення українців та московитів. Часто у своїх мріях та снах професор тяжіє до рідної землі, що ототожнюється з приємними спогадами про Туапсе:

Я бачив любий сон: Кавказ... Лісисті гори...

Над морем сидимо – приятелі та я...

Чудова літня ніч... Ми дивимось на зорі...

І люблять всі мене, мов рідная сім'я.

Прокинувся... Я де?! – В Московщині нидію!

Туман... Мороз і сніг... Для всіх я тут чужий..

Та я не проклену мій сон, коротку мрію:

То щастя був момент, безмірно чарівний! [4, с. 324].

В останньому розділі «Порозумілися» після розриву з генеральською родиною Лаговський повертається до Москви, а з часом їде в Україну і зустрічається там із матір'ю, якій пробачає її рабську приниженість. Після листа від рідної людини прокидається нестямна туга професора за домом: *«Додому»... «мати»... «материне благословення»... що це за невідомі йому слова?! У нього є мати, є своя рідна хата — і він зміг про те забутися!.. вкрай забутися!.. наче їх ніколи на світі не було!...»* [4, с. 397]. Андрій мріє про поїздку додому і про розмову з матір'ю українською мовою.

«Андрій Лаговський» — роман, у якому персонаж протиставляє російській колоніальній політиці власні національні (українські) переконання. У цьому проявляється своєрідний автобіографізм, адже український інтелектуал того часу змушений був співіснувати зі зросійщеним науковим середовищем. Автор знайомить читача з античною, арабською, суфійською, черкеською, турецькою культурами, на тлі яких аналізує і оцінює ментальні прикмети народів. Синтез різних культур у романі теж вказує на автобіографізм, на спроби Агатангела Кримського досягнути специфіку кожної національної культури та її історичного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Випасняк Г. Між святістю та гріховністю: дилема Андрія Лаговського в однойменному романі Агатангела Кримського. Житомирські літературознавчі студії. Житомир, 2013. Вип. 7. С. 192–200.
2. Драгомирецька М. Генетично-функціональні аспекти поетики («Повістки і ескізи з українського життя» Агатангела Кримського). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 248 с.
3. Горблянський Ю. Художня проза Агатангела Кримського: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Львів, 2021. 236 с.
4. Кримський А. Андрій Лаговський : роман. Упоряд. і передм. Віри Агеєвої. Київ : Віхола, 2024. 416 с. (Серія «Неканонічний канон»).
5. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: Складний світ Агатангела Кримського. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 328 с.

АНТРОПОНІМИ У ВІРШАХ АНДРІЯ ЛЮБКИ

Христина ЯРЕМА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Наталія Сокіл-Клепар**, канд. філол. наук, доцентка*

катедри української мови імені професора Івана Ковалика

У лексиконі людини значно більше побутує загальних назв, ніж власних. Проте власні назви стали важливими емоційно-експресивними елементами в літературних творах, які відображають суспільну, господарську, культурну та мовну діяльності з різних боків. Саме тому імена й прізвища українців є ключовими джерелами для вивчення матеріальної та духовної спадщини українців [3, с. 60].

Одним із найбільших та потужних розділів ономастики вважається антропоніміка. Антропоніміка займається вивченням антропонімів, до яких входять імена людей, імена по батькові, прізвища, прізвища, псевдоніми [2, с. 6].

Зацікавлення антропонімами виникло в Україні наприкінці XIX століття. Дослідження цього розділу ономастики починалися в невеликих працях, але вже в XX столітті з'являлися праці, у яких детально описували загальні риси української антропоніміки [2, с. 7]. У розвиток антропоніміки вклалися А. О. Білецький, І. М. Железняк, Ю. К. Редько, Л. Т. Масенко, Р. І. Керста, Д. Г. Бучко, О. Ю. Карпенко, Л. О. Белей, В. П. Шульгач [2, с. 8].

Слід виокремлювати антропоніми, які використовують письменники та поети у своїх художніх творах. Цей розряд антропонімів називають літературно-художніми [2, с. 13]. Л. Белей їх класифікував на нейтральні (номінативні), характеристичні, національно/регіонально значущі, хронологічно значущі, соціально значущі, експресивно-оцінні, інформаційно-оцінні, дейктичні [2, с. 39-44].

Літературно-художні антропоніми виконують насамперед номінативну функцію, оскільки називають персонажа, якого вигадав автор. Багато ЛХА

мають чималу кількість значень, що дає їм можливість перетворитися на символ. Літературно-художні антропоніми автор обирає не просто так, адже більшість має певний зв'язок з характером героя [2, с. 36-37].

Багато творів сучасних українських авторів стали матеріалом для дослідження антропонімії.. Одні з них — це вірші Андрія Любки. Андрій Любка — письменник романіст, поет, есеїст, член Українського ПЕН. А. Любка майстерно використовує ЛХА у своїх поезіях. У вірші «Тасю» фігурує експресивно-оцінний пестливий антропонім *Тася*, який вживається для передання всього спектру почуттів ліричного героя до героїні:

«тасю

а пам'ятаєш тасю

у кнайпах старого львова

була філіжанка кави

і горнятко чаю»

Досить часто у своїх поезіях Андрій Любка згадує письменників. Серед них як і класики української літератури, так і сучасники. Процитуюмо рядок із вірша «Вакханалія»:

«заходить в облогу вологий жадан».

Крім Жадана, Любка у «Вакханалії» згадує ще й Івана Франка:

«а тут ти помітив цитую франка»

Вірш «Потоком» теж славиться згадками геніїв української літератури, а саме Тараса Шевченка та Василя Стуса, які вплинули на особистість Андрія Любки:

«оця закатована земля

яка дала світу

всього двох поетів до мене

шевченка і стуса»

Андрій Любка також пише про діячів мистецтва у своїх поезіях. Бачимо згадку про художників Пабло Пікассо та Гійома Аполлінера у вірші «Пікасо»:

«...а потім пабло пікасо заснув

картина малювалася сама

*і був у тому сні **аполінер**».*

У віршах А. Любки також вжито біблійними. Один із прикладів у вірші *«Якщо жити, то жити сповна»:*

*«Втеча з ковчега **Ноя** цілком імовірна, хоча».*

Проте цей біблійнізм вживається тут у фразеологізмі, що означає «сховок від чогось недоброго, порятунк».

Любка у своїх віршах використовує чимало прізвищ відомих людей, наприклад, у вірші «До весни вже так близько, що, здається, от-от»:

*«Як азбука **Морзе**, підказує коли ухиляться від куль».*

Саме азбука Морзе служить тут символом допомоги, підказок, поради.

Крім цього, Андрій Любка використовує ім'я та прізвище вигаданого героя з фільму у вірші «Джеймс Бонд», де саме цитує легендарну фразу:

*«Мене звати **Бонд. Джеймс Бонд**».*

Можна зробити висновок, що Андрій Любка вживає антропоніми різних груп у багатьох віршах. Це й експресивно-оцінні антропоніми, прізвища відомих людей (найчастіше це прізвища письменників). Бачимо, що в Любки фігурують і біблійніми, і прізвища відомих митців, зазвичай художників. Тому антропоніми у віршах Андрія Любки виконують різні функції: від номінативної до функції характеристики ліричних героїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрій Любка: Всі вірші автора | Poetree. URL: <https://ua.poetree.club/authors/andrii.liubka> (30.10.2024)
2. Вегеш А. Проблеми української літературно-художньої антропоніміки. Ужгород, 2021. 67 с.
3. Волкова В., Кордулян М. Антропоніми як емоційно значимі елементи художнього тексту (на матеріалі романів Ліни Костенко «Маруся Чурай» та Уласа Самчука «Марія»). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія . 2016. № 74. С. 60-64.

ОБРЯД МАЛАНКИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Ярина ЯРИНІЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – Лілія Яремко, канд. філол. наук, доцентка катедри
української фольклористики імені академіка Філарета Колесси*

Щедрий вечір, або як ще кажуть – Друга коляда, – це одне з найбільш теплих і душевних українських свят, просякнуте духом стародавніх традицій та сімейної єдності. У цей вечір родини збиралися за багатим столом, де центральною стравою завжди була кутя – символ родючості, достатку і щедрості. Але Щедрий вечір – це не тільки частування, а й неймовірні обряди, що наче запрошують весну до пробудження. Серед них особливе місце займає обряд «водіння кози» – веселий і галасливий звичай, де щедрівники з піснями водять по хатах Козу. Ця символічна тварина, що «приносить» у дім добро, радість і надію на щедрий врожай, пробуджує життєві сили та запалює серця сміхом і піснями.

Як пояснює дослідниця Анастасія Шапошнікова з музею «Літературне Придніпров'я», у щедрівках та колядках – у цих святкових піснях – живе особлива магія. Якщо пісня оспівує народження Ісуса, це колядка, яка прославляє свято Різдва. А щедрівка ж звучить, коли люди бажають один одному багатства, щастя й достатку. Але ще більш яскраве дійство відбувається під час Маланки – унікального зимового свята з власними традиціями, які різняться навіть від села до села. На заході України, особливо на Галичині, Маланка супроводжується театралізованими виставами та костюмованими парадом. Тут головна героїня – «баба» Маланка, а її пара – «дід» Василь, що разом уособлюють плин часу та вічний цикл природи. Молодь переодягається в народні образи – Козу, Корову, Бабу, Діда, інколи в циганів чи навіть в нечисть, влаштовуючи колоритне й трохи казкове дійство [1].

На Буковині Маланка особливо яскрава. У селі Красноільськ, наприклад, цей обряд став схожим на справжній фестиваль: маланкарі одягають костюми різних тварин, демонів, козаків і навіть сучасних героїв. Учасники гуляють селом, а кульмінацією стає урочисте спалення «дідуха» та обрядове купання в річці – символічні дії для очищення та оновлення перед новим роком. Олександр Курочкін у своїй монографії детально досліджує обряд «Маланки», розповідаючи, що це не просто святковий звичай, а справжнє театралізоване дійство з глибоким змістом і цікавими персонажами. Курочкін наголошує, що Маланка – це не лише спосіб повеселитися, а й свій рідний «запуск» нового циклу в природі та житті. Через яскраві маски, костюми та символічні образи люди прагнуть вплинути на майбутнє, зарядити його добром. Місцеві жителі зустрічають Маланку з радістю, бо вірять, що вона принесе в дім щастя та добробут [2].

«Зазвичай з обрядом «Кози» ходили на Щедрий вечір. Парубок був переодягнений у Козу. В обряді, спочатку просили пустити Козу до хати. Господар повинен був тричі відмовити у цьому. Далі – Коза в оселі показувала свої «скоки». Потім пропонують купити Козу чи то господареві, чи комусь із інших персонажів, які беруть участь у дійстві. Покупці починають критикувати тварину і в цей час Коза імітує смерть. До неї кличуть лікаря, який невдовзі заявляє про те, що козу потрібно дорізати. Коза лякається цього і встає на ноги, «оживає». У цій обрядовій дії ми бачимо циклічність кругообігу часу. У текстах, що пов'язані з грою «Коза», можемо спостерігати сюжет вмирання старого і народження чогось нового, як і в природі. Тому є культ рослинності та плодючості. Часто в основі цього драматичного дійства відбувалася «смерть» кози. А пізніше – «воскресіння» кози. Це символізувало, що помирає щось старе, а потім – відроджується щось нове.» - розповідає дослідниця фольклору Лілія Яремко [3].

Так щедро і символічно, з веселощами та таємничістю, наші предки відзначали Щедрий вечір. І ці древні обряди, наче мудрі казки, зберігають у собі віру в магію нового життя. Коза, що «помирає» і «оживає», нагадує про невидимий цикл природи, про те, як після зими завжди приходить весна, а

після ночі – новий день. У дійствах із Козою, серед жартів і примовок, втілюється ідея відродження – щось старе має піти, щоб дати місце новому. І з кожним новим витком цього циклу люди вкотре запрошують у свій дім радість, щедрість і достаток, наповнюючи простір теплом і надією на краще. Щедрий вечір – це своєрідне прощання з минулим роком, із усіма його турботами і труднощами, і водночас привітання з новими мріями та сподіваннями, які, мов насіння, мають прорости навесні. І ця традиція несе в собі силу єдності, адже за святковим столом збираються всі – і ті, хто дарує надію, і ті, хто прагне її зберегти. Тож Щедрий вечір – це більше, ніж свято; це вічний рух життя, що наповнює серця теплом, добром і вірою в прийдешнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Олеся Котубей-Геруцька. Щедрий вечір, або Маланка віднині 31 грудня: про українські традиції свята // <https://suspilne.media/culture/648406-sedrij-vecir-abo-malanka-vidnini-31-grud-na-pro-ukrainski-tradicii-svata/>
2. Курочкін Олександр Українські новорічні обряди: «Коза» і «Маланка». З історії народних масок [Текст] / О. Курочкін. Опішне : Українське Народознавство, 1995.
3. Яремко Лілія. Навіщо водити «Козу» та «Меланку»: дослідниця фольклору розповіла про українські традиції на Щедрий вечір // https://dyvys.info/2023/12/31/doslidnytsya-rozpovila-pro-ukrayinski-tradytsiyi-na-shhedryj-vechir/?fbclid=IwY2xjawGMzTlleHRuA2FlbQIxMQABHd0rMCt7v7uH5gcliTBMrZkFnKT4qoLPXUpTFLZWunTyGwfIlK9-rcGDhw_aem_gZAswqW41MkjTBvqGBnug&sfnsn=mo

ТРУДНОЩІ ТА ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Тетяна ЯСИНОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник — **Олена Волошок**, кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології*

Діти з особливими освітніми потребами – це діти, які потребують додаткової, індивідуальної підтримки в освітньому процесі. Це можуть бути діти з різними видами порушень розвитку.

Ця тема зараз є актуальною, адже кількість дітей щороку зростає. Нажаль, отримати точну та актуальну статистику щодо дітей з особливими освітніми потребами в Україні та в світі в цілому є досить складною процедурою. В Україні ведуться активні бойові дії, відбувається еміграція, багато батьків приховують і не хочуть визнавати, що їхні діти потребують особливої уваги.

Батьки дітей з особливими потребами (ООП) традиційно стикаються зі значними труднощами та проблемами в процесі виховання своїх дітей, до яких відносять фінансові, соціальні, доступ до належної освіти, потребу у підтримці, відчуття ізольованості, стрес та інші.

Головне завдання виховання дітей з особливими потребами - формування та розвиток дитини як особистості, що володіє тими корисними якостями, які їй необхідні для життя в суспільстві.

Догляд за дитиною із ООП має особливе значення, адже відіграє ключову роль у життєдіяльності дитини. Тут важливо все до дрібниць, харчування, особиста гігієна, пристосування до елементарних навичок, розпорядок дня, адаптація та соціалізація. Батькам потрібно набратися терпіння і зрозуміти, що їхня дитина є особлива і їй потрібна допомога, підтримка та супровід.

Традиційно проблеми сімейного виховання дітей з особливими освітніми потребами вчені розглядають лише крізь призму самої дитини, її розвитку та потреб. Відтак невирішеним залишається важливий аспект – емоційне благополуччя батьків дитини у якої діагностовано порушення в розвитку та її родини загалом. Отож однією з актуальних проблем сьогодення є вивчення та обґрунтування важливості ролі внутрішнього клімату та сім'ї у процесі виховання дитини з особливими освітніми потребами.

Зростання кількості дітей з ООП все більше актуалізує необхідність упровадження в практику педагогічної роботи соціальної моделі підтримки їх родин та ролі в цьому процесі саме психолога та батьків.

Особистісний розвиток дитини починається від народження і сім'ї належить вагома роль у забезпеченні успішності цього процесу. Сім'я є тією початковою соціальною матрицею яку сягає коріння особистості, де визначаються соціальний статус дитини, виникає прихильність до рідних, закладається підґрунтя для становлення її світогляду і переконань, настановлень, морально-етичних ідеалів та уподобань соціальної поведінки [3].

Сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, навчають дитину правил поведінки, які організовують її у повсякденних справах.

У кожній сім'ї між дитиною і батьками складаються особливі стосунки. Від характеру сімейного спілкування залежить формування дитини, як особистості та розвитку її поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алексєєнко Т. Ф. Сімейне виховання : концептуалізація ідей теорії і практики : монографія / Т. Ф. Алексєєнко. – К. ; Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 437 с.
2. Андрушко Я. С. Психокорекція: навч.-метод. посібник. – Львів : ЛьвДУВС, 2017. – 212 с.

3. Безлюдний, О. І. (2011). Роль сім'ї в особистісному розвитку дитини. Порівняльно-педагогічні студії: науково-педагогічний журнал .https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2011/2011_1_6.pdf

CODE GLOSSES IN INFORMED CONSENT FORMS FOR DENTAL TREATMENT

Anastasiia BARKOVSKA

Poltava State Medical University

*Scientific adviser – **Viktoria Kostenko**, Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Latin and Medical
Terminology*

Introduction. Informed consent is a cornerstone of ethical dental practice, ensuring that patients are fully aware of the nature, risks, and benefits of proposed treatments. It serves as a communicative bridge between the clinician and the patient, fostering trust and shared decision-making. However, the complexity of medical and dental terminology often poses challenges to patient comprehension, particularly when consent forms use language that may be unfamiliar or technical. To address this, healthcare professionals, legislators, healthcare managers must organize health-related information into a meaningful structure for the readers, as well as direct them toward the right voluntary and educated decision making. Informed consent documents considerably rely on metadiscourse, linguistic elements that enhance communicative clarity and effectiveness, reflecting the social dimension of the conveyed message [1, p.160]. One such element is code glosses, which are essential for organizing complex medical information, ensuring it is clearly explained and easily understood by readers.

Code glosses are linguistic devices used to explain, reformulate, or clarify terms and concepts within a text. According to Hyland's metadiscourse taxonomy, code glosses can take the form of definitions, clarifications, examples, and reformulations. These markers not only help readers navigate complex information but also signal the writer's effort to make their work accessible to a broad audience.

While there is limited data on metadiscourse tools specific to dentistry, the **purpose** of this study is to identify the types of code glosses and their frequency in

informed consent for dental treatment as well as to analyze their role on enhancing reader comprehension.

Materials and Methods. This study analyzed a corpus of 30 original informed consent forms collected from the web-sited of the USA healthcare settings authorized to render oral and dental services. The forms, ranging from routine cleanings to more complex procedures like root canals and dental implants, were examined for the presence and frequency of code glosses. The forms were analyzed manually and with the aid of the *Text Inspector* tool, focusing on identifying definitions, clarifications, examples, and reformulations.

Results and discussion. This study indicates that code glosses can appear with varying frequency depending on how patient-friendly the document is designed to be. Code glosses are the second most common type of interactive markers in informed consent forms, following transitional markers [2, p. 104]. The approximate frequency of code glosses is typically around 3 to 7 instances per 1,000 words. This range accounts for simpler documents that are more patient-centered (with higher frequencies) and more complex, jargon-heavy documents (with lower frequencies).

The analysis revealed that clarifications were the most frequently used type of code gloss, accounting for 52% of all instances. Clarifications often appeared in sections where procedures or potential risks were described, providing additional explanations to ensure patient understanding: *I understand that periodontal procedures (treatment involving the gum tissues and other tissues supporting the teeth) include risks and possible unsuccessful results from such treatment.*

Definitions were also common, especially when technical terms like “osseointegration” or “bone grafting” were introduced. However, reformulations and examples (*Materials such as biodentine can help where nerve near nerve exposure is found*) were used less frequently, despite their potential to enhance clarity further. The dominance of clarifications suggests that dental professionals are aware of the need to explain complex terms in layman’s language.

REFERENCES:

1. Hyland K., Tse P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics*. 2004. V. 25. 156–177.
2. Kostenko V., Solohor I. Interactive metadiscourse markers in informed consent templates for dental treatment. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii [Current Issues of Foreign Philology]*. 2022. Vol. 16. P. 99–107.

ПІСЛЯМОВА

Люба наукова спільното!

Конференція «Мозаїка наукової комунікації» проводиться уже вчетверте. Із Науковим товариством філологічного факультету особисто я мав за честь організовувати її вперше. Для мене це показник тяглости традицій в університеті, оскільки конференція бере початок ще із забутого ковідного періоду. Покоління міняються, проте мета конференції спільна — наукова комунікація.

Чи то в час пандемії, чи то в час, найскладніший за незалежності України, боротьби за право існувати, ми виробляємо якісний науковий зв'язок у державі та за кордоном. Та наші студенти, аспіранти різних факультетів — науковці з-поміж трьох європейських країн, незважаючи на відстань, ракети чи вимкнення електроенергії, продовжують *комунікувати*. На цьогорічній конференції ми змогли об'єднати понад сто учасників, які змогли розповісти про злободенні теми, які ввійшли у цей збірник.

Дякую всім залученим до конференції та до розвитку науки! Тільки завдяки спільним старанням у суспільному та особистісному рості ми можемо говорити про самостійність і поступ національної освіти та науки. Бажаю вам натхнення торувати свій науковий та життєвий шлях задля майбутнього України.

Цінуймо працю, плекаймо й творімо науку!

Слава Україні!

Слава нації!

Слава ЗСУ!

ВІДГУКИ ПРО КОНФЕРЕНЦІЮ

Дорогі науковці!

Хочемо сказати вам величезне ДЯКУЮ за те, що ви так палко цікавитесь наукою, що маєте свої вподобання ❤️

Як казав Роман Олексійович, у нас склалася сьогодні справжня мозаїка серед такого різноманіття тем 😍

Я бажаю усім надалі продовжувати займатися наукою, кому як не нам популяризувати свої статті та праці

Сьогодні ми мали змогу прослухати стільки унікальних тем, кожен точно почерпнув для себе щось нове 🤝

Ще раз дякуємо Збройним Силам України, що завдяки нашим воїнам ми маємо змогу творити науку

Слава Україні! 💙💛 (Христина Ярема)

Пречудова конференційна Мозаїка і зріла наукова комунікація!!! 💖

Але все-таки в живому форматі наукова комунікація з обміном енергіями буде, гадаю, мати ще більший ефект віддачі!! 😊

Тому з нетерпінням очікуємо усіх вас на конференції про Глобальні виклики людства - з таким самим і не меншим (!) науковим потенціалом !!! 💖😍 (Мар'яна Челецька)

Ми офіційно закінчили частину доповідей конференції "Мозаїка наукової комунікації"!

Науковці, дякуємо вам за участь

Дякуємо за долучення та, попри складні часи, розвиток свого.

Особисто я та команда дуже надихнулись багатьма темами, які піднялись сьогодні. Відчуваємо підтримку та шлемо її вам!

Багато тем однак було про воєнну тематику, тому особисто від себе попрошу, знайдіть довірений збір та задонатйте хоч від 20 грн — це безмежно цінно.

Слава Україні! (Сергій Маслій)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Безручко Лілія. ФРАЗЕМИ З КОМПОНЕНТАМИ ОКО ТА РУКА В НАДДНІСТРЯНСЬКИХ ГОВІРКАХ (НА МАТЕРІАЛІ «НАДДНІСТРЯНСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО СЛОВНИКА» Г. ШИЛА)	5
Біденко Нана. КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ МАТЕРІАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ	7
Богута Марія. СВІТОГЛЯДНО-МІФІЧНИЙ ОБРАЗ КОТА У СВІТОВИХ ТРАДИЦІЙНИХ КУЛЬТУРАХ	10
Бонгарь Анна. БРАК МОТИВАЦІЇ ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ	12
Бондар Анастасія. ФЛОРОЛЕКСЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ІВАНА МАЛКОВИЧА)	14
Бушля Анастасія. АВТОБІОГРАФІЗМ «НАЙДОВШОЇ ПОДОРОЖІ»: ЖІНОЧИЙ ДОСВІД ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СПОГАДІВ АВТОРКИ	17
Вишинська Марія. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ РЕКЛАМІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	20
Вовк Софія. УСНИЙ ПЕРЕКЛАД: ДОСВІД СОФІЙСЬКИХ СЛАВІСТІВ	22
Годованець Назар. НЕОФІЦІЙНІ АНТРОПОНІМИ СЕЛА ВЕРХНЯ ЯБЛУНЬКА САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	24
Голубінка Анна. СТАЖУВАННЯ У БОЛГАРІЇ: МОЖЛИВОСТІ ВЧИТИ МОВУ ТА ПІЗНАВАТИ КУЛЬТУРУ	27
Гончарук Поліна-Вікторія. МЕНТАЛЬНА МАПА ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ»	30
Горбач Марина. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗІВ СІМУРґА У ПЕРСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	33
Гранат Тетяна. АНГЛІЦИЗМИ В РЕКЛАМІ: МАНІПУЛЯЦІЯ ЧИ ІНФОРМАЦІЯ?	35
Грех Максим. ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ФОНЕТИЧНИХ ЗМІН ЯПОНСЬКОЇ МОВИ У ПРАЦЯХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА ЯПОНСЬКИХ ЛІНГВІСТІВ	37
Григорська Олена. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ПРИКЛАДОМ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ..	39

Грищенко Вікторія. КАРИКАТУРА ЯК ЗАСІБ САТИРИЧНОГО ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ВАД ДІЙСНОСТІ В ЖУРНАЛІ «КОМАР».....	42
Далявська Юлія. СНОВИДІННЯ В ПОВІСТІ «ЛИХІ ЛЮДИ» ПАНАСА МИРНОГО.....	45
Дегтярьов Микола. ВІДМІННОСТІ В ЗОБРАЖЕННІ ЖЕРТВИ У ТВОРАХ «ВІН ІДЕ!» ТА «СМІХ» М. КОЦЮБИНСЬКОГО.....	48
Деліу Тарас. МОВА ПРЕСИ МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ «НОВА ХАТА»).....	51
Деманджара Марта. УРБАНОНІМІЯ ЛЬВОВА (НА МАТЕРІАЛІ МІКРОРАЙОНУ КЛЕПАРІВ).....	54
Дмитрів Тетяна. РОЛЬ РОДИННОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ЖІНОЧИХ ІСТОРІЙ У РОМАНІ ЄВГЕНІЇ КУЗНЕЦОВОЇ «СПИТАЙТЕ МІСЧКУ».....	57
Дуда Марія. ЯПОНСЬКИЙ ТЕАТР КАБУКІ — ШЕДЕВР УСНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА.....	61
Дума Вікторія. ЛЮБОВНА ГРА У ТВОРЧОСТІ ІРИНИ ВІЛЬДЕ ТА ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ «КРАДІЖ» І ГУМОРИСТИЧНОЇ НОВЕЛИ «ТА TRZESIA»).....	63
Дутко Адріана-Марія. ПОСТАТЬ ВІТАЛІЯ МОСКАЛЕНКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-БОЛГАРСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН.....	65
Дьодьо Ольга. ЗООНОМЕНИ В «СЛОВНИКУ БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРОК» М. ОНИШКЕВИЧА.....	68
Дякович Марта. ДІЄСЛОВО В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ 14-15 СТ.....	71
Єремєєк Максим. «ВОЛЯ ДО ВЛАДИ» ЯК ЦЕНТРАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ НІЦШЕАНСТВА.....	74
Желеховська Тетяна. ФІЛОСОФСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АРХЕТИПУ МАТЕРІ В СХІДНІЙ ТА ЗАХІДНІЙ ТРАДИЦІЯХ.....	77
Завальнюк Надія. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА «ВОЄННА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ» У СИСТЕМІ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ (2022-2024 рр.).....	79
Зварич Володимир. МОВНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА МАГІЧНОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АРАБСЬКІЙ ЧАРІВНІЙ КАЗЦІ.....	82
Зелінська Олександра. ВУЛИЧНИЙ ТОПОНІМІКОН МІСТА ВІННИЦІ (МОТИВАЦІЙНО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ).....	85
Зубрицька Яна. ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ОНІМІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВОДИДАКТИКИ.....	87

Іванішин Ростислав. АБРЕВІАЦІЯ ЯК СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	91
Іванюк Ганна. ФЛОРОНОМЕНИ В ПОЕЗІЇ МИКОЛИ ВОРОБІЙОВА.....	94
Ільюченко Марія. ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МІЖВИМІРНИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ У РОМАНІ РОБЕРТА ШЕКЛІ «КООРДИНАТИ ЧУДЕС»	97
Йовакарич Катарина. СУЧАСНІ ПОЕТИ ПРО ВІЙНУ НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ ВІРШІВ ЯРИНИ ЧОРНОГУЗ ТА МАКСИМА КРИВЦОВА.....	100
Качмар Олег. ІСТОРІЯ КАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА АРАБСЬКИЙ СВІТ.....	102
Клак Анастасія, Гірняк Софія. ГРА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	105
Коваленко Ксенія. ХАРАКТЕРИСТИКА СТЕПОВОЇ ГОВІРКИ МІСТА П'ЯТИХАТКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	108
Ковальська Олена. КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ГНІВУ В АВТОРСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ОКСАНИ ЗАБУЖКО.....	111
Ковальчук Тетяна. ВИКОРИСТАННЯ НОРМ «ХАРКІВСЬКОГО» ПРАВОПІСУ В МОВІ БЛОГУ ЮЛІЇ СЛИВКИ.....	114
Козяр Вікторія. ТІЛЕСНА ТРАНСГРЕСІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДЧУЖЕННЯ У РОМАНІ МЕРІ ШЕЛЛІ «ФРАНКЕНШТЕЙН, АБО СУЧАСНИЙ ПРОМЕТЕЙ»	117
Комарницька Соломія-Лілія. ОСОБЛИВОСТІ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	120
Косик Олена. СУЧАСНА ПОЛЬСЬКА ПРОЗА: УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД...	123
Костельна Лілія. ВЗАЄМОДІЯ ОФІЦІЙНА МОВА - МОВИ МЕНШИН В ЄРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ДОСВІД РУМУНІЇ.....	126
Костирко Вікторія. РЕЗУЛЬТАТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ УСУНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ.....	129
Краснокутська Катерина. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВИМУШЕНИХ ЕМІГРАНТОК ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ.....	132
Кременецька Любов. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	135
Кривуцька Тетяна. НАРОДНОПІСЕННІ ОБРАЗИ ТА МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО.....	137

Кузьменко Євгенія. ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ВИМІР МОЛИТОВ СВВ. БОРИСА ТА ГЛІБА ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ АГІОГРАФІЇ XI–XVIII СТ.....	140
Куліш Анастасія. «НИНІШНІ НАШІ КУЛЬТУРНІ СНАРЯДИ – ЛІТЕРАТУРНА І НАУКОВА МОВА»: ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО НА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	142
Кунинець Марія. НОВА «МОРАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ» У ПОВІСТІ АНАСТАСІЇ ДЖАБЕР «ЗА ВОЛЕЮ ДОЛІ».....	146
Кухарська Вікторія. ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ ПЕРЕКАЗ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ У ПОСТМОДЕРНОМУ МИСТЕЦТВІ (ЗА РОМАНОМ СОФІЇ АНДРУХОВИЧ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»).....	150
Лабик Марія. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 9-МУ КЛАСІ.....	154
Лампіка Юлія. РОЛЬ НАСТІЛЬНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	157
Лесів Іванна. KEY-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	160
Лук'янський Дмитро. ЛАНДШАФТ УЯВНОГО СВІТУ ПЕРСОНАЖА: СПРОБА ДЕКОНСТРУКЦІЇ ОБРАЗУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ Т. ПРОХАСЬКА «ДОВКОЛА ОЗЕРА»).....	162
Лупій Софія. ЧЕСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ.....	166
Льондова Вікторія. РОЗВИТОК УКРАЇНІСТИКИ В СОФІЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	169
Любінець Назарій. АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СУЧАСНОЇ ОРИГІНАЛЬНОЇ АКОРДЕОННОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	172
Мазник Софія. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	175
Мариняк Світлана. КЛЮЧОВІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ РЕКЛАМИ НОУТБУКІВ.....	178
Марків Софія. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ).....	181
Маслієвич Станіслава. ДІЄСЛОВО У ПІСНЯХ ВОЄННОГО ЧАСУ: СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	184

Маслій Сергій. ХРИСТИЯНСЬКА СИМВОЛІКА У ВІРШІ АРТУРА ДРОНЯ «ІЗЮМСЬКЕ ПРИЧАСТЯ».....	187
Метенько Юлія. ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ В РОМАНІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «АПОСТОЛ ЧЕРНІ»: ВІД ОСОБИСТОГО ДО СУСПІЛЬНОГО.....	190
Мирончук Анна-Соломія. ОБРАЗИ АНТИЧНИХ БОГІВ І ГЕРОІВ У ПІСНЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВИКОНАВЦІВ.....	193
Михайляк Соломія. ФЕНОМЕН СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЛЮДИНИ.....	197
Міхарєва Софія. АРАБСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА...	200
Мороз Марія. ТОПОНІМИ СЕЛА ГАВРИЛІВКА НАДВІРНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ІЗ ЗАТЕМНЕНОЮ ВНУТРІШНЬОЮ ФОРМОЮ СЛОВА.....	203
Мрак Катерина. КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЯК КОРИННИЙ НАРОД УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ.....	205
М'якуш Марія. КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПОВСТАНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРІ.....	208
Нагіленко Іван. МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	211
Наконечний Назарій. ДЖЬОСЕЙГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЛЬОВОЇ МОВИ-ЯКУВАРІГО: ОСОБЛИВОСТІ ОДЖЬО-САМА-КОТОБА В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ ПОПУЛЯРНІЙ КУЛЬТУРІ.....	215
Напірко Ангеліна. СИМВОЛІЧНА СЕМАНТИКА НАЗВ КВІТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЯПОНСЬКІЙ МОВАХ.....	218
Надокус Софія. ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЇ ПРОЗИ ДУШАНА МІТАНИ ТА ДУШАНА ДУШЕКА.....	220
Ніколаєнко Ангеліна. УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ В АВСТРАЛІЇ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ.....	224
Олексієнко Діана. ГУМАНІЗУЮЧИЙ ВПЛИВ ЕМПАТІЙНИХ ІГОР НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	227
Онїшечко Соломія. УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО В ПРОВІНЦІЙНИХ І МУНІЦИПАЛЬНИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ У КАНАДІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....	230
Островерхів Марія. РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТНІХ ВТРАТ.....	233
Павліченко Злата. ОБРАЗИ-СИМВОЛИ У ЯПОНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ.....	236

Пагута Соломія. ФРАЗЕМИ З КОМПОНЕНТОМ-КОЛЬОРОНАЗВОЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ «СЛОВНИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» (КИЇВ, 2003).....	238
Петриляк Вероніка. ПОХІДНІ ЗНАЧЕННЯ НАЗВ ПТАХІВ НА ОСНОВІ МЕТАФОРИЧНИХ ПЕРЕНОСІВ.....	241
Погорілов Андрій. ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ	244
Полякова Поліна. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЦИФРОВІЗАЦІЮ ТА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	246
Радченко Вероніка. ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО МІЖ ШКОЛОЮ ТА БАТЬКАМИ У «НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ».....	249
Рибак Марина. «СЛОВО-МИСЛЬ» У ХУДОЖНІЙ КОНЦЕПТОСФЕРІ РОМАНА ІВАНИЧУКА.....	251
Русановська Марія. ІДЕНТИЧНІСТЬ ПОКОЛІНЬ У РОМАНІ «ДІМ ДЛЯ ДОМА» ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ.....	254
Савін Василіса. ОБРАЗ КОТА У КОЛИСКОВИХ ПІСНЯХ.....	257
Саврук Марія-Єлизавета. АКАДЕМІЧНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПОГЛЯДИ НА ПРИСЛІВНИК.....	260
Салюк Анастасія. ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ДІАЛОГ РОМАНУ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ».....	263
Синяк Яна. ІМЕННИКИ У РОМАНІ У ВІРШАХ «МАРУСЯ ЧУРАЙ».....	266
Скасків Юлія. РОМАН ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ «ДІМ ДЛЯ ДОМА»: ПОСТКОЛОНІАЛЬНЕ ПЕРЕПРОЧИТАННЯ.....	268
Сорока Анастасія. ЖІНОЧІ ПОСТАТІ В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ «ОТЧИЙ СВІТИЛЬНИК» РОМАНА ФЕДОРІВА.....	272
Сорока Анастасія. ІДЕЯ НАДЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ НІЦШЕ.....	274
Станкова Валентина. ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	277
Стоцька Дарина. ПОГЛЯДИ ВОЛЬТЕРА ЯК РЕФЛЕКСІЯ НА КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ЕПОХИ.....	280
Тимофіїв Ірина. ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА.....	283
Федорів Діана-Марія. НАЦІОНАЛЬНА СПІЛЬНОТА «РОМИ УКРАЇНИ»: ОСОБЛИВОСТІ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ.....	285

Федорняк Анастасія. ТОПОГРАФІЧНИЙ, МЕТАФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ХРОНОТОПИ У РОМАНІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК «СНИ ЮЛІЇ І ГЕРМАНА. КЕНІГЗБЕРЗЬКИЙ ЩОДЕННИК».....	287
Хвалібота Юлія. ТЕМАТИКА ЛЮБОВІ У ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИХ ПІСНЯХ.....	291
Херсун Олександра. ГОШЮЇН – ТРАДИЦІЙНИЙ ШТАМП ХРАМІВ ТА СВЯТИЛИЩ ЯПОНІЇ. ВПЛИВ ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ.....	294
Хомінець Тетяна. ПРАВОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ: ВІД ЛАТИНИ ДО СУЧАСНИХ МОВ.....	297
Хорунжий Андрій. СЛОВО-ІМ'Я КОНЦЕПТУ ЧУЖИЙ/ОВСУ В УРЯДОВО-КАНЦЕЛЯРСЬКИХ ДОКУМЕНТАХ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.....	299
Царук Анастасія. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЗЗСО (НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРКИ МІСТА РОЖИЩЕ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	304
Чабанюк Назар. ОСОБЛИВОСТІ ЕКРАНІЗАЦІЇ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ «Я ПРАЦЮЮ НА ЦВИНТАРІ» ПАВЛА ПАШТЕТА БЕЛЯНСЬКОГО.....	308
Чернега Аріана. КОНЦЕПТ «NEW WOMAN» В ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ РОМАНУ «ДРАКУЛА» БРЕМА СТОКЕРА.....	311
Чібісов Радислав. СИСТЕМА ХРИСТИЯНСЬКИХ КОДІВ У БІОГРАФІЧНОМУ РОМАНІ ЛОРИ ГІЛЛЕНБРАНД ПРО ЛУЇ ЗАМПЕРІНІ.....	313
Чорній Оксана. ГУЦУЛЬСЬКИЙ ГОВІР У ПОВІСТІ «КАМІННА ДУША» ГНАТА ХОТКЕВИЧА.....	317
Чудійович Софія. МІКРОТОПОНІМИ ЛЬВІВЩИНИ, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ ФОРМУ ОБ'ЄКТА.....	321
Шваб Дмитрій. ПРОСТІР СЕЛА І МІСТА В РОМАНІ ВАСИЛЯ БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ».....	325
Шилкіна Дар'я. РОЛЬ АСЕРТИВНОСТІ У ВИБОРІ ПОВЕДІНКОВИХ СТРАТЕГІЙ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ.....	329
Шмигель Ольга. ПОЗИВНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІОНОМАСТИКИ.....	332
Шумлянська Дарина. ФОЛЬКЛОР У ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА ЯЦКІВА: ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ.....	334
Шуневич Анастасія. ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	337

Ющик Тетяна. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У РОМАНІ «ТАНГО СМЕРТІ» ЮРІЯ ВИННИЧУКА.....	341
Якимів Марія. ТРАВМА ВІЙНИ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ (НА ПРИКЛАДІ «ЩОДЕННИКА ОКУПАЦІЇ» ВОЛОДИМИРА ВАКУЛЕНКА-К.).....	344
Янюк Олександр. НАЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА В РОМАНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ».....	346
Ярема Христина. АНТРОПОНІМИ У ВІРШАХ АНДРІЯ ЛЮБКИ.....	350
Яриніч Ярина. ОБРЯД МАЛАНКИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	353
Ясиновська Тетяна. ТРУДНОЩІ ТА ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.....	356
Barkovska Anastasiia. CODE GLOSSES IN INFORMED CONSENT FORMS FOR DENTAL TREATMENT.....	359
ПІСЛЯМОВА.....	362
ВІДГУКИ ПРО КОНФЕРЕНЦІЮ.....	363